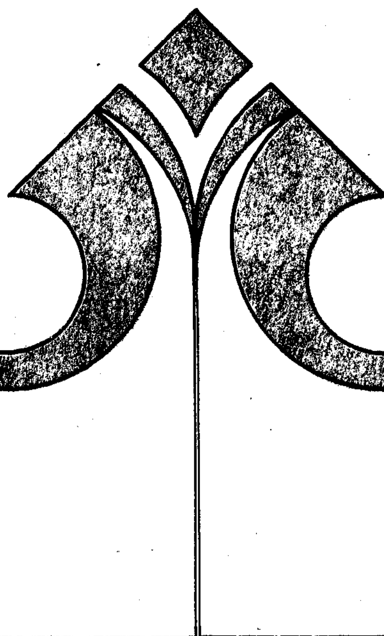
CONSTANTIN SCHIFIRNEŢ

tineretul între permanenţă şi înnoire

Redactor : VASILE FORNEA
Coperta : GHEORGHE BALTOC

CONSTANTIN SCHIFIRNEȚ

Tineretul între permanență și înnoire

1987
EDITURA POLITICĂ
București

Introducere

În ultimii ani au existat preocupări intense și constante cu privire la studiul problematicii tineretului în țara noastră. Concentrate, mai ales, pe cercetări empirice și în mai mică măsură pe clarificarea unor aspecte teoretice, eforturile de analiză a generației tinere au cunoscut direcții importante în decelarea acelor trăsături proprii tineretului.

S-a investigat, cu deosebire, tineretul considerat ca grup, în unele lucrări vorbindu-se de tineret ca grup social, abordat însă deseori în manieră demografică. Încercîndu-se depășirea unei maniere monodisciplinare sau unilaterale în investigarea tineretului s-a ajuns la o dezbatere foarte generală, abstractă, fără a se reuși, în plan teoretic, desprinderea acelor trăsături caracteristice ale tineretului.

Tineretul este, de regulă, studiat static, în sine, autonom, fără a fi pus în relație nemijlocită cu toate celelalte cicluri de viață. Ca vîrstă, tinerețea este analizată în contextul evoluției biologice și psihologice a omului dar ea este puțin cercetată astfel și prin prisma socialului. Asupra acestui aspect încearcă să accentueze lucrarea noastră înscriindu-se pe linia conceperii tineretului ca element nou în evoluția societății și ca etapă inedită în dezvoltarea omului. Tineretul este considerat ca un factor autonom al dezvoltării și ca element al structurilor socio-instituționale.

Tinerețea este studiată în raport și în contextul schimbării sociale urmărind, atît cît permite stadiul actual al cercetării, impactul schimbării sociale asupra tineretului și implicarea tineretului în procesul transformărilor so-

ciale, al dezvoltării sociale. Pentru *a surprinde cu mai multă acuratețe* specificul acestei problematici prezentăm succint într-un capitol cîteva teorii despre schimbarea socială.

În lucrare, tinerețea este văzută ca unitate între a fi și a deveni, între existență și devenire. Avînd permanent în vedere această dialectică sperăm să evităm o imagine unilaterală, reducționistă despre tineret, prin încercarea de a plasa tineretul în contextul concret al vieții sociale.

Pentru concretizarea ideilor și tezelor referitoare la raportul dintre tineret și schimbare accentuăm asupra intereselor și opțiunilor profesionale, asupra pregătirii profesionale considerată de noi ca una din notele dominante ale tinereții. Prin profesie în societatea noastră omul se manifestă ca personalitate, își cîștigă statusul social și capătă diverse roluri.

Profesia o studiem în strînsă relație cu structurile sociale. De aceea, lucrarea nu are ca obiect orientarea școlară și profesională. Volumul abordează socializarea profesională, subliniindu-se schimbările intervenite în comportamentul profesional al tinerilor anilor '80 față de tinerii anilor '60—'70. În acest sens este tratată integrarea profesională în mediul urban și rural, punîndu-se în evidență omogenitatea opțiunilor, intereselor și trebuințelor tinerilor din orașe și sate precum și diferențele dintre cele două categorii de tineri. Lucrarea se instituie și în o analiză comparativă a mediului urban cu cel rural încercînd să depășească concepția care insistă pe teza pierderii specificului satului și transformarea lui în oraș cît și viziunea care opune ireductibil satul orașului. Ambele tipuri de comunitate le analizăm prin prisma particularităților lor dar și prin raporturile de interdependență firești în societatea noastră. Nu pledăm pentru o reîntoarcere la satul patriarhal (imposibilă de altfel) și nici pentru renunțarea la specificul satului ca mod de organizare și de viață. Tocmai de aceea în lucrare un loc important îl ocupă atitudinea tinerilor, mai ales a celor din mediul rural, cu privire la modernizare și tradiție. În context, sînt prezentate concluzii referitoare la aspirațiile față de evoluția satului, opțiunile pentru activitățile satului și cele din mediul urban.

Aminteam mai sus că vom analiza schimbarea socială. Nu ne propunem s-o definim aici, o vom face la

momentul potrivit într-un capitol special. Subliniem numai ideea că schimbarea socială raportată la tineret o concepem ca pe una dintre dimensiunile principale ale tinereții. Nu abordăm, se înțelege, toate elementele schimbării sociale ci numai pe acelea care vizează dezvoltarea fie la nivel individual, fie la nivel social, în legătură cu tineretul și tinerețea. După cum se poate remarca facem delimitarea necesară, credem noi, între tînăr, tineret și tinerețe încercînd să decelăm acele note definitorii pentru fiecare dintre ele.

Studiul nostru pornește de la această diferențiere care explică mai bine unele dintre procesele de schimbare cunoscute de vîrsta tînără și de tineret ca grup socio-uman.

Abordăm în lucrare, cum este și firesc, factori ai schimbării sociale în relație cu tineretul. Nu putem să investigăm întregul ansamblu de condiții și factori ai schimbării și nici toate consecințele care decurg din impactul schimbării asupra tineretului. Luăm în considerare cîțiva dintre acești factori caracteristici la vîrsta tînără : inovația, noul, integrarea, socializarea, modernitatea, pregătirea profesională, mobilitatea profesională, mobilitatea inter și intrageneratională. Precizăm că analiza acestor factori are doar scopul să exemplifice teze și idei teoretice referitoare la schimbare. Fără îndoială, se puteau alege și alți factori pentru punerea în evidență a unor aspecte ale schimbării sociale. Am optat pentru cei numiți avînd în vedere că, pe de o parte, nu au fost tratați în prea mare măsură de studiile despre tineret, pe de altă parte, reprezintă, după părerea noastră, elemente definitorii pentru tinerețe.

În strînsă legătură cu problematica schimbării se cuvine a arăta că ea este analizată în contextul raportului dintre înnoire și permanență. Considerăm că tinerețea este expresia acestui raport și abordarea filosofico-sociologică a tinereții este benefică într-un asemenea context. Subliniem din capul locului o anumită labilitate și imprecizie a termenilor de înnoire și permanență dar considerăm că tinerețea se manifestă în societate ca un element de înnoire pe fondul permanenței socialului. Tinerețea este momentul din evoluția societății care determină înnoirea continuă a structurilor ei. În acest fel credem că depășim viziunea funcționalistă care vede în tineret doar un element de legătură între copilărie și perioada adultă și concepția radicală pentru care tineretul

este o realitate cu totul nouă, ruptă de societate. Tineretul ca expresie a relației dintre înnoire și permanență există ca factor de înnoire într-un context social dat, contribuind la evoluția societății atît prin reproducerea ei cît și prin schimbarea ei. „Tineretul trebuie să se afirme cu toată puterea ca o forță puternică a lumii contemporane — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru a asigura popoarelor — deci și tinerelor generații și generațiilor viitoare — condiții demne de muncă și viață, libertatea, independența, pacea, dreptul suprem al tuturor oamenilor muncii de a fi stăpîni pe destinele lor“ [1].

În lucrare prezentăm, totodată, cititorului concluzii din unele cercetări sociale aparținînd Centrului de cercetări pentru problemele tineretului și altor instituții de cercetare din țară. Stăruim mai mult asupra unei investigații pe care am realizat-o pe tema integrării socio-profesionale a tinerilor din mediul rural comparativ cu cea a tinerilor din mediul urban. Precizăm că aceste cercetări în majoritatea lor sînt cercetări de opinie și atitudine. Concluziile pe care le înfățișăm vizează deci modul cum tinerii investigați se raportează la fenomene și procese sociale și, drept urmare, ele sînt valabile în primul rînd pentru loturile cercetate. De asemenea, ele nu au și nici nu pot avea pretenția să epuizeze întreaga problematică investigată. Încercăm să definim cîteva dintre liniile tinereții așa cum apar ele exprimate de tinerii înșiși. Atragem atenția cititorului că nu-i prezentăm tehnologia cercetării considerînd că detalii despre cercetările CCPT pot fi găsite în rapoartele de cercetare menționate de noi în lucrare și care pot fi consultate în bibliotecile principale din țară.

Sperăm că lucrarea va oferi tuturor cititorilor argumente pentru o meditație profundă asupra tinereții ca stare prezentă și orientare către viitor.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 28, Editura Politică, București, 1986, p. 467.

Capitolul I

TINEREȚEA — ELEMENT NOU ÎN EVOLUȚIA SOCIALĂ

1. Tineret, tinerețe, vîrstă

În efortul de a delimita domeniul tinereții ca realitate specifică s-a încercat descrierea elementelor ei prin depășirea unui anumit reducționism sociologic, psihanalitic și psihologic ce se manifestă în cercetarea tineretului precum și renunțarea la tezele despre tineret ca o clasă socială, ca o „avangardă". Două mari orientări s-au manifestat, mai ales în anii '60—'70, în investigarea tinerei generații : una care consideră tineretul ca un grup autonom de vîrstă, ca factor independent de schimbare socială iar cealaltă concepe tineretul nu ca pe un grup important în organizarea structurală a societății ci integrat în societate. De aici necesitatea unei analize mai nuanțate a tinereții prin luarea în seamă a tuturor aspectelor legate de evoluția ei ca o unitate a biologicului, psihicului, fiziologicului și socialului.

Din studierea principalelor tendințe în cercetarea tineretului se desprinde imperativul abordării tineretului în raport cu societatea, cu structurile ei, exigență regăsită în lucrările elaborate din perspectiva materialist-istorică. În scrierile cercetătorilor din țările socialiste : W. Adamski, D. Bazac, G. Basiliade, D. Bîrliba, O. Bădina, Al. I. Bejan, Doina Buruiană, A. Cazacu, P. Datculescu, W. Friederich, K. Gospodinov, D. Holda, F. Mahler, C. Mamali, A. Mihu, Liliana Mihuț, P. Mitev, Gh. Prisăcaru, K. Starke ș.a. se întreprind analize fertile cu privire la problematica tineretului plasată în contextul social, schimbarea socială, raportul dintre tineret și societate, evoluția tineretului în structurile sociale caracteristice fiecărei societăți. Se cuvine a sublinia că cercetători din alte zone ale lumii se

apropie de un asemenea mod de abordare a tineretului, remarcîndu-se cerința studierii generației tinere în relație cu tipul de societate. Am menționa doar pe L. Rosenmayr, K. Allerbeck, Jose Luis de Zarraga, Boubakar Ly etc.

Cercetarea tineretului astăzi se concentrează pe următoarele domenii : teorii culturale, subculturale și organizaționale, analiza procesului de tranziție, pe de o parte, de la vîrsta copilăriei la cea adultă, pe de altă parte, de la școală la muncă, marginalizarea socială și psihologică, raporturile între generații, studii cu privire la dezvoltarea fizică și evoluția caracterului, la imaginea despre sine a tînărului [1].

S-a remarcat totodată lipsa de credibilitate a unor teze de largă audiență, menționată fiind în acest sens teza lui Erikson care susținea că perioada tinereții este timpul psihosocial de așteptare în cursul căruia omul, experimentînd în mod liber diferite roluri, își caută locul său în societate. Tînărul maturizat dobîndește sentimentul deplinei siguranțe a evoluției sale și a societății, care creează o legătură între copilărie și maturitate. Sfîrșitul adolescenței este stadiul unei crize vizibile a identității. Are loc un moratoriu psihosocial care înseamnă amînarea obligațiilor și relațiilor specifice maturității. Perioada ar fi caracterizată printr-o toleranță selectivă din partea societății și printr-o atitudine de joc provocator din partea tinerilor. Această definiție asupra tinereții poartă amprenta modelului de educație burgheză [2], ea reflectînd primele forme de socializare a consumului și, de fapt, istoric nu s-a aplicat decît unei minorități.

Se resimte deci nevoia studierii tinereții într-un mod concret concordant cu particularitățile tineretului în toată diversitatea sa. În acest sens s-a sugerat un model multidimensional trans-secțional, model care ia în considerare diferențierea internă a tineretului în funcție de structurile social-istorice concrete ale societății dar și surprinderea acestuia în contextul dinamic al interrelațiilor

---

[1] Ch. Murray, *La recherche sur la jeunesse dans les annees '80*, în „Perspectives“, 50, nr. 2, 1984, p. 224—229.

[2] Martin Baethge, *L'individualisation comme espoir et danger : apories et paradoxes de l'adolescence dans les sociétés occidentales*, în „Revue internationale des sciences sociales“, 106, 1985, p. 481.

dintre macrosistemele componente ale societății precum și integrarea schimbărilor cunoscute de tineret[3]. Autorul consideră că indicatorii capabili să surprindă dimensiunile fundamentale ale relației dintre tineret și societate sînt : structura socială a tineretului, prezența tineretului în cadrul subsistemelor organizate ale societății (familia, unități de învățămînt, unități de muncă, organizații, microgrupuri), ansamblul condițiilor sociale ale tineretului, relațiile și procesele care au loc ca urmare a participării tineretului la dezvoltarea și schimbarea socială (mobilitatea teritorială, socială și profesională, socializarea, relațiile intergeneraționale), valorile și atitudinile tinerilor în raport cu condițiile existenței obiective și cu valorile dominante ale societății. Întemeiat pe unitatea dintre factorii obiectivi și cei subiectivi modelul de mai sus oferă mai mult cadrul pentru descrierea tineretului ca factor al structurilor sociale. Pentru decelerarea particularităților tineretului este necesară studierea lui ca grup de vîrstă plasat în evoluția indivizilor dar și a societății, ca element al schimbării și factor de schimbare socială.

Orice vîrstă începe într-un stadiu determinat al evoluției sociale. Dezvoltarea psihică, ca și cea socială, nu mai este concepută linear deoarece evoluția omului nu se realizează prin o simplă adaptare, ci prin adaptare selectivă și efortul individului de a înlătura contradicțiile dintre cerințele puse de societate în fața sa și posibilitățile societății de a i le satisface. Tocmai această contradicție corelată cu contradicțiile proprii omului este motorul dezvoltării umane. „Nivelul cerințelor, aspirațiilor și idealurilor sociale ale omului se opun relativ dialectic posibilităților societății de a crea condiții de a fi realizate“[4].

Fiecare perioadă din viața unui om este complexă și are un specific ce o diferențiază de celelalte etape de vîrstă. În același timp se cuvine a reține faptul că nici o perioadă de vîrstă nu poate fi studiată în sine ci în interrelația cu celelalte, cu deosebire în tinerețe cînd evoluția individului este rapidă, cu treceri bruște

---

[3] Petre Datculescu, *Un model general de analiză multidimensională a raportului dintre tineret și societate*, în *Tineretul — puternică forță socială*, p. 5, 1981.

[4] Ursula Șchiopu, Emil Verza, *Psihologia vîrstelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 10.

spre alte faze de vîrstă. Studiul problematicii tineretului cere raportarea lui la modelul întregului ciclu existențial. Analiza tineretului, ca parte a unei științe a tineretului conceput ca realitate globală, vede tineretul ca fiind doar orientat către viitor. Din această viziune rezultă contradicția între postularea ideii despre tinerețe ca realitate autonomă și perspectiva ei centrată pe viitor. Este în fapt o abordare abstractă a tinereții. Se neglijează raportarea tinerilor la ciclurile de viață învecinate. Ei trăiesc tinerețea ca realitate creînd noi forme de relații prin referire la copilărie și la starea de adult. Particularizarea tinereții ca ciclu de viață se realizează înainte de toate prin delimitarea de celelalte etape de viață.

Diferențele între diversele etape de viață sînt de accent, de priorități în plan social și psihosocial, pentru că biologic și psihologic există neîndoios deosebiri radicale.

În ultimul timp s-a subliniat importanța studierii raportului dintre evoluția reală a perioadelor și ciclurilor de viață ale indivizilor și reprezentările grupurilor de vîrstă asupra acestor etape de dezvoltare [5]. În acest context apar o serie de chestiuni menționate de autorul citat : Cînd apar primele reprezentări asupra perioadelor de vîrstă ? Care este conținutul lor în diferite etape de viață ? În ce măsură aceste reprezentări influențează evoluția reală a perioadelor de dezvoltare a ciclurilor de viață ? Își poate modifica individul comportamentul său real față de persoanele de altă vîrstă ? Sînt întrebări ce pot face obiectul unui studiu special și ale căror răspunsuri ar orienta cercetarea problematicii tineretului spre direcții fertile scoțînd-o din o anumită inerție, din o anumită unilateralitate. Nu mai puțin interesantă este precizarea autorului : „Delimitarea unei științe a unei perioade de vîrstă se justifică numai dacă perioada de vîrstă este integrată în ciclul real și complet de viață“ [6], cerință formulată și de noi din perspectiva generațiilor [7].

Cercetarea tineretului a pus accent pe aspirații, idealuri, deci pe orientările către viitor, realizîndu-se prin

---

[5] Cătălin Mamali, *Relevanța personală și societală a etapelor de dezvoltare și a ciclurilor de viață*, în „Viitorul social“, martie—aprilie 1986, p. 127.

[6] *Ibidem*, p. 127.

[7] Constantin Schifirneț, *Generație și cultură*, Editura Albatros, 1985, p. 72.

unilateralitate o falsă delimitare între ciclurile de viață : tinerețea-viitorul, bătrînețea-trecutul. Problema fundamentală este după opinia noastră relația dintre condiția prezentă a tineretului și aspirațiile sale către viitor. Tinerii concomitent cu pregătirea pentru viitor trăiesc într-un prezent concret, se manifestă ca ființe reale cu problemele lor specifice.

2. Vîrsta în structurile societății

Vîrsta este o condiție specifică a individului ca și sexul. Ea determină diferențierea indivizilor ce aparțin claselor și grupurilor sociale și, pe baza particularităților date de evoluția biologică și psihică, produce modificări în statusul și poziția socială a individului.

Diferențierea de vîrstă este universală. Ea se manifestă peste tot unde ființează oameni. Însă ea se produce în anumite condiții sociale și istorice concrete. Deosebirea dintre copilărie, tinerețe, perioada adultă și bătrînețe este determinată de sistemul de valori al societății, de sensul acordat fiecărei faze din evoluția omului.

Există o vîrstă biologică — dezvoltarea somatică, o vîrstă calendaristică, vîrsta psihică, vîrsta socială. În cadrul acesteia din urmă există mai multe tipuri : vîrsta psihosocială — cea a recunoașterii unui anumit status social și a unor roluri, vîrsta socio-economică — participarea la diviziunea socială a muncii, vîrsta civică — cea a drepturilor și obligațiilor, vîrsta educațională-școlară. Pe de altă parte, există o vîrstă a inteligenței și o vîrstă a caracterului, o alta a personalității luată în întregul ei, după cum există o vîrstă sexuală, o vîrstă a reproducerii.

În diferențierea indivizilor la vîrsta tinereții intervin o serie de criterii care variază în funcție de statusul ocupațional, de maturizarea biologică etc. Astfel, într-un fel este considerat de societate tînărul încadrat în cîmpul muncii și în alt fel cel ce urmează cursurile unei școli. Interferențele între vîrste sînt caracteristice tinerilor de astăzi. Tînărul integrat în profesie, căsătorit, independent economic, cu responsabilități sociale, civice, familiale poate fi asemuit adultului spre deosebire de tînărul în curs de calificare, necăsătorit, dependent de alții economic. Aceste criterii sînt o dovadă elocventă

că în definirea tineretului este necesar să renunțăm la ele și să luăm în considerare modul de raportare al societății la tinerețe. Tineretul nu este un grup omogen, el se caracterizează prin o diversitate de situații și structuri.

Vîrsta ca și sexul sînt atribute ce nu se dobîndesc. Vîrsta unei persoane intră și astăzi în aprecierea socială și în acordarea șanselor dacă o anumită capacitate și deprindere sînt legate de vîrstă, în sensul de experiență acumulată, pornindu-se de la premisa că anumite trăsături și abilități sînt indisolubil legate de maturizarea biologică a persoanei.

În anumite grupuri sociale sau medii sociale pot exista situații cînd accentul pe vîrstă să fie esențial. În familie, de pildă, păstrarea unor ierarhii determinate de vîrstă este posibilă, după cum în raporturile interumane acest fenomen este detectabil. Mai persistă încă la unii oameni mentalități anacronice și comportamente inadecvate în legătură cu rolul vîrstei în raporturile interpersonale. Atitudini gerontocratice întîlnim acolo unde afirmarea și aprecierea individului se face exclusiv pe criteriul vîrstei.

Vîrstele sînt stări coerente și tranzitorii care permit înțelegerea și ordonarea devenirii psihologice, sociale și biologice a indivizilor și societății. Ele desemnează unități de timp coerente calitativ distincte între ele dar dependente în succesiunea lor ca faze ale aceleiași traiectorii. Etapele evoluției individuale nu pot fi schimbate sau sărite ci se desfășoară în ordinea strictă : copilărie, tinerețe, maturitate, bătrînețe. În nici o societate nu se poate inversa această ordine.

În toate societățile viața sau timpul biologic sînt divizate în unități relevante social. Viața este transpusă în timp social și vîrsta cronologică în vîrstă socială [8]. Cla-

[8] Bernice L. Neugarten, Gunhild O. Hagestad, *Age and the Life Course*, în Handbook of Aging and the Social Sciences, Editors R. H. Binstock, Ethel Shanas, Van Norstrand Reinhold Company, 1976, p. 33 ; Vezi, de asemenea, David Featherman, Richard Lerner, *Ontogenisis and Sociogenesis : Problematics for theory and research about development and socialization across the life span*, în „American Sociological Research", 6 octombrie 1985 ; W. Friedrich, *Jugendforschung in der DDR — Prinzipen, Probleme, Perspektiven*, Einleitungsreferat, Methodologische und theoretische fragen der jugendforschung, Leipzig, 1983.

sele de vîrstă și sistemele de status de vîrstă sînt de fapt construcții sociale. De aceea, interacțiunile dintre vîrste sînt reglementate social.

Viața socială este constituită și din vîrstă ca element intrinsec ei. Dacă dezvoltarea omului și a societății nu se desfășoară numai prin mutațiile determinate de vîrstă, viața socială nu poate neglija rolul vîrstei în evoluția individului, a grupurilor sociale și a societății. Societatea nu forțează dezvoltarea organică, trecerea firească a individului prin toate fazele vieții. Dimpotrivă, societatea contemporană este preocupată de asigurarea condițiilor adecvate dezvoltării în toată plenitudinea a individului în fiecare fază a evoluției sale, cu respectarea particularităților de vîrstă, sub toate perspectivele. Diferențierile sociale și istorice își pun amprenta și contribuie la crearea unei imagologii și mentalități specifice față de fiecare dintre etapele vieții. Însă dincolo de aceste deosebiri există principiul universal al dezvoltării ființei umane de la copilărie la bătrînețe.

Revenind la vîrsta tînără se impune a delimita conceptele de tînăr, tineret, tinerețe[9]. Cu ele operăm atît în limbajul cotidian cît și în analiza problemelor tineretului. Tînărul este individul aflat în faza tinereții din evoluția sa biologică și socială. Conceptul de tînăr are și o încărcătură adjectivală : un om este tînăr, aserțiune ce exprimă faptul că acel om este, biologic, în perioada tinereții dar ca om, indiferent de vîrstă, posedă spiritual și afectiv calitățile tinereții. Tinerețea este definită ca faza dintre copilărie și maturitate. Ea este un proces sociopsihologic iar tineretul este un efect al acestui proces.

Tineretul exprimă demografic grupul de indivizi cuprinși într-un interval de vîrstă care variază de la o societate la alta, de la o perioadă istorică la alta. În țara noastră tineretul este socotit în intervalul de vîrstă 14—30 de ani. Organizația Națiunilor Unite consideră tînăr pe cel situat între 15—24 de ani. Nu mai puțin importantă este apartenența la o anumită categorie, cum este, de pildă, cea a tinerilor creatori a căror vîrstă li-

---

[9] Despre tineret, tinerețe, tînăr vezi și Fred Mahler, *Introducere în juventologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

mită este 35 de ani. Există tendința în unele țări de a prelungi vîrsta tinereții pînă la 40 de ani [10].

3. Tinerețea în dialectica fazelor de evoluție a omului

Tinerețea trebuie concepută într-o viziune complexă, analizată sub toate dimensiunile ei și nu numai ca etapă finală a unui proces de creștere, ca etapă inițială a vîrstei mature sau doar ca etapă de tranziție, fără a lua în seamă particularitățile acestei vîrste.

Există mai multe sensuri acordate tinereții. Ea este considerată ca o etapă a vieții sau ca o stare proprie lipsită de relație cu întreaga evoluție a individului. În altă accepțiune tinerețea este simbolul a tot ceea ce este frumos, ea fiind un ideal sau norma de referință, de fapt, o modalitate de existență. Tinerețea este vîrsta maximei vitalități, a înaltelor performanțe. Ea este, așa cum am mai menționat, și o stare de spirit, trăsătură ce nu ține seama de vîrstă.

Rezultă din succinta prezentare a sensurilor acordate tinereții caracterul ei de proces ce se manifestă în contextul reproducerii și schimbării sociale. Orice societate se reproduce continuu nu numai prin indivizi ci și prin agenții sociali. Tinerețea este un proces esențial fără de care nu se poate efectua reproducerea agenților sociali. Reproducerea socială este identitate și schimbare [11]. Reproducerea conservă identitatea, realizîndu-se în acest fel transferul de valori și norme de la o etapă la alta a evoluției sale. Concomitent, ea cunoaște transformări în anumite faze, iar aceste transformări sînt deosebit de intense determinînd nașterea unei societăți noi înfăptuită de agenții sociali formați prin reproducerea de către societate. Deci societatea nu este interesată numai în sim-

---

[10] S-a subliniat că în raport cu populația mondială totală numărul de persoane între 15—24 ani a crescut de 17—19% în cursul ultimelor două decenii, adică 875 milioane de tineri. Întinerirea lumii este totuși un fenomen temporar deoarece după previziunile pentru anul 2000 proporția tinerilor în populația totală va scădea aproximativ la nivelul anilor '60. Cf. Cristopher Murray, *op. cit.*, p. 221.

[11] Jose Luis de Zarraga, *Informe juventud en Espana. La insercion de los jovenes en la sociedad*, Madrid, 1985, p. 16.

pla perpetuare a speciei, în continuitatea biologică. Ea este preocupată de formarea ființelor sociale capabile să dezvolte valorile sociale, să creeze un nou spațiu și timp social. „Istoria nu este altceva decît succesiunea diferitelor generații, scria Marx, fiecare dintre ele folosește materialele, capitalurile, forțele de producție transmise de toate generațiile precedente ; în virtutea acestui fapt, fiecare generație, pe de o parte, continuă în împrejurări complet schimbate activitatea moștenită, iar, pe de altă parte, modifică vechile împrejurări printr-o activitate complet schimbată" [12]. Istoria este creată de oameni ca agenți ai schimbării. Tinerețea este perioada de formare a omului ca ființă socială, mai exact spus, este faza cînd individul căpătînd conștiința propriului eu, intră în raporturi sociale cu ceilalți și contribuie astfel la evoluția societății. Nu există societate fără agenți sociali. De altfel, datorită nivelului atins de societate astăzi practic nu mai există spațiu pur natural, total asocial.

Prelungirea perioadei de tinerețe se datorează și faptului că societatea conștientizează necesitatea pregătirii complexe și de durată a agenților sociali, cu deosebire în perioada postbelică, atunci cînd tineretul a devenit o forță a societății contemporane. În acest răstimp societatea însăși fiind centrată pe valorificarea inovației, pe schimbare a stimulat afirmarea tineretului. Mai mult, ea a creat structuri speciale pentru tineret și a stimulat reacția lui critică. Societatea postbelică a accentuat pe asigurarea condițiilor de dezvoltare a tinerilor pentru a nu mai cunoaște privațiunile determinate de război și pentru a se forma ca agenți sociali apți să conducă la schimbare. Finalitatea acordată acestor principii, modalitățile de înfăptuire au depins de sistemul social al societății, de condițiile concrete din fiecare țară.

Tineretul experimentează transformările din societate. El este „laboratorul schimbării din structurile sociale" [13]. În anumite condiții sociale tinerii devin protagoniști ai schimbării. Dar despre această particularitate vom vorbi mai jos. Reținem aici ideea că toate societățile sînt preocupate să facă din tineri agenți sociali competenți. Prin tineret asistăm la „renașterea" societății,

---

[12] K. Marx, F. Engels, *Ideologia germană*, în *Opere*, vol. 13, Editura Politică, 1958, p. 46.

[13] Jose Luis de Zarraga, *op. cit.*

pentru că astfel societatea se constituie din nou prin noile generații, se dezvoltă și se perpetuează.

Subliniam mai sus că în tinerețe individul capătă trăsăturile personalității sociale. Acum are loc trecerea de la copilărie lipsită de funcții sociale asumate dar, cel puțin în societatea noastră, centrată pe realizarea unor scopuri sociale, la perioada vieții de adult. Tinerețea este procesul dezvoltării omului pentru asumarea responsabilităților sociale, de implicare directă în schimbarea socială. Ea este o stare de dezechilibru individual și social. La această vîrstă se manifestă contradicția dintre maturizarea socială și recunoașterea *de facto* a acesteia de către societate. Temeiul acestui dezechilibru îl reprezintă decalajul dintre maturitatea fizică a individului și calificarea sa efectivă ca agent social. Acest decalaj este o necesitate în orice societate. Tineretul din nevoia sa specifică de participare dar și datorită cerințelor societății este direcționat către exercitarea de roluri sociale.

Dezechilibrul cunoscut de individ în tinerețe este intern și extern. Din perspectiva individului apare ca fiind intern, exprimînd conflictul dintre starea lui de dezvoltare și modul de a se manifesta în mediul său de viață.

În plan social acest dezechilibru este extern, adică el ființează în relația tînărului cu societatea. Dezechilibrul intern se produce în procesul trecerii de la copilărie la maturitate unde are loc tranziția de la dependență la autonomie, trecere ce se realizează în diverse instanțe de socializare, fiecare dintre ele avînd exigențe proprii. În unele cazuri, tînărul este deja la fel de autonom și competent ca oricare adult iar în alte cazuri continuă să fie dependent ca și un copil, situație ce se modifică prin diferitele stări tranzitorii ce se manifestă în intensități diferite pentru fiecare tînăr. De exemplu, pentru un tînăr trecerea de la dependență la autonomie se face ușor în familie dar cu dificultăți în grupurile de aceeași vîrstă sau în alte instanțe de socializare, după cum pentru un alt tînăr această tranziție întîmpină serioase dificultăți în familie dar este parcursă mult mai ușor în grupul de referință. Între factorii de socializare există însă o unitate, dezvoltarea tînărului într-un anumit cadru fiind dependentă de afirmarea sa în alt cadru. Dezechilibrul extern este detectabil cu deosebire în diviziunea muncii și în distribuirea muncii sociale. În

acest caz, tînărul este în o poziție contradicotrie : primește mai mult decît poate da societății iar consumul nu corespunde cu ceea ce produce și cu cît produce. El cunoaște mai ales socializarea de consum și mai puțin socializarea integrată muncii sau orientată de ea. În socializarea de consum au loc procese unde domină actele de receptare și de reflexie. Ucenicia vieții se realizează la această vîrstă prin consum. Socializarea integrată muncii desemnează procese și experiențe unde rezultatele sînt tangibile și al căror efect are repercusiuni asupra celorlalți [14]. Socializarea integrată muncii are loc în munca desfășurată în întreprindere sau familie, iar socializarea prin consum se desfășoară în școală sau în alte instituții educative. Socializarea în muncă se concretizează în participarea la muncă prin care se stabilește un raport concret cu alții și cu dezvoltarea societății, în timp ce în socializarea de consum acest raport este abstract. Evident, această delimitare între socializarea prin producție și cea prin consum este specifică societății capitaliste așa cum menționează și autorul citat. Pentru tema noastră este de reținut raportul dintre producție și consum care se manifestă într-un mod specific la vîrsta tinereții.

Atît dezechilibrul intern cît și cel extern dau tinereții un caracter dinamic, viu, activ, în această perioadă realizîndu-se un nou echilibru și nu doar trecerea de la starea negativă a condiției sociale infantile la echilibrul pozitiv al condiției adultului. Apreciem că se naște un echilibru tipic tinereții aflat în permanentă evoluție și schimbare.

Tinerețea se caracterizează prin contradicții : între elanul și experiența ei de viață ; între potențialul biopsihic și statusul său psihosocial. Pubertatea, adolescența și tinerețea sînt vîrste „crisice“ [15], potențial creatoare de crize și critice pentru că ele conduc la dezechilibre și eșecuri. Acestea se corelează cu ritmul rapid de dezvoltare socială ca și de fenomene tipice evoluției accelerate : modernizarea, urbanizarea, industrializarea, migrația, diminuarea rolului tradiției, apariția unor noi tradiții.

---

[14] M. Baethge, *op. cit.*

[15] Victor Săhleanu, *Prolegomènes anthropologiques aux problematiques de la jeunesse*, comunicare multiplicată, 1984.

Vîrsta tînără este „crisică“ deoarece individul este obligat acum să facă opțiuni care nu întotdeauna corespund aspirațiilor și idealurilor sale.

Așadar, vîrsta cronologică este un criteriu în analiza tinereții însă corelat cu alte elemente ale vieții sociale. Existența socială concretă, apartenența la clasele și grupurile sociale determină dezvoltarea tineretului și afirmarea sa ca realitate. În tinerețe au loc procese profunde și numeroase. Ca efect al vîrstei, toate acestea capătă un sens uman și social numai dacă ele sînt raportate la mediul socio-uman al individului. Comportamentul specific de vîrstă este întotdeauna determinat social subliniind încă o dată caracterul specific al acestei influențe pentru că individul tînăr nu acționează pasiv ci intervine în desfășurarea propriei sale evoluții ca și în evoluția mediului său de viață prin aspirațiile și idealurile sale. Tinerii arată societății că sînt și alte idealuri decît cele statuate, acestea fiind în primul rînd idealurile lor. În calitate de noi apăruți pe scena istoriei tinerii vin cu noi idealuri. De aceea, societatea trebuie să țină seama de interesele celor tineri în procesele de dezvoltare. Nu este suficient pentru o societate de a prefigura un ideal ci trebuie să ofere tinerilor cadrul adecvat pentru ca ei să-l înfăptuiască. Gradul de manifestare al tineretului într-o societate nu depinde numai sau nu în primul rînd de ponderea tineretului în structura demografică ci de modul cum societatea este orientată către valorificarea concretă a virtuților tinereții, către organizarea cadrului adecvat pentru a pune în lumină atributele constructive ale tinereții. Tipul de organizare și modul de funcționare a societății se repercutează direct asupra implicării tineretului în viața socială. Este aici o dialectică a preocupării societății pentru dezvoltarea tinerilor și influența tinerilor asupra societății. De fapt, o societate este deschisă la problemele tineretului atunci cînd este preocupată în gradul cel mai înalt de a forma tinerii ca agenți ai schimbării sociale.

Se impune a delimita cu mai multă rigoare etapele tinereții. Multe dintre studiile despre tineret limitează tinerețea la una din fazele ei — adolescența, definită de regulă ca momentul din viața omului cînd el nu mai joacă rolul de copil dar nu a preluat încă rolul de adult. Tinerețea apare astfel ca proces ce trebuie raportat la perioada adultă. Această concepție a fost depășită de

o serie de analize psihologice, psihosociologice și mai ales sociologice.

Trei subetape ar caracteriza tinerețea: 24—28 ani, 28—32 ani, 32—35 ani [16]. După cum se poate observa din această schemă, adolescenței i se rezervă o perioadă mare de timp (un deceniu). După opinia noastră tinerețea propriu-zisă începe la vîrsta de 20 de ani. Este adevărat că în acest interval de vîrstă se interferează mai multe categorii de tineri: unii integrați în muncă, alții își continuă studiile superioare iar o altă parte din ei lucrează și urmează cursurile serale. Neîndoios, asemenea situații pot fi întîlnite, este adevărat în pondere ceva mai mică, și la celelalte intervale de vîrstă tînără. Deosebirea esențială dintre adolescență și tinerețea propriu-zisă o vedem în capacitatea celei de a doua de a răspunde pe deplin — biologic, fiziologic, social — cerințelor și oportunităților sociale. Din această caracteristică a tinereții decurge problematica ei specifică. În această fază — cea a tinereții — are loc dezintegrarea sistemului de valori proprii adolescenței și integrarea unora dintre ele în sistemul de valori al societății. Dacă adolescența este etapa descoperirii propriei identități prin intermediul mediului de viață sau de învățătură, de regulă limitat, tinerețea este perioada experiențelor cruciale [17] trăite de individ. Este suficient să amintim căsătoria, apariția primului copil, satisfacerea serviciului militar, obținerea unei calificări profesionale și integrarea profesională, independența economică, autonomia față de părinți etc. Dată fiind prelungirea școlarității (obligativitatea absolvirii a cel puțin 10 clase, iar pentru cei care nu urmează treapta a doua a liceului frecventarea cursurilor școlii profesionale ca și a liceului la seral) adolescenții sînt formați pe baza sistemului de norme specific școlii, activității în grupul școlar. În adolescență învățarea este cu precădere teoretică și acumulativă. În tinerețea propriu-zisă „întreaga conduită este dominată de eforturi de învățare practică productivă — ca și de o puternică dorință de autoafirmare, aspirații de aport social și productiv“ [18]. Adevărata profesionalizare, constituirea statutului de profesionist

---

16 Ursula Șchiopu, Emil Verza, *op. cit.*, p. 225.

17 Cătălin Mamali, *Balanță motivațională și coevoluție*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 232.

18 Ursula Șchiopu, Emil Verza, *op. cit.*, p. 225.

în sensul de om cu deprinderi cristalizate într-un domeniu concret al producției se realizează în această fază din viața omului. Există deci o problematică a vîrstei tinere care vizează, în principal, mutațiile ce au loc în evoluția individului ca și în viziunea grupurilor sociale, a societății în legătură cu aceste transformări. Am putea descrie adolescența ca perioada descoperirii propriei identități iar tinerețea ca etapa căutării mijloacelor optime de realizare și afirmare a acestei identități în contextul condițiilor și a cadrului creat de societate. Deosebirea dintre adult și tînăr stă în faptul că adultul se înscrie într-o lungă experiență profesională și de viață asimilînd efectele schimbării sociale produse pe o durată mai mare de viață, fiind mai adaptat și mai adaptabil la transformările cunoscute de mediul său de viață și de societate. Adultul are deja o strategie de viață întemeiată pe statusuri și roluri mai clar precizate și exercitate. La tînăr această strategie este în curs de cristalizare, am putea spune în permanentă schimbare datorită experiențelor prime pe care le cunoaște și numeroaselor probleme pe care le are de soluționat (integrare și afirmare profesională, căsătorie, pregătirea pentru creșterea copiilor și, în general, pentru viața de familie etc.).

Adolescentul se află psihologic într-o stare de tranziție : capătă conștiința de sine, a propriei identități însă aceasta rezultă din conștientizarea a ceea ce fac alții pentru el și nu ca urmare a ceea ce face el pentru ceilalți. De aici, contradicția trăită de el, mai ales în raporturile cu adulții, și anume evoluția sa nu este în ritmul dorit pentru a se manifesta ca adult. Să observăm că dacă în adolescență există o puternică dorință de atingere a stadiului de adult, în tinerețe preocuparea esențială este trăirea acestei stări nu prin opoziție ci în coexistență cu adulții, cu tendința prelungirii cît mai mult a tinereții.

Fără îndoială, aceste cîteva elemente de diferențiere dintre adolescență și tinerețea propriu-zisă nu epuizează bogăția problematicii tinereții, așa cum apare ea la indivizi și grupuri concrete de tineri în funcție de condițiile reale de existență. Așa cum vom vedea mai departe cercetările sociale asupra cărora ne oprim în capitolele următoare pun în evidență diversitatea con-

textelor sociale și psihologice în care se manifestă și ființează tinerețea.

Tineretul a fost definit în diverse moduri. Unele definiții sînt foarte generale și se regăsesc la intersecția tinereții cu tineretul sau cu tînărul. După sociologul german H. Schelsky tinerețea este acea perioadă din viața unui om în care societatea respectivă nu îl mai privește ca pe un copil dar nici nu îi recunoaște încă pe deplin statutul, rolul și funcțiile unui adult[19]. Pentru sociologul american S. N. Eisenstadt tineretul este un element de legătură și constă în a stabili un echilibru între sentimentul de identitate bazat pe solidaritate și modul de expresie și relațiile funcționale[20]. Pentru un alt sociolog american, K. Keniston, tinerețea este faza care urmează adolescenței fiind denumită post-adolescența cînd individul este emancipat de dependența sa față de părinți[21]. Pentru H. Marcuse tineretul este un grup autonom asemănător unei clase sociale care datorită necuprinderii sale în diviziunea socială a muncii ar dispune de un înalt potențial revoluționar[22]. Se desprind așa cum am mai menționat două tendințe în abordarea tineretului : una care definește tineretul ca element ce se integrează în societate fiind mai mult un factor de reproducere a societății și cealaltă care analizează tineretul în sine.

Definirea tineretului este dificilă. O. Bădina consideră cu nu este posibilă o definiție a tineretului conform regulilor logicii clasice care să determine genul proxim și diferența specifică[23]. Fără a insista asupra problematicii descrierii și definirii acestei categorii de populație apreciem că se impune o considerare diferențiată a tînărului, tineretului și tinereții. Cînd vorbim de tinerețe perspectiva dominantă este filosofică. În acest sens definim tinerețea ca *faza din ciclul de viață caracterizată prin unitatea dintre existență și devenire, dintre starea*

---

[19] H. Schelsky, *Die Skeptische Generation,* E. Diederich, Düseldorf und Koln, 1967.

[20] S. N. Eisenstadt, *From generation to generation,* The Free Press of Glencoe, New York, 1956.

[21] K. Keniston, *Young Radicals,* Harcourt, Brace and World, Inc., New York, 1968.

[22] H. Marcuse, *L'Homme unidimensionnel.* Les Editions de Minuit, Paris, 1968.

[23] O. Bădina, *Tineretul și societatea noastră socialistă,* Editura Academiei, București, 1975.

prezentă și orientarea către viitor, a cărei dimensiune esențială este descoperirea și căutarea activă a propriei identități în contextul evoluției individuale și sociale. De aceea, deschiderea spre viitor, esența teleonomică nu sînt predicate inalienabile ale tinereții. În afirmarea acestor laturi interesată este înainte de toate societatea, preocupată de a forma agenți sociali care să continue obiectivele și idealurile sale. În tinerețe precumpănitoare este relația dintre existență și devenire, între starea prezentă și evoluția ei. Dacă accentuăm pe viitor, ca dimensiune fundamentală a tinereții, vom observa o reducție a acestei faze din viața omului la un element care este caracteristic fiecărei vîrste dar mai ales celei adulte la care se raportează de obicei tinerețea.

Tînărul ca persoană încadrată în intervalul de vîrstă al tinereții trebuie investigat mai ales din perspectiva psihologică. Studiile de psihologie sînt elocvente pentru cunoașterea particularităților de evoluție a individului la vîrsta tinereții.

Tineretul ca grup cade sub incidența viziunii sociologice. Cînd definim tineretul nu putem desprinde socialul de toate celelalte elemente ale tinereții : biologice, fiziologice, psihologice. De aceea, nu este posibilă o definire a tineretului ca grup social în sine. Spre deosebire de alte concepte sociale tineretul trebuie raportat la toate aceste dimensiuni menționate mai sus. El este o realitatea socială în primul rînd datorită acestor caracteristici fiziologice, biologice, psihologice a căror ființare la indivizi umani depinde de structurile sociale [24].

Definim tineretul ca un *grup de vîrstă ale cărei particularități fiziologice, biologice, psihologice sînt dependente de structurile sociale, ele căpătînd accente specific umane datorită modului concret de existență într-un cadru social și modului în care societatea se raportează la acest grup, îl valorizează, acordîndu-i statusuri și roluri în funcție de scopurile și idealurile sale și-l propulsează ca factor de schimbare socială. Tineretul este deci acel grup socio-uman situat la intersecția tinereții cu statusurile și rolurile sociale dintr-un context social-istoric dat, dar diferit de cel al celorlalte*

---

[24] Vezi și L. Rosenmayr și K. Allerbeck, *Youth and society*, în „Current Sociology", 2/3, 1979.

grupe de vîrste ca mediu de formare și afirmare socială. În acest sens tineretul ca produs al unei societăți este creatorul unei realități psihosociale inedite.

Această definire a tineretului permite analiza concretă a acestuia în funcție de transformările din o anumită societate dat fiind faptul că el se constituie în cadrul unei societăți. Tineretul conceput astfel apare ca agent al schimbării sociale, ca factor implicat în evenimentele petrecute într-un anumit cadru social. Tineretul este grupul de vîrstă puternic socializat orientat către transformarea socială datorită opțiunilor sale și capacității de a institui noi moduri de abordare a realității sociale. Tineretul trebuie abordat ca subiect activ al transformărilor sociale, ca factor al progresului social concomitent cu analiza lui în relație cu structurile, fenomenele și evenimentele sociale. Gradul în care tinerii exprimă numai statutul de reproducător al societății sau se înscriu în direcția schimbării, a inovației sociale depinde de tipul de structură socială, de aspirațiile și idealurile societății. Tineretul este și un factor de autoexprimare și autoeducație, expresie a specificității sale în evoluția unei societăți. În acest sens, așa cum remarcam mai sus, tinerii creează un spațiu social propriu iar pe baza sistemului de valori al societății instituie valori proprii.

Se cuvine a preciza că în definirea tineretului nu accentuăm rolul vîrstei cronologice deoarece ea nu este un criteriu sociologic. Societatea stabilește condițiile de ființare a tineretului ca grup, accentuează elementele specifice tinereții care o diferențiază de celelalte grupe de vîrstă.

Tineretul se manifestă la interferența înnoirii și permanenței sociale. Societatea se reînnoiește continuu prin apariția noilor generații. Tineretul este unul din factorii esențiali de reînnoire. Permanența socială dată de istoria socială, de tradiție se reproduce prin tineret. Acesta ființează pe baza acestei permanențe. Tinerii nu se pot dispensa de realitățile sociale care constituie baza de pornire în formarea lor. Acțiunea lor înnoitoare se întemeiază pe permanența socială, pe ceea ce societatea a „transportat" de-a lungul atîtor generații, pe ceea ce ea a selectat ca peren și benefic pentru noile generații. Educația și instrucția dată de adulți tinerilor sînt căi

de continuare a acestei permanențe sociale și pe temeiul căreia generația tînără poate produce înnoirile necesare în viața socială. Progresul în raporturile între generații nu poate fi conceput altfel decît prin relația dintre înnoire și permanență. Fără a menționa aici toate aspectele referitoare la raporturile dintre vechi și nou, o vom face mai departe, vrem să subliniem necesitatea ca analiza tineretului ca grup socio-uman să deceleze acele elemente definitorii pentru specificitatea lui ca factor de reînnoire socială și, din această perspectivă, ca factor de schimbare socială.

Aceste particularități ale tineretului relevă că cercetarea înseamnă analiza procesului de producere a valorilor tineretului ca și a idealurilor sale în contextul structurilor sociale concrete. A studia tineretul înseamnă a investiga o realitate în curs de obiectivare, de constituire și care se află într-un permanent proces de curgere a vieții. Investigarea tineretului trebuie să urmărească ce este tineretul și să surprindă specificul acțiunii tineretului de a se obiectiva ca realitate și în simboluri, pe de altă parte, să adîncească cunoașterea atitudinii tineretului față de societate, deci luarea în considerare a producțiilor tinerilor, neomițîndu-se influența exercitată de mediul social asupra acțiunii tinerilor. Perioada tinereții este o perioadă de adînci transformări în ceea ce privește comportamentul ca și aspirația de a-și clădi viața independent. Tinerețea este etapa din viața omului în care se experimentează diverse roluri, se cristalizează ca o forță de schimbare, de transformare a realității, se creează un spațiu social propriu. Cercetarea problematicii tineretului trebuie să ofere răspuns la asemenea chestiuni dacă dorește să surprindă specificul tinereții în dialectica vieții.

Tineretul nu poate fi definit ca orice grup social. El participă la practica socială a diferitelor grupuri sociale [25]. De aceea este inadecvat a se vorbi de tineret ca o entitate social-politică sau despre statutul global al tineretului.

Prin tineret se păstrează și se reînnoiesc vechi aspirații ale omului. Acestea reapar cu fiecare nouă

---

25 Vladimir Pasti, *Problematica sociologică a raportului dintre tineri și munca industrială*, în „Tineret-cercetare-acțiune socială", nr. 1, 1986, p. 113—114.

generație. „Chiar dacă lumea în ansamblu merge înainte, tineretul trebuie totuși să reînceapă mereu de la capăt și să parcurgă individual epocile culturii universale" scria marele poet german Goethe. Istoria pune de fiecare dată în fața noilor generații problemele nesoluționate de epocile care le-au precedat. Aceasta este cu atît mai interesant cu cît tot istoria a dovedit că practic fiecare generație repetă greșelile făcute de celelalte generații. Probabil, stă în firea omului, a grupurilor sale de a experimenta din nou ceea ce au făcut alții înainte. Progresul nu este numai consecința cîștigurilor în planul noului, al inovației, el se realizează și pe seama erorilor și eșecurilor unei generații, la altă scară, cu alte mijloace și uneori cu altă finalitate.

O problemă mult discutată în cercetarea tineretului este tranziția de la copilărie la viața de adult. S-a acreditat ideea că în societățile așa-zis tradiționale sau arhaice trecerea s-ar fi realizat imediat fără conflicte sau stări tensionale între generații. Lucrări de etnologie și antropologie istorică dovedesc complexitatea ritualurilor de trecere, de inițiere în viața de adult. Se confundă adesea, atunci cînd se discută despre caracterul simplu al tranziției în societățile arhaice, perioada scurtă a tinereții cu facilitatea trecerii la o altă perioadă de viață. Pentru a argumenta falsitatea unei asemenea teze vom stărui asupra modului cum se făcea această trecere în Grecia antică folosindu-ne de concluziile unui cercetător avizat [26]. Înainte de toate este de amintit că ritul de inițiere era diferit la băieți față de cel al fetelor. Băieții erau inițiați în arta războiului și erau formați ca cetățeni iar fetele erau pregătite pentru viața conjugală. Căsătoria era pentru fată ceea ce însemna războiul pentru băiat. Pentru amîndoi aceste inițieri marcau atingerea unui nivel de dezvoltare ce le permiteau manifestarea lor deplină. Apoi, în ce-l privește pe tînăr este cunoscută instituția efebiei. Efebul este tînărul care luptă noaptea, de unul singur și cu șiretlicuri condamnate de morala cetățenească, acționînd în zonele de graniță deci în alte locuri decît cele în care va acționa ca adult în cetate [27]. Principiul claselor de vîrstă dăinuie, dar acest principiu

---

[26] Pierre Vidal-Naquet. *Vînătorul negru,* Editura Eminescu, București, 1985, p. 221.

[27] *Ibidem,* p. 222.

nu o dată este pus la îndoială. Este citată în acest sens încercarea lui Alcibiade și a tinerilor de vîrsta sa de a porni într-o acțiune războinică în pofida solidarității vîrstnicilor de a-l împiedica să facă acest lucru. Fără a insista asupra tuturor aspectelor ce decurg din problematica trecerii de la copilărie la perioada adultă subliniem doar necesitatea abordării ei concrete și nu pe baza unor scheme prestabilite ce nu fac decît să simplifice neîntemeiat realitatea. Pentru că nu trebuie uitat un lucru esențial : istoria s-a produs altădată ca și astăzi într-un proces de viață socială complexă și de mare intensitate. De aceea, toate acțiunile care priveau pe oameni se realizau pe măsura trebuințelor și normelor proprii.

Din abordarea tineretului trebuie înlăturate tendințele de închistare, dogmatismul, atitudinea paternalistă și idilică. Așa cum am mai menționat societatea creează cadrul adecvat pentru formarea tineretului. El apare într-un mediu dat și este modelat de acesta conform obiectivelor și trebuințelor sociale. Rezultă că orice societate are aspirații, interese și necesități proprii cu privire la generația tînără, o orientează către acele valori ce exprimă idealurile ei. Modul de viață, limba, cultura, pregătirea pe care societatea o dă tineretului în profesie și ca cetățean, relațiile sociale, toate acestea acționează asupra tinerilor în sensul adaptării lor la cerințele sociale. Preocupîndu-se de tineret, societatea se preocupă de asigurarea propriei continuități. Așa se explică de ce societatea creează tineretului un ansamblu de instituții apte să contribuie la educarea acestuia. De fapt, societatea lasă cîmp de manifestare pentru cerințele proprii tinerilor dar acestea nu se manifestă oricum ci în raport cu scopurile și particularitățile fiecărui tip de societate. Cu alte cuvinte, exigențele tinerilor sînt în cele din urmă expresia modului cum societatea le exprimă. Tocmai de aceea valorile tinerilor poartă amprenta cadrului social în care ei trăiesc. Existența unor asemenea valori, intensitatea prezenței lor în viața socială sînt dependente de structurile sociale.

Tineretul este unul dintre indicatorii reali ai gradului atins de societatea noastră în edificarea societății socialiste. Transformările din structura și organizarea socială sînt reflectate în comportamentul și modul de viață ale tineretului. Industrializarea socialistă, cooperativizarea agriculturii, urbanizarea, creșterea nivelului de pregătire

școlară și profesională, desființarea proprietății private, înlăturarea factorilor obiectivi ai diferențierii sociale și de clasă au influențat direct statutul și rolul tineretului în societate. Acordarea de către societate a unor drepturi tinerei generații s-a făcut pe temeiul unor condiții reale de existență, pe necesitatea luării în considerare a unor situații care vizează prezența tineretului în toate structurile sociale și instituționale, participarea sa directă la dezvoltare și schimbare socială. Statutul social al tineretului decurge din determinarea concret-istorică a tinereții integrată organic structurilor sociale.

În societatea noastră tineretul este premisă și finalitate a tuturor programelor de dezvoltare. Perspectiva din care se acționează în procesul de edificare a societății socialiste este cea a generațiilor tinere, a generațiilor viitoare. Este avută în vedere realitatea concretă și anume ponderea însemnată a tineretului în structurile sociale și economice. Astfel, aproape un sfert din populația țării (peste 22,6%) și aproape jumătate din personalul muncitor (peste 43%) o reprezintă tinerii. În unele ramuri industriale tinerii dețin o pondere foarte ridicată : 50% din forța de muncă în industria constructoare de mașini, 60% din forța de muncă în industria chimică [28]. Rezultă din aceste sumare date locul ocupat de tineret în societatea noastră cu implicații esențiale în actul de organizare și de decizie. Pornindu-se de la această realitate s-a acționat pentru asigurarea cadrului social și economic de punere în valoare a capacităților de creație și de activism ale tineretului.

Structurile și dinamica tineretului trebuie deci integrate în structurile ce definesc societatea pentru că numai astfel este posibilă o analiză a tineretului concordantă cu realitățile specifice dintr-o anumită țară. S-a subliniat că tineretul se manifestă ca puternică forță socială, subiect activ al acțiunii sociale (factor apt să-și asume responsabilități proprii), resursă de progres, factor de integrare socială, participant direct la dezvoltarea economică și socială [29] la care am adăuga tineretul ca sursă de creație, de dinamizator al vieții sociale și de reproducere a societății. O scurtă descriere a acestor caracte-

---

[28] Cf. Liliana Mihuț, *Tineretul — omogenizare și diferențiere*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 82 și 92.

[29] Aculin Cazacu, *Tineretul și participarea socială în țara noastră*, în „Tineret-cercetare-acțiune socială“, nr. 3, 1984.

ristici se impune în economia lucrării pentru a contura dimensiunile esențiale ale tineretului.

1. *Tineretul ca forță socială.* Prin ce se manifestă tineretul ca forță socială? Demografic el se constituie ca element important al societății. Dar așa cum am menționat deja, nu acesta este factorul care-i dă trăsătura de forță socială ci capacitatea tinereții de a contribui la schimbarea socială, la transformarea societății. Vom insista mai tîrziu asupra acestei caracteristici.

2. *Ca subiect al acțiunii sociale* tineretul se constituie în factor al dinamicii sociale, în participant la desfășurarea proceselor sociale. Conceput de către anumite doctrine sociologice și filozofice mai mult ca obiect al actului educativ[30], tineretul este considerat doar ca „materie" de acțiune a societății. Perioada postbelică a dovedit că tineretul poate și este un subiect activ, generator de acțiune, de schimbare și nu doar un simplu reproducător al unor segmente ale societății. De asemenea, tineretul dispune de posibilități și mijloace proprii de a-și asuma responsabilități sociale și de a contribui astfel la dezvoltarea societății. În acest sens putem spune că tineretul vine cu o viziune nouă și cu un mod propriu de acțiune. Activismul tineretului nu este o simplă etichetă ideologică, el este o realitate. Fără îndoială, că activismul său se manifestă diferit de la o societate la alta. Chiar în interiorul unei societăți pot exista diferențe între categoriile de tineri, între zonele rezidențiale etc. O întrebare firească se pune în acest sens: activismul este intrinsec tinereții? Nu stă în obiectivul lucrării să stăruie asupra activismului tineretului. Reținem însă că vîrsta tînără se caracterizează și printr-un grad mai mare de activism, tinerețea detașîndu-se și prin o doză mai mare de intervenție în viața socială. Nevoia de schimbare, aspirația către progres, dorința de reînnoire, toate acestea sînt suporturi pentru manifestarea activismului la tineri.

3. *Tinerețea ca resursă de progres.* Problematica progresului este una deosebit de complexă. În ceea ce privește tineretul, este de menționat rolul său în afirmarea și propulsarea progresului, înainte de toate, ca generație

---

[30] Vezi, în acest sens, Constantin Schifirneț, *Orientări în cercetarea occidentală cu privire la tineret*, în *Curente de idei și confruntări de opinii în lumea contemporană*, București, f.e., 1984.

nouă apărută într-un anumit stadiu al evoluției societății și al dezvoltării generațiilor adulte. Ascensiunea generației noi este dătătoare de progres datorită ineditului ei. Cînd vorbim de progresul unei generații în raport cu o alta nu facem o judecată de valoare ci doar consemnăm înscrierea ei pe un anumit traiect al dezvoltării. Discutată în planul ciclului de viață, tinerețea este un progres față de copilărie prin mutațiile suferite de individ dar și față de adult datorită vitalității maxime. Însă acesta este doar sensul biologic al progresului. Din perspectiva psihosocială și socială problema este deosebit de complexă și de aceea nu poate fi abordată unilateral. Dacă în planul asimilării informației, al capacității de însușire mai rapidă a noilor cunoștințe tinerețea este în progres față de celelalte perioade de vîrstă, nu același lucru se poate spune cu privire la experiență, aplicarea cunoștințelor, echilibru psihic, producția concretă etc.

4. *Tinerețea este un factor de integrare.* Ea nu există ca realitate în sine ci în relație cu societatea. Tineretul este produsul societății și un factor de reproducere a acesteia. De altfel, însăși noțiunea de tineret este o creație a societății. Imagologia despre vîrsta tînără propune un model ce concentrează multe dintre trăsăturile generale și particulare așa cum apar ele în realitatea concretă, în practica vieții cotidiene. Comportamentul vîrstei tinere este determinat social fără a neglija legătura existentă între dezvoltarea personalității și vîrstă. R. Linton consideră vîrsta ca punct de referință pentru stabilirea statusului tot atît de universal ca și sexul. Dar vîrsta, am mai spus-o, nu este un criteriu obligatoriu și suficient de acordare a unui status social.

Integrarea tineretului în societate se realizează pe seama valorilor, idealurilor și contextelor socio-culturale. Ea are loc nu doar pasiv ci prin asumarea de responsabilități sociale din partea tinerilor, prin intervenția activă în structurile sociale, transformîndu-le și în concordanță cu aspirațiile și trebuințele lor. În acest sens putem afirma că integrarea tineretului este un element de noutate, de inedit, pentru că el aduce noi forme de integrare, afirmă noi nevoi și opțiuni necunoscute de societate. Integrarea are loc și prin imitația de către tineri a adulților. Dar, după cum vom vedea, imitația nu este un

simplu proces de reproducere a modelului, ea este și creatoare, exprimă particularitățile imitatorului, în acest fel fiind puse în evidență trăsăturile tineretului în contextul structurilor sociale. Fără îndoială, chestiunea integrării și a caracterului ei dinamic și nou trebuie analizată în funcție de grupurile de tineri, de raporturile reale existente într-un mediu de viață și de muncă. Orice grup de vîrstă depinde de structura și dinamica societății.

Tineretul este consecința procesului de reproducție, de perpetuare a societății dar și fermentul de schimbare a societății. Manifestarea tinerilor ca simpli reproducători ai societății, ei înscriindu-se în linia evoluției spontane a societății, sau manifestarea lor ca factori de transformare socială depinde de structura de clasă, de tradițiile istorice și politice ale societății, de capacitatea acesteia de a utiliza potențialul de creativitate și schimbare al tineretului.

Tineretul este produsul socializării și este necesar ca integrarea sa socială să fie abordată pornind de la cerințele socializării dar și ale iuventizării, de la valorile și simbolurile inculcate de către societate tineretului tocmai pentru că societatea este interesată în perpetuarea ideologiei, valorilor și simbolurilor ei iar transmiterea lor se face prin și către tineret. Trebuie subliniat că socializarea nu se realizează întotdeauna prin simpla reproducere ci prin transformarea mediului de socializare de către tineri. Tineretul se află la intersecția proceselor de permanență și de înnoire din societate. Din tensiunea născută în relația dintre înnoire și permanență așa cum există ea la generația tînără se produce progresul social. Tineretul este purtătorul și al permanenței și al noului, însă această dialectică se instituie nu atît biologic cît prin social și cultural unde generația tînără se constituie ca factor al noului, al înnoirilor într-un context social dat care are o istorie, o evoluție deja realizată, dătătoare de experiență, de stabilitate, deci un sistem de valori verificat și adjudecat de dezvoltarea socială și istorică. Acest mediu reprezintă suportul și fermentul evoluției în continuare a societății, de fapt al ființării ei. Tineretul se socializează în acest cadru însușindu-și experiențele, încercînd, totodată, să le depășească, să le corecteze sau să le schimbe, propunînd noi valori și mijloace de acțiune și de comportament. Asupra acestor aspecte stăruim în capitolele următoare.

4. Tineretul și schimbarea socială

4.0. *Schimbarea socială*

Am prezentat în paginile anterioare cîteva dintre trăsăturile tinereții mai mult sub unghiul evoluției individuale. Dar, așa cum am menționat, tinerețea este și efectul schimbării sociale ce are loc într-un context anume. Înainte de a analiza raportul dintre tineret și schimbarea socială se impune nevoia abordării succinte a conceptului de schimbare socială.

Termen cu o largă arie de cuprindere, de unde și un anumit grad mai mare de generalitate, schimbarea socială se referă la acele segmente ale realității sociale aflate în mișcare. Este cunoscut că mișcarea și activitatea sînt atribute universale ale vieții sociale. Însă schimbarea nu este o simplă mișcare sau activitate. Ea implică o serie de atribute ce desemnează rearanjarea elementelor unui sistem sau alterarea echilibrului acestuia. Ea are un caracter temporar și produce mutații importante și, de aceea, nu se confundă cu simpla variație de forme și structuri.

Este necesar să se facă diferența între schimbare socială și evoluție socială. Aceasta din urmă este ansamblul transformărilor cunoscute de o societate pe o perioadă lungă de timp, adică în timpul care depășește viața unei singure generații sau a mai multor generații [31]. Evoluția socială se raportează la tendințele generale ale unor mari epoci istorice. Schimbarea socială constă în transformări observabile și verificabile pe perioade scurte de timp. Un individ în acest caz poate în timpul vieții sale să urmeze mutațiile generate de o schimbare socială și să cunoască și rezultatul final al acesteia. Schimbarea socială trebuie disociată de eveniment ; acesta poate să facă parte din procesul schimbării, s-o acompanieze sau s-o provoace. Schimbarea socială este definită ca orice transformare observabilă în timp care afectează decisiv structura sau funcționarea unui sistem, a organizării sociale a unei colectivități și-i modifică cursul dezvoltării sale [32]. Schimbarea socială implică referirea la evenimente, momente sau întîmplări petrecute într-un anume

---

[31] Vezi Guy Rocher, *Le changement social*, Editions HMH, 1968, p. 19.

[32] *Ibidem*, p. 22.

cadru social sau psihosocial. Există o varietate de schimbări sociale. Schimbarea socială poate fi activă sau spontană în funcție de faptul dacă ființa umană sau grupurile umane și sociale intervin sau nu în inițierea evenimentelor, în crearea noilor forme de obiectivare a schimbărilor.

Apoi, există schimbări sociale fundamentale și secundare, interne și externe, esențiale și neesențiale, de grup și sociale etc.

Referindu-ne la un domeniu ce are legătură nemijlocită cu tineretul, cel al educației, vom remarca că în acest sector nu se produce niciodată o ruptură netă între nou și vechi. Procesele de asimilare (adoptarea unor noi idei sau practici) și de acomodare (adaptarea structurilor anterioare la aceste noi idei sau practici) sînt prin natura lor, lente și treptate [33]. Însăși noțiunea de inovație este într-un anume sens conservatoare deoarece, consideră autorul citat, prima ei funcție este de a „grefa noul pe vechi". Dorința de înnoire este subordonată tendinței de stabilitate. Oamenii își schimbă încet obiceiurile, apărîndu-le cu tenacitate, cu precizarea necesară că aceasta depinde de tipul de obicei. Există în natura ființei umane tendința către conservare dar concomitent există și tendința către schimbare. Echilibrul dintre ele, ponderea uneia sau alteia sînt în legătură cu structurile sociale. Teama de schimbare, de pildă, reflectă nu atît repudierea schimbării în sine cît grija față de consecințele în plan individual și social ce rezultă dintr-o schimbare. Se manifestă în noi nevoia de a fi curioși și inventivi, de a corija erorile, de a da naștere unor idei noi. Punerea ei în acțiune se face într-un anumit context social favorabil sau defavorabil schimbării. Rezultă existența unor factori stimulativi pentru inovație, transformare : atmosfera culturală propice, interes social și individual, nivel ridicat de cultură și de pregătire profesională. Tipurile de schimbări în educație sînt materiale, de concepție, în relațiile interpersonale. În educație, susține A. M. Huberman, majoritatea inovațiilor implică un tip de comportament uman, o manieră de comportament față de elevi. În acest domeniu, mare parte din schimbări au o influență directă asupra relațiilor sociale.

---

[33] A. M. Huberman, *Cum se produc schimbările în educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 17.

După cum se poate observa, autorul citat concepe schimbarea în educație numai ca ceva venit din exterior accentuînd pe ideea nevoii agentului de schimbare din afară care să ofere soluții în legătură cu transformările produse într-un mediu educativ. Este neglijat însă potențialul de schimbare al grupurilor de tineri. Orice schimbare în procesele educaționale nu poate trece peste capacitatea tinerilor de a produce schimbări. La această vîrstă, așa cum vom vedea mai departe, tendința către schimbare se manifestă puternic, tinerețea însăși fiind o etapă a marilor și profundelor transformări în personalitatea individului.

Procesul de schimbare în educație poate fi frînat sau blocat de o serie de factori pe care Huberman îi clasifică în : *factori exogeni* — rezistența mediului înconjurător față de schimbări, incompetența agenților externi, lipsa de cunoștințe a părinților și a educatorilor în ceea ce privește psihologia tineretului, lipsa de încredere a adulților în capacitatea de schimbare a tinerilor, considerarea educației numai ca un factor de conservare, existența unui mediu profesional și social insuficient controlabil ; *factori endogeni* — confuzia obiectivelor, lipsa unor recompense pentru inovatori, uniformitatea abordării educației, dificultatea diagnosticării deficiențelor, prioritatea acordată altor obiective, lipsa de pregătire a educatorilor pentru această competență de inovație, lipsa unor modele, pasivismul etc. ; *factori de limitare* — ierarhie și deosebire de statut, absența de proceduri și de pregătire în vederea schimbării [34].

Am prezentat detaliat factorii de rezistență față de schimbare în educație la care se pot adăuga și alții. Menționăm doar că mare parte dintre ei, dacă nu toți, îi regăsim în procesele de schimbare în care sînt implicați tinerii.

Raportul dintre tineret și schimbarea socială vizează, pe de o parte, impactul schimbării sociale asupra tineretului, pe de altă parte, efectele asupra societății determinate de transformările cunoscute de tînăr. Pentru că evoluția tineretului nu poate fi concepută decît ca transformare.

Ritmul de schimbare socială are efecte variate asupra diferitelor grupe de vîrstă. A devenit un loc comun teza

---

[34] A. M. Huberman, *op. cit.*

că cel mai afectat de schimbare este tineretul aflat în faza dezvoltării sale depline spre deosebire de copii — lipsiți de o funcție socială asumată — și adulți — autonomi în deciziile și activitatea lor. Dar acolo unde schimbarea are loc se produc mutații în sistemul de valori, reguli și obiceiuri ale societăți în ansamblul ei și nu în funcție de vîrstă. Așa cum am menționat, chiar și în structurile sociale așa-zis arhaice sau primitive, unde criteriul claselor de vîrstă este mai accentuat, schimbarea se realizează prin raporturile dintre grupurile de vîrstă într-un proces contradictoriu.

Impactul schimbării asupra tineretului este analizat în unele doctrine sociologice, funcționalismul de pildă, în relație cu statusul tineretului. Un înalt status este adesea asociat cu un grad crescut al schimbării sociale. În societățile în care statusul tinerilor este înalt schimbarea socială ar tinde să fie înceată [35] iar cînd statusul este inferior și bătrînii pot efectiv bloca accesul tinerilor la statusurile adulte este probabil să existe o predispoziție pentru schimbare, inovare socială și experimentare și, totodată, să se găsească răspuns la problemele lor. Segregarea tinerilor de lumea adultă ar determina transformarea lor în o populație deviantă potențială. Un status înalt al tinerilor poate fi dobîndit, susține autorul citat, prin integrarea în lumea adultă, acceptînd și însușind munca și responsabilitățile adulților. Rezistența la schimbare este în acest sens mai puternică. Poziția tineretului în structura socială este văzută în legătură directă cu stabilitatea societății și ca răspuns la circumstanțe exterioare de schimbare. Așadar, manifestarea tinerilor în societate, în această viziune, este dependentă numai de agenți ai schimbării din afara lor. În sprijinul tezei de mai sus stă mărturie o altă teză, și anume, grupurile de tineri apar în acele societăți în care familia nu poate să asigure realizarea statusului social deplin a unei părți a membrilor săi, idee ce aparține lui Eisenstadt. Grupurile de tineri se dezvoltă în toate societățile unde există diviziune socială a muncii. Tendința tineretului de a se constitui în grupuri este determinată de faptul că participarea în familie devine insuficientă pentru dezvoltarea identității depline sau a maturității sociale depline iar rolurile învățate în familie nu constituie o bază adecvată

[35] Frank Musgrove, *Youth and Social Change*, în „Adolescence“, Van Rostrand Reinhold Company, 1968, p. 139—140.

pentru dezvoltarea unei asemenea identități și participare. Legătura dintre dezvoltarea personalității, maturizarea psihologică și tipurile de rol ar fi slăbit. Reunirea tinerilor în grupuri ar tinde să accentueze și să obiectiveze problematica lor din perspectiva valorilor și a simbolurilor proprii.

Schimbarea socială este analizată prin raportare la familie fără a se observa tendința firească a tînărului de a se apropia de structurile sociale, de cadrele instituționale și de a se implica în activitatea acestora. În concepția funcționalistă [36], societatea este locul unde fiecare membru ocupă un număr de statusuri și exercită un număr de roluri. Dar care este mecanismul prin care se dobîndesc aceste statusuri? Ele se realizează în acțiune, prin activitate concretă, deci în practica social-istorică. Dinamismul societății este dat de activitatea de producție iar schimbarea are loc cu precădere în acest tip de activitate. A insista pe dobîndirea de statusuri și roluri atunci cînd discutăm despre tineret ca element al schimbării înseamnă a simplifica complexitatea raporturilor sociale în care direct sau indirect tineretul este integrat. Considerarea grupurilor de tineret ca expresii ale implicării tinerilor în procesele de schimbare este luată în seamă numai dacă ele sînt corelate cu structurile sociale. Abordarea lor în sine dă o imagine falsă, neconcludentă, în legătură cu variatele schimbări cunoscute de tineri.

În cadrul grupurilor de aceeași vîrstă se creează valori, comportamente și atitudini specifice, valori ce se vor perpetua de-a lungul unei generații sau vor dispare pe măsura evoluției grupului. În acest cadru tînărul apare ca individ ce are o anumită funcție de îndeplinit în mecanismul grupului. Situația lui ambiguă, nici copil nici adult, nu mai apare aici. Este el însuși lipsit de constrîngerile familiale sau școlare. Mutațiile trăite de tînăr în dezvoltarea sa fizică și spirituală pot să capete în grup expresia clară a opțiunilor și aspirațiilor sale luate în considerare de către ceilalți membri. Disponibilitatea tinerilor pentru schimbare poate primi un răspuns în cadrul acestor grupuri însă mai mult la nivelul clarificărilor, al alegerilor și orientărilor personale.

---

[36] O prezentare critică a concepției funcționaliste despre schimbare socială în Henri Mendras, Michel Forsé, *Le changement social*, Armand Colin, Paris, 1983, p. 127.

Absolutizarea influenței și rolului grupului de vîrstă este dăunătoare unei viziuni dialectice despre tînăra generație. Tînărul nu este determinat în dezvoltarea și afirmarea sa numai de acest tip de grupuri. Cercetări efectuate în țara noastră și în alte țări au dovedit că acțiunea grupului este complementară altor influențe [37]. Dar tot la fel de falsă este și respingerea și negarea oricărei acțiuni benefice a grupului în formarea orizontului valoric al tînărului, în socializarea sa. Unele dintre valorile create în grupuri de tineri sînt preluate de adulți și chiar de întreaga societate, ele fiind instituționalizate. Ajunși aici se impune a sublinia ideea că abordînd tineretul doar prin conceptul de schimbare socială analiza are un caracter prea general și deci abstract. Schimbarea, cu deosebire cea socială, se manifestă sub diverse forme, în anumite structuri relaționale polare. Schimbarea este astfel consecința relației dintre tradiție și inovație, creativitate-reproducere, confromism-activism, adaptare-inovare, rezidual-emergent, socializare-iuventizare, vechi-nou, periferie-centru. Se pot adăuga și alte categorii polare dar important este ca analiza tinereții să depășească un anumit reducționism prin investigarea tuturor laturilor ce constituie procesul prin care se manifestă tinerețea. În acest fel schimbarea capătă concretețe în funcție de domeniul particular de manifestare a tinereții, a acțiunilor în care ea este implicată. Ne vom opri la cîteva dintre aceste relații tocmai pentru a pune în lumină dinamica tinereții, locul ei în ciclurile de viață.

4.1. *Nou și vechi*

Tineretul apare în raport cu generațiile vîrstnice ca element nou, schimbul de mîine, viitorul țării. Dar ce este noul?

Noutatea este sinonimă cu inițiere, arhetip, prima apariție, origine, model [38]. Ea este legată de schimbare,

---

[37] Vezi Al. I. Bejan, P. Datculescu, Doina Buruiană, *Rolul familiei și al grupului de vîrstă în integrarea tineretului în societate*, raport de cercetare, CCPT, 1985; Constantin Schifirneț, *Generație și cultură*, Editura Albatros, București, 1985.

[38] Vasile Pavelcu, *Metamorfozele lumii interioare*, Editura Junimea, Iași, 1976, p. 82.

apare într-un proces de schimbare și este efectul acestuia. Orice schimbare duce la nou? Dacă prin schimbare înțelegem, așa cum am spus, transformarea sistemului sau a unuia dintre elementele sale atunci consecința esențială este producerea noului. De fapt, noul reprezintă transformarea însăși. Noul nu se identifică cu inovația, deci cu procesul de schimbare determinat de el. Această diferențiere se impune deoarece nu de puține ori noul este discutat exclusiv prin raportarea la inovație de unde rezultă confuzii și reducții nedorite.

Este necesar să facem diferența dintre noul social și cel individual. Individul redescoperă neîntrerupt lumea exterioară și pe cea internă, pentru el fiecare cunoștință dobîndită este o noutate. „În fond, scrie V. Pavelcu, adaptarea la mediu este o succesiune de acte, conținînd fiecare ceva nou, ca răspuns la noul ambianței. Orice cunoștință nouă, orice abilitate sau deprindere dobîndită de individ în cursul existenței sale se situează pe linia creativității. Repetiția absolută este neant absolut“ [39].

Noul se naște din vechi. Dezvoltarea are loc și prin această dialectică a vechiului cu noul. Tinerețea fiind ceva nou, ea apare ca urmare a evoluției din faza anterioară, copilăria, fiind o negare a acesteia din urmă dar și o continuare.

Lupta dintre vechi și nou este o legitate istorică, ea fiind obiectivă, o caracteristică a vieții sociale și o lege a progresului istoric. Noul reprezintă linia ascendentă a dezvoltării, orientată către cerințele progresului iar vechiul este elementul perimat și depășit în contradicție cu exigențele dezvoltării. Noul poate fi apreciat numai în măsura în care efectele sale se regăsesc în ameliorarea condiției umane [40]. Terenul de manifestare a noului îl reprezintă activitatea productivă, practica social-istorică. Numai în acest fel putem considera ca ceva nou ceea ce apare în viața socială. Există și un nou aparent care de fapt este vechiul deghizat. Afirmarea noului se realizează în lupta continuă pentru înlăturarea a ceea ce este vechi și deci un factor ce împiedică afirmarea pro-

---

39 *Ibidem*, p. 82.

40 Aculin Cazacu, *Promovarea noului — trăsătură a practicii revoluționare în dezvoltarea societății socialiste românești*, în *Revoluție și proces revoluționar în edificarea societății socialiste*, Editura Politică, București, 1986, p. 70.

gresului. Lupta dintre vechi și nou ia forma contradicției dintre tendințele conservatoare și cele înnoitoare. Apariția și afirmarea noului nu se fac de la sine, spontan, ci în relație nemijlocită cu vechiul care nici el nu dispare instantaneu. Fiind vorba de oameni cu scopuri și aspirații raportul dintre nou și vechi se bazează pe această trăsătură. Noul nu poate fi impus prin forțarea sau neglijarea condițiilor concrete în care ființează grupurile sociale sau structurile sociale. Intervin o multitudine de factori ce acționează asupra afirmării noului. El nu se poate impune prin metode birocratice sau prin voluntarism ci numai în contradicția sa cu vechiul. În anumite condiții vechiul coexistă cu noul, vechiul propulsînd elementele noi sau nu împiedică exprimarea acestuia. Noul nu este o simplă repetare a vechiului, nici o modificare minoră sau o restructurare a vechiului. Trecerea de la vechi la nou nu este un proces linear, continuu, deoarece noul înglobează întotdeauna ceva care depășește vechiul. Noul este purtătorul unei informații în plus față de ceea ce are vechiul.

În societatea socialistă datorită intervenției sistematice a factorului conștient în organizarea și conducerea vieții sociale contradicția dintre vechi și nou nu mai are un caracter predominant spontan. Promovarea noului este intrinsecă societății socialiste, societate nevoită să reclădească toate compartimentele sale și să facă în acest sens experiențe cu totul noi, necunoscute pînă acum de celelalte tipuri de societate. Ea însăși fiind o societate nouă, societatea socialistă se edifică în primul rînd prin susținerea și valorificarea în toate structurile sale a noului.

Dar societatea socialistă, la fel ca orice formațiune social-economică, nu este scutită de contradicții, care sînt izvorul dezvoltării sociale, factorul dinamizator al vieții sociale. Una dintre pîrghiile esențiale de soluționare a contradicțiilor în socialism o reprezintă acțiunea conștientă de înlăturare a vechiului și afirmarea sistematică a noului. Dialectica dezvoltării sociale impune cunoașterea permanentă a acțiunii legii luptei dintre vechi și nou pentru a sesiza la timp procesele de învechire a ceea ce a fost nou, adică a elementelor care nu mai sînt apte să satisfacă cerințe sociale și umane noi.

Afirmarea noului este intrinsecă spiritului revoluționar. „A fi revoluționar, a fi comunist înseamnă a fi explorator îndrăzneț al noului, a privi întotdeauna înainte către

ceea ce se dezvoltă, a gîndi cutezător pe baza experienței revoluționare a maselor, a acționa pentru unirea eforturilor acestora în vederea transformărilor revoluționare a societății"[41]. Așadar, în societatea noastră revoluționarul se caracterizează prin preocuparea pentru cunoașterea și promovarea noului ca element esențial al edificării socialismului. Spiritul revoluționar reprezintă conștientizarea necesității perfecționării tuturor sectoarelor vieții sociale precum și adeziunea și participarea nemijlocită la transformările din societate.

O componentă esențială a spiritului revoluționar o reprezintă dimensiunea sa științifică, în sensul însușirii tezelor și concepțiilor științifice precum și constituirea comportamentului pe temeiul valorilor științei. Astăzi cînd influența revoluției științifico-tehnice se manifestă puternic este imperios necesară formarea și educarea oamenilor în spiritul științei, și combaterea oricăror forme de misticism și obscurantism.

Menționam mai sus că spiritul revoluționar este centrat pe ideea promovării noului. Receptivitatea la nou, capacitatea de angajare efectivă și eficientă în lupta dintre vechi și nou caracterizează spiritul revoluționar. De fapt, identificarea noului, promovarea lui în toate domeniile constituie o necesitate a procesului de edificare a societății socialiste care cunoaște permanent transformări esențiale, experiențe inedite ce reclamă efort permanent de cunoaștere și acțiune revoluționară. În acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „Trebuie să acționăm cu toată hotărîrea împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat, pentru promovarea noului, pentru asigurarea transformărilor revoluționare necesare fiecărei etape de dezvoltare istorică"[42].

De aceea, spiritul revoluționar se întemeiază pe asumarea de responsabilitate socială, pe implicarea în viața socială, identificarea intereselor personale cu cele ale colectivității. Pentru că afirmarea noului nu este posibilă

---

[41] *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura Politică, București, 1975, p. 153.

[42] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 23, Editura Politică, București, 1981, p. 107—108.

fără participare, fără înțelegerea responsabilității sociale. Numai așa se poate face diferența necesară între noul real și noul fals sau vechiul deghizat în nou.

Cum se instituie raportul dintre vechi și nou la tineri ? Este momentul să precizăm că acest raport are particularități proprii atunci cînd îl discutăm în contextul problematicii vîrstei tinere. Schimbarea socială afectează pe tineri și din perspectiva relației dintre nou și vechi.

Tinerii sînt față de adulți elementul nou. Ei se manifestă în societate prin modul lor specific dat de vîrstă, de trebuințele și aspirațiile lor. Ei creează, așa cum am subliniat mai sus, un spațiu social propriu și prin aceasta aduc în viața socială un nou mod de a gîndi și a acționa față de realitatea socială. Ca latură nouă a societății, tineretul este în căutarea noului, asimilarea acestuia este o condiție esențială a existenței lui. Societatea însăși vede în tineret un potențial al noului și o modalitate de implementare a noului. Educarea și formarea tinerei generații în spiritul noului este o cale de infuzie a noului în viața socială.

Receptivitatea față de tineret ca element nou în societate înseamnă recunoașterea acestei noutăți pe care o reprezintă tineretul. Tineretul se manifestă ca nou sub următoarele dimensiuni : *ontologic* — ca realitate nouă ; *gnoseologic* — însușirea cunoștințelor noi într-un cadru sistematic ; *praxiologic* — are alte mijloace de acțiune în viața socială ; *axiologic* — crearea de valori proprii care sînt noi față de valorile deja acreditate social ale celorlalte generații.

Pentru că au un alt mod de viață și gîndesc în manieră proprie realitatea, tinerii doresc o înțelegere mai mare din partea generațiilor adulte. Dogmatismul și paternalismul sînt consecințe ale lipsei de receptivitate la problemele specifice tinerilor. Ele sînt manifestarea unor atitudini învechite, anacronice cu privire la raporturile dintre tineri și adulți. Să precizăm însă că asemenea atitudini ființează la nivelul unor grupuri, de regulă în familie, în raporturile dintre copii și părinți.

Cercetările sociale au reliefat interesul tinerilor pentru nou, pentru înlăturarea vechiului și afirmarea noului.

Aşa, de pildă, jumătate dintre studenţii investigaţi [43] (în număr de 876 din toate centrele universitare şi profilele de învăţămînt) apreciază drept condiţie a reuşitei în viaţă posibilitatea de a inventa sau de a descoperi noul. Este exprimată astfel o cerinţă esenţială a timpului nostru şi anume necesitatea organizării vieţii sociale dar şi a celei individuale în consens cu noul. De altfel, 90% dintre aceiaşi studenţi consideră că o calitate a specialistului de înaltă calificare trebuie să fie preocuparea pentru descoperirea noului. În viziunea multor tineri, nu numai studenţi, specialistul, omul cu un ridicat nivel de pregătire se identifică cu cel orientat către nou, către aplicarea lui în practică. Una dintre problemele esenţiale ale tinerilor din învăţămînt este racordarea procesului didactic la nou, la ceea ce este actual şi inedit în ştiinţă, tehnică, viaţa socială, în cultură. Acest interes marcat pentru nou la tineri este expresia capacităţii lor de creativitate.

Nou pentru tineri înseamnă conştiinţă nouă, îndrăzneaţă, opusă închistării dogmatice. Conştiinţa noului deschide perspectiva respingerii a tot ceea ce este perimat şi a permanentizării formelor, metodelor şi stilurilor ce reflectă noul, transformarea în sensul progresului. Educarea acestei potenţialităţi pentru nou a tinerilor este o necesitate stringentă pentru întregul ansamblu de factori educativi din societatea noastră. Prin orientarea tinereţii către nou, către promovarea şi susţinerea acestuia tineretul se manifestă ca factor de schimbare şi ca element al schimbării. Despre unele aspecte ale modului concret cum tinerii se înscriu în direcţia cerinţelor noului vom relata în capitolele consacrate unor concluzii reieşite din cercetările concrete.

4.2. *Adaptare-inovare*

Adaptarea este o caracteristică a tinereţii. Afirmarea tineretului în structurile sociale se realizează şi prin adaptarea la cerinţele societăţii, adică acceptarea normelor şi valorilor mediului social. Aşa cum am observat mai

---

[43] Constantin Schifirneţ, *Tineretul universitar — interese pentru studiu şi aspiraţii profesionale*, raport de cercetare, CCPT, 1985 ; Vezi şi P. Datculescu, Al. I. Bejan, Doina Buruiană, *Atitudinea tinerilor faţă de ştiinţă şi tehnică*, raport de cercetare, CCPT, 1978.

sus, adaptarea este și o cale de înfăptuire a schimbării unora dintre elementele mediului. Sînt cunoscute trei tipuri de adaptare : cea care vizează schimbări în trebuințele și aspirațiile personale ca rezultat al presiunii mediului ; cea care se referă la schimbări în mediu și în așteptările individului și, în fine, cea care privește realizarea maximă a nevoilor și aspirațiilor de schimbare ale individului.

Adaptarea eficientă se realizează în unitatea dintre cerințele mediului și trebuințele tinerilor, între nevoia de stabilitate a mediului și aspirația către schimbare, inovare a tinerilor. Un exemplu al acestui raport îl reprezintă învățarea socială. S-a subliniat că învățarea este procesul de pregătire pentru a face față unor situații noi [44]. Tradițional, societățile și indivizii au adoptat un tip de învățare de menținere continuă cu scurte perioade de inovație. Ea se întemeiază pe asimilarea de metode și reguli fixe pentru a răspunde unor situații cunoscute.

Dar perioadele de schimbare sau discontinuitate pun în dificultate acest mod de învățare, dovedindu-i limitele și acreditează, în același timp, necesitatea învățării inovatoare. Ea este un mijloc de a pregăti indivizii și societățile să acționeze în situații imprevizibile [45]. Acest tip de învățare ia în considerare alternative viitoare, pune accent pe viitor și nu pe trecut, utilizează imaginația bazîndu-se însă pe fapte concrete. Învățarea inovatoare este generatoare de participare reală, efectivă a individului tocmai pentru că formează deprinderi de a lua inițiative și de a le asuma. Modificarea condițiilor de viață, crearea unei structuri de interese într-un nou context conduce la schimbări în comportamentul individual, grupal și social, or acestea nu se pot înfăptui prin învățarea de menținere, prin asimilarea unor norme și reguli cunoscute. Adaptarea la mediu nu poate fi ruptă de tendința individului sau a grupurilor sociale către inovare. Tinerețea fiind vîrsta maximei acumulări în planul cunoașterii, al formării deprinderilor este mai propice învățării inovatoare.

---

44 J. Botkin, M. Elmandjra, M. Malița, *Orizontul fără limite al învățării*, Editura Politică, București, 1981, p. 46.

45 *Ibidem*.

4.3. *Rezidual-emergent*

În analiza tineretului ca factor de schimbare o contribuție importantă pot avea investigațiile ce au în vedere societatea în ansamblul ei, cu accent pe raporturile dintre rezidual și emergent. O analiză istorică a tinereții se cuvine a releva ceea ce este nou în dezvoltarea unei generații tinere și ceea ce aparține elementelor preluate din alte perioade. Procesele sociale cuprind, printre altele, elemente reziduale și emergente. Cînd vorbim de rezidual nu ne referim, se înțelege, la arhaic. Arhaicul vizează trecutul și este recunoscut ca atare. Rezidualul se formează în trecut dar el este încă activ în procesele sociale, mai ales ca element efectiv al prezentului [46]. Anumite experiențe, sensuri și valori sînt trăite și practicate în contextul acestui reziduu al unor instituții sociale și culturale anterioare. Tinerețea se raportează la generațiile anterioare, însăși afirmarea ei ca factor nou, ca prezență inedită pe scena istoriei se realizează în relație cu ceea ce vine din alt timp istoric. Ea este elementul emergent, pentru că dă noi sensuri realității, creează noi valori, practici și relații sociale. Ma mult, ea redescoperă sensuri și valori create în situații existente în trecut și le dă o semnificație concordantă cu aspirațiile și trebuințele ei specifice.

4.4. *Socializare-iuventizare*

Socializarea este procesul prin care omul învață și interiorizează în cursul vieții sale elemente socio-culturale din mediul său, le integrează în structura personalității sub influența mediului și prin adaptarea la mediu. În cadrul socializării individului capătă cunoștințe, achiziționează modele, valori, simboluri ce aparțin grupurilor, societății, mediului său de viață. Socializarea se desfășoară pe întreaga durată a vieții, manifestîndu-se în grade diferite de intensitate, cea mai mare fiind în copilărie și tinerețe [47]. Orice schimbare în situația individului (căsătorie, nașterea primului copil, căsătoria

---

[46] Cf. R. Williams, *Marxism and Literature*, Oxford University Press, 1977, p. 123.

[47] Vezi și Petar Emil Mitev, *La sociologie face aux problèmes de la jeunesse*, Sofia, 1983, p. 13.

primului copil etc.) conduce la o nouă perioadă de socializare. Acest proces se aseamănă cu adaptarea, aceasta fiind în fapt unul din elementele fundamentale de înfăptuire a socializării. Este, într-un anume fel, conformarea la normele și cerințele societății.

La rîndul lor, tinerii acționează asupra societății, influențînd-o prin valorile lor, prin modul de a fi și a acționa. Are loc procesul *de iuventizare a* societății care nu este, în mod obligatoriu, opus socializării, ele fiind complementare una față de cealaltă. Grupurile sociale, societatea însăși preiau unele dintre valorile și comportamentele tinerilor. Există în acest sens și o producție de obiecte și simboluri ale tinereții pentru toate categoriile de vîrstă.

4.5. *Tradiție și inovație*

Societatea cunoaște, printre alte contradicții, și pe cea dintre inovație și tradiție, dintre ceea ce este deja constituit, care tinde să conserve creația trecutului, și noul cu tendința de a înlătura ce este vechi sau de a-l asimila. Noul se naște pe baza a ceea ce a fost iar vechiul capătă această trăsătură numai în raport cu noul pe care de altfel îl generează.

Tradiția și inovația apar într-un context istoric, pe o anumită treaptă de evoluție a societății, și reflectă stadiul atins de societate. Există o dialectică a tradiției și inovației. Ceea ce într-o etapă a fost tradiție autentică, cu rol esențial în dezvoltare poate să constituie o frînă în alt moment al dezvoltării istorice. Tradiția autentică integrează noul și-i favorizează apariția și existența. Prin tradiție trecutul este prezent, este viu și influențează viața prezentă și viitoare. Tradițiile sînt trecutul viu. Inovația însăși este sau poate deveni tradiție. „Tradiția, scria sociologul român Petre Andrei în Sociologie generală, explică legătura în timp și continuitatea relațiilor sociale. Prin ea putem înțelege conservarea societății dincolo de granițele vieții individuale“ [48].

Aparține tradiția numai unui anumit tip de societate așa cum încearcă unele teorii sociologice, culturologice

---

[48] Petre Andrei, *Sociologie generală*, Editura Academiei, București, 1970, p. 338.

și antropologice să susțină? Tradiția ar fi caracteristică societăților așa-zis tradiționale, agrare. Societățile moderne sînt considerate într-o anumită viziune ca fiind orientate cu precădere către inovație, înnoire permanentă. Realitatea dovedește că nu există societate fără tradiție sau nou, că însăși ființarea societății este determinată de această mișcare generată de tradiție și inovație, de contradicția dintre ceea ce este moștenit și ceea ce aduce nou evoluția socială. Societatea industrială la rîndu-i are o tradiție specifică.

Tradiția este o componentă a prezentului și viitorului punînd în mișcare fondul de progres și noutate conținut în trecut. Cum progresul nu este linear rezultă că tradiția are un rol hotărîtor în propulsarea unor elemente ale noului. Tradiția exprimă identitatea proprie a generațiilor trecute și reprezintă pentru generațiile prezente un model, un punct de referință. Prin asimilarea tradițiilor, noile generații dobîndesc conștiința propriei deveniri precum și realizarea raportului organic cu istoria, dînd temei evoluției lor.

De aceea, tradiția nu trebuie înțeleasă ca partea inertă a structurii sociale, ea este trecutul care supraviețuiește. Există o tradiție selectivă, adică anumite sensuri și practici sînt selectate, neglijîndu-se altele tocmai pentru a pune în evidență o anumită consonanță între acea tradiție și cerințele prezentului. Orice tradiție se constituie într-un element al organizării sociale și culturale contemporane și ea răspunde unor scopuri prezente, ea înscriindu-se în continuitatea istorică prezentă. „Tradiția, scria Mihail Ralea, înseamnă transmisie, continuitate. Ea înseamnă experiență și înțelepciune. Ea e singura lege a vieții sociale“ [49].

Există și sensuri mai slabe ale tradiției în contrast cu inovația [50]. Acest gen de tradiții sînt utilizate de unele grupuri pentru afirmarea retrospectivă a „valorilor tradiționale“. Reținem însă că o tradiție profundă, autentică este un act selectiv și de legătură care oferă legimitate istorică și culturală valorilor contemporane. Este o realitate complexă și puternică legată de familie, limbă, instituții culturale și sociale.

---

[49] Mihail Ralea, *Cele două Franțe*, ESPLA, București, 1958, p. 51.

[50] R. Williams, *op. cit.*, p. 117.

Ce este tradiția ? Termenul vine din verbul latinesc traditio=acțiunea de transmitere. Tradiția ar putea fi definită ca actul de transmitere a unei experiențe, a unor modele de urmat. Ea dă caracterul de noutate la ceea ce a fost într-un anumit timp istoric. Permanența și continuitatea sînt atribute esențiale ale tradiției. Ea exprimă transformarea dar și limitele acesteia. În acest sens tradiția este unul dintre criteriile principale ale legitimității inovației și creației. Tradiția este o continuă înlănțuire de inovații. S-a spus că inovația este generatoare de tradiție[51]. Dar și tradiția la rîndu-i este generatoare de inovație. O autentică tradiție este cea care conduce la schimbare. O societate, un grup social se raportează la tradiție sau preia tradițiile în măsura în care acestea stimulează schimbarea în sensul și cu finalitatea dorită. Tradiția trebuie să cuprindă și dimensiunea citadină. Ea nu se reduce la arhaicitate.

Tradiția este folosită pentru a descrie și explica repetarea, într-o formă aproximativ identică, a structurilor de comportare și a valorilor mai multor generații[52], dar ele nu sînt în mod obligatoriu un consens în timp. Ele nu sînt unitare în sensul lipsei oricărei contradicții, a oricărui conflict intern. În conținutul lor ele pot să fie atemporale, adică să nu facă nici o referire la trecut sau la viitor însă au o structură temporală. Frecvența repetării este un element constitutiv al tradiției dar ceea ce se transmite din trecut trebuie să aibă o legătură necesară cu prezentul. Există tradiții transmise din generație în generație deoarece ele sînt validate de experiența proprie fiecărei generații. Iată de pildă regulile elementare ale aritmeticii sînt redescoperite de fiecare generație tocmai pentru că ele răspund nevoii de a clasifica și număra.

Socializarea tineretului se realizează și prin tradiții. În ele tinerii găsesc modelele, convingerile și deprinderile ce trebuiesc însușite pentru a se putea integra în societate. Tinerii, așa cum am mai menționat, nu dispun de o experiență proprie, nu au deci tradiții. Ca element nou

---

[51] Traian-Dinorel Stănciulescu, *Dinamica raporturilor tradiție-inovație în creația umană : schiță pentru un model axiologic*, în „Revista de filozofie", nr. 2, 1981.

[52] Edward Shils, *Centre and Periphery,* The University Chicago Press, 1975. Vezi și Edward Shils, *Tradition,* The University Chicago Press, 1981.

al structurii sociale ei se atașează tradițiilor. Ei trebuie să devină sau să facă ceva ce nu au fost anterior sau nu au făcut prin asimilarea valorilor care sînt deja acceptate sau prin acțiuni deja inițiate în mediul lor de socializare. Cei care-i educă se bazează pe tradiții, pe experiența dată de trecut, aceasta le permite să transmită modele verificate, legitimate, într-un cuvînt, se transmite o anumită moștenire, indispensabilă tinerilor în afirmarea și dezvoltarea lor. Chestiunea care se pune în acest context este măsura în care această moștenire concordă, măcar parțial, cu aspirațiile, trebuințele tinerilor. Gradul de concordanță depinde, în cele din urmă, de modul în care societatea este interesată în a transmite tinerilor acele valori permisive la noile cerințe aduse de noua generație.

În receptarea tradiției trecutul este prezentat în consens cu contemporaneitatea. Ea este acceptată pentru că a fost acceptată de alții în trecut ca și de vîrstnici care se raportează la trecut ca la prezent. Bătrînii recomandă o tradiție sau o practică explicit sau printr-un model dînd astfel autoritate acesteia în fața tinerilor pentru a-i convinge de perenitatea tradiției, ea ființînd și la alte generații [53]. Faptul că tradiția este recomandată și susținută de un bătrîn oferă o cale de întărire a receptării și acceptării ei ca model de acțiune sau de comportament și credință. Datorită experienței de care dispun, din cauza înscrierii lor într-o istorie, deci într-un trecut, bătrînii se bucură de prestigiu în fața tinerilor atunci cînd ei au capacitatea să legitimeze acest trecut. Interacțiunea între tineri și adulți se întemeiază pe raportul dintre viitor și trecut într-un prezent concret, palpabil pentru toți. Influența adulților asupra tinerilor se exercită și din interiorul acelor valori ai căror expresie ei sînt. Avem în vedere atît propriile valori, create de ei înșiși, ca și valorile trecutului transmise de ei. Raportul dintre tineri și adulți din perspectiva tradiției nu este unul linear ci unul contradictoriu. Tinerii se pot adresa ei înșiși trecutului și să-i descopere alte valori, să stabilească alte ierarhii valorice sau priorități. Interacțiunea asimetrică din cadrul relației menționate mai sus permite tinerilor să asocieze trecutului stări de spirit întruchipate și simbolizate de bătrîni. Chiar acolo unde trecutul nu este ex-

[53] *Idem.*

plicit invocat ca bază pentru receptarea unei tradiții tinerii o concep în relație cu acest trecut întruchipat de adulți.

Discutînd despre raportul dintre generație și tradiție remarcăm existența mai multor situații concrete : 1) o generație acceptă întru totul tradiția ; 2) o respinge în totalitate ; 3) o acceptă selectiv ; 4) manifestă indiferență față de tradiție. Evident, clasificarea de mai sus este schematică. Realitatea este mult mai complexă și este dificil de a găsi un exemplu în care reacția unei generații față de tradiție să fie atît de simplist exprimată. Interferențele sînt reale și ele ființează ca atare.

Atitudinea generațiilor față de tradiție apare în toată plenitudinea ei în raporturile între generații. Generațiile noi nu au o tradiție a lor, adică o experiență socială și de viață bazată pe valori proprii create de ele însele, așa cum au celelalte generații. Referirea la trecut se produce în cazul tinerilor și prin referirea la generațiile vîrstnice. Istoria este percepută nemijlocit prin bătrîni, cu precădere la nivelul cotidianului, al relațiilor interumane. În familie, mai ales, se transmit de la o generație la alta tradiții de comportament, de gîndire și acțiune precum și valori și simboluri. Se preiau aceste tradiții tale-quale în cadrul acestei instanțe de socializare care este familia ? În literatura consacrată problemei generațiilor, deși nu direct, transpare teza că în familie spre deosebire de societate este posibilă o preluare ca atare a tradițiilor transmise în cadrul familiei. Teză după opinia noastră falsă. Orice generație, inclusiv generația familială, produce schimbări în mediul său de viață, are valori proprii a căror afirmare și punere în acțiune impun o preluare selectivă a tradiției. Cu deosebire în condițiile societății românești actuale care a cunoscut transformări radicale în toate structurile ei, tradiția îmbogățește cultura socialistă numai în măsura în care se aplică criteriul axiologic selectiv. Este neîndoios că există diferențe însemnate între modul de preluare a tradiției la nivel societal și la nivelul familiei sau al altor grupuri sociale. Persistența unor valori inadecvate, perpetuarea unor idei și concepții anacronice, refuzul înnoiriii, al schimbării, toate acestea se pot regăsi în unele familii sau grupuri. În planul raporturilor între generații tocmai în aceste cadre tensiunea dintre generații este mai puternică privind acceptarea sau respingerea unor tradiții. Este posibil totodată un

conflict trăit de individ între obligația de a accepta fără rezerve anumite atitudini și valori tradiționale în familie sau în alte grupuri și respingerea acestora de către generația sa. Această pendulare între valorile instanțelor de socializare și cele ale generației caracterizează într-o anumită măsură perioada tinereții. Tocmai în această „ciocnire“ de valori tradiția își dovedește perenitatea și deci actualitatea iar noul capătă concretețe devenind de fapt tradiție. Prin intermediul generației tradiția își verifică de fiecare dată valorile, eliminînd unele, impunînd altele și integrează noile valori, înscriindu-le în continuitatea istorică firească. Tradiția este dezvoltată de fiecare generație care îi adaugă noi valori și simboluri și-i dă, totodată, noi sensuri. Prin confruntarea cu noile generații orice tradiție trebuie să treacă proba de foc a rezistenței la cerințele proprii, la noul mod de a gîndi și acționa impus de noile grupuri de vîrstă. Dar rolul generației în schimbare va fi analizat într-un capitol separat.

Să precizăm că prin tradiție nu se transmit acțiunile concrete ci imagini, modele și credințe ce oferă un sentiment de identitate cu evenimente și fapte petrecute într-o anumită perioadă. Receptarea tradițiilor nu este pasivă ci activă cu deosebire în cazul tinerei generații. Tradiția este acceptată dacă răspunde unor nevoi ale prezentului în care trăiesc tinerii. De aceea, așa cum am subliniat mai sus, tinerii înșiși caută în trecut modele dincolo de oferta adulților. Ei redescoperă valori și le impun. Un anumit spirit antitradițional este prezent la tineri tocmai din nevoia de delimitare de sistemul de valori instituite. Asaltul împotriva unei anumite tradiții este punctul de plecare pentru afirmarea propriilor particularități, cazul extrem fiind al avangardelor literare și artistice, expresie a „rupturii“ de tradiție. Dar, cum remarca G. Tarde, atunci cînd se produce fenomenul de respingere a tradiției ne aflăm în fața unei simple faze tranzitorii din evoluția unei societăți sau a unui grup social. Însă se observă că diferitele avangarde tind cu timpul să-și integreze tradițiile repudiate inițial. Lucian Blaga a remarcat că cel dintîi lucru la care aspiră un curent nou ce luptă împotriva tradiției este de a-și descoperi el însuși o tradiție.

În planul ciclurilor de viață raportarea la tradiție este fără îndoială diferită. Ea nu poate nega orice tra-

diție și tinerețea, de pildă, se manifestă în această relație dintre tradiție și nou. Tinerii acceptă schimbarea mai mult decît adulții fără însă a putea vorbi, în principiu, de rezistența mai mare la schimbare care s-ar manifesta la adulți. Există însă adulți ce se opun la schimbare prin diverse forme : atitudinea negativă, total pasivă față de nou ; rezistență activă prin respingerea noului sau prin impunerea unor valori vechi într-un cadru vechi ; adaptabilitatea la schimbare ; transformarea valorilor noi create de generația tînără prin acordarea unor noi sensuri și a altor finalități. În grupurile cu o rezistență mare la schimbare există tendința mai accentuată de a izola sferele tradiționale de cele netradiționale [54]. Persistența modelelor tradiționale este, de regulă, în strînsă legătură cu accentuarea imaginilor despre statusurile tradiționale ca și cu modele centrate pe un anumit tip de schimbare. Grupurile ce perpetuează tradiționalismul manifestă un interes mic pentru preluarea unor noi roluri, reorganizarea și redistribuirea competențelor, restructurarea autorității sau încurajarea membrilor lor să participe la noi grupuri. Ele sînt atașate la imagini ce reflectă moduri de viață rigide și repetitive. Cadrul familial sau de muncă orientat spre un asemenea tip de model tradiționalist încorsetează elanul și aspirația firească a tînărului către schimbare, către inovație. Un grad înalt de rezistență față de schimbare exprimă incapacitatea de a percepe și înțelege noile realități. Soluționarea noilor probleme este concepută prin mijloace vechi. Dacă se admite totuși posibilitatea unor noi soluții se acceptă soluții parțiale aplicabile în sectoare izolate, în toate aceste cazuri accentuîndu-se necesitatea păstrării vechiului. Rezistența la schimbare și insistența pe tradiție este caracterizată și prin încercarea de menținere a structurii interne a procesului ca și prin diminuarea importanței pe care o au noile grupuri.

Tradiții sociale mai flexibile tind să dezvolte modele de reacții pozitive față de schimbare. Sensul înnoirii, atitudinea față de nou țin pînă la urmă de tradiție. Într-un fel se manifestă, de exemplu, într-o familie poziția față de schimbare dacă acolo există o tradiție transmisă din generație în generație în ceea ce privește imperativul

[54] S. N. Eisenstadt, *Some observations on the dynamics of traditions*, Cambridge University Press, 1969.

transformării și în alt fel se produce schimbarea într-un cadru familial centrat pe repetabilitate, pe păstrarea fără nici o modificare a unor tradiții ce nu au nici o legătură cu cerințele prezente ale membrilor săi.

Cum se raportează tinerii la tradiție? Nu dispunem de ample cercetări pe această temă. Există însă o serie de concluzii ce permit conturarea unor direcții de analiză. Ne vom referi în continuare la atitudinea tinerilor față de tradiții și față de unele activități tradiționale.

Pentru tineri viața spirituală este de neconceput fără raportarea la tradiții. Anumite valori, cu deosebire cele ce vizează patriotismul, implică în mod necesar tradiția. Printre atitudinile care definesc patriotismul, tinerii acordă o valorizare înaltă și manifestă un consens puternic și cu privire la faptul că tradițiile de muncă și luptă ale unui popor trebuie adînc insuflate tineretului [55]. Tinerii conștientizează deci că sentimentul patriotic nu se poate forma în afara tradițiilor istorice. Ideea de continuitate în istoria poporului român, importanța limbii în păstrarea și afirmarea ființei naționale, evenimentele și figurile istorice legate de apărarea independenței țării sînt puternic prezente în conștiința tinerilor. Tinerii fac referiri la tradițiile luptelor pentru libertate națională, la activitatea forțelor revoluționare și progresiste, cu deosebire a P.C.R. În definirea patriotismului respectul și dragostea pentru obiceiuri, datini strămoșești ocupă un loc important [56], remarcîndu-se la unii dintre tineri dezacordul cu cei care dovedesc ignoranță în cunoașterea tradițiilor populare românești.

Adeziunea la tradițiile istorice nu este un act irațional, expresie a unui fanatism sau șovinism și naționalism, ci o convingere întemeiată pe cunoaștere și pe apreciere onestă a realităților istorice ale poporului român. În aceeași cercetare, din care am reținut concluziile de mai sus, un consens puternic și o valorizare foarte înaltă acordă tinerii investigați aserțiunii „Orice națiune trebuie să respecte patriotismul altei națiuni".

În planul opțiunilor culturale vom observa că un număr de tineri din mediul rural și urban sînt preocupați

---

[55] Doina Buruiană, *Atitudinea patriotică a tinerilor,* raport de cercetare, CCPT, 1984. Cercetarea a fost efectuată în 1983 pe un lot de 654 elevi din clasa a XII-a de la licee din 7 orașe.
[56] *Idem.*

de arta populară, cele mai multe preferințe fiind pentru interpretarea muzicii populare[57]. O parte dintre tineri creează obiecte de artă populară iar alții activează într-o formație de muzică populară. Diferențe importante apar între categoriile de tineri în funcție de mediul de rezidență. Tinerii orășeni sînt preocupați mai ales de obiectele de artă populară iar o mare parte dintre tinerii săteni optează pentru interpretarea muzicii populare. Menționăm, de asemenea, interesul manifestat de unii tineri, mai ales din sat, pentru dansurile populare și pentru folclor. Adîncind investigarea opțiunilor pentru arta populară reținem că trei genuri de creație populară se bucură de atenție din partea tinerilor : muzica, dansurile și îmbrăcămintea, cu diferențe firești între cei din mediul rural și mediul urban, cele trei genuri ocupînd un loc mai mic la orășeni care însă manifestă preferințe mai mult decît cei din sate pentru basme și obiecte decorative. Teatrul popular, arhitectura țărănească, poezia populară sînt preferate de un număr mai mic de tineri.

Majoritatea tinerilor își mobilează casa cu obiecte de artă populară combinate cu obiecte de artă modernă. Un număr mai mare de săteni declară că păstrează interiorul casei așa cum l-au moștenit, expresie, probabil, a unei tradiții transmisă de la părinți dar și a unui mod de a vedea funcționalitatea artei populare în mecanismul locuirii în mediul rural. Tot din rîndul sătenilor se detașează o pondere mai ridicată de tineri cărora le este indiferent cu ce tip de obiecte este mobilată casa. De remarcat că un foarte mic număr de tineri își mobilează casa numai cu obiecte de artă populară, o dovadă a mutațiilor intervenite în profilul spiritual, în modul de viață al săteanului sensibil și atent la schimbările ce au loc în societatea contemporană, fiind preocupat să se sincronizeze cu spiritul timpului.

La baza achiziționării de obiecte de artă populară stau o serie de motivații de unde rezultă că acest act nu se produce la întîmplare ci în funcție de anumite trebuințe. Valoarea artistică pare să fie motivul dominant care determină pe tineri să aibă asemenea obiecte, urmat de plăcerea de a le avea. Moda, valoarea materială, obiș-

---

[57] Constantin Schifirneț, *Integrarea socioprofesională a tinerilor din mediul rural*, raport de cercetare, CCPT, 1985. Prezentarea cercetării la pagina 139.

nunța reprezintă, pentru un număr nesemnificativ de tineri, motive de achiziționare.

Atitudinea tinerilor față de tradiție este dată și de gradul lor de participare la unele obiceiuri tradiționale. La două dintre ele: cele legate de nuntă și de onomastică participă un foarte mare număr de tineri. Un loc important îl ocupă și obiceiurile legate de naștere și cele referitoare la tradițiile de muncă. Un foarte mic număr de tineri participă la sărbătorile religioase, concluzie întărită și de gradul redus de frecventare a bisericii așa cum o dovedesc cercetările efectuate la noi în țară [58].

Există un număr de tineri care nu participă la nici unul din obiceiurile tradiționale, ceea ce ar demonstra o anumită claustrare, știut fiind că participarea la aceste obiceiuri este o formă de exprimare a spiritului de grup sau, cel puțin, de implicare în activitatea unui grup sau ca spectator. Concluzia pare cu atît mai surprinzătoare dacă menționăm că fenomenul amintit este prezent cu deosebire la tinerii săteni. Erodarea unora dintre aceste obiceiuri, în unele sate chiar dispariția lor, schimbarea survenită în sistemul de valori din mediul rural, impactul modelelor urbane asupra unora dintre obiceiuri sînt, poate, cauze ce determină lipsa de participare a tinerilor din sat la asemenea activități.

4.6. *Tradiție și modernitate*

Schimbarea se manifestă și sub forma relației dintre tradiție și modernitate. Între acest cuplu relațional și cel dintre tradiție și inovație există o interferență puternică. Într-o anumită viziune cotidiană dar și științifică modernitatea înseamnă nou, inovare. Dar modernitatea este mult mai mult.

Ea este un mod de civilizație opus tradiției, adică tuturor culturilor anterioare; în comparație cu diversitatea geografică și simbolică a acestora din urmă modernitatea

---

[58] Petre Datculescu, *Educația materialist-științifică a tineretului*, Editura Politică, București, 1980; Leon Buburuzan, *Ceremonialul sărbătorii unor evenimente majore din viața și munca tinerilor*, raport de cercetare, 1985.

este omogenă cu tendința de a iradia peste tot în lume [59]. Se manifestă în toate domeniile vieții sociale și spirituale.

Spre deosebire de consensul magic, religios și simbolic al societății tradiționale era modernă ar fi marcată prin emergența individului cu conștiința individualității sale. Față de trecut modernitatea este axată pe viitor. Ea se dorește întotdeauna contemporană, adică simultaneitate mondială, actualitate, cotidianitate.

Modernitatea nu este identică cu o schimbare radicală, revoluționară, ea de fapt nu este revoluție ci o destructurare a tuturor valorilor vechi [60]. Ea este efectul unor tipuri de revoluții ; de aceea revoluția tehnico-științifică nu trebuie confundată cu modernitatea. Știința și tehnica nu sînt prin ele însele moderne dar efectele lor pot fi moderne.

Modernitatea este într-un raport direct cu tradiția. În lipsa tradiției nu putem vorbi de modernitate. Ea trebuie raportată permanent la tradiție.

Discutînd chestiunea modernității nu putem ocoli alți termeni cu care este asociată : modern, modernizare, modernism [61]. Modern înseamnă în limbajul obișnuit ceea ce este foarte recent. Modernizarea ar desemna schimbarea vechilor norme și valori cu altele noi. Alteori, modern și modernizare sînt asociate cu progres și progresiv. Din punct de vedere sociologic există mai multe accepțiuni [62]. Primul, analitic, se referă la calitățile abstracte ale proceselor și structurilor sociale. Societățile sînt denumite moderne prin extinderea acestor calități abstracte la acelea care împărtășesc asemenea trăsături. Modernizarea este procesul de schimbare socială care este, teoretic, universal în timp și spațiu. Modernizarea este un atribut al istoriei. Evoluția oricărei societăți ar conduce inevitabil la transformarea sa modernă.

Într-o altă accepțiune modernizarea indică tranziția între tradiție și modernitate. Ea se referă la o anumită perioadă de timp caracterizată prin noi dimensiuni față de precedentele, aceasta fiind marcată de secularizare și

---

59 *Modernité,* în *Enciclopedia universalis,* vol. 11, E.U.F., Paris, 1973.

60 *Ibidem.*

61 Vezi și Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate,* Editura pentru literatură, București, 1969.

62 Anthony D. Smith, *The concept of social change,* Routledge and Kegan Paul, Boston, 1973.

ascensiunea capitalismului. Un alt sens acordat modernizării este cel cu privire la politica urmată de elitele sau liderii din țările în curs de dezvoltare, modernitatea înscriindu-se printre aspirațiile și scopurile lor esențiale

Nu stă în obiectivul lucrării de față de a investiga multitudinea de sensuri ce le incumbă termenii de modern, modernizare, modernitate. Am menționat cîteva dintre ele pentru a sublinia complexitatea raportului dintre modernitate și tradiție și luarea în seamă a acestui aspect în analiza tinereții. Această etapă din ciclul de viață al omului este deosebit de sensibilă la acțiunea modernității și înscrierea în cerințele ei reprezintă pentru tineri unul din semnele distinctive ale emancipării lor. Vom observa mai departe cum văd tinerii problematica modernității și a omului modern.

Ce înseamnă modernizarea? Ea este un act prin care omul, grupurile și societatea în ansamblul ei progresează în afirmarea personalității umane în toată plenitudinea forțelor și trebuințelor sale reale și nu doar presupuse, în respectarea demnității, în susținerea și înfăptuirea drepturilor fundamentale ale omului în consonanță cu cerințele timpului său și ale comunității în care trăiește. Modernitatea așa cum s-a realizat și s-a manifestat, ca urmare a dezvoltării economiei de piață, a condus la alienare, la simplificarea trebuințelor și aspirațiilor omului concret. De aici și tendința de a institui contramodernizarea, printre protagoniștii unei asemenea direcții înscriindu-se și tinerii din o serie de țări occidentale. Mișcările de tineret, mișcările ecologiste urmăresc, printre altele, înlăturarea efectelor negative ale unei modernizări ce viza doar acumularea de bunuri și orientarea către un consum excesiv în dauna nevoilor spirituale ale omului. Un exemplu extrem al atitudinii antimoderne îl constituie contracultura ca reacție la distrugerea, prin modernizare, a naturii și falsificarea libertății reale a omului [63]. Modernitatea s-ar fi creat pe mitul progresului de unde și ideea superiorității modernității față de ceea ce o precede. Ființa modernă este opusă existenței umane înapoiate. Modernul este discutat deci în termenii inferior-superior și exprimă o apreciere de valoare. Pornind de la o asemenea opoziție se fac clasificări ale

---

[63] Cf. Constantin Schifirneț, *Generație și cultură*, ed. cit., p. 140.

oamenilor și societăților, clasificări artificiale dar cu efect negativ într-o scară a valorilor elaborată pe abstractizări și nu pe cunoașterea reală a proceselor de dezvoltare din fiecare societate sau grup social. De altfel, au fost semnalate contradicțiile modernității tocmai ca urmare a încercărilor de a o concepe în maniera universală pe baza numai a unei anumite viziuni occidentalocentriste [64]. Așa, de exemplu, abstractizarea este una dintre trăsăturile de bază ale modernității. Ea are rădăcini în procesul instituțional pe care se întemeiază modernitatea : piața capitalistă, statul birocratic, orașele mari, mass-media. La nivelul vieții umane și sociale această abstracție se manifestă prin slăbirea, dacă nu prin distrugerea, concretului și a relativei coeziuni a comunităților unde oamenii și-au creat o solidaritate și percepeau sensurile existenței. La nivelul conștiinței umane, este de părere P. Berger, această abstracție a stabilit forme de gîndire și emoționale represive față de largi sectoare ale experienței umane. O altă dilemă creată de modernitate este cea referitoare la viitor. Acesta devine orientarea primară pentru activitatea și imaginația omului modern. Modernitatea înseamnă orientarea puternică către viitor. Temporalitatea este precisă, măsurabilă și subiect al controlului uman. Timpul ne stăpînește. Transformările temporale se produc la trei nivele : al vieții cotidiene — ceasul ne domină pe toți, al vieții personale — ea este considerată ca o carieră și este planificată să devină așa ceva, la nivelul societății — totul este planificat susține sociologul american. O a treia caracteristică vizează separarea progresivă a individului de colectivitate de unde a rezultat contrapunerea individului societății. Modernitatea a determinat multiplicarea opțiunilor bazate pe credința nestrămutată că lucrurile pot fi altfel decît au fost, ele fiind schimbate pe măsura dorinței omului. În fine, o ultimă contradicție este cea dintre secularizarea produsă de modernitate și tendința omului de a imagina lumea dincolo de existența reală. Aceste dileme ca și altele provocate de modernitate aparțin unui anumit tip de modernizare bazată, în principal, pe principiul eficienței rapide, al profitului maxim, al rațio-

[64] Peter L. Berger, *Toward a Critique of Modernity,* în *Facing up to modernity,* Basic Books, New York, 1977.

nalității și calculului excesiv, toate fiind împotriva complexității ființei umane.

Omul modern crede în posibilitatea și dezirabilitatea schimbării ca și în capacitatea sa de a controla efectele schimbării. Societatea modernă a condus la acumularea de cunoștințe despre om și mediul său, la difuzarea acestei cunoașteri prin cele mai rapide și eficiente mijloace. Modernitatea implică o sănătate mai bună, o speranță de viață mai ridicată, o rată înaltă a mobilității ocupaționale și geografice. Unele dintre efectele negative reale ale procesului de modernizare nu trebuie să determine respingerea în bloc a tuturor cîștigurilor realizate prin modernizare ci se impune înlăturarea cauzelor care fac din schimbare un factor negativ pentru dezvoltarea ființei umane.

Modern este o etichetă aplicată omului, națiunilor, sistemelor politice, economiilor, instituțiilor, locuințelor, îmbrăcămintii, obiceiurilor deci practic tuturor palierelor societății. Dacă în ceea ce privește instituțiile acordarea trăsăturii de modern este mai clară și mai simplă, nu atît de ușor e să definești ca modern acte și atitudini umane. O societate, de pildă, poate fi descrisă ca modernă prin luarea în considerare a educației de masă, a urbanizării, industrializării, comunicării și transportului rapid. Dar cum caracterizăm conștiința omului ca fiind modernă ? Viziunea sociopsihologică tratează modernizarea ca proces de schimbare în modul de a percepe, exprima și valoriza al omului [65]. Modernul este descris ca modul de comportament individual, ca un set de dispoziții de acțiune. Modernul în cazul omului este o dimensiune spirituală, un anumit tip de mentalitate. Modernitatea individuală se manifestă în o varietate de forme și contexte. Inkeles și Smith consideră că este mai adecvat să se vorbească de un sindrom al modernizării care este un complex de calități necesare pentru a fi modern. În cercetarea lor ei au indicat 24 de trăsături ale omului modern dintre care amintim : deschiderea la noi experiențe, promovarea schimbării, dispoziția pentru a avea o opinie sau să-și formeze o opinie, informația, orientarea mai mult către prezent și viitor, eficacitatea, planificarea, calculabilita-

---

[65] Alex Inkeles, David H. Smith, *Becoming modern. Individual change in six developing countries*, Harvard University Press, 1974.

tea, valorizarea muncii, aspirații educaționale și ocupaționale, interes pentru calificare și perfecționare, încrederea în știință și tehnologie ca factori ce pot soluționa problemele umane, demnitatea [66]. Omul modern este mobil, caracteristica sa este capacitatea de a imagina realizarea a tot felul de scopuri și roluri. Omul tradițional este marcat de bariere de status. El crede că este rău și periculos să se miște mental în afara locului său stabilit în ierarhia socială. Există și omul tranziției care își poate imagina și dori schimbarea dar este stăpînit de îndoieli și temeri în ceea ce privește posibilitățile sale de a le realiza. La omul de tranziție am putea vorbi de decalajul dintre aspirații, scopuri și mijloacele de care dispune de a le înfăptui.

Omul nu se naște modern ci devine modern, deci modernitatea este o consecință a structurilor sociale și culturale. Instituțiile moderne cer oameni capabili să-și organizeze activitatea după un program, să se adapteze rapid la schimbare, să fie imparțiali și toleranți față de diversitatea umană, să dea dovadă de flexibilitate și deschidere la nou. Producția complexă ca una din trăsăturile esențiale ale modernității impune exigențe specifice, respectarea unei anumite ordini și discipline industriale.

Cei doi cercetători americani amintiți derivă concepția lor despre omul modern din formele inculcate de munca în fabrică, apreciată ca rezumatul modelului instituțional de civilizație modernă precum și din estimarea calităților mai generale cerute de obligativitatea numeroaselor roluri exercitate de om : cetățean, producător, consumator, membru al familiei — considerate a fi esențiale pentru funcționarea societății moderne. Fabrica, viața urbană, mass-media și educația sînt factori ai modernității. Ei contribuie la formarea și propulsarea omului modern.

Realitatea nu este însă atît de lineară și simplă. În contexte moderne, unde schimbarea se manifestă intens, pot coexista orientări valorice tradiționale cu valori așa-zis moderne. Nu mai puțin semnificativ este faptul că direcții și sensuri moderne sînt legitimate de acțiuni și comportamente tradiționale. Aceasta dovedește complexitatea temei modernității, mai ales cînd este vorba de om.

---

66 *Idem.*

Vîrsta prin ea însăși nu constituie un indicator al modernității. Receptarea valorilor moderne este un proces ce ține de configurația structurilor sociale, de modul cum societatea este orientată către nou, către afirmarea lui în viața socială și individuală.

Totuși există unele diferențe datorate vîrstei explicabile prin deosebirea în dezvoltarea fiecărui interval de vîrstă. Adulții au deja o experiență, o tradiție care reprezintă un indicator al aprecierii noului. Selectivitatea este manifestă într-un grad mai mare la adulți decît la tineri. Schimbarea pentru adulți se atașează la elemente de stabilitate determinate de experiențele trăite.

Tinerii se formează în contexte cu un grad mai mare de modernitate decît adulții. Condițiile de muncă, de locuit, de petrecere și organizare a timpului liber, a vacanțelor sînt altele decît în cazul adulților. Efectele modernizării și ale modernității sînt receptate mai ales de tineri, ei fiind primii care cunosc impactul lor. Aceasta nu înseamnă îndepărtarea de tradiție a tinerilor sau negarea ei. Există la tineri o nevoie reală de asimilare a valorilor morale și spirituale adecvate tradițiilor. Confruntați cu valori culturale noi și un mod de viață diferit de tradiție tinerii se orientează către modernitate pornind de la valori ale tradiției. Dezirabilitatea schimbării la tineri este generată de nevoia racordării la modernitate. Dar modernitatea nu trebuie redusă la aspecte minore, la modă așa cum vom observa că gîndesc unii tineri.

Așadar, este dificil de a stabili granițe rigide între tineri și alte generații numai pe temeiul modernității. Diferențele sînt de grad. Tinerii sînt mai mobili, mai receptivi la tot ce este modă. Adulții au o rezistență mai mare la impactul modernității. Cum orice schimbare înseamnă evoluție, dezvoltare, creștere, adaptare la evenimente și situații noi [67] înscrierea în exigențele schimbării impune un anumit comportament. Pentru adulți rezistența la schimbare se datorează și dificultăților întîmpinate în asumarea tuturor consecințelor care decurg din schimbare. Ritmul, inconfortul, ruptura în obișnuințele cotidiene, o dorință de conservare și stabilitate sînt factori ce influențează atitudinea adulților față de schim-

---

[67] Adrian Neculau, *A învăța, a participa, a schimba*, în *Tineretul și lumea contemporană*, Editura Junimea, Iași, 1985, p. 121.

bare, față de modernitate. Dar dincolo de aceste particularități intervine și un element esențial: experiența de viață care determină manifestarea unei anumite prudențe în acceptarea unor schimbări etichetate ca moderne.

Atitudinea tinerilor față de modernitate este dependentă de o serie de condiții de personalitate și de mediul social în care trăiește. Raportarea la nou, la schimbare a unor grupuri de tineri se face prin prisma sistemului de valori, al aspirațiilor lor. Nevoia de schimbare este reflexul unor cerințe proprii fiecărui grup de tineri, cerințe care la rîndul lor exprimă trebuințe ale mediului de viață al tinerilor. De aceea, etichetarea ca modern sau nemodern a unui tînăr sau grup de tineri nu se poate face decît prin cunoașterea condițiilor reale de existență a acestora. După cum, este inadecvat a aprecia comportamentul modern al unor tineri prin criterii exterioare sau pornind de la indicatori ce au în vedere alte realități sociale și culturale. Aserțiune valabilă și în ceea ce privește atitudinile unor tineri față de o parte dintre adulți și chiar față de unii tineri apreciați ca „nemoderni" numai pe baza unor aspecte de suprafață, efemere, reduse de regulă la o anumită reacție față de modă. Modernitatea în compartament, în modul de viață, în gîndire și atitudine nu este ceva abstract ci expresia felului de a gîndi și acționa în raport cu condițiile concrete de existență, în raport cu schimbările intervenite în mediul de muncă și viață.

Tinerii pot întîmpina dificultăți în realizarea aspirațiilor moderne, dificultăți generate de propriul lor comportament cît și de atitudinea mediului de viață (familie, grup de prieteni, relațiile cu alți adulți). Această situație este detectabilă mai ales acolo unde tinerii neglijează orice influență a tradiției și vor să impună numai valorile moderne. Afirmarea noilor valori prin intermediul tinerilor este un proces complex de durată care depinde de structurile sociale și de gradul de pregătire a tinerilor pentru receptarea și asimilarea noului.

Definitorie pentru lumea în care trăim este mobilitatea. Realitatea se schimbă, ritmul ei de evoluție se accelerează. Acestei lumi care evoluează neîntrerupt trebuie omul să-i facă față, obligat mereu să se adapteze la schimbare. Trăind într-un „univers al noului" (G. Berger) omul actual este conectat la exigențele noului. Dar

orice noutate stă în sarcina omului modern? A fi modern înseamnă asimilarea oricărei noutăți? Cum văd tinerii omul modern? Din cercetările efectuate[68] se degajă unele tendințe în modul de a gîndi al tinerilor în această problematică.

Pentru tineri omul modern este persoana preocupată de nou dar cu capacitatea de a discerne noul autentic de modă, de ceea ce este trecător. „A fi în pas cu noutățile, în cultură, în profesie, în viața socială" aceasta înseamnă omul modern. El știe să se adapteze la noile condiții de muncă și viață sau să facă față tuturor noilor cerințe ale societății. În același sens se înscrie și opinia că a fi modern reprezintă să fii informat cu noutățile de ultimă oră. De fapt, omul modern este, conform opiniei unor tineri, cel ce se înscrie în ritmul de viață al epocii. Alții fac precizarea că modernul este îmbinarea dintre nou și util. Iată o nuanță importantă în conceperea omului modern. Nu fuga după orice fel de noutăți trebuie să caracterizeze omul timpurilor noastre ci capacitatea de a descifra noul real și folositor în procesul schimbării sociale. „Pentru a fi modern nu cred că este neapărat nevoie să fii îmbrăcat după ultimul jurnal de mode, să dansezi după ultimele tipuri de dansuri, să trăiești în general după ultimele știri. Un om modern este un om care îmbină frumosul cu utilul, care știe ce i se potrivește lui", este de părere un elev aflat la vîrsta adolescenței.

A fi modern nu înseamnă nicidecum renunțarea la tradiție, la trecut. Dimpotrivă, omul modern își integrează firesc tradiția, evident, tradiția valoroasă, consonantă cu cerințele prezentului și viitorului. La acestea se adaugă lipsa prejudecăților, mobilitate în gîndire, concepții înaintate despre lume și societate. Racordarea la nou este o trăsătură principală a omului modern însă ea nu trebuie să fie exagerată în dauna valorilor stabile.

Tinerii arată un interes deosebit inovațiilor și modernizării. Ei manifestă interes pentru introducerea tehnologiei în viața cotidiană și economică, dovedindu-se receptivi la ceea ce aduce inedit o nouă tehnică, o nouă descoperire sau invenție. Aproape jumătate dintr-un lot de tineri investigați au afirmat că dispun de aptitudini

---

[68] Constantin Schifirneț, *Cultură, tineret, mass-media, educație*, raport de cercetare, CCPT, 1985. Cercetarea a fost efectuată în 1985 pe un lot de cca 3500 tineri și adulți din mediul urban și rural recrutați din toate categoriile socio-profesionale.

pentru tehnică iar majoritatea dintre ei manifestau dorința de a fi incluși în forme de pregătire tehnică[69]. O parte însemnată de tineri își dedică timpul lor liber unor activități tehnice[70]. Sînt toate acestea revelatorii pentru profilul tinerei generații contemporane din țara noastră orientată către alte valori decît generațiile de tineri din alte perioade. De altfel, ei înșiși raportîndu-se la momentul anului 2000 subliniază ca o dimensiune de prim rang a generației lor pregătirea științifică și tehnică, știința și tehnica trebuind în mod firesc să servească numai țelurilor de pace și progres ale oamenilor[71]. Este o proiectare a unei aspirații legitime a tinerilor către sfîrșitul acestui mileniu și începutul celui de al treilea mileniu, aspirația de a se folosi din plin de efectele pozitive ale descoperirilor din știință și tehnică. Să menționăm în același context că printre elementele definitorii ale generației anului 2000 se numără și modernitatea în gîndire, comportament, în relațiile dintre oameni. Tinerii își exprimă credința că evoluția societății nu are decît un unic sens : înlăturarea barierelor ce se opun afirmării depline a omului, a capacității sale constructive. Ei repudiază abdicările de la spiritul de dreptate și echitate. Un semn al modernității pentru tineri este și intronarea autenticelor principii morale, generalizarea valorilor moralei comuniste. Există o nevoie reală la tineri de dezvoltare și afirmare a valorilor morale și spirituale generate de tradiții. Tinerii, cu deosebire cei proveniți din mediul rural, sînt confruntați cu valori noi și un mod de viață diferit de cel tradițional. Pentru unii dintre ei apare chestiunea destradiționalizării, ei fiind obligați să renunțe la tradițiile în care s-au format pentru a se integra în noul mediu de rezidență. S-a observat de altfel, că atît în unele sate[72] dar și în unele structuri urbane, adăugăm noi, există un amestec de tradiție și modernizare, o unitate mecanică exprimată în comportamen-

---

[69] Vezi Petre Datculescu, Al. I. Bejan, Doina Buruiană, *Atitudinea tinerilor față de știință și tehnică*, raport de cercetare, CCPT, 1978.

[70] Vezi Doina Buruiană, *Orientarea tinerilor către activitatea tehnico-științifică*, în *Tineretul — puternică forță socială*, nr. 1, 1983.

[71] Vezi nota de la p. 63.

[72] Nicolae Radu, Carmen Furtună, Carmen Grămadă, *Modernizarea tradiției și apariția unor structuri culturale noi*, în „Viitorul social", ianuarie-februarie, 1986.

tul și modul de a fi al unor tineri. Nu insistăm aici asupra acestei probleme, o vom face la capitolul despre tinerii din mediul rural. Am dorit doar să semnalăm că modernitatea la o parte dintre tineri nu este o stare intrinsecă, nu reprezintă internalizarea valorilor moderne, ci o opțiune formală, o aderență conjuncturală.

Să reținem că tinerii identifică uneori modernul cu moda. „A fi modern înseamnă a te adapta la rigorile modei“, teză susținută de o parte dintre tineri. Moda este văzută, de regulă, exclusiv în domeniul vestimentar. Revine des în descrierile făcute de către tineri omului modern ideea de decență, îngrijit, curat, gust, echilibru. „Să te îmbraci frumos și curat, nu să fii de rîsul satului cînd vii acasă“ opinează un țăran. Modern este „să ții pasul cu ceea ce este nou în modă, însă nu de dragul modei să fii caraghios“ remarcă un tînăr intelectual. Pe de altă parte, se apreciază că „modern nu înseamnă să fii în ton cu moda, ci, dimpotrivă, a fi modern trebuie în primul rînd să te aranjezi așa cum îți stă mai bine. A fi modern înseamnă să ai sufletul curat și luminos“ scrie un elev. „A fi modern nu înseamnă a copia Vestul, a te gîndi numai la ținuta vestimentară. Modernismul nu este un șablon după care membrii unei societăți să trăiască“ conchide un tînăr funcționar. Respingerea modei de către tineri ca trăsătură a omului modern exprimă insatisfacțiile față de efemeritatea unor idei, teorii și comportamente în mare vogă la un moment dat, dar care nu au rezistat examenului riguros al faptelor sau în confruntarea cu timpul.

Rezultă că modernitatea este concepută mult mai profund decît simpla modă vestimentară sau copiere a unor idei și concepții. Ai fi modern înseamnă conferirea unor noi valențe moștenirii tradiționale, reprofilarea în mod creator a zestrei transmisă de-a lungul generațiilor ca și desăvîrșirea propriei personalități. Autodepășirea profesională și spirituală este componentă de bază a omului modern. Firește a te manifesta ca om modern cere anumite condiții necesare afirmării personalității, fie materiale, fie spirituale.

Se cuvine a menționa că printre tineri dăinuie și opinia negativă despre omul modern și despre modernizare. Am remarcat mai sus la tinerii ce migrează din sat la oraș o anumită indisponibilitate în integrarea lor în viața urbană. Modernul este apreciat ca tendința ce exa-

gerează noul și neagă tradiția. Este greu de susținut dacă tinerii sînt foarte atașați de o anumită tradiție, dată fiind situația lor de personalități în formare. Cantonarea însă într-un mediu de viață și incapacitatea lor de a se deschide la schimbare contribuie la accentuarea de către ei a valorilor tradiționale văzute ca opuse modernității.

Desigur, problematica omului modern este mult mai complexă decît cea reieșită din descrierile făcute de tineri. Însă ceea ce este important de reținut este că ei își pun o asemenea problemă și deci aceasta este prezentă în viața și conștiința tinerei generații.

Capitolul II

GENERAȚIA, FACTOR AL SCHIMBĂRII SOCIALE

1. Raporturile între generații în contextul schimbării sociale

Conceptul de generație a servit încă din antichitate pentru a explica procesele de schimbare socială, deci ea a fost considerată ca o realitate a societății. Schimbul între generații nu se producea spontan, de la sine, ci prin acțiuni speciale de inițiere a tinerilor pentru intrarea în viața de adult. Riturile de trecere exprimau existența generațiilor. Schimbarea socială se producea și prin generații.

Epoca modernă a accentuat importanța generației în viața socială conturînd cadrul ei de manifestare în raport cu celelalte structuri sociale.

Problema generațiilor vizează rolul avut de structura de vîrstă ca forță activă în procesul de transformare socială tocmai datorită caracterului activ, generator al tinereții de stiluri noi de gîndire și obiceiuri. Fără a insista aici asupra relațiilor generației cu alte forțe și procese sociale [1] reținem ideea că o structură de vîrstă contribuie la schimbarea socială nu ca simplă entitate biologică, deci naturală, ci ca element al devenirii istorice, ca fapt social. Apartenența la o vîrstă nu este prin ea însăși semnificativă în ceea ce privește forța ei transformatoare. Ea devine agent al schimbării sociale numai în măsura în care este integrată într-o structură socială, atunci cînd creează valori și stiluri de viață ce exprimă opțiunile și aspirațiile unui grup de vîrstă în re-

[1] Vezi Constantin Schifirneț, *Generație și cultură*, ed. cit.; Idem *Unitatea, continuitatea și diferențierea generațiilor* din volumul colectiv *Tînăra generație a României anilor '80*, Editura Politică, București, 1987.

lație cu valorile altui grup de vîrstă. Alternativele unei generații au un caracter social.

Generația este deci o realitate de necontestat, ea ființează ca atare și fiecare din noi este direct sau indirect implicat în fenomenul generațional. Cu deosebire în anumite etape din evoluția omului, tinerețea mai ales, conștiința de generație se manifestă puternic iar acțiunea generațiilor se înscrie pe căi mai puțin cunoscute de alte generații sau diminuate în importanță de către adulți. Așa cum vom demonstra mai departe, conștiința apartenenței la o generație reprezintă un factor important, pentru individ, de dezvoltare, în sensul orientării sale către acele valori specifice vîrstei. Individualitatea tînărului se caracterizează și prin această implicare în problemele generației lui. Generația este un factor intermediar între individ și societatea globală, însă ea are particularități ce o deosebesc de alte instanțe de socializare (familia, școala, grupul de prieteni). Prin generație individul capătă conștiința apartenenței la contemporaneitate, la actualitate. Forța transformatoare a generației se concretizează în comportamentul specific de generație, în mentalități și atitudini proprii. Aceasta nu înseamnă nicidecum că mutațiile cunoscute de tînăr în evoluția sa se datorează înainte de toate generației. Generația trebuie considerată în relație cu alte procese psihologice și sociale. Fenomenul generațional este unul de relație, înscriindu-se într-o structură în afara căreia nu poate ființa. În cadrul acestei structuri generația are rolul ei a cărei intensitate variază în funcție de influența, importanța și capacitatea de schimbare a fiecărui element al structurii precum și raporturile dintre ele. Generația produce schimbări mai ales negative cînd ea este factorul integrator al structurii și determină transformări mai ales pozitive cînd toate elementele structurii acționează asupra tînărului. În acest sens, influența grupurilor de aceeași vîrstă este benefică și poate fi utilizată în educație și de către celelalte instanțe de socializare.

Intervine o particularitate în influența exercitată de generație și anume caracterul ei difuz și vag deoarece raporturile intrageneraționale ca și cele intergeneraționale nu sînt statuate într-un cadru organizatoric formal (instituțional), ele nu au un caracter de obligativitate, imperativ, ci se instituie spontan, la libera alegere a individului. Să precizăm că aceste raporturi nu se constituie

chiar fără nici un temei, în lipsa oricăror norme. Dimpotrivă, acționează în acest caz norme și reguli, unele bine precizate. Raporturile inter- și intragenerationale nu sînt autonome de ideologia și structurile sociale ale societății. Ele reflectă într-un mod propriu societatea în care ființează. Desfășurarea, evoluția și acțiunea lor au loc într-un context social anume, ceea ce face ca ele să se deosebească de la o societate la alta. Însăși influența lor, forța de transformare a realității sociale sînt dependente de structurile sociale.

Cît privește impactul generației asupra societății, exemple din istoria socială și culturală dovedesc rolul avut de aceste grupuri în dezvoltarea socială. În momente importante ale istoriei noastre moderne s-au manifestat și grupurile de generație. Este suficient să amintim generația pașoptistă, Junimea, cea a Contemporanului, a Vieții românești, gruparea Criterion, generația revoluției de eliberare națională și socială, generația edificării socialismului. Aceste generații nu au fost simple grupări de vîrstă ci s-au manifestat ca o structură coerentă ce urmărea realizarea acelorași scopuri și idealuri sociale, ce milita pentru schimbări în viața socială. Toate generațiile menționate aveau o ideologie, propuneau alternative sociale, căutau mijloace de acțiune pentru a pune în mișcare ideile lor. Pentru perioada postbelică semnificative sînt mișcările de tineret din anii '60 și '70 din unele țări europene și din America. Acestea erau în fond acțiuni generaționiste stimulate de condiții specifice.

Evoluția societății are loc și prin discontinuitatea creată de generații, prin contradicțiile intragenerationale și intergenerationale. Să reținem că exegeza generaționistă a accentuat pe conflictul între generații, neglijînd conflictul în interiorul unei generații care este tot atît de important în dinamismul social. O generație nu este omogenă în sensul uniformității de atitudini, comportamente și moduri de acțiune și tocmai de aceea raporturile intragenerationale se întemeiază pe contradicții. Nu toți membrii unei generații pot împărtăși aceleași idei iar contradicțiile dintre aceste grupuri sînt un factor al progresului dacă se înscriu în evoluția societății. În acest sens, raporturile intra și între generații sînt elemente ale schimbării sociale. Să ne oprim asupra acestei chestiuni pentru a pune în lumină rolul contradicțiilor dintre ge-

nerații în schimbarea socială folosindu-ne și de sugestiile unor studii pe această temă [2].

Contradicțiile între generații apar atunci cînd noua generație respinge valorile, normele și practicile vechii generații și caută să le depășească. Aceasta produce o anumită ruptură în continuitatea între generații dar nu și un gol în controlul, puterea sau socializarea între generații încît valorile și normele generației adulte să nu fie transmise generației tinere sau să fie asimilate de aceasta.

Contradicții între generații se pot naște cînd schimbări istorice genereazā inegalități între vîrste și atunci cînd cei interesați, susține R. Braungart, mobilizează tineretul împotriva celor în vîrstă din rațiuni sociale, politice și culturale. Se poate observa o ușoară translare a problematicii generației spre cea a claselor sociale. Este dificil de a găsi un exemplu în istorie care să dovedească existența unui conflict între vîrste la nivelul societății. Este posibil însă ca în anumite grupuri (familie, colectiv de muncă, clasă școlară) să se manifeste o opoziție a tinerilor față de cei în vîrstă.

Conflictul intergenerațional ia două forme distincte, scrie autorul american citat : scăderea autorității adulților și creșterea autorității tinerei generații. Scăderea autorității adulților s-ar concretiza în respingerea deschisă a valorilor și normelor lor. Conflictul intergenerațional accentuează autoritatea tinerilor. Pentru legitimarea scopurilor și mijloacelor de a le realiza tinerii încearcă să creeze propriile lor valori și norme, percepute dincolo de diferențele între generații. Numai că nu este obligatorie afirmarea valorilor proprii tinerilor doar în condițiile diminuării autorității adulților. O cultură proprie tineretului nu este în mod fatal opusă sau în contradicție cu cultura societății globale. Ele coexistă influențîndu-se reciproc. Evident, în anumite contexte social-istorice contradicția dintre valorile tinerilor și cele ale adulților este reală dar, repetăm, nu este obligatorie. Este necesar deci să nu confundăm diferențele între generații cu contradicțiile în cazul discutat.

Conflictul intragenerațional este determinat de grupările active ale generației. Aceste grupări se pot delimita

---

[2] R. Braungart, *Historical generations and youth movements*, în „Sociology of Youth“, Sofia, 1982.

în funcție de acceptarea sau neacceptarea schimbării, adică unele sînt pentru o schimbare radicală, revoluționară, altele sînt pentru menținerea statu-qou-lui și se opun schimbărilor bruște. Grupările proactive preced, de regulă, și pot stimula emergența grupărilor conservatoare [3]. Schimbările istorice specifice și problemele lor joacă un rol important în determinarea direcției politice și sociale, a credibilității conflictului intragenerațional.

Sînt, de asemenea, grupări de generație active adepte ale statu-qou-lui sau ale unor poziții ideologice moderate și care sînt influențate într-o anumită măsură de grupurile de adulți. Acest gen de grupări acceptă valorile părinților și caută să le integreze în propriul lor sistem dîndu-le finalitatea consonantă cu aspirațiile proprii. Spre deosebire de acestea, grupurile de generație proactive cît și cele reactive resping valorile adulților în favoarea alternativelor idealizate, utopice.

În anumite condiții [4] conflictul generaționist poate să dispară. Contradicția între generații și-ar pierde din importanță atunci cînd : problemele istorice care au dus la conflict și-au pierdut importanța, locul lor fiind luat de altele ; ameliorarea problemelor ce au generat conflictul prin reforme instituționale ; pierderea sau diminuarea capacității de solidaritate, mobilizare a structurilor generaționale ; cooperarea dintre tineri și adulți ; soluționarea problemelor tineretului se realizează fără opoziția adulților.

Conflictul intragenerațional ar dispare atunci cînd : sînt rezolvate problemele sau s-a renunțat la ele ; concurența între grupările de generație este sterilă, este deci fără un temei real ; concepția și mijloacele de acțiune ale unei grupări s-au impus în fața celorlalte. Dar este necesar să subliniem din nou că atît contradicțiile între generații cît și cele intragenerationale nu ființează în sine, rupte de realitățile sociale și politice, de cerințele epocii și ale unei societăți. De fapt, ele reflectă într-o manieră specifică raporturile din viața socială. Se impune să precizăm că asemenea contradicții nu au conținutul celor dintre clase și nu se substituie acestora. Tocmai de aceea clasificarea sociologului american lasă loc ideii de simplificare a realității generaționale. Contradic-

---

[3] *Idem.*
[4] *Idem.*

țiile dintre generații și cele din interiorul unei generații nu se desfășoară sub forma unei lupte, a unei ciocniri, ci a confruntărilor în planul valorilor și al comportamentelor ca și în cel al mentalităților.

2. Generația și structura socială

Pentru a delimita cu mai multă rigoare specificul generației considerăm utilă analiza succintă a raportului ei cu structura socială fără de care nu poate fi abordată.
Structura socială este modul de alcătuire și funcționare a grupurilor sociale, interacțiunea locului și rolului lor în societate. Ea se referă și la gradul în care statusurile sociale și rolurile dintr-o societate interacționează, constituind un set relativ stabil de relații sociale. Ea evoluează pe baza normelor, a principiilor stabilite de societate sau de un anumit grup social precum și în contextul unui cadru instituțional. Poziția individului și a grupului, inclusiv a claselor sociale într-o structură socială este determinată de anumite condiții, cea mai importantă fiind raportul față de proprietatea asupra mijloacelor de producție.

Concomitent cu apartenența la o clasă orice individ, așa cum am menționat mai sus, este integrat într-un interval de vîrstă. Biologic, omul cunoaște o evoluție exprimată în dezvoltarea sa. Format în mediul social, el devine ființă socială. Vîrsta, am mai spus-o, are importanță numai în legătură cu socialul. Viața socială imprimă trăsături proprii unui anumit interval de vîrstă. Individul aparține unei generații, adică unui grup uman cu aspirații, atitudini, mod de gîndire, acțiune și schimbare socială asemănătoare.

Una dintre problemele esențiale ale analizei generaționale este cea a implicării ei în structura socială. Investigată mai ales ca realitate dependentă de subsistemele sociale, generația este văzută doar ca element de legătură între diferitele structuri sociale. Nu o dată generația este contestată tocmai pe temeiul argumentului apartenenței de clasă. Fără îndoială, conceptul de generație nu-l poate substitui pe cel de clasă socială, grup social, națiune, grupuri socio-ocupaționale, cu deosebire cînd analizăm epoci istorice, revoluții sociale. În același timp, realitatea dovedește că o analiză a structurii sociale este incompletă

dacă nu este însoțită de investigarea succesiunii și raporturilor între generații precum și a raporturilor intrageneratii. Legăturile dintre clase, relațiile dintre generații ca și raportul între generații și clase sociale sînt fapte sociale concrete, elemente intrinseci evoluției sociale a unei societăți. În sistemul nostru social structura socială tinde în mod firesc către omogenizare. Un scop fundamental al politicii P.C.R. este înlăturarea factorilor obiectivi și subiectivi ce determină inegalități, decalaje, diferențe și discriminări între clase sau grupuri sociale. Desființîndu-se proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, s-a făcut un pas decisiv în înfăptuirea omogenizării societății. Dar așa cum s-a menționat [5], lichidîndu-se inegalitățile sociale se mențin încă diferențe între genuri de activitate sub aspectul complexității muncii, al pregătirii profesionale, și, adăugăm noi, al pregătirii culturale. Structurarea societății întemeiată pe caracteristici sociale comune reprezintă un aspect hotărîtor al societății socialiste. Este de reținut, după cum bine este știut, aceasta nu trebuie să conducă la uniformizare.

Există diferențieri care nu prezintă în conținutul lor inegalități sociale. Una dintre acestea este generația. Aceste diferențieri sînt stimulate în socialism, unde se amplifică și se creează altele noi. Socialismul concomitent cu omogenizarea socială lasă loc și diferențelor dintre oameni. Dialectica procesului de dezvoltare a societății impune ca noua generație, de pildă, pregătită, îndrumată și orientată de generația adultă, să aibă un mod propriu de a gîndi, acționa și schimba realitatea socială. Progresul este posibil și dacă în plan social și psihosocial grupul uman constituit ca generație își urmează calea proprie în cadrul social, adică se implică în evoluția societății prin creativitate și nu numai prin receptare. Cum generația este o realitate concretă în orice societate, ea este un invariant al societății.

Diferențele generaționale se manifestă cu deosebire în planul schimbării sociale și culturale. Un factor important este în acest sens conștiința de generație. Generația prin conștiința sa proprie acționează ca mediator al experienței și conștiinței de clasă. Conștiința unui grup

---

[5] *Omogenizarea socială în Republica Socialistă România*, Editura Academiei, București, 1977, p. 27.

reflectă mediul social, inclusiv cel de clasă transpus în contextul concret al acelui grup. Cînd studiem generația trebuie să fie descifrate semnificațiile acordate de ea raporturilor cu celelalte subsisteme sociale. Relația dintre conștiința de generație și conștiința de clasă este esențială în investigarea structurilor sociale, în analiza modului cum conștiința de clasă se formează, cum ea este frînată sau stimulată de apartenența la o generație.

Vom observa că unii exegeți manifestă rezerve față de rolul conștiinței generaționale în afirmarea conștiinței de clasă. Pentru G. Murdock și R. McCron [6] vîrsta este cea care structurează formele luate de experiențele de clasă și modurile în care aceste experiențe sînt exprimate direct. Dar vîrsta în sine nu poate determina diferențe decît în plan biologic. Intervin, așa cum am menționat, factori sociali ce influențează modul de manifestare a unui anumit interval de vîrstă. Unul din elementele de raportare al generației la conștiința de clasă îl reprezintă conștiința generațională.

Care este relația dintre generație și clasă socială? Clasa este mai coerentă, stabilă și omogenă datorită intereselor și scopurilor mai clar exprimate în ideologia proprie, în mijloacele de participare la viața socială. Într-o clasă sînt mai multe generații după cum într-o generație sînt reprezentanți ai mai multor clase [7]. Această întrepătrundere dialectică dintre clasa socială și generație demonstrează că ideea tineretului ca entitate politică și socială nu se susține iar o știință despre tineret pornind numai de la considerarea tineretului ca o categorie distinctă nu este posibilă. Studiul problematicii tineretului nu face obiectul unei discipline autonome ci el este abordat firesc de toate științele socio-umane. Tineretul aparține diferitelor grupuri sociale și umane. Conștiința de generație ființează deci nu într-un grup formal constituit cu o practică socială clar definită. Tinerii se manifestă ca generație în cadrul unor structuri sociale care nu sînt structuri de generație. Cît privește grupurile de aceeași vîrstă care ar exprima într-un fel o structură

---

[6] G. Murdock și R. McCron, *Consciousness of class and consciousness of generation,* în Resistance through rituals, Holmes & Meier Publishers Inc., 1976.

[7] Vezi Constantin Schifirneț, *Generație și cultură,* ed. cit.

de generație să reținem că acestea sînt alcătuite din indivizi care vin cu experiențe, mentalități și atitudini formate în alte cadre de socializare. Conștiința de generație se obiectivează într-o anumită stare de spirit, în conștientizarea trăirilor și atitudinilor vîrstei, în cazul tineretului, specifice tinereții.

Problematica generațiilor este deci explicarea rolului grupului de vîrstă ca element activ al schimbării sociale. Nu există, așa cum am mai subliniat, o generație numai datorită vîrstei. Un grup de vîrstă capătă trăsăturile unei generații dacă percepe și interpretează într-un anume mod evenimentele sociale, culturale și istorice. În fiecare cohortă succesivă de vîrstă procesele de socializare conduc la crearea unor legături între structura socială și un anumit grup de vîrstă. Este știut că în perioadele de evoluție socială fără schimbări radicale cohortele de vîrstă devin o generație atunci cînd se realizează legătura dintre modul lor de viață și transformările sociale. Grupul de vîrstă este văzut ca agent al schimbării sociale ; problematica generațiilor este situată în perspectiva studiului forțelor sociale active bazate pe vîrstă în procesul transformării sociale.

Interdependența dintre grupurile de vîrstă și structura socială exprimă continuitatea istorică. Prin generație evoluția istorică ființează într-un cadru particular, cel al raporturilor determinate de succesiunea grupelor de vîrstă. Schimbarea socială este generată și de faptul obiectiv al schimbului între generații, orice nouă generație fiind expresia reproducerii sociale. Schimbarea socială este marcată de însăși apariția generației noi și în acest sens este imposibil de vorbit despre societăți imobile, încremenite.

Cercetarea generațiilor se ocupă de gradul în care grupurile de vîrstă creează o nouă cultură sau un stil de viață specific ca urmare a contactului proaspăt cu cultura globală a societății. Conceptul de contact proaspăt a fost elaborat de sociologul german K. Mannheim, care susține că tineretul abordează perioada adultă și experiențele sociale complexe fără a avea tipul de organizare și experiența adulților. Din cauza lipsei de experiență tineretul ar percepe lumea în noi moduri și dă naștere la alternative culturale unice și alternative de stil de viață la cultura transmisă de adulți. Caracteristicile acțiunii noii generații sînt dependente de tipul structurii sociale.

Prin generație se descrie un grup de vîrstă definit ca un factor activ, generator de stiluri noi de gîndire, obiceiuri și comportamente. Conceptul de generație cuprinde elementele : biologic, psihologic și social-istoric care se intercondiționează. Mai mult, generația dezvăluie evoluția specifică a unui interval de vîrstă în anumite condiții sociale concrete, raportat la mediul social, la activitatea reală a grupurilor sociale. De bună seamă, schimbarea socială nu este legată de fiecare generație ci de mutațiile intervenite în viața socială „...este posibil ca mai multe generații să trăiască în cadrul aceleiași calități a relațiilor de producție și, totodată, ca una și aceeași generație să fie martora mai multor tipuri de societate și agentul schimbării vechii orînduiri cu o alta nouă. Linia care unește dezvoltarea societății nu mai este, în acest caz, generația, ci formațiunea social-economică“ [8].

Impactul diferențiat al schimbării social-tehnologice este considerat un factor important în raporturile între generații [9]. Procesul inovației sociale și tehnologice creează probleme ce ar determina anumite categorii de tineri să caute alternative la tradiții, valori, stiluri de viață, ocupații. Aceste alternative generaționale se cristalizează în jurul unor elemente active ale unui grup de vîrstă : unitățile generaționale [10], termenul fiind preluat de la Mannheim. Conceptul de generație este un instrument analitic util atunci cînd el este delimitat cu rigoare de alți factori ai diferențierii sociale. Grupul de vîrstă este static iar cei din acest interval de vîrstă cu capacitatea de conștientizare a aspirațiilor, trebuințelor și mijloacelor de a le satisface alcătuiesc elementele dinamice ale unei generații.

Situarea într-un spațiu social comun apt să ofere condiții pentru interacțiunea socială a membrilor aceluiași grup de vîrstă este temeiul pentru constituirea generației active. Există o relație între succesiunea generațiilor și schimbarea socială în sensul că între membrii activi angajați se pun la îndoială țelurile și valorile structurii

---

[8] Achim Mihu, *ABC-ul investigației sociologice*, vol. 1, Editura Dacia, Cluj, 1971.

[9] Robert S. Laufer, Vern L. Bengtson, *Generations, Aging, and Social Stratification on the Development of Generational Units*, in Journal of Social Issues, 3, 1974.

[10] K. Mannheim, *Essays on Sociology of Knowledge*, London, Routledge and Kegan Paul, 1952.

sociale, după cum grupuri mai mici dezvoltă modele de comportament alternative. Majoritatea dintr-un grup de vîrstă poate să adopte valorile convenționale ale părinților și educatorilor și, în același timp, să respingă noua cultură creată de reprezentanții generației lor.

Este atinsă aici una din problemele esențiale ale generației, cu deosebire ale raporturilor dintre generații. Am menționat mai sus că divergențele între generații sînt legate de divergențele în interiorul unei generații. Nu toți membrii dintr-o generație reacționează în același mod la evenimente sociale. Parcurgerea lucrărilor consacrate generației arată accentul pus pe raporturile între generații concepute mai ales ca relații discordante. În foarte mică măsură este analizat raportul intrageneratii. Legăturile din acest cadru generațional sînt văzute, de regulă, ca expresie a omogenității. Dintr-o asemenea perspectivă teoria generațiilor subliniază că noile diferențieri sociale determinate de revoluția industrială separă grupurile de vîrstă unele de altele [11]. Societatea ar fi incapabilă să utilizeze și să încorporeze diferitele grupuri de vîrstă pe baze egale în cadrul claselor sociale cît și în cel organizațional și de putere. Drept urmare, am asista la o înstrăinare atît a generației a treia cît și a generației tinere, ordinea socială fiind dominată de grupul ce aparține vîrstei mijlocii.

O serie de cercetări sociale nuanțează tezele expuse mai sus. Așa, de pildă, o investigație ce a căutat să cunoască influența familiei și a generației în socializarea valorilor, în prognosticarea orientărilor de valoare ale tineretului a demonstrat o asemănare considerabilă a sistemului de valori între generații [12]. Fiecare dintre cele trei grupuri generaționale cercetate a dovedit aceleași dimensiuni de bază în operaționalizarea valorilor, acestea fiind decelate ca invarianță factorială de-a lungul generațiilor. De aceea, ideea existenței „prăpastiei" între generații este falsă, consideră autorul cercetării.

Dar și influențele grupului de vîrstă, considerate în contextul familiei sau al generației, apar ca factori de socializare minimă în explicarea orientărilor de valoare.

---

[11] R. Braungart, *The sociology of generations and student politics* în „Journal of Social Issues", nr. 2 1974.

[12] Vern L. Bengtson, *Generația și influențele familiei în socializarea valorilor*, în „American Sociological Review", 1975, vol. 40, fond de traduceri CCPT.

Studiul subliniază rolul important al particularităţilor fiecărui individ în orientările de valoare. Valorile de bază, ţelurile ce orientează comportarea unui individ diferă de la subiect la subiect în funcţie de biografia lui personală. Socializarea trebuie văzută ca un proces bilateral : părinţii şi copiii învaţă unii de la alţii. Asemănarea dintre părinţi şi copii reflectă mai mult modul cum sînt ei localizaţi social decît transmiterea directă a valorilor de la un grup la celălalt [13].

O cercetare realizată în ţara noastră pe aceeaşi temă [14] în 1985 pe un lot de 1 295 elevi liceeni din patru oraşe cu peste 200 000 de locuitori relevă importanţa acordată de tineri aceloraşi valori (şcoală, profesie, prieteni, timp liber) de unde reiese o mare omogenitate a orientărilor valorice, trăsătură caracteristică grupului de subiecţi cercetaţi. Se degajă, totodată, concluzia că tinerii acordă preferinţă ceva mai mare unor orientări valorice centrate social, însă diferenţa de valorizare fiind mică se poate vorbi de o armonizare a efectelor socializante cu privire la raportul dintre social şi individual în sistemul de valori al tinerilor, concluzie ce confirmă datele altor cercetări, cum ar fi cea referitoare la idealul tinerei generaţii unde dominantă este împletirea la nivelul idealului de viaţă a intereselor personale cu cele sociale [15].

În ce constă influenţa grupului de vîrstă ? Cercetarea menţionată subliniază că activităţile de timp liber par a fi puternic influenţate de grupul de vîrstă însă şi de alte elemente : comportarea în societate, vestimentaţia, preferinţele pentru literatură, muzică şi pictură se înscriu în acelaşi context. De altfel, diferenţierile determinate de

---

[13] O cercetare efectuată în Anglia pune în evidenţă importanţa deosebită a grupului de aceeaşi vîrstă în influenţarea preferinţelor adolescenţilor pentru muzică. La celelalte valori nu se constată un impact major al grupului de aceeaşi vîrstă. Cît priveşte rolul părinţilor autorul consideră că diminuarea influenţei acestora trebuie concepută în sensul consolidării independenţei tinerilor şi nu atît ca orientare către grupul de prieteni, acesta avînd un rol numai în aspecte periferice ale vieţii adolescenţilor. Vezi David M. Smith, *Perceived peer and parental influences on youth's social world*, în „Youth and Society", 2, decembrie 1985, p. 151.

[14] Al. I. Bejan, Petre Datculescu, Doina Buruiană, *Rolul familiei şi al grupului de vîrstă în integrarea tineretului în societate*, raport de cercetare, CCFT, 1985.

[15] Dumitru Bazac, *Idealul de viaţă al adolescentului*, Bucureşti, Editura Politică, 1983, p. 157.

vîrstă vizează domenii cum sînt preferințe pentru materii școlare, înțelegerea obligațiilor familiale, intențiile profesionale, comportamentul moral iar domeniile cel mai puțin influențate de grupul de vîrstă sînt părerile politice, participarea la viața socială și vestimentația proprie.

Comparînd influența grupului de vîrstă cu cea a părinților, autorii cercetării conchid că influența familiei depășește pe cea a grupului de vîrstă în domenii care alcătuiesc laturi esențiale în procesul de socializare a tînărului, cea a comportamentului moral și profilul personalității, a aspirațiilor și proiectelor de viitor. Dar este de reținut că cea mai mare parte dintre tineri indică același grad de influență a celor doi factori de socializare : familia și grupul de vîrstă, adică subiecții care consideră că familia are o influență mică, medie sau mare acordă același tip de influență și grupului de vîrstă. Rezultă de aici o concluzie foarte importantă, și anume, sînt tineri care se adresează în procesul lor de educație unei varietăți de factori și mijloace acordîndu-le aceeași importanță iar alții le resping, educația lor fiind probabil unilaterală. Putem presupune, de asemenea, că pentru o parte dintre tineri influența grupului de vîrstă nu poate fi desprinsă de influența familiei.

Se subliniază în cercetarea citată (Bejan, Datculescu, Buruiană) că așa cum o dovedesc concluziile acesteia ca și alte lucrări autohtone, familia nu exercită o influență semnificativă asupra orientărilor intelectuale și social-politice, cu deosebire asupra participării sociale a tinerilor. Domenii în care altă dată familia avea un rol esențial, de pildă întemeierea familiei proprii, nu mai sînt apreciate de tineri ca depinzînd de intervenția părinților. În schimb, alte cercetări [16] au dovedit că orientările valorice bazate pe aspirațiile profesionale sînt centrate pe familie dar nu în sensul influenței acesteia în alegerea profesiei ci pe inculcarea unor valori de către familie. Pe de altă parte, afirmarea personalității tînărului prin exer-

---

[16] Dumitru Bazac, Fred Mahler, *Profesia mea*, raport de cercetare, CCPT, 1978 ; Cătălin Mamali, *Mobilitatea și integrarea socioprofesională a tinerilor din industrie*, raport de cercetare, CCPT, 1979 ; F. Mahler, *Pregătirea și integrarea profesională a tineretului muncitoresc*, raport de cercetare, CCPT, 1985 ; Călin Anastasiu, *O perspectivă comparativă asupra orientărilor valorice*, în Tineret, cercetare, acțiune socială, 4, 1985.

citarea unei profesii cu prestigiu înalt și prin lărgirea orizontului cultural este împărtășită în egală măsură de toate grupele de vîrstă. Aceeași omogenitate se constată și cu privire la criteriile de alegere a profesiei. Atît părinții cît și copiii sînt orientați către acordarea priorității înclinațiilor personale pentru o anumită ocupație.

Se desprinde concluzia că opțiunile profesionale sînt funcție a condițiilor concrete ale fiecărui individ, a mediului în care trăiește. Alegerea profesiei exprimă aspirații personale dar și modul de viață al individului inclusiv plasarea sa într-un interval de vîrstă. Apartenența la o generație pare să nu fie elementul fundamental ce diferențiază pe tineri de adulți dar aceasta nu înseamnă că orientările lor valorice sînt absolut identice. Este firesc să existe o anumită omogenitate în ceea ce privește criteriile de alegere a profesiei. Deosebirile se constată în conținutul acordat de fiecare generație opțiunilor și în mijloacele de a le realiza. Rămîne ca cercetări ample să investigheze comportamentul și concepțiile diferitelor generații, depășind, totodată, și ideea ce prezidează studiile despre generație care reduc generația la vîrstă în sensul ei biologic.

Diferențele între generații vizează trebuințele și orientările de viață specifice. Acestea rezultă din diferențele determinate de vîrstă asociate cu particularitățile epocii în care trăiesc cele două generații. Tinerii au sentimentul diferențierii de adulți, sentiment întemeiat pe conștiința evoluției lor caracterizată prin acumulări succesive și treceri rapide de la un tip de experiență personală și socială la alta.

Cercetările sociale din țara noastră evidențiază, așa cum s-a putut observa mai sus, identificarea tinerilor cu valorile societății noastre socialiste. Există, de altfel, o tendință pregnantă în direcția omogenizării conștiinței valorice a tinerei generații. Sublinierea tendințelor pozitive de omogenizare valorică nu înseamnă nicidecum ignorarea diferențelor în structura orientărilor valorice în funcție de vîrstă, sex, nivel de instrucție, mediu de rezidență, nivelul de dezvoltare a conștiinței socialiste.

Se cuvine a sublinia că sistemul de valori al societății noastre socialiste se constituie ca unitatea dintre tradițiile cele mai înaintate exprimate în profilul moral și cultural al poporului român și noile valori proprii etosului socialist apărute ca urmare a producției axiologice

tipice socialismului. În centrul tabelei de valori a socialismului stă personalitatea omului angajat în procesele de dezvoltare a țării, în afirmarea idealurilor și realizarea lor. Temeiul tuturor valorilor socialiste îl reprezintă munca. Atitudinile față de valori precum și geneza lor își au izvorul în practica social-istorică, în activitatea concretă a omului. Iată de ce valorile socialiste nu sînt expresia abstractă a unor aspirații sau trebuințe, ci ele reflectă condițiile reale de existență socială, profesională, morală, culturală etc. a omului. Relațiile socialiste de producție și în general relațiile sociale din societatea noastră generează norme, modele de comportament consonante cu cerințele sociale noi. Formarea și modelarea omului au loc pe baza principiilor, normelor și exigențelor determinate de esența socialismului. Se înțelege că un proces cum este cel al edificării unei noi personalități umane nu este simplu și nu poate fi realizat decît într-un cadru sistematic centrat pe problemele reale cu care se confruntă astăzi omul. Este un proces de durată și de o mare complexitate.

Tînăra generație așa cum am remarcat mai sus este atașată valorilor societății socialiste românești. O cercetare [17] realizată în 1980 pe un lot de peste 3 800 tineri muncitori, elevi și studenți din diferite zone ale țării relevă importanța deosebită acordată de tineri unor valori cum sînt munca, solidaritatea, patriotismul și demnitatea, cinstea, respectul legilor țării și al normelor sociale, principialitatea și combativitatea, dreptatea și echitatea, promovarea noului. În cadrul unei alte cercetări realizată în 1985 pe un lot de cca 3 500 de subiecți din 8 județe provenind din mediul rural și urban, tineri și adulți, recrutați din toate categoriile socio-profesionale [18] s-a evidențiat concluzia că, în raporturile interumane, esențiale sînt valorile morale tipice societății noastre : solidaritatea, comportament moral adecvat, întrajutorarea, subordonarea intereselor personale celor generale. Se desprinde din aceste cercetări ca și din altele o înțelegere de către mare parte din tineri a sensului spe-

[17] G. Basiliade (coordonator), D. Bazac, Doina Buruiană, N. Croitoru, P. Datculescu, F. Mahler, C. Schifirneț, *Atitudini ale tinerilor față de valorile moral-politice ale societății socialiste*, raport de cercetare, 1980.

[18] Vezi nota de la p. 63.

cific al relației dintre individ și societate în sistemul social din țara noastră.

Apartenența la o generație, la o anumită categorie de vîrstă, predetermină comportamentul membrilor săi. Însăși vîrsta poate fi diferențiată în raport cu dezvoltarea biologică, drepturile și obligațiile persoanei, viața familială, nivelul de școlarizare.

Cum vîrsta este fundamentul generației, ea contribuie și la particularizarea raporturilor intrageneratii. Cercetări sociale[19] demonstrează că tinerii nu au o atitudine omogenă față de propria generație. Două treimi dintre studenții investigați dintr-un lot ce a cuprins 854 subiecți de la toate profilele de învățămînt și din toate centrele universitare apreciază pozitiv tineretul din țara noastră și numai 14%, pe lîngă judecățile pozitive, consemnează și aspecte negative. Pe de altă parte, un număr foarte mic de studenți indică printre problemele lor relații tensionate cu adulții. În aprecierile lor transpare diversitatea modurilor de a prezenta generația dar toate converg către ideea conștiinței generaționiste, nu însă ca ceva opus sau izolat de societate, de adulți sau de părinți. Reiese din atitudinile tinerilor ideea ființării generației într-un context istoric, într-un cadru concret. Ruptura între generații este considerată ca ceva nefiresc, ca o dereglare intervenită în raporturile sociale. Relațiile dintre generații sînt considerate prin termeni cum sînt : tradiție și inovație, nou și vechi, bătrîni-tineri, inocență și maturitate, entuziasm și experiență. Vom observa că problemele generației nu sînt abordate de tineri ca ceva în sine, ca realitate autonomă ci în legătură cu structurile sociale.

Întîlnim în viziunea tinerilor diferența dintre tinerețea ca stare de generație și tinerețea ca stare spirituală, dintre tinerețea ca moment din evoluția biologică a omului și tinerețea ca mod de a fi și gîndi, de a acționa și te manifesta. Tinerii au conștiința profundelor transformări petrecute în această perioadă de vîrstă, particularitate caracteristică trecerii de la copilărie la maturitate. Nostalgia copilăriei și neliniștea dată de statusul de adult apar în gîndurile exprimate de către tineri.

---

19 Constantin Schifirneț, *Pregătirea pentru profesie a tineretului universitar*, raport de cercetare, CCPT, 1982.

O notă caracteristică tinereții este, așa cum am mai menționat, spiritul revoluționar, aderarea la nou, dorința de mai bine, de schimbare, de înlăturare a anacronismelor. Tineretul din țara noastră se autocaracterizează a fi muncitor, harnic, cu capacitate de a crea și inova, dornic de cunoaștere și de a-și lărgi orizontul de cunoaștere și cultură.

Tinerii conștientizează că sînt o forță a progresului, fără să neglijeze existența în rîndurile lor a unor cazuri de pasivism sau de deviere de la cerințele epocii.

Optimismul, deschiderea la dialog, interesul pentru frumos, vizionarismul ar caracteriza pe tinerii de azi. Dar, trăsătura care se detașează din descrierile tinerilor este pregătirea profesională și, legat de aceasta, autoperfecționarea profesională.

Cîteva dintre opinii pe care le prezentăm din cercetarea amintită mai sus sînt revelatorii pentru modul cum tinerii își văd propria lor generație. „Tineretul este revoluționar, conștiincios, are spirit critic și autocritic", „posedă mari resurse spirituale, îmbină seriozitatea cu optimismul", „este animat de idei bune, muncește mult pentru a-și îndeplini îndatoririle dar ar trebui să aibă mai multă inițiativă", „Este un tineret dornic de a cunoaște, de a participa la edificarea societății socialiste", „este un tineret revoluționar, vrînd să se perfecționeze continuu și de a contribui cu toate forțele sale la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate", „Tineretul nostru este revoluționar, plin de inițiativă, creator și studios, combativ, devotat cauzei comuniste, luptător ferm împotriva concepțiilor retrograde", iată un portret al tineretului nostru în care sînt subliniate trăsături specifice afirmării sale în condițiile societății noastre socialiste. Alte opinii subliniază existența unor neîmpliniri. „Sînt două categorii de tineri : o categorie dominată de ideea de a face ceva în viață și de a lăsa ceva generațiilor viitoare iar o altă categorie interesată în a obține cît mai mulți bani din practicarea meseriei. Speranța noastră, a celor din prima categorie este de a-i face să înțeleagă pe toți că muncim și pentru toți nu numai pentru sine."

Am putea continua cu exemplificări din opiniile tinerilor referitoare la propria lor generație, la statutul și aspirațiile acesteia. Ce se poate reține din aceste succinte autocaracterizări ? Mai întîi spiritul de angajare socială

a tineretului exprimat în dorința de a contribui efectiv la dezvoltarea societății, la afirmarea valorilor socialismului. Apoi, este evidentă nevoia de profesionalizare, a pregătirii profesionale. Nu mai puțin semnificativ este efortul de a edifica un comportament moral lipsit de tarele moralei utilitariste, pragmatice și egoiste. Stăruie în descrierile tinerilor ideea întemeierii afirmării profesionale pe autentice valori etice, de unde și cerința din partea lor a instituirii unei concordanțe depline între ocupație și comportamentul moral. Întîlnim la tineri nevoia de absolut, de rigoare etică, de delimitare, mergînd uneori pînă la dogmatism și reducționism, de unele dintre fenomenele și comportamentele cunoscute de ei din contactele lor umane și sociale. De aici tendința firească de a căuta un drum propriu de afirmare a propriei personalități încercînd să-și pună în lumină posibilitățile personale de realizare.

O dimensiune a tinereții, așa cum am menționat de mai multe ori, este respingerea a ceea ce este învechit, încremenit, deci o frînă în calea dezvoltării, a schimbării sociale. Tinerii văd vechiul prin relație cu generațiile adulte, situații concrete determinîndu-i să eticheteze pe cei în vîrstă ca fiind depășiți de înnoirile aduse de ei ca nouă generație, considerîndu-i pe unii adulți ca o piedică în calea realizării propriilor idealuri. Neîndoios se comit în acest caz exagerări, deformări ale adevărului, unele din necunoaștere, altele din rea credință sau din nevoia unor tineri de a urca cît mai repede pe scara ierarhiei sociale deși nu sînt pe deplin pregătiți pentru a prelua ștafeta de la generația adultă. Să menționăm însă că asemenea cazuri de intoleranță generațională sînt excepții.

Mare parte dintre tineri concep afirmarea generației lor în relație cu toate generațiile și în contextul structurilor sociale ale societății noastre. Nevoia de a dura, de a construi tinerii o văd realizată în această perspectivă, adică în raporturile directe cu adulții.

O cale importantă de socializare a tinerilor în raporturile între generații o reprezintă imitația, fapt mai puțin pus în evidență de studiile asupra tineretului, aceasta și din cauza, probabil, a compromiterii acestui concept folosit abuziv în studiile cu privire la dezvoltarea socială, la formarea culturilor naționale moderne.

Imitația este o alegere conștientă a unui model și voința perseverentă de a i se conforma [20]. Ea este deci un proces conștient de achiziție a anumitor tipuri de acțiune ce aparțin altuia, în interacțiunea indivizilor sau a grupurilor. Cel care imită, stimulat de realitatea în care trăiește tinde să-și conformeze acțiunea sa cu cea a modelului său considerat de el ca plan de acțiune proprie. După autorul citat, tuturor genurilor de imitație le sînt comune următoarele trăsături : prezența unei imagini model, prezența unui mobil, derularea procesului de reproducere a mobilului actului săvîrșit. Imitația este deci procesul prin care imitatorul se străduie să reconstruiască acțiunea modelului său. Cunoașterea de către imitator a actelor modelului său se realizează conștient, adică el manifestă dorința de a trăi o altă stare sau de a iniția o altă acțiune viitoare, și inconștient.

Care sînt condițiile care determină ca un grup sau individ să fie model de imitat ? Acestea ar fi : predispoziția *imitatorului către schimbare, cunoașterea* sau întîlnirea anterioară a celui imitat de către imitator, evaluarea modelului conform ierarhiei valorilor existente în societate, idealizarea modelului ce urmează a fi imitat sau considerat ca un obiectiv ce trebuie atins [21].

Tineretul reproduce în procesul de socializare sistemul de valori ale societății, ale adulților. Reproducerea lor este un act de producere nouă pentru tineri. În acest sens se naște și schimbarea, inclusiv cea socială, deoarece imitația umană nu este o simplă translare, o copiere fidelă a modelului. Apoi, cum acțiunea imitativă nu poate avea loc în același timp cu actul modelului se înțelege că tinerii ca imitatori introduc o notă personală, un mod propriu de a prelua valorile adulților. Noile elemente sînt evaluate în funcție de valorile sale, de particularitățile personalității, de trebuințele și aspirațiile sale. Pentru ca imitația să fie utilă este necesar ca ea să se integreze într-un proces ce răspunde necesităților tînărului. Altfel, schimbarea produsă în comportament și atitudini nu își atinge scopul dacă ea nu este

---

[20] W. M. Hurh, *L'imitation et ses limites dans le processus de diffusion de la culture entre les societés,* în „Revue internationale des sciences sociales“, nr. 3, 1965; vezi și Pavel Mureșan, *Ce este imitația ?* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

[21] W. M. Hurh, *op. cit.*

concretizată în modificări și nu conduce la integrarea individului și a grupului în societate. De fapt, modificarea înseamnă adoptarea selectivă, eliminarea și remodelarea elementelor imitate. Integrarea în sistemul imitat este acceptarea elementelor modificate. Tînărul se exprimă și oscilează între originalitate, adică manifestarea într-un mod personal, diferit de al celorlalți chiar și prin opoziție, și conformism, și imitație. Această balansare între originalitate și imitație creează o anume stare tensională la tineri. Unitatea dintre originalitate și imitație stă la baza integrării active și dinamice a tînărului. Tinerețea este dialectica devenirii cu a existenței (relația între a fi și a deveni). În acest proces tînărul apare ceea ce este el și ceea ce ar dori să fie și ceea ce devine prin evoluția sa. Aspirația către autonomie și independență rezultă din contradicția dintre convingerea tinerilor, cu deosebire a adolescenților, despre posibilitățile lor și situația de dependență în care se află, de situația lor de a imita pe adulți pentru a deveni adulți. Sentimentul acut al dependenței îi determină ca prin imitație să devină autonomi. Imitația este și un act de învățare, de preluare de către tineri de la adulți a acelor trăsături și moduri de acțiune ce le permit manifestarea independenței. Dacă la copil imitația este procesul de aderare la un model sau o imagine fără a produce în mod voit schimbări, la tînăr aceasta se realizează prin alterarea modelului sau imaginii ; el imită adulții dar într-un mod original, propriu. Imitația este mijlocul de a-și arăta personalitatea, de a-și pune în lumină individualitatea.

În fine, trebuie remarcată și tendința adulților de a imita pe tineri. Atitudini, obiceiuri, expresii verbale sînt preluate ca atare de la tineri de către adulți.

În ambele cazuri chestiunea esențială este ce model este oferit imitației. Pentru că, repetăm, nu imitația în sine este dăunătoare, ci ceea ce imită : „adesea oamenii eșuează nu pentru că imită ci pentru că își aleg ca model persoane cu care nu au nimic comun“ [22] se subliniază în lucrarea a doi psihologi români. Modelele autentice sînt prin ele însele generatoare de schimbare și stimulează

---

[22] Septimiu Chelcea, Adina Chelcea, *Eu, tu, noi*, Editura Albatros, București, 1983, p. 166. Vezi și Pavel Mureșan, *Ce este imitația ?* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

pe tînăr sau adult, în procesul imitației, la atitudine, la delimitare, la creație.

Am încercat să analizăm succint raportul dintre generație și structura socială pentru a demonstra că relațiile dintre generații sînt în strînsă legătură cu schimbarea socială. Investigarea realităților sociale numai pe baza raporturilor generaționale este secundară față de analizele întemeiate pe clasă sau structură socială. Negarea sau minimalizarea importanței studiului generației este reflexul simplificării analizei realității sociale și umane. Pentru că generația se intersectează cu relațiile sociale, cu structurile economice, politice și culturale și ființează în acest cadru.

Capitolul III

PROFESIA ÎN DIALECTICA EVOLUȚIEI TINEREȚII

1. Pregătirea profesională — factor și cadru de schimbare

Am menționat în capitolele anterioare că unul din domeniile în care tineretul se manifestă ca forță de schimbare este profesia. Nu rareori în exegeza consacrată tinerei generații se pierde din vedere tocmai acest aspect caracteristic și anume pregătirea pentru profesie sau perfecționarea profesională și aspirația către exercitarea unei profesii. Există la nivelul conștiinței comune dar și al analizei teoretice ideea că tinerii ar fi preocupați de loisir, de delectare și în mică măsură de activitatea profesională. Trecînd peste asemenea atitudini, se cuvine a remarca importanța, în unele cazuri decisivă, a pregătirii profesionale precum și a comportamentului profesional ca element de diferențiere a actualei generații tinere de alte generații. S-a accentuat în studiile generaționiste mai ales pe laturile morale și spirituale, aspecte neîndoios reale. Însă o analiză mai atentă dovedește rolul esențial al profesiei în delimitarea generațiilor. Lipsesc studiile aprofundate în acest domeniu al raporturilor între generații întemeiate pe omogenitate sau divergența între generații pornind de la interesele profesionale. Cercetările efectuate în țara noastră permit consemnarea unor concluzii pentru descrierea tineretului ca factor al schimbării în profesie. Înainte de a prezenta aceste concluzii se impun cîteva considerente teoretice despre pregătirea profesională.

Am remarcat mai întîi că tinerii spre deosebire de adulți, primesc cunoștințe într-un cadru sistematic, cel al școlii pe o durată lungă de timp unde ei sînt instruiți cu ultimele descoperiri din știință și tehnologie, inovații și invenții sau noi interpretări asupra problematicii do-

meniului profesional. Deprinderile, comportamentul și conștiința profesională ale tinerilor se realizează pe alte temeiuri decît cele ale unei mari părți a adulților. Această deosebire între tineri și adulți este specifică acelei perioade de tranziție de la un tip de civilizație la altul cum a fost cazul țării noastre cu edificarea societății socialiste și cu industrializarea.

Un aspect important este acela că tinerii se formează profesional într-un alt mediu decît familia sau mediul de viață. În școală tînărul capătă o pregătire teoretică, aceasta generînd interesele și aspirațiile pentru o ocupație. Școala îi oferă cunoștințe necesare pregătirii generale și exercitării profesiei. Ea îl orientează către domeniile profesionale. Adulții, mare parte dintre ei, au preluat de la părinți ocupația, pregătirea făcîndu-se nemijlocit în raporturile cu familia și, de regulă, în lipsa unei pregătiri școlare. Se transmiteau, din generație în generație, cunoștințe și abilități profesionale, evaluarea nivelului de pregătire fiind făcută de familie și în familie. Tinerii în loc să calce pe urmele părinților lor trebuie să se pregătească pentru a răspunde cerințelor impuse de rapida schimbare cunoscută de evoluția societății, schimbare ce-și pune amprenta și asupra conținutului profesiei dar și în modul de percepere a acesteia. Consecințele transformărilor din profesie au fost astfel sintetizate [1] :

a) tendința de izolare continuă a proceselor de producție în raport cu persoanele care alcătuiesc grupul social. O serie de factori cum sînt : diviziunea muncii, specializarea, producția industrială au determinat conturarea noului profil al profesiilor ; b) instituirea unei relații mediate între lucrător și materia de prelucrat de unde rezultă depersonalizarea activității ; c) tendința de izolare a lucrătorului în muncă, revenindu-i o mare responsabilitate profesională și socială ; d) implicarea în tot mai mare măsură a științei în procesele de producție ; e) generalizarea tehnicii în toate domeniile de activitate. Mediul de viață al omului contemporan este un mediu tehnic [2] ; f) creșterea rolului culturii și al capacității intelectuale în detrimentul operațiilor manuale ; g) atenua-

---

[1] Ion Holban, *Modele de calificare profesională — conținut și funcții,* în „Viitorul social", martie—aprilie 1983.
[2] *Idem.*

rea diferențelor dintre profesiuni. S-ar mai putea adăuga și alte elemente la cele consemnate de această cercetare. Nu insistăm asupra lor ci subliniem doar faptul că schimbările din profesie acționează puternic asupra individului, produce mutații esențiale în modul său de viață, în comportamentul și gîndirea sa. Adaptarea la profesie este una din condițiile de bază ale unei integrări profesionale și sociale.

Pentru tineri lipsa unei experiențe profesionale precum și posibilitatea opțiunilor sînt factori care orientează aspirațiile și idealurile lor inclusiv cele profesionale.

Fiecare generație are o structură a motivațiilor ce stau la temeiul opțiunilor profesionale. Această structură variază de la epocă la epocă, de la un grup social la altul și este dependentă de structura socio-ocupațională a societății. Condițiile concrete din o societate determină natura orientării profesionale, opțiunile, interesele și motivațiile profesionale. În funcție de tradiții, de structura economică, de raporturile dintre clase se produce mecanismul de alegere a profesiei dar și tipul de ocupații, perpetuarea unora, dispariția altora și apariția unora noi. Tot astfel se explică de ce într-un moment al evoluției societății unele meserii și ocupații se bucură de largă audiență, spre care se îndreaptă un mare număr de indivizi, cu deosebire tineri. Menționăm, totodată, și presiunea exercitată de anumite ocupații asupra oamenilor care din diverse rațiuni îi determină să opteze pentru ele. Opțiunea profesională este consecința acțiunii unui număr de factori și condiții obiective și subiective. Intervin, așa cum vom vedea mai jos, o multitudine de elemente în decizia tînărului de a urma o formă de pregătire profesională, după cum este de reținut diversitatea de situații concrete în care se află tinerii, ceea ce demonstrează necesitatea abordării concrete, reale a problematicii orientării și opțiunii profesionale.

Apreciem că viziunea unilaterală cu privire la comportamentele, atitudinile și opțiunile profesionale se datorează manierei statice de analiză a tineretului, ruperii lui de dezvoltarea socială, de schimbarea socială. Este de domeniul evidenței că astăzi generația tînără are alte aspirații și interese profesionale care nu întotdeauna au în vedere și semnificațiile social-economice ale ocupației, necesitatea asigurării unui raport adecvat între cererea și oferta de forță de muncă.

Opțiunea pentru o ocupație este, în fapt, opțiunea pentru un destin uman și social. Prin alegerea profesiei omul se înscrie pe un drum anume ce-i marchează profund existența, acesta identificîndu-se, cel puțin o mare parte a vieții, cu munca desfășurată într-un domeniu concret : meseria putînd reprezenta spațiul propice de dezvoltare și afirmare a personalității.

Spre deosebire de tineri, mare parte dintre adulți nu și-au ales munca sau nu au optat pentru o profesie. Cum majoritatea s-au născut la sat, industrializarea a determinat migrarea lor puternică spre munci nonagricole. Mai mult, calificarea s-a realizat direct în producție, făcînd saltul, necunoscut pînă atunci de nici o generație, de la un tip de producție la altul fără a trece printr-un sistem de școlarizare de durată. Motivația pentru o ocupație nu viza conținutul muncii și nici condițiile de muncă sau locuit ci alte trebuințe, în primul rînd necesitatea schimbării statutului social. Ocupația a reprezentat cadrul de înfăptuire a unor scopuri de viață dincolo de cerințele și aspirațiile profesionale. S-a instituit un raport invers : aspirația profesională a apărut pe măsura exercitării profesiei nonagricole în timp ce la generația tînără opțiunea profesională se întemeiază, de regulă, pe aspirații și idealuri profesionale. La generația adultă din primele etape ale industrializării nu contau tipul de ocupație, conținutul și chiar condițiile de exercitare. Importantă era schimbarea statutului social și, mai ales, asigurarea unui venit sigur și stabil. Am putea spune că aspirațiile profesionale s-au născut pe măsura activității în profesie și neputînd fi realizate ele sînt transferate la generația tînără, la copii. Avem de a face cu un *transfer de aspirații* ce pornește de la un deficit aspirațional, care poate căpăta și sensul unui conflict aspirațional : adulții doresc pentru copii realizarea aspirațiilor lor nesatisfăcute iar copiii se îndreaptă spre alte domenii ocupaționale. Să reținem că asemenea transferuri și conflicte în plan aspirațional pot apare și în cazul cînd opțiunea profesională are la bază aspirații profesionale clare, deci realizate într-o măsură mai mare sau mai mică de către cel care transmite copiilor aspirațiile sale. Se manifestă o conștiință a perpetuării unor valori din generație în generație, ce se constituie într-o structură orizontică a aspirațiilor spre deosebire de cazul deficitului de aspirații unde avem o structură verticală a aspirațiilor, adică tendința de a presa asu-

pra copiilor să urmeze drumul profesional pe care l-ar fi dorit să-l urmeze adultul dar acesta nu a putut din cauza condițiilor legate de procesul rapid de schimbare a ocupațiilor sau din alte motive. Evident, ideile expuse nu sînt lipsite de schematism. Orice delimitare poartă în ea riscul schematizării și al simplificării realității care este complexă, într-un flux continuu de dezvoltare. Dar conceptul de transfer de aspirații, cu deosebire cînd discutăm problematica generațiilor este un instrument util pentru a explica unele dintre fenomenele specifice perioadei de transformare radicală a societății românești. Se înțelege, acest transfer nu poate fi analizat autonom, dimpotrivă, el este expresia unor structuri sociale și ideologice existente în societate, a trebuințelor și orientărilor valorice ale vieții sociale.

Dacă luăm un exemplu, cel al țăranilor, nu credem că este exagerat a susține manifestarea acestui transfer în epoca modernă a României, cu deosebire după primul război mondial, accentuată după cel de al doilea război. Schimbările rapide cunoscute de societatea românească în răstimpul amintit au „presat" țărănimea să investească în generația tînără idei, aspirații și idealuri de transformare a statusului ei social.

Dar dacă în fazele anterioare ale dezvoltării noastre socialiste economia se baza, în principal, pe forța de muncă recrutată din rîndul adulților, astăzi principalul rezervor al forței de muncă în industrie îl reprezintă generația tînără provenită direct din școală, ceea ce ridică alte probleme legate de calificarea și pregătirea tinerilor. Noul contingent muncitoresc are cerințe mai mari, alte orientări valorice, munca nemaifiind doar un mijloc de supraviețuire economică a individului ca în perioadele de început ale industrializării [3]. Alte motivații și trebuințe : prestigiu, demnitate, realizare personală și socială prin muncă predomină la tineri. Climatul muncii, relațiile de grup, relațiile cu conducătorii procesului de producție, participarea activă au alte sensuri la tineri decît la adulți. Iată de ce problema alegerii profesiei nu este o simplă chestiune de opțiune pentru un loc unde se muncește. Ea reprezintă un moment de maximă importanță pentru tînăr, constituind unul din factorii

---

[3] Ion Drăgan, *Tineret—cultură—profesionalizare în condițiile societății noastre socialiste,* în *Tineret, cercetare, acțiune socială,* nr. 1, 1985.

fundamentali ai dezvoltării personalității. O greșită orientare profesională împiedică afirmarea unor tineri cu reale aptitudini, inadecvate însă ocupației alese și aspirațiilor lor.

Problematica orientării școlare și profesionale implică înainte de toate cunoașterea riguroasă a capacităților tînărului, a personalității lui. Intervin și factori care țin de mediul de viață al tînărului în care acționează o multitudine de influențe. Școala are rolul de placă turnantă în procesul de orientare școlară și profesională. Bazele puse în școală sînt hotărîtoare pentru orientările viitoare ale tînărului. În școală se formează deprinderea de a învăța, de a asimila și reproduce cunoștințele, de utilizare a lor. Împreună cu școala acționează și alți factori educativi și sociali în opțiunea profesională. Iată, de exemplu, familia cu un rol mai mult mediat are impact asupra tinerilor. Concepțiile, mentalitățile, atitudinile formate în cadrul familiei despre o profesie sau alta se regăsesc în alegerile făcute de tineri. Familia reprezintă pentru mulți tineri primul cadru de orientare profesională.

Cercetările arată o anumită autonomie a tinerilor, în special a studenților și muncitorilor cu privire la opțiunile profesionale, precizînd că această concluzie se verifică cu deosebire la tinerii anilor '60—'70. O anumită presiune a familiei se constată la tinerii anilor '80, influența acesteia nefiind direct observabilă, ea realizîndu-se în forme mult mai subtile. În unele cazuri există o împletire a autonomiei tinerilor cu impactul familiei sau chiar o „negociere". Concluzia de mai sus se diferențiază de la un grup social la altul, de la un tip de familie la altul, și față de raporturile intrafamiliale. Însă nu mai puțin semnificativ este realismul ce se constată la unele familii și la unii tineri, dovedit în opțiunile lor profesionale. Pe de altă parte, trebuie remarcată o anumită strategie a opțiunii elaborată îndelung, pe baza cunoașterii tuturor consecințelor și efectelor ce decurg din acest act. Așa se explică orientarea unor tineri către ocupații neconcordante cu posibilitățile lor dar care oferă alte oportunități.

Cum motivează tinerii alegerea profesiei exercitate sau pe care o vor exercita (în cazul tinerilor din școli și facultăți) ? Pentru majoritatea tinerilor alegerea profesiei are la bază motive legate de posibilitatea oferită de ocupație pentru dezvoltarea lor ca personalități multila-

terale, valorificarea aptitudinilor, varietatea activităților. Retribuția, dificultatea mai ușoară a muncii nu sînt motive prioritare de alegere a profesiei [4]. Pe de altă parte, trebuie reținut că ocupația se înscrie printre elementele cele mai importante pentru tineri alături de participarea la activități culturale, vacanțele, călătoriile și condițiile de locuit, detașîndu-se cu mult de alte aspirații : îmbrăcăminte la modă, bunuri casnice, mobilă, mîncare, activități sportive [5]. Tinerii sînt mai puțin orientați către aspectele strict materiale, modul lor de viață fiind centrat pe interese și necesități culturale și ocupaționale.

Schimbările structurale cunoscute de societatea românească s-au repercutat și asupra aspirațiilor profesionale, cu deosebire celor ale tinerilor. Este de menționat interesul puternic al tinerilor pentru tehnicile de vîrf, orientarea către profesiile industriale și alte profesii nonagricole și ocolirea ocupațiilor agricole, aceasta ca efect și al neglijării într-o perioadă a agriculturii și chiar al deprecierii sociale a profesiilor din agricultură.

Așa cum au relevat cercetări sociale din țara noastră [6] s-a constatat în rîndul tineretului o „explozie a aspirațiilor" pe care noi o vedem și ca o consecință a acelui transfer aspirațional de care am amintit mai sus. Vom încerca în continuare să prezentăm cîteva concluzii cu privire la activitatea și aspirațiile profesionale ale tinerilor, urmărind să punem în evidență diferențele determinate de o serie de indicatori psihosociali, printre care și mediul rezidențial. Întrucît urbanizarea s-a realizat cu deosebire după cel de al doilea război mondial

---

[4] Vezi nota de la p. 63.

[5] *Idem.*

[6] Vezi, în afara cercetărilor deja citate pînă acum în lucrare și G. Basiliade (coord.), D. Bazac, Al. I. Bejan, D. Buruiană, E. Cincă, P. Datculescu, A. Drăguț, C. Mamali, C. Schifirneț, *Resurse calitative ale forței de muncă tinere din industrie*, Editura Politică, 1982, Dumitru Bazac, *Pregătirea pentru profesie a liceenilor*, raport de cercetare, CCPT, 1982, E. Cincă, F. Mahler, *Tineretul și modul de viață socialist*, raport de cercetare, CCPT, 1982, Ioana Petre, *Opțiuni valorice la adolescenți*, în *Tineret, cercetare, acțiune socială*, 1985, nr. 4 ; Sorin Mitulescu, *Valori profesionale și factori de socializare*, în *Tineret, cercetare, acțiune socială*, nr. 3, 1985, D. Bazac, E. Cincă, D. Cristea, F. Mahler (coord.), I. Neacșu, D. Potolea, S. Toma, L. Vlăsceanu, *Tineret, integrare, muncă*, Editura Politică, București, 1986.

într-un ritm foarte rapid, problematica profesiilor tinerilor este strîns legată, din perspectiva schimbării, de dezvoltarea urbană. De aceea, ipotetic, se poate afirma deosebirea între tinerii din mediul rural și cei din mediul urban în planul opțiunilor, intereselor și atitudinilor profesionale.

O dată cu dobîndirea de către tînăr a unei pregătiri profesionale sau cu exercitarea unei profesii au loc transformări în comportamentul său, în modul de a gîndi și acționa. Ocupînd o anumită poziție în structura socială tînărul valorifică aptitudinile, cunoștințele și capacitățile sale, recunoscîndu-i-se de către societate nivelul de pregătire și competență, situație care se manifestă în funcție de condițiile concrete de exercitare a profesiei.

Cercetarea pe baza căreia ne susținem concluziile[7] relevă, de pildă, că activitatea în ocupația dorită diferă în raport cu o serie de factori. Mai întîi, este de semnalat că nu toți tinerii investigați lucrează în meseria dorită ci ceva mai mult de două treimi se află într-o asemenea poziție. În rîndul tinerilor din mediul urban există o pondere mai mare de subiecți care afirmă că nu lucrează în profesia dorită decît în rîndul celor din mediul rural. De asemenea, băieții, cu deosebire cei din mediul rural, în proporție mai mare decît fetele lucrează în meseria dorită. În schimb fetele, mai ales cele din mediul urban, nu-și exercită profesia dorită.

Vîrsta subiecților contribuie la diferențierea loturilor cercetate. Tinerii sub 20 de ani, în special cei din mediul urban, nu lucrează în meseria dorită. De altfel, este de reținut că pe măsura creșterii vîrstei crește ponderea celor care profesează în ocupația dorită. Probabil, o parte din acești tineri și-au schimbat între timp meseria sau au cunoscut o reducere a nivelului lor de aspirații. De fapt, meseria în care sînt încadrați a devenit cu timpul meseria dorită. Este un fenomen pe care l-am numi *satisfacție prin adaptare*. Pe măsură ce tînărul evoluează într-o activitate profesională, acea ocupație inițial nedorită oferă sursă de satisfacții și este apreciată ca fiind meseria dorită. Aceasta dovedește că analiza opțiunilor și atitudinilor la vîrsta tinereții include în mod necesar și contextul real al integrării profesionale a tînărului.

---

[7] O prezentare succintă a cercetării la p. 139.

Privită din alt unghi de vedere, cea a aspirației către viața urbană sau cea rurală, constatăm că trei sferturi dintre tinerii care vor să trăiască și să muncească în sat lucrează în meseria dorită, spre deosebire de cei care aspiră către viața urbană, care în proporție mare nu sînt încadrați în profesia dorită.

Ocupația tinerilor pune în evidență anumite deosebiri în sensul că absolvenții de facultăți în marea lor majoritate lucrează în profesia dorită. O proporție mai ridicată de muncitori și tehnicieni, cu deosebire din mediul rural, nu sînt încadrați în meseriile dorite.

În strînsă legătură cu gradul de ocupație este *exercitarea meseriei pentru care tinerii s-au pregătit*. Trei sferturi dintre tinerii investigați în cercetarea menționată lucrează în profesia în care s-au pregătit [8]. Proporția cea mai mare de neîncadrați în meseria învățată o întîlnim la tinerii săteni, mai ales la cei din activul U.T.C. Pe de altă parte, fetele, mai ales cele din mediul rural, nu lucrează în meseria pentru care s-au pregătit în proporție mai mare decît băieții. Tinerii, cu deosebire cei din mediul rural, care au sub 23 ani afirmă că nu-și exercită ocupația învățată.

Ocupația subiecților reprezintă un factor esențial de diferențiere a lotului cercetat. Astfel, muncitorii, țăranii individuali în proporția cea mai mare din lot declară că nu lucrează în meseria învățată spre deosebire de tinerii intelectuali care în marea lor majoritate sînt integrați în profesia învățată. Rezultă, mai ales pentru mediul rural, că tinerii implicați nemijlocit în activitățile agricole sau în alte sectoare productive nu reușesc în totalitatea lor să fie integrați în profesiile învățate.

În legătură cu aspectul de mai sus apare și chestiunea *eficienței pregătirii profesionale căpătată în procesul de învățămînt*. Această pregătire este apreciată ca utilă de către circa două treimi dintre tineri. Există însă și un număr de tineri care consideră că pregătirea școlară nu

---

[8] Vezi nota de la p. 139. Concluzie confirmată și de alte investigații. Vezi și O. Bădina, C. Mamali (coord.), *Tineret industrial. Dinamica integrării socioprofesionale*, Editura Academiei, București, 1973 ; Cătălin Mamali, *Mobilitatea și integrarea socioprofesională a tinerilor din industrie*, raport de cercetare, CCPT, 1979 ; F. Mahler, *Pregătirea și integrarea profesională a tineretului muncitoresc*, raport de cercetare, CCPT, 1985.

i-a ajutat în profesie. Aceste date pun în evidență o anumită reacție negativă din partea unui grup relativ mare de tineri cu privire la eficacitatea pregătirii profesionale prin școală. Această atitudine reflectă, pe de o parte, carențe în modul de pregătire a elevilor în concordanță cu cerințele practicii, pe de altă parte, deficiențe la locurile de muncă în ceea ce privește valorificarea cunoștințelor și deprinderilor însușite prin școală. Este știut că nivelul de educație și instrucție se modifică mai repede decît conținutul ocupațiilor. Acest decalaj influențează negativ comportamentul individului, mai ales, în condițiile unei insuficiente pregătiri culturale și a unei greșite orientări profesionale. De aceea, cunoașterea opiniilor tinerilor constituie un element esențial în evaluarea efectelor negative ale acestei contradicții.

Distribuirea opiniilor în funcție de o serie de indicatori este elocventă. Astfel, numai jumătate dintre tinerii din mediul urban afirmă că le-a fost utilă pregătirea școlară. Este posibil să se manifeste în acest caz un spirit critic mai pronunțat la tinerii orășeni dar trebuie avută în vedere și exigența mai mare în unele locuri de muncă, în special din industria urbană. Semnalăm, de asemenea, că gradul de mulțumire față de eficiența pregătirii școlare este cu atît mai ridicat cu cît vîrsta subiecților este mai mare. Probabil, pe măsura cîștigării experienței profesionale, o dată cu trecerea anilor de muncă tinerii pot să-și fructifice pregătirea școlară. Este posibil ca subiecții mai tineri să aibă dificultăți de integrare profesională datorită neputinței de a aplica în practică informațiile însușite în școală. De menționat că tinerii din mediul urban, și la vîrste mai mari, în pondere mai mică față de aceeași categorie de tineri din mediul rural sînt satisfăcuți de pregătirea lor școlară.

Tinerii muncitori și țărani, cooperatori sau individuali sînt în mai mare măsură nesatisfăcuți de neputința de a se folósi de pregătirea școlară în profesie, decît restul tinerilor, cu deosebire intelectuali.

Tinerii care doresc să muncească și să trăiască în sat în proporție mai mare decît ceilalți consideră că pregătirea școlară îi ajută în exercitarea meseriei. Aspirația către mediul urban să exprime nevoia la unii tineri de a ocupa un loc de muncă unde ei și-ar valorifica deprinderile și cunoștințele primite în școală ? Este posibil.

Dar este de reținut și o anumită mentalitate, mai ales la unii tineri din mediul rural, că numai la oraș ar fi toate condițiile pentru exercitarea unei profesii, mentalitate ce stă și la temeiul plecării unor tineri din sat la oraș.

Trebuie să menționăm că problematica raportului dintre aspirații și realitate, concordanța dintre ocupație și pregătirea școlară sînt deosebit de complexe, ele constituind obiectul a numeroase dezbateri științifice și politice. Pe baza opiniilor unor tineri, fie ei reprezentativi pentru categoriile studiate, nu se pot face judecăți de valoare cu privire la eficiența procesului de învățămînt. Nu putem trece peste faptul că dincolo de o serie de deficiențe atît în pregătirea tînărului de către școală cît și cele de la locul de muncă acționează neîmplinirile din personalitatea tînărului. Dacă luăm un exemplu, al tinerilor care fac o facultate numai din dorința de a avea o diplomă universitară, este evident ca în planul aspirațiilor profesionale și al satisfacțiilor față de pregătirea școlară să se manifeste nemulțumiri. După cum necunoașterea exactă a condițiilor de desfășurare a muncii într-un anumit sector de activitate contribuie la apariția unor dificultăți de punere în valoare a cunoștințelor căpătate în școală nu atît din cauza pregătirii școlare cît a incapacității de adaptare la acel mediu de muncă. Intervin deci o multitudine de factori și condiții care trebuie cunoscute de către tînăr dar și de către factorii educativi pentru a-l orienta în sensul aspirațiilor și posibilităților sale ca și al cerințelor sociale.

2. Mobilitatea profesională

O trăsătură caracteristică a dinamismului societății noastre o reprezintă mobilitatea socială și profesională. Edificarea societății socialiste are, printre alte scopuri esențiale, transformarea omului dintr-o simplă forță de muncă specializată într-un domeniu îngust sau exercitată de-a lungul vieții numai în același spațiu profesional, în participant activ la dezvoltarea structurilor sociale și la afirmarea sa plenară.

Mobilitatea profesională este indestructibil legată de mobilitatea socială, proces atît de prezent în societatea românească postbelică. Ambele tipuri de mobilitate au

avut loc în contextul transformărilor radicale la nivel macrosocial precum și în conținutul muncii. Dar însăși mobilitatea socioprofesională a impus schimbări esențiale în structurile instituționale și sociale. „În acest sens apar noi funcții și chiar elemente structurale la nivelul organizațiilor industriale, a instituțiilor specializate în calificarea și perfecționarea profesională a forței de muncă, în domeniul asigurării locuinței și transportului sau în cel al diversificării și dezvoltării oportunităților de petrecere a timpului liber.“ [9] Dacă acceptăm ideea că fiecărei etape îi corespunde un anumit tip de mobilitate profesională atunci se cuvine a remarca tendința care se manifestă astăzi în țara noastră ca aceasta să nu se mai realizeze dinspre munca agricolă către munca industrială ci în cadrul aceluiași tip de muncă, fiind vorba de o trecere de la un mod de muncă industrială la altul. Ea este un fenomen absolut necesar și în actuala etapă, cu deosebire pentru generația tînără, pentru care o stabilitate profesională excesivă nu poate duce decît la consecințe grave în valorificarea potențialului creator al unei generații deoarece nu întotdeauna simpla plasare a unui tînăr într-un loc de muncă este suficientă pentru a realiza o integrare profesională activă, creatoare, generatoare de schimbare și progres. Mobilitatea profesională are și aspecte disfuncționale ce țin atît de individ cît și de mediul de integrare.

Mobilitatea profesională este trecerea unei persoane de la o ocupație la alta sau mișcarea acesteia în cadrul aceleiași ocupații. Pornind de la un asemenea sens al mobilității profesionale prezentăm în continuare cîteva concluzii cu privire la atitudinile tinerilor în acest context.

Referindu-ne la cercetarea menționată remarcăm că mai puțin de jumătate dintre tineri nu-și pun problema schimbării ocupației actuale. Restul, fie că vor să rămînă în sat sau să plece la oraș, fie că vor să muncească în agricultură sau în industrie aspiră la o altă ocupație. Mai ales tinerii din mediul urban doresc în proporție foarte mare să-și schimbe profesia (aproape două treimi dintre ei). Țăranii cooperatori manifestă o tendință puternică de schimbare a profesiei, majoritatea dintre ei dorind să lucreze în alt domeniu (agricultură sau industrie) dar

[9] Cătălin Mamali, *op. cit.*

în sat. La intelectuali, alții decît inginerii și cadrele didactice, este sesizabilă ponderea relativ egală a aspirației de schimbare a profesiei, rămînînd în același domeniu dar s-o exercite în oraș și dorința de a rămîne în actualul loc de muncă [10]. Așadar, țăranii cooperatori doresc să-și shimbe profesia confirmînd astfel teza că ei nu reușesc să se integreze în ocupația lor. Ajunși aici merită a fi menționat un fapt cu o semnificație aparte : actuala generație de tineri țărani nu mai acceptă noțiunea de „țăran". În discuțiile cu tinerii din sate apare constant problema prestigiului profesiilor țărănești care astăzi ar fi mult diminuată. De bună seamă, atitudinea tinerilor față de statutul de țăran este contradictorie. Vom vedea mai departe că dintr-un număr de 30 de ocupații, *țăranului* i se acordă un prestigiu înalt de către cea mai mare parte dintre subiecți, după ocupațiile de miner și asistent medical și la același nivel al ierarhiei cu ocupațiile de mecanizator agricol și intelectual în agricultură. Refuzul de a accepta pentru sine ocupația de țăran își are temeiul în mentalitatea puternic înrădăcinată, și anume, că a fi țăran înseamnă a fi necalificat și, în consecință, să lucrezi în munci simple care nu ar pune în valoare capacitățile personale. A fi țăran în viziunea unor tineri și adulți înseamnă să depui o muncă fizică în sectoare care nu cer o muncă de înaltă pregătire. Pentru a fi țăran nu ar fi necesară frecventarea unor cursuri profesionale, cu alte cuvinte, nici o școală nu oferă diploma de „țăran". Această mentalitate influențează decisiv atitudinea tinerilor față de integrarea lor în ocupațiile țărănești. De aceea, tinerii revendică să fie încadrați ca muncitori agricoli.

Intervine în acest caz și un alt aspect : acel transfer de aspirații de care aminteam mai sus. Adulții proiectează asupra tinerilor aspirații proprii în legătură cu ocupația de țăran. Presiunea părinților asupra tinerilor este puternică în sensul orientării acestora către alte ocupații decît cele agricole, cu deosebire cele țărănești. Generațiile adulte sînt mai înclinate spre orientarea copiilor lor către

---

[10] Și alte cercetări dovedesc tendința tinerilor (dintr-un lot cercetat — 22,5%) către schimbarea actualei profesii. Ioana Petre și Maria Băcănaru, *Factori motivaționali în comportamentul tineretului rural,* în „Viitorul social", ianuarie-februarie 1982.

ocupații cu un statut intelectual și caracter creativ[11], așa cum o demonstrează o cercetare efectuată de Centrul de cercetări sociologice din București pe un lot de 3700 subiecți de vîrstă între 18—60 de ani și un grup de 1917 elevi din clasele a X-a și a XII-a. Pentru tineri, așadar, nu se pune atît problema schimbării locului de muncă din agricultură ci asigurarea unui status social și profesional pe măsura nivelului lor de pregătire și a realităților concrete din satul românesc contemporan unde un loc tot mai important îl deține muncitorul[12].

Aspirația către urban sau rural acționează ca indicator al stabilității profesionale. Tinerii care vor să rămînă și să muncească în sat în pondere mai mare decît tinerii orientați către mediul urban nu au intenția de a schimba profesia lor. Schimbarea profesiei presupune la o parte dintre tineri migrarea la oraș. Situație firească, mai ales dacă luăm în considerare că în rîndul celor ce vor o altă ocupație predomină subiecții ce vor să lucreze în ramuri nonagricole.

Tinerii de vîrstă sub 20 de ani sînt în mai mare măsură dispuși decît ceilalți să-și schimbe profesia, aceasta fiind expresia și a unei insuficiente integrări profesionale, dar, apreciem noi, și a dorinței legitime de perfecționare profesională. Mobilitatea profesională a subiecților mai tineri este normală la această vîrstă cînd dispun de posibilități reale oferite de societate pentru ridicarea nivelului de calificare și schimbare a profesiei. De aceea, este firesc ca cei care-și însușesc o anumită profesie să tindă către un loc de muncă adecvat pregătirii și aspirațiilor lor profesionale.

Discutînd despre mobilitate profesională ca element al schimbării sociale se cuvine să amintim și un indicator subiectiv care intervine în acest proces : satisfacția. Ocupația este una din modalitățile fundamentale, dacă nu cea mai importantă, de satisfacții. Satisfacția profesională se constituie ca un factor subiectiv de integrare în muncă și se exprimă prin totalitatea trăirilor afective de inten-

---

[11] Călin Anastasiu, *O perspectivă comparativă asupra orientărilor valorice*, în *Tineret, cercetare, acțiune socială*, nr. 4, 1985, p. 146.

[12] Vezi Vladimir Trebici, *Satul românesc și țărănimea : aspecte demografice*, în *Satul românesc* (coord. Ioan Matei, Ioan Mihăilescu), Editura Academiei, București, 1985, p. 95. Conform acestui studiu în 1977 muncitorii dețineau 37,3% din populația activă din mediul rural iar țăranii 43,8%.

sități, origini și sensuri diferite de către o persoană [13]. Nivelul satisfacției în muncă este legat de aspirațiile și cerințele individului.

Pornind de la un asemenea înțeles al satisfacției vom observa că la vîrsta tînără el cunoaște particularități ce determină o orientare specifică a atitudinilor tinerilor față de muncă.

Din cercetarea referitoare la integrarea socio-profesională a tinerilor din mediul rural și a celor din mediul urban reiese că mai mult de trei sferturi dintre subiecți sînt satisfăcuți de profesia lor. Un număr mic de tineri se declară nesatisfăcuți (3%) sau mai puțin satisfăcuți (7%). Insatisfacțiile profesionale ale unor tineri pot fi expresia unor dificultăți întîmpinate în ocupația lor dar ele sînt și reflexul aspirației de autodepășire sau de perfecționare profesională. Profesia solicită personalitatea tînărului însă ea poate satisface exigențele acesteia într-o măsură mai mare sau mai mică. De aceea, „raporturile de compatibilitate dintre profesiune și personalitate sînt complexe, iar acoperirea lor completă sau parțială este o problemă cu puternice implicații psihologice de variată semnificație.“ [14] Numai prin asigurarea condițiilor obiective de afirmare a tineretului în profesie nu se realizează de la sine integrarea și satisfacția profesională. În acest proces complex un rol esențial îl au aptitudinile, aprecierea exactă a posibilităților individuale, a condițiilor în care se desfășoară activitatea profesională, opțiunea profesională. Toate acestea acționează asupra satisfacției profesionale. Luînd în considerare specificul vîrstei tinere din care reținem mai ales lipsa de experiență profesională subliniem, așa cum o dovedește cercetarea noastră, ca și alte investigații, că la cei mai mulți dintre tinerii care au insatisfacții profesionale, acestea sînt generate de situații concrete — minore — legate de statutul lor actual, ei fiind preocupați de găsirea căilor de a ajunge cît mai repede pe treptele cele mai înalte ale ierarhiei profesionale și neglijează integrarea în meserie și locul de muncă [15]. De aici decurg după cum vom ve-

[13] Cătălin Mamali, *op. cit.*

[14] Tiberiu Prună, *Profesiune-vocație-împlinire*, în *Tineretul și lumea contemporană*, Editura Junimea, Iași, 1985, p. 176.

[15] N. Radu Rădulescu, *Forța de muncă — stabilitate — mobilitate*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 95.

dea mai departe și o serie de atitudini cu privire la condițiile de muncă.

Am insistat mai mult asupra particularităților modului de ființare a satisfacției la vîrsta tînără cu scopul de a delimita cadrul în care are loc schimbarea prin profesie la tineri și de a surprinde modul cum tineretul se instituie ca factor de schimbare în profesie. Analiza de mai jos trebuie privită din această perspectivă și nu din cea a investigației satisfacției profesionale în sine. În fine, precizăm că în toate grupurile cercetate în funcție de sex, ocupație, aspirația către urban sau rural, tipul de sat, vîrstă, predomină subiecții care se declară mulțumiți de profesia lor și de condițiile de muncă. Descrierea mai jos a unor diferențieri determinate de indicatori psihosociali urmărește sublinierea gradului în care există o diversitate de opinii și comportamente cu privire la satisfacții. Astfel, cercetarea noastră relevă că cei din mediul urban, în proporție mai mare decît ceilalți tineri au un grad mai mare de insatisfacții profesionale. Fetele, cu deosebire cele din mediul urban, par să fie mai puțin mulțumite decît băieții. Țăranii cooperatori și tehnicienii în proporție mai mare se declară nemulțumiți de profesia lor. De reținut că nici un inginer și nici un tînăr încadrat în grupul „alți intelectuali“ nu s-a arătat nemulțumit de profesia lor. Tinerii care au sub 20 de ani acuză în grad mai mare decît ceilalți insatisfacția față de profesia lor. Și în acest caz cu cît crește vîrsta subiecților cu atît scade ponderea celor nemulțumiți de profesia lor. Așa se explică de ce în rîndul tinerilor intelectuali nu există subiecți fără satisfacție față de ocupația lor, acest grup avînd vîrsta cea mai ridicată în lot. Pe de altă parte, tinerii care vor să trăiască și să muncească în sat în proporție foarte ridicată sînt satisfăcuți de profesia lor iar cei care aspiră către viața urbană ceva mai mult de două treimi sînt mulțumiți de profesia lor. Interesant de remarcat că în cazul lotului de săteni tipul de sat în care locuiesc are o influență în diferențierea gradului de satisfacție profesională. Tinerii din satele necooperativizate din zona de deal și tinerii din satele cooperativizate de la munte în proporție mai mică sînt satisfăcuți de profesia lor, în timp ce tinerii din satele necooperativizate de la munte în proporție mai mare se declară satisfăcuți de ocupație. Aceste cîteva corelări demonstrează necesitatea abordării satisfacției profesionale în condițiile concrete

în care își desfășoară tinerii activitatea, în raport cu particularitățile fiecărei categorii de tineri.

Starea de satisfacție sau insatisfacție profesională depinde în mare măsură și de modul cum sînt percepute de către tînăr mediul de muncă, organizarea locului de muncă, relațiile interpersonale.

Datele cercetării evidențiază un înalt grad de satisfacție al tinerilor cu privire la relațiile cu colegii (90%), conducerea locului de muncă (89%), și organizarea muncii (88%). Așadar, cadrul relațional și de muncă este satisfăcător pentru cea mai mare parte dintre tineri, urmate de durata zilei de muncă (84%) și realizările personale în profesie (86%). O mare parte dintre subiecți (29%) își manifestă insatisfacții pentru modul de introducere a inovației la locul de muncă. Situații concrete în care muncesc tinerii contribuie la manifestarea unor dificultăți în utilizarea în procesul muncii a unor procedee noi. Rutina, deficiențe birocratice, rezistența la inovație sînt elemente prezente la locurile de muncă, mai ales acolo unde nu există preocupare sistematică de optimizare a activității prin folosirea unor noi tehnici și metode de lucru. Dar nu numai atît. Situația de mai sus ține și de tinerii înșiși, mare parte dintre ei considerînd că transformările de la locul de muncă prin introducerea elementelor novatorii ar trebui să fie făcută de factori exteriori locului de muncă. Aceasta exprimă și faptul că unii tineri nu au înțeles marea importanță economică și socială a inovațiilor tehnico-științifice iar o pondere însemnată de tineri apreciază că nu sînt în măsură să realizeze inovații [16]. Interesant este că tinerii cu instabilitate profesională sau a căror ocupație nu concordă cu pregătirea lor sînt mai sceptici cu privire la capacitatea lor de inovație.

Cît privește nemulțumirea în legătură cu mărimea cîștigului, explicația stă, între altele, în decalajul dintre aspirații și condițiile de realizare a acestora. Nu putem însă omite că la vîrsta tinereții individul este pus în fața unui mare număr de oportunități care cer un venit financiar adecvat. La acestea se adaugă și carențele legate cu deosebire de ritmul de promovare profesională

---

[16] Cf. Andrei Mușetescu, *Atitudinile tinerilor față de perfecționarea pregătirii profesionale*, în *Tineret, cercetare, acțiune socială*, nr. 1, 1986, p. 93.

a tinerilor. Încetineala cu care o parte dintre tineri din unele unități sînt promovați influențează și cîștigul lor. Trebuie precizat că starea de insatisfacție determinată de retribuție este și efectul raportării pe care o fac tinerii propriului cîștig cu retribuția celor mai în vîrstă fără să ia în considerare vechimea în meserie, experiența și competența profesională [17]. Dorința de cîștig fără a se întemeia pe condiții reale de efort și profesionalism este sesizabilă la o parte dintre tineri.

Interesante concluzii se desprind din analiza satisfacțiilor tinerilor investigați în funcție de mediul rezidențial. Mai întîi am remarca la tinerii din mediul urban că, cu excepția itemului „conducerea locului de muncă", există un grad mai înalt de insatisfacție la toate condițiile discutate. Tinerii săteni mai ales cei din activul U.T.C. apreciază în mai mare măsură decît cei urbani că sînt satisfăcuți de condițiile de muncă, excepție făcînd durata zilei de muncă dar merită a fi consemnat faptul că tinerii din orașe evidențiază în cel mai înalt grad insatisfacția în legătură cu durata zilei de muncă. Probabil, situații concrete de la locurile de muncă din întreprinderile unde ei lucrează (reamintim că întregul lot de tineri orășeni lucrau în întreprinderi industriale) : prelungirea programului de muncă, proasta organizare în schimburi, aprovizionarea tehnico-materială contribuie la atitudinea negativă față de mărimea zilei de muncă.

Fetele sînt, în proporții mai mari decît băieții, nemulțumite de toate condițiile analizate dar mai ales în ceea ce privește realizările în profesie și mărimea cîștigului. Precizăm că, fetele din mediul rural la diferență mare de băieți exprimă insatisfacția față de factorii și condițiile de muncă. În schimb, băieții din mediul urban sînt insatisfăcuți, în proporție mai mare decît fetele din oraș, de unele condiții de muncă. Se pare că fetele sînt ceva mai exigente decît băieții în aprecierea condițiilor menționate și datorită unor dificultăți întîmpinate în integrarea lor profesională și socială.

Ocupația subiecților reprezintă un factor puternic de diferențiere a nivelului de satisfacții. Dintre tinerii cu un grad mai scăzut de satisfacție se detașează intelectualii, exclusiv cadrele didactice, și țăranii cooperatori, fără a depăși proporția celor satisfăcuți. Și cercetări mai vechi

---

[17] Vezi N. Radu Rădulescu, *op. cit.*, p. 112.

au arătat că tinerii cu un înalt nivel de școlarizare, și deci cu un ridicat grad de aspirații educaționale și de autoperfecționare, sînt nemulțumiți de condițiile de muncă oferite[18].

Există o situație contradictorie : tinerii intelectuali se arată în totalitate satisfăcuți de activitatea lor profesională dar manifestă în proporție mai mare decît ceilalți nemulțumirea în legătură cu condițiile de la locul de muncă. Fără a trece peste unele dificultăți de ordin administrativ subliniem rolul deținut, la această categorie de tineri, de exigența mai mare față de modul de organizare și conducere a locului de muncă, de introducere a inovației în muncă.

De altfel, *aspirația către urban sau rural* are un rol în distribuirea nivelului de satisfacții. Tinerii care declară că vor să trăiască și să muncească în sat sînt mulțumiți de condițiile de muncă în proporție mai mare față de cei care doresc să plece la oraș. Există deci o oarecare dependență între aspirația către rural sau urban și nivelul de satisfacție cu privire la condițiile de exercitare a ocupației. Din lotul de aspiranți pentru oraș se recrutează tinerii care consideră, probabil, că decizia lor de a pleca la oraș este motivată și de insatisfacțiile față de unele aspecte ale muncii, știut fiind că activitatea profesională este sursa cea mai puternică de satisfacție pentru omul contemporan[19] corelată însă cu mediul de muncă, cel puțin în cazul unor categorii de tineri. Satisfacția în profesie este strîns legată și cu exigențe din partea tinerilor cu privire la organizarea și desfășurarea activității.

O imagine mai nuanțată despre mobilitatea profesională a tinerilor o oferă corelarea diferiților ei indicatori, cum este, de pildă, corelarea satisfacției profesionale cu

---

[18] Vezi O. Bădina, Dana Atanasiu (coord.), *Tineret rural. Participare și acțiune socială*, București, Editura Academiei RSR, 1972 ; Maria Fulea, Maria Cobianu, *Stimulente materiale și morale în cooperativele agricole de producție*, Editura Academiei RSR, București, 1977 ; Maria Fulea, Georgeta Tamaș, Carmen Furtună, Maria Băcănaru, *Stabilitatea forței de muncă și creșterea productivității muncii în cooperativele agricole de producție*, Editura Academiei RSR, București, 1979 ; *Resurse calitative ale forței de muncă tinere din industrie*, ed. cit.

[19] Vezi și Cătălin Mamali, *op. cit.*, unde se relevă ideea că activitatea profesională ocupă rangul 1 în ierarhia principalelor surse de satisfacție și valori din viața tinerilor.

activitatea în meseria dorită și în cea în care s-a pregătit, așa cum reiese din tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 1

%

Satisfacția profesională	Dacă lucrează în meseria dorită	Dacă lucrează în meseria pentru care s-a pregătit	
		DA	NU
— foarte satisfăcut: 22	DA — 85	90	8
	NU — 13	40	53
— satisfăcut: 54	DA — 70	87	12
	NU — 29	42	55
— oarecum: 13	DA — 44	86	13
	NU — 47	52	47
— mai puțin satisfăcut: 7	DA — 42	82	16
	NU — 57	44	55
— deloc satisfăcut: 3	DA — 20	92	8
	NU — 80	21	79

Această corelație subliniază dependența satisfacției profesionale de concordanța dintre pregătire și aspirație. Cei satisfăcuți lucrează în marea lor majoritate în meseria dorită și în cea pentru care s-au pregătit iar tinerii nemulțumiți în pondere foarte ridicată nu lucrează în meseria dorită și nici în cea pentru care au primit calificarea. Totodată, se evidențiază faptul că în rîndul tinerilor satisfăcuți de profesia lor și care lucrează în meseria dorită există un număr de subiecți neîncadrați în meseria pentru care s-au pregătit. Se constată deci o contradicție : de îndată ce exerciți profesia dorită rezultă de la sine că activezi în profesia deprinsă în școală deoarece ea presupune că pregătirea pentru o profesie în cazul acestor tineri ar coincide cu pregătirea în meseria dorită. Contradicție posibilă. Probabil, unii tineri au abandonat profesia în care s-au pregătit și s-au încadrat în profesia dorită, concluzie valabilă mai ales la tinerii ce exercită ocupații cu nivele de școlarizare pînă la liceu inclusiv. Recalificarea, schimbarea ocupației sînt căi de a ajunge la meseria dorită. Problema esențială care se pune este următoarea : această opțiune este consecința unei decizii îndelung pre-

gătite sau situații obiective au constrîns pe tineri să abandoneze meseria în care s-au pregătit, alegînd pe cea dorită ? Este posibil ca în viziunea unor tineri meseria dorită să fie cea în care sînt efectiv încadrați dar pentru care nu dispun de o calificare adecvată.

Există o strînsă legătură între subiecții cărora pregătirea școlară le este utilă în profesie și integrarea lor în meseria dorită. Majoritatea dintre cei pentru care pregătirea școlară nu le este utilă nu lucrează în ocupația dorită. Rezultă o insuficientă orientare școlară și profesională care conduce la crearea unei atitudini negative față de pregătirea școlară, tocmai pentru că aceasta nu a răspuns aspirațiilor profesionale. De aici decurge o concluzie importantă : datorită orientării profesionale greșite, tînărul nu este motivat pentru profesia în care se pregătește. Concluzie confirmată și de corelarea satisfacției profesionale și gradul de utilitate a pregătirii școlare.

Tabelul nr. 2

%

Dacă pregătirea școlară este utilă	Dacă lucrează în profesia dorită	
	DA	NU
— mult	82	17
— puțin	51	48
— nu	27	72

Din tabelul nr. 2 se degajă cu claritate ideea unei relații strînse între cele două elemente ale comportamentului profesional : satisfacția profesională și utilitatea cunoștințelor școlare. O anumită pregătire școlară stă la baza satisfacției profesionale. Insatisfacția profesională este generată și de pregătirea inadecvată pentru a face față exigențelor exercitării profesiei.

În fine, corelarea pregătirii cu integrarea în profesie subliniază faptul că tinerii, pentru care pregătirea școlară este utilă, lucrează în marea lor majoritate în profesia pentru care s-au pregătit, iar cei mai puțin sau deloc mulțumiți, afirmă că nu muncesc în meseria pentru care s-au calificat. De astă dată se dovedește ce importanță are pentru tînăr încadrarea în ocupații concordante cu

gradul de instrucție și educație profesională de care dispun. Decalajul dintre aspirațiile create de pregătirea școlară și condițiile concrete de exercitare a profesiei reprezintă o caracteristică a unor tineri absolvenți ai diverselor tipuri de școli neîncadrați în meseriile însușite și, totodată, constituie un factor important de neintegrare sau integrare conformistă, deci lipsită de implicarea tînărului în procesul de schimbare pe care ar trebui să-l aducă el prin profesia, cunoștințele și comportamentul său. Și alte cercetări au dovedit existența unor decalaje ce se manifestă în mobilitatea profesională : distanța dintre meseria dorită și meseria practicată, distanța dintre meseria pentru care s-au pregătit tinerii și meseria practicată (tinerii care lucrează în alte meserii decît cele pentru care s-au calificat au o tendință mai mare de mobilitate profesională) [20]. Dorința de schimbare a meseriei este intens corelată cu un nivel mai scăzut de satisfacție profesională. Schimbarea meseriei reprezintă pentru tînăr o cale de înlăturare a unor insatisfacții de ordin profesional sau extraprofesional. Mobilitatea profesională constituie pentru tineri, așa cum se relevă în studiul citat, o modalitate de autorealizare și autodezvoltare. Prin mobilitate sînt înfăptuite trebuințe specifice vîrstei precum și aspirații neîmplinite inițial sau a unor aspirații ce au apărut în exercitarea unei ocupații. De regulă, în studiile despre mobilitatea profesională se scapă din vedere acest element : stimularea aspirațiilor profesionale de către un anumit mediu de muncă în care este încadrat tînărul, aspirație inexistentă pînă în momentul ocupării acelui loc de muncă. Acesta poate fi un adevărat mijloc de orientare profesională. Aspect prezent la unii absolvenți de liceu care angajați fiind în producție sînt apoi preocupați de schimbarea statutului profesional prin absolvirea unei facultăți, de regulă, urmată la cursurile serale. Se încearcă o îmbinare a activității profesionale cu instrucția și educația. Pentru o parte dintre acești tineri trecerea în noua situație profesională înseamnă practic continuarea la un alt nivel a preocupărilor lor ocupaționale, tendință stimulată de societatea noastră care oferă condiții de perfecționare profesională și de schimbare a statusu-

---

[20] Vezi : Cătălin Mamali, *op. cit.* ; *Resurse calitative ale forței de muncă tinere din industrie*, ed. cit. ; Ioan Dumitrescu, Nicolae Andrei, *Tineretul azi, Aspirații, Opțiuni, Perspective*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1985.

lui socio-ocupațional tuturor tinerilor ce dispun de reale aptitudini și interese profesionale clare[21]. Se creează astfel posibilitatea ca tinerii încadrați în producție să-și ridice nivelul lor de pregătire științifică și profesională, să obțină o calificare mai înaltă prin frecventarea învățămîntului superior. Însă în contextul acestei preocupări susținute și consecvente a societății noastre, se constată la unii tineri năzuința de a se orienta către cursurile serale ale facultății nu atît din nevoia reală a unei ridicări a nivelului de instrucție și educație sau pentru a-și realiza o vocație ci din motive extraprofesionale, prioritară fiind plasarea în locuri de muncă din localitatea de origine. Să reținem că această tendință este stimulată puternic de familie cu scopul de a reține copiii în medii considerate a fi lipsite de greutățile de adaptare care s-ar manifesta în condițiile de muncă și viață din alte localități. Este cunoscut și cazul cînd studenți ajunși în penultimul an de studii la cursurile cu frecvență renunță să urmeze anul terminal și încearcă să treacă la secțiile serale sau fără frecvență. Aceste exemple, care nu au deocamdată un caracter generalizant, evidențiază o schimbare în atitudinea tinerilor și a familiilor față de modul obținerii unei diplome universitare. Important nu este atît prestigiul dat de frecventarea unei facultăți, deci de a fi student în toată deplinătatea statutului, ci realizarea aspirației de stabilire într-un loc de muncă după absolvirea facultății concordant cu dorințe și trebuințe, de regulă, extraprofesionale. Revendicarea unui loc de muncă în concordanță cu nivelul de pregătire școlară are pentru unii tineri sensul asigurării unor condiții de civilizație și confort.

Pregătirea profesională implică deci un anumit nivel specific de socializare : însușirea normelor și valorilor societății în raport de activitatea depusă și dobîndirea capacității de a elabora un comportament social adecvat cerințelor muncii. Se impune a se avea în vedere cerința formării și dezvoltării motivației și aspirațiilor în muncă, atitudinilor față de muncă, a spiritului de

---

[21] Există un sistem extins al învățămîntului seral și fără frecvență pentru tinerii din producție. În anul universitar 1984—1985 la secțiile serale erau înscriși 43 186 studenți iar la fără frecvență 10 339 (împreună reprezintă 32,2% din totalul studenților români), cf. *Anuarul Statistic al RSR*, DCS, București, 1985, p. 288.

responsabilitate și atașament față de muncă, înțelegerii semnificației sociale de către tineri a activității, aspectelor majore ale sistemului de valori implicat în activitatea de producție. Interese și aspirații profesionale clare, bine precizate îl orientează pe tînăr către laturile intrinseci profesiei, acordînd atenția maximă ocupației ca atare, urmărind să fie integrat în acel loc de muncă apt să-i ofere toate șansele afirmării sale ca specialist. Dacă un tînăr se pregătește să devină inginer hidrotehnician, apoi locul său de muncă nu poate fi decît șantierul sau dacă urmează cursurile unei facultăți ce pregătește specialiști în metalurgie locul lor de muncă nu poate fi decît uzina sau laboratorul. Concluzie susținută și de opțiunile studenților pentru domeniul de activitate desfășurată după absolvirea facultății. Deși în ansamblul învățămîntului superior predomină studenții de la facultățile tehnice și economice, doar ceva mai mult de o treime dintr-un lot de studenți investigați din toate profilele de învățămînt și din toate centrele universitare au optat pentru locuri de muncă în economie[22]. Cu toate că o asemenea situație este determinată de un complex de factori și de împrejurări (mai ales de natură conjuncturală) reținem aspirația unui mare număr de studenți către alte domenii decît cel economic, în special cercetarea științifică, învățămînt superior, ceea ce dovedește că viziunea despre munca intelectuală poartă încă amprenta unei înțelegeri unilaterale a locului și rolului intelectualității în societatea noastră. Pentru o parte dintre studenți intelectualul s-ar putea realiza profesional și social cu deosebire în unele domenii, altele decît cel economic. Nu este însă mai puțin adevărat că realități și fapte din unități economice pot să determine atitudinea de „respingere" din partea viitorilor specialiști a sectoarelor pentru care se pregătesc în facultate.

Concluzia de mai sus pune în evidență existența unui decalaj între aspirațiile tinerilor și cerințele sociale. Societatea oferă un număr mai mare de locuri pentru domeniile prioritare (în momentul de față cele economice) dar aspirațiile studenților pentru domenii neeconomice depășesc posibilitățile societății de a le oferi locuri de muncă în aceste sectoare ale vieții social-economice.

---

[22] Cf. Constantin Schifirneț, *Pregătirea pentru profesie a tineretului universitar*, raport de cercetare, CCPT, 1982.

Rezultă însă din concluziile expuse mai sus o problemă fundamentală cu privire la opţiunea profesională a tinerilor şi deci la mobilitatea profesională : ei nu fac atît o opţiune pentru profesie cît opţiunea pentru un tip de şcoală identificată cu ocupaţia însăşi. Motivaţia tînărului este pentru şcoală sau facultate şi nu pentru o ocupaţie exercitată în anumite condiţii. Cîteva excepţii se impun : opţiunea pentru profesiile medicale, artistice şi agricole. De aceea, este necesară formarea şi dezvoltarea motivaţiei şi aspiraţiilor în muncă, a atitudinii faţă de muncă, a spiritului de responsabilitate faţă de profesie, înţelegerii semnificaţei sociale a activităţii pentru care se pregătesc tinerii. Şcoala, educaţia în general trebuie să ofere tînărului valorile implicate în activitatea profesională de unde reiese că pregătirea profesională se întemeiază pe o socializare care presupune însuşirea normelor şi valorilor societăţii în contextul concret al activităţii profesionale şi formarea unui comportament social şi profesional în concordanţă cu cerinţele muncii concrete. În acest fel s-ar realiza raportul firesc între satisfacţii şi condiţiile de muncă, aşa cum de altfel o demonstrează cercetările sociale. Tinerii neîncadraţi în profesia dorită sau în profesii în care s-au pregătit, în proporţie mai mare decît ceilalţi sînt nemulţumiţi de o serie de condiţii de muncă, în special introducerea de noi procedee de lucru, cîştigul, realizările personale în profesie, situaţie similară şi la tinerii care consideră că pregătirea şcolară nu le este utilă în exercitarea profesiei.

Corelarea stabilităţii profesionale cu integrarea profesională aduce confirmări în plus cu privire la raportul dintre elemente ale satisfacţiei profesionale. Astfel, tinerii cu stabilitate profesională, lucrează în profesia dorită şi în profesia însuşită în şcoală, fiind satisfăcuţi de pregătirea şcolară. Subiecţii cu dorinţa de a-şi schimba profesia, cu deosebire cei care vor să plece de la sat la oraş, sînt nemulţumiţi de condiţiile de muncă şi în pondere mare declară că nu lucrează în meseria dorită sau în ocupaţia pentru care s-au pregătit şi că pregătirea şcolară nu le este utilă în exercitarea profesiei.

Se constată deci o interdependenţă între statutul profesional al tînărului şi mediul de muncă. Cînd menţionăm statutul profesional ne gîndim la toate implicaţiile ce decurg din starea de fapt a tînărului (motivaţie, satisfacţii, aspiraţii, trebuinţe etc.). Evident, corelaţiile pre-

zentate mai sus sînt expresia unor dominante desprinse din atitudinile și comportamentul tinerilor. Modul de a reacționa și a fi al tinerilor ca și realitatea socială în care ei sînt integrați sînt mult mai complexe decît „linearitatea" descrisă de asocierile de mai sus. Și acest aspect trebuie luat în seamă dacă abordăm pe tineri în toată complexitatea lor. Elementele comune detașate din analiza corelațiilor pentru diferite grupuri de tineri relevă existența unui mecanism de funcționare a sistemului aspirațional dar și al influenței societății asupra tînărului, influență însă care de multe ori este mediată de factori particulari, producîndu-se astfel o „distorsiune" a sensului acțiunii structurilor macrosociale asupra tinerilor. Cu alte cuvinte, opinia tinerilor este și reflexul cadrului concret de viață, al interferențelor educaționale. A pune totul pe seama familiei sau a școlii este fals. Opțiunea profesională, aspirația profesională se produc nu numai ca urmare a trebuinței reale a tînărului dar și ca efect al presiunii unor factori exteriori, a unei conjuncturi. O experiență trăită de tînăr, un eveniment, sau pur și simplu o întîmplare pot avea un rol decisiv în marcarea drumului său profesional.

3. Mobilitatea intergenerațională

Am subliniat în capitolul referitor la generație rolul mobilității intergeneraționale în raporturile dintre generații. Stăruim asupra ei pentru a releva importanța sa în schimbarea socială, în mutațiile din profilul tinerei generații.

Cercetarea socială din țara noastră a acordat o atenție specială acestei probleme, fie în studii cu o tematică adecvată, fie în cadrul unor teme mai ample.

S-a constatat de pildă, la sfîrșitul anilor '60 prin investigațiile întreprinse, că structura socială a tineretului universitar era radical schimbată față de cea din perioada antebelică [23]. După profesia tatălui repartizarea studenților era următoarea : muncitori și tehnicieni, funcționari, agricultori, intelectuali. În rîndul studențimii predomină numeric fiii de muncitori, tehnicieni și agricul-

[23] F. Mahler, A. Mihu, C. Schifirneț (coordonatori), *Studentul și societatea*, Editura Dacia, Cluj, 1973, p. 48.

tori. În același timp, este de reținut că prin compararea structurii studenților după profesia părinților cu ponderea fiecărei categorii sociale în ansamblul populației active se remarcă o deplasare între cele două structuri și manifestarea unor decalaje în sensul locului relativ mai mare al studenților fii de intelectuali. Se constată astfel, așa cum au demonstrat și alte cercetări, că intelectualii realizează în cea mai mare proporție autoreproducerea [24], concluzie ce trebuie însă analizată în relație directă cu domeniul de activitate. Studierea mobilității socio-profesionale a tinerilor din industrie a arătat existența unei tendințe de reproducere a statusului socio-ocupațional al părinților [25]. Calcularea indicelui de reproducție evidențiază prioritatea mobilității ascendente între generații în raport cu mobilitatea descendentă și reproducerea socială. Această mobilitate se realiza în anii '60—'70 în primul rînd pe seama tinerilor proveniți din familiile țărănești, ea fiind strîns corelată cu procesul de migrare de la sat la oraș. Trecerea de la o categorie socială la alta se face „din aproape în aproape", de regulă în categoria imediat învecinată [26]. Tinerii urmăresc să realizeze un nivel de calificare imediat superior sau egal cu al părinților. Tinerii muncitori calificați și necalificați provin, în mare parte, din muncitori calificați, necalificați și țărani, tinerii ingineri se recrutează cu precădere din rîndul intelectualilor. Se cuvine a menționa că generațiile tinere au un nivel de școlarizare superior generațiilor părinților lor, factor important în înfăptuirea mobilității profesionale, cu posibilitatea de a influența comportamentul profesional și orientările valorice ale părinților.

La tineri se observă o mobilitate profesională potențială mai mare decît la părinți, mai ales la aceia care au un status ocupațional inferior celui al părinților.

Cercetări recente au arătat că tinerii de origine muncitorească au o tendință de reproducere intergenerațională puternică, mai mare chiar decît a celor de origine inte-

---

[24] Vezi Liliana Mihuț, *Tineretul — omogenizare și diferențiere*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985, p. 140 ; Honorina Cazacu, *Mobilitate socială*, Editura Academiei, București, 1974 ; D. Bazac, F. Mahler, *op. cit.*

[25] Cătălin Mamali, *op. cit.*

[26] *Idem.*

lectuală [27]. Cea mai puternică mobilitate o reprezintă cadrele medii atît la tineri cît și la vîrstnici. Șansele de mobilitate sau de reproducere socială sînt influențate de categoria socială de origine : tinerii de origine țărănească se îndreaptă cu precădere către clasa muncitoare, tinerii de origine muncitorească se orientează către categoria cadrelor medii și a intelectualilor, tinerii din categoria cadre medii merg mai mult către categoria muncitori iar tinerii din rîndul intelectualilor merg mai mult către categoria muncitori și mai puțin către cadrele medii. Cercetarea amintită relevă că aproape două treimi dintre tinerii ai căror părinți sînt intelectuali nu mai fac parte din această categorie iar ponderea cea mai mare a tinerilor ai căror părinți sînt cadre medii aparțin altor categorii sociale. Rezultă că nu are loc o reproducere totală a ocupației părinților la nici o categorie socială, stabilitatea cea mai mare fiind după cum s-a observat la muncitori și intelectuali, concluzie firească, după părerea noastră, dacă luăm în seamă că cele două categorii sociale nu numai că predomină structurile sociale dar au rol de prim rang în dezvoltarea țării. Cînd facem această afirmație plecăm de la premisele : scăderea însemnată a ponderii țărănimii ca urmare a procesului de industrializare, urbanizare și creștere a gradului de mecanizare a agriculturii ; locul important deținut de intelectualitatea tehnică în ansamblul intelectualității, categorie care după cum se știe este implicată nemijlocit în producție ca și muncitorii, fiind considerată ca element al clasei muncitoare. Nu mai este astăzi posibilă o activitate economică modernă fără o intelectualitate bine pregătită, capabilă să determine schimbări reale în direcția progresului și modernizării.

„Este necesar să privim clasa muncitoare într-o concepție nouă, mai largă în rîndul căreia să se cuprindă și intelectualitatea, îndeosebi cea tehnică, care reprezintă o parte însemnată, mai avansată din punct de vedere științific și tehnic, a clasei muncitoare“ [28]. Este exprimată o teză de mare importanță teoretică și practică referitoare

---

[27] Ioana Petre, Șt. Ștefănescu, *Tineretul urban în procesele de mobilitate socială,* în „Viitorul social“, mai-iunie 1985.

[28] Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea solemnă organizată cu prilejul a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român,* Editura Politică, București, 1986, p. 30.

la structura socială actuală în țara noastră, depășindu-se o anumită viziune dogmatică despre raporturile dintre clasele sociale, dintre grupurile sociale, concepție ce vizează relații rigide și, de fapt, abstracte dintre clase și categorii sociale. Participarea la producție în socialism este un element fundamental al definirii claselor sociale, care sînt în același timp proprietari, producători și beneficiari, legăturile dintre ele nemaifiind, principial, antagoniste.

Raportul dintre ocupația părinților și tineri poate fi analizat și din alt unghi de vedere : relația dintre nivelul ocupațional și educațional al părinților și nivelul educațional și ocupațional al copiilor. Cercetările au dovedit că elevii din treapta a doua de liceu fiii de țărani și muncitori se orientează după terminarea liceului către încadrarea în producție iar fiii de intelectuali și tehnicieni se îndreaptă mai ales către continuarea studiilor [29]. La tinerii (elevi) proveniți din rîndul țăranilor, al muncitorilor necalificați, muncitorilor din industrie și la fiii-cadre funcționărești există opinia că familia este esențială în acordarea de sprijin material, spiritual și moral, ea reprezentînd un factor ce determină șansa mai mare de reușită [30]. Se manifestă deci la nivelul opiniei unor tineri ideea că pentru intrarea într-o categorie socială diferită de cea a familiei de origine, mai ales cînd aceasta presupune un nivel superior de calificare, familia are un rol esențial. Să reținem din aceeași cercetare că pentru toate categoriile de tineri factorul hotărîtor în asigurarea reușitei în viață îl reprezintă efortul propriu de muncă, de pregătire, trăsăturile de personalitate. Tinerii își structurează atitudinile, comportamentele și opțiunile în raport cu valorile promovate de societatea noastră, în primul rînd cele legate de muncă. Tinerii sînt deci conștienți că în societatea noastră decisiv este efortul propriu pentru afirmarea lor, dar la unele categorii acest efort ar trebui să fie dublat și de un sprijin din partea familiei. Este, probabil, exprimată aici și o anumită aspirație a tinerilor din familiile muncitorești și țărănești cu privire la implicarea familiei în procesul de pregătire nu numai

---

[29] Fred Mahler, *Opțiuni și proiecte profesionale ca indicator al modului de viață ales*, în „Tineretul — puternică forță socială", nr. 4, 1981.

[30] Ioana Petre, *Opțiuni valorice la adolescenți*, în „Tineret, cercetare, acțiune socială", nr. 4, 1985.

sub aspectul sprijinului financiar. După cum, poate fi și o mentalitate transmisă de familiile respective tinerilor în legătură cu capacitatea acesteia de a face față unor cerințe impuse de pregătirea culturală. Dincolo însă de aceste aspecte particulare este de reținut că apartenența la o categorie socială de origine acționează în corelație cu alți factori și elemente ale structurilor sociale din societatea noastră. Că este așa o demonstrează și stabilitatea în meserie în funcție de indicatorul amintit. Așa, de pildă, cea mai mare pondere a tinerilor care lucrau în meseria pentru care s-au pregătit a fost cea a fiilor de intelectuali iar cea mai mică pondere în cazul fiilor de maiștri și tehnicieni [31]. În funcție de originea socială se constată că stabilitatea ocupațională cea mai ridicată o au fiii de agricultori, apoi fiii de muncitori de unde ar rezulta o concordanță mai mare între aspirații, opțiuni și locul de muncă. Numai că în realitate lucrurile nu sînt atît de clar delimitate. Pentru că în aceeași cercetare menționată se arată că mai mulți dintre fiii de muncitori ce aparțin categoriilor tehnicieni/maiștri și intelectuali frecventau diferite forme de pregătire, o parte dintre ei fiind și elevi ai liceelor [32]. Reiese că tinerii ce provin din familiile de tehnicieni și intelectuali manifestă în pondere mai mare decît ceilalți tendința de a schimba statutul lor profesional și social atingîndu-l măcar pe cel al familiilor lor de origine.

Stabilitatea profesională, mobilitatea profesională ca și cea intergenerațională sînt consecința atît a condițiilor obiective de afirmare în viața profesională cît și a nivelului de aspirații și de trebuințe ale tinerilor. De aceea, se impune o analiză aprofundată a acestor fenomene pentru a vedea și conținutul concret al ocupației tinerilor și cum se corelează acest conținut cu aspirațiile lor profesionale și sociale. Se constată, fără îndoială, un anumit decalaj între dorințele nerealiste ale unor tineri și posibilitățile reale ale societății de a le înfăptui, însă o asemenea caracteristică o întîlnim la un număr mult mai mic de tineri ai anilor '80, la această generație ma-

---

[31] Cătălin Mamali, *Satisfacție în muncă și rezultate profesionale*, în *Resurse calitative ale forței de muncă tinere din industrie*, București, Editura Politică, 1982.

[32] Dumitru Bazac, *Dinamica pregătirii școlare și profesionale continue*, în *Resurse calitative ale forței de muncă tinere din industrie*, ed. cit.

nifestîndu-se un grad mai puternic de realism, de opţiune profesională bazată pe o analiză mai atentă a consecinţelor şi condiţiilor, am îndrăzni să susţinem, cu deosebire la tinerii ce provin din familii ţărăneşti şi muncitoreşti.

Concluzii cu privire la mobilitatea intergeneraţională apar şi din studierea aspiraţiilor profesionale dorite de către părinţi pentru copiii lor. Cercetarea referitoare la integrarea socio-profesională a tinerilor din mediul rural şi urban[33] relevă că aproape jumătate dintre tinerii investigaţi doresc pentru fiii lor profesii intelectuale. Foarte mică este proporţia celor care vor ca fiii lor să devină ţărani, explicaţie pe care o găsim în mentalitatea de a nu accepta ca ocupaţiile agricole să fie denumite „ţărăneşti", apreciate aşa cum am văzut ca munci necalificate. Adăugăm şi tendinţa puternică spre ocupaţii nonagricole, situaţie firească într-un fel dacă luăm în considerare ponderea avută de ramurile nonagricole în societatea noastră. Deosebiri importante apar între tineri datorită indicatorilor psihosociali. Tinerii din mediul rural, cu deosebire cei din activul U.T.C. — trei sferturi dintre ei faţă de două cincimi restul — aspiră, pentru copiii lor, la profesii intelectuale în agricultură în proporţie mai mare decît cei din mediul urban la care ponderea o deţine opţiunea pentru profesii intelectuale nonagricole. Mare parte dintre tinerii săteni vor pentru copiii lor profesii muncitoreşti.

Fetele în proporţie mai mare, cu deosebire la cele din mediul urban, doresc pentru copiii lor profesii intelectuale. Băieţii aspiră în mai mare măsură pentru copii la profesii muncitoreşti. Fetele din mediul rural aspiră în proporţie mai ridicată decît băieţii la ocupaţia de funcţionar. Băieţii din mediul urban într-un procent mare (18%) doresc pentru copiii lor să fie liber profesionişti. Fetele din activul U.T.C. preferă mai mult decît băieţii ocupaţii agricole pentru copiii lor.

---

[33] Constantin Schifirneţ, *Integrarea socio-profesională a tinerilor din mediul rural şi urban*, raport de cercetare, CCPT, 1985. Opţiunile subiecţilor cu privire la profesia dorită pentru copii sînt următoarele: intelectual în domenii nonagricole — 29%, intelectual în domenii agricole — 19%, meseriaş — 17%, muncitor în sectoare neagricole — 8%, funcţionar — 8%, liber profesionist — 7%, muncitor agricol — 5%, lucrător în sfera serviciilor — 4%, ţăran — 1%.

Tinerii țărani, cu deosebire cei individuali, și muncitorii, în pondere mică doresc pentru copiii lor ocupații intelectuale, în timp ce intelectualii în număr foarte mare indică acest tip de ocupație. Nici un intelectual nu dorește ocupații țărănești pentru copii. Mai este de reținut că muncitorii își doresc într-o proporție ridicată ocupația de funcționar pentru copiii lor. (Vezi tabelul nr. 3.)

Tabelul nr. 3

%

Ocupația subiecților	Profesia dorită pentru copii								
	muncitor în sectoare neagricole	muncitor agricol	țăran	meseriaș	funcționar	intelectual în agricultură	alți intelectuali	lucrători în servicii	liber profesionist
țăran cooperator	27	10	3	12	8	12	17	5	4
muncitor	8	4	2	26	12	14	18	3	10
cadru didactic	3	1	—	8	2	15	60	5	3
inginer	—	3	—	11	6	26	34	6	11
tehnician	3	5	—	10	2	23	43	3	10
alți intelectuali	4	—	—	7	4	15	59	11	—
țăran necooperator	26	7	5	24	5	5	9	9	5
alte ocupații	9	2	1	13	12	14	31	9	4

Tinerii sub 20 de ani în pondere mai mică decît ceilalți optează pentru ocupații intelectuale. Pe măsura creșterii vîrstei crește și numărul celor care preferă ocupații intelectuale.

Aspirația către urban sau rural determină diferențe esențiale între tineri în sensul că cei care vor să trăiască și să muncească în sat optează în mai mică măsură pentru profesii intelectuale și mai mult pentru profesii muncitorești nu însă și pentru ocupațiile țărănești. Mai este de remarcat faptul că la tinerii care aspiră către urban majoritatea sînt opțiunile pentru ocupații intelectuale nonagricole. Aspirația către urban se corelează cu aspirația pentru ocupația copilului. Cu alte cuvinte, tinerii cu dorința de a pleca la oraș sînt motivați în această intenție și de asigurarea unei pregătiri adecvate

copilului și a unor condiții de viață și studiu în acest sens[34].

Aspirația cu privire la ocupația copilului exprimă și tendința din partea unor tineri de a-și vedea materializate prin copil aspirații proprii neîmplinite sau pur și simplu afirmate ca atare. În același timp, se pot desprinde unele insatisfacții legate de propria lor ocupație, evident mai ales în cazul profesiilor muncitorești și țărănești.

4. **Prestigiul profesiei**

O caracteristică a omului contemporan este nevoia de prestigiu. Dincolo de satisfacțiile materiale individul are trebuință de recunoaștere socială, de aprecierea activității sale, a statutului său ca și a personalității în ansamblul ei de către grupul în care trăiește, de către societate. Dacă acceptăm că prestigiul „este un tip general de status care implică recunoașterea socială, respect, admirație și o anumită treaptă de stimă"[35] atunci ,reținem că el se manifestă in relațiile cu ceilalți. Prestigiul poate fi considerat de anumite grupuri ca fiind posesia sau realizarea diferitelor valori.

Înfăptuirea nevoii de prestigiu este dependentă de cadrul de existență al individului. Într-un fel se manifestă prestigiul în mediul rural, în alt fel în mediul urban, într-un fel ființează în grupuri de tineri, în alt fel în grupuri de adulți ș.a.m.d. În satul tradițional, de exemplu, prestigiul era dat în primul rînd de mărimea lotului de pămînt de care dispunea proprietarul la care se adăuga, obligatoriu, calitatea de a fi gospodar, aceasta însemnînd hărnicie, bună organizare, bună administrare a bunurilor, o cultivare eficientă a pămîntului etc.

Astăzi, datorită profundelor mutații cunoscute de societate, nevoia de prestigiu se bazează pe alte elemente,

---

[34] Într-o altă cercetare s-a subliniat că din lotul de muncitori investigați ponderea o dețin ocupațiile intelectuale pentru copii. Interesant de remarcat că un număr mai mare de subiecți au indicat pentru băieți profesii muncitorești decît pentru fete iar pentru fete în proporție mai mare profesii intelectuale decît pentru băieți. Cf. F. Mahler, *Pregătirea și integrarea profesională a tineretului muncitoresc*, ed. cit.

[35] George Theodorson, Achilles Theodorson, *A Modern Dictionary of Sociology*, Barnes & Noble Books, 1969.

predominînd cele intrinseci personalității, adică pe calitățile și statusurile dobîndite și nu atribuite ; diferențierea dintre oameni este expresia oportunităților sociale dar și a capacităților personale. Unul dintre cele mai importante domenii de manifestare și afirmare a prestigiului în societatea noastră este profesia. Am putea spune că toate celelalte forme de prestigiu se originează în ocupație sau au legături, fie ele mediate, cu profesia (ne gîndim la prestigiul moral). Ocupația este cadrul principal de punere în valoare a aptitudinilor și deprinderilor individului. Prestigiul profesional este un indicator și instrument de echilibru între aptitudinile tînărului și cerințele sociale. Să menționăm faptul că tinerii, fiind mai instruiți și deci mai exigenți cu conținutul și condițiile de muncă, revendică locuri de muncă în concordanță cu gradul lor de școlarizare și ca o dovadă de prestigiu. Decurge de aici necesitatea de a diferenția prestigiul profesiei de prestigiul locului de muncă.

În cercetarea din care am prezentat pînă acum concluzii [36] cu privire la mobilitatea profesională am urmărit și cunoașterea opiniei tinerilor despre prestigiul unui număr de 30 de profesii. Înainte de a prezenta concluziile referitoare la prestigiu dorim să înfățișăm cîteva date privind modul cum tinerii văd aprecierea ocupației lor de către alții.

Din investigație reiese numărul mic de tineri care consideră că ocupația lor nu este apreciată în comparație cu celelalte profesii. În același timp, numai un sfert din cei investigați afirmă că în totalitate ocupația lor se bucură de apreciere. Merită a fi subliniată proporția ridicată de tineri incapabili de a avea o opinie în legătură cu această problemă. Probabil, lipsa de experiență și de informații necesare modului în care este reflectată profesia în viziunea celorlalți sînt factori ce-i determină să nu-și exprime nici o opinie. Am putea bănui că pentru acest grup de tineri nu există raporturi strînse dintre ocupația lor și alte ocupații, comunicarea interocupațională fiind, probabil, foarte redusă, situație ce ține în primul rînd de individ, fără a minimaliza rolul cadrului instituțional în generarea acestei atitudinii. Intervine, nu

[36] Vezi nota de la p. 139.

încape nici o îndoială, în afirmarea atitudinii critice sau pozitive față de profesie, identitatea dintre aspirații și exercitarea unei profesii. Atunci cînd individul a făcut o opțiune profesională pe măsura aspirațiilor sale dar și concordant cu cerințele sociale, șansa de a pozitiva propria ocupație în raport cu celelalte este mult mai mare, după cum o alegere greșită a ocupației poate conduce la o reacție de respingere a propriei profesii apreciată ca lipsită de prestigiu.

Se poate întîmpla ca pentru unii tineri preocuparea față de prestigiul profesional să nu existe. Ori ei consideră că prestigiul este dat de profesia în sine fără a fi nevoie de raportarea la celelalte ocupații ori nu-și pun o asemenea problemă, nevoia lor de prestigiu fiind satisfăcută de alte surse.

Din analiza aprecierilor despre ocupație în funcție de indicatorii psihosociali se desprind unele tendințe. Tinerii săteni în proporție mai mare decît cei din mediul urban sînt de părere că ocupația lor este apreciată, în timp ce subiecții din activul U.T.C. de la sate în ponderea cea mai ridicată din lot dau o valorizare pozitivă profesiei lor.

Între sexe există unele diferențe. Băieții declară în măsură mai mare decît fetele că ocupația lor este apreciată iar la fete există un procentaj mare de subiecți care nu-și pot spune opinia în legătură cu această problemă, mai ales fetele din mediul urban.

În raport cu *vîrsta* se observă că tinerii ce au sub 20 de ani în proporție mare nu-și dau seama dacă ocupația lor se bucură de aprecieri în comparație cu alte ocupații, procentaj însă mult mai mic la tinerii de aceeași vîrstă din cadrul activului U.T.C.

Dintre *ocupații*, țăranii în pondere mai mare consideră că profesia lor nu este apreciată. De menționat că și intelectualii, în special inginerii, declară că ocupația lor nu se bucură de aprecierea celorlalți. Apare ca surprinzătoare autoevaluarea critică făcută de intelectuali. Este știut ce loc ocupă aspirația de a deveni intelectual la o mare parte dintre tineri, considerîndu-se că profesia de intelectual este de înalt prestigiu social și deci cu o largă apreciere socială. Atitudinea mai critică a tineri-

lor intelectuali[37] este generată probabil și de modul concret în care ei sînt văzuți de mediul lor de muncă și viață, mai ales în sat. Se manifestă un anumit decalaj între așteptările tinerilor în legătură cu modul de apreciere și de receptare a poziției intelectualului și modul cum este privit acesta de către comunitatea în care trăiește. Este posibil, în același timp, ca dificultăți de acomodare cu particularitățile vieții rurale, de pildă, cu deosebire în planul relațiilor interumane precum și deficiențe în integrarea profesională să contribuie la reflectarea negativă a acestor profesii în opinia celorlalți. Concluzie întărită și de cea cu privire la faptul că tinerii care aspiră către urban în proporție mai mare decît tinerii care aspiră la mediul rural afirmă că ocupațiile lor nu sînt pozitivate de către ceilalți.

Dar care este opinia tinerilor despre prestigiul unor profesii ? Cum apare gradul de prestigiu al diferitelor ocupații și profesii în imaginea tinerilor ? Plecarea dintr-un loc de muncă sau dintr-un mediu rezidențial, satul de pildă, s-ar datora deprecierii unor ocupații ? La aceste întrebări încercăm să răspundem în continuare.

În analiza prestigiului unor profesii ne-am oprit la 30 de ocupații cu precizarea că profesiile intelectuale au fost delimitate în profesii intelectuale în agricultură și profesii intelectuale în ramuri neagricole[38].

---

[37] Și la studenții investigați în număr de 876 în 1985 se remarcă aceeași atitudine.

Astfel, printre motivele de alegere a facultății prestigiul profesiei ocupă un loc mic spre deosebire de alte generații de studenți cercetate în 1977 și 1982 care indicau acest motiv printre motivele prioritare. Cf. Constantin Schifirneț, *Tineretul universitar — interese pentru studiu și aspirații profesionale* — raport de cercetare, CCPT, 1985.

[38] Cele 30 de ocupații cercetate sînt : miner, asistent medical, țăran, metalurgist, intelectual în agricultură, mecanizator agricol, crescător de animale, mecanic de locomotivă, legumicultor, alți intelectuali, contabil, strungar, viticultor, zidar, operator chimist, electrician, macaragiu, șofer, pădurar, laborant, depanator, instalator, motopompist, funcționar, vînzător, recepționer hotel, pescar, frizer, ospătar. Le-am consemnat în ordinea ierarhică așa cum au fost ele indicate ca grad de prestigiu de către tineri. Prestigiul a fost acordat de către subiecți prin note de la 1 la 5 (1 pentru prestigiul cel mai scăzut iar 5 pentru prestigiul cel mai mare).

Conform evaluărilor tinerilor ordinea ierarhică a ocupațiilor cu un înalt prestigiu care au deținut sufragiile unei mari părți a subiecților sînt : miner, asistent medical, țăran, metalurgist, intelectual în agricultură, mecanic de locomotivă și crescător de animale. Profesiile intelectuale nu ocupă primul loc în ierarhia prestigiului. Rezultă că luate în bloc, ca o categorie socială, ele nu sînt apreciate ca avînd prestigiul cel mai înalt. De asemenea, se observă că scara de prestigiu este diferită de la o categorie socială la alta. În mediul rural, de pildă, există o altă ierarhie a prestigiului ocupațional decît în mediul urban. Dar, repetăm, luate separat, unele dintre profesiile intelectuale se bucură de un mare prestigiu așa cum au demonstrat alte cercetări autohtone și internaționale [39].

Cele mai puține opțiuni cu privire la prestigiul ridicat sînt pentru ocupațiile : ospătar, frizer, pescar, recepționer hotel. Sînt cîteva ocupații care, ipotetic, ar fi trebuit să se bucure de prestigiu la un mare număr de tineri. Dintre acestea amintim : electrician, operator chimist, depanator, laborant, desenator și strungar. Cu toate că subiecților nu li s-a cerut să facă o ierarhie a prestigiului ocupațiilor, prin notarea fiecărei ocupații au realizat o anumită ierarhie.

În legătură cu ocupațiile plasate pe primele locuri din punctul de vedere al prestigiului înalt ar fi de subliniat un singur aspect dintre multe altele. La o analiză mai atentă observăm că în imaginea tinerilor profesiile cu prestigiu sînt, de regulă, acelea în care există un puternic deficit de forță de muncă, în special tînără, cum ar fi ocupațiile de miner, țăran, metalurgist, crescător de animale. Atunci cum se explică opinia majoritară ? Fără îndoială, o contribuție esențială în acest sens o au mass-media, care după cum bine se știe, fac o propagandă intensă acestor profesii, punînd în lumină rolul lor deosebit în dezvoltarea societății noastre. Așadar, acțiunea mass-media asupra opiniei tinerilor este reală și eficientă. Numai că este sesizabil un anumit decalaj între aprecierea prestigiului unei ocupații și opțiunea pentru acea ocupație. Tinerii, în majoritatea lor, acceptă

---

[39] Vezi Honorina Cazacu, *Prestigiul ocupațional în perspectivă comparativă internațională*, în „Viitorul social", nov.-dec., 1985.

că unele ocupații, printre care și cele amintite mai sus, au un înalt prestigiu social dar ei nu doresc să lucreze în asemenea ocupații. Recunoașterea prestigiului unei ocupații nu este întemeiată pe alegerea acelei ocupații și exercitarea ei. Trebuie să luăm în considerare că unele dintre ocupații (miner, metalurgist) nu erau exercitate de tinerii din lotul investigat iar altele chiar dacă aparțineau unora dintre ei (țăran, crescător de animale, intelectual, contabil, electrician, legumicultor, motopompist, vînzător etc.) nu dețineau o pondere foarte mare în lot. Aprecierea asupra prestigiului nu s-a făcut numai de către cei care lucrează în acele ocupații. Deși tinerii sînt sensibili la prestigiul profesiei, acesta nu este un motiv principal care să intervină în alegerea profesiei [40]. Mai mult, se evidențiază ideea că tinerii nu părăsesc anumite locuri de muncă din cauza prestigiului ocupației. Plecarea din sat a unor tineri la oraș nu este determinată în primul rînd de prestigiul scăzut al unor ocupații din agricultură. Alte motive contribuie la decizia tînărului de a migra în mediul urban.

Deosebirile între tineri în raport cu *mediul de rezidență* relevă că față de toate ocupațiile tinerii din oraș sînt mai exigenți decît cei din sat. Ordinea ierarhică a prestigiului profesiilor se menține la ambele categorii de tineri în ceea ce privește ocupațiile de miner, asistent medical, metalurgist, țăran. Tinerii din oraș plasează pe locuri mai modeste ocupațiile de mecanizator, crescător de animale și intelectual în agricultură.

Interesante deosebiri apar în funcție de *sex*. Băieții mai mult decît fetele apreciază că următoarele profesii se bucură de un înalt prestigiu : depanator radio, electrician, mecanizator, mecanic de locomotivă, metalurgist, motopompist, pădurar, pescar, șofer, strungar, macaragiu, ocupații în care lucrează, de regulă, băieții. Fetele, în proporție mai mare decît băieții, consideră că următoarele ocupații se bucură de un înalt prestigiu social : contabil, laborant, asistent medical, ospătar, intelectual, ocupații în care activează mai ales fetele.

Așadar, diferențele între băieți și fete nu sînt foarte mari dar acordarea prestigiului unei profesii se face

---

[40] Vezi și Tchavdar Kiuranov, *L'attitude des jeunes à l'égard du travail*, în „Revue Internationale des sciences sociales", *106*, 1985.

prin luarea în considerare a posibilităților oferite de fiecare ocupație de a răspunde trebuințelor fiecăruia dintre cele două sexe. Există un număr de ocupații la care ponderea prestigiului acordat este aceeași la fete și la băieți : miner, crescător de animale, frizer, legumicultor, funcționar, recepționer hotel, viticultor, operator chimist, desenator, vînzător și țăran. Se poate ușor constata omogenitatea aprecierilor băieților și fetelor la ocupații care se bucură de prestigiu înalt la majoritatea tinerilor (miner, țăran, crescător de animale) dar și la ocupații cărora le acordă un prestigiu scăzut.

Cum se explică unele diferențe între sexe ? Astăzi, cu excepția unui număr foarte mic de sectoare, tinerii pot să lucreze, indiferent de apartenența la sex, în orice profesie. Intervine în această delimitare imaginea diferită a băieților de cea a fetelor cu privire la prestigiul unor ocupații. Probabil avem de a face și cu exprimarea unor aspirații care ar ține de particularitatea biologică și fiziologică a fiecărui sex.

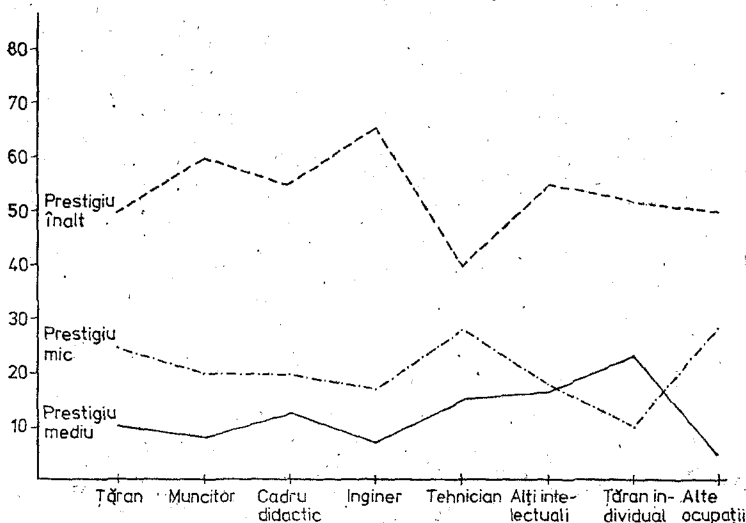
Ocupația subiecților influențează într-o oarecare măsură opinia tinerilor în legătură cu prestigiul unor ocupații. Tinerii țărani cooperatori consideră în proporție mai mare următoarele profesii cu prestigiu : contabil, electrician, funcționar, mecanic de locomotivă, șofer, operator chimist, vînzător, motopompist. Țăranii individuali acordă prestigiu mai înalt decît ceilalți tineri ocupațiilor : laborant, intelectual, operator chimist. Tinerii muncitori consideră că se bucură de prestigiu deosebit ocupațiile : crescător de animale, legumicultor, instalator. Subiecții intelectuali dovedesc o exigență mult mai mare, ei acordînd în ponderea cea mai mică din lot prestigiu înalt ocupațiilor investigate, cu excepția ocupațiilor țărănești apreciate pozitiv în proporție mai mare decît tinerii țărani. De altfel, se constată un fenomen interesant : tinerii țărani dau un înalt prestigiu mai ales profesiilor muncitorești, apreciind mai puțin decît ceilalți profesiile legate de activitatea lor, tinerii muncitori acordă un mare prestigiu profesiilor din agricultură dar mai puțin apreciază prestigiul ocupațiilor muncitorești și intelectuale, după cum tinerii intelectuali au opinii pozitive în pondere mai mică decît restul tinerilor cu privire la o serie de ocupații ce au tangență cu ei : funcționar, electrician, laborant, contabil, depanator, șofer, desenator, instalator, motopompist.

Acesta este încă un argument în sprijinul tezei expuse mai sus că prestigiul acordat de tineri unor ocupații este expresia unei imagini pe care o au despre unele profesii, imagini ce reflectă inclusiv imaginea mediului lor de muncă despre o meserie sau alta. Decalajul dintre prestigiul propriilor ocupații și cel al altor ocupații este reflexul unor dificultăți în munca ce vizează probabil rutina, monotonia, activitatea într-un spațiu închis, repetarea acelorași operații dar, apreciem noi, și al rolului pe care-l are conținutul, uneori total diferit, al muncii desfășurate în unele ocupații și spre care ar aspira tînărul. Se constată din delimitările determinate de ocupație, așa cum sînt prezentate mai sus, că cu cît este mai îndepărtată o profesie de ocupația tînărului cu atît ea se bucură de prestigiu din partea unui număr mai mare de subiecți. Am putea denumi aceasta, printr-un termen poate nu prea adecvat, *compensație aspirațională,* adică manifestarea admirației pentru o ocupație cît mai îndepărtată de a ta în care te-ai regăsi altfel decît faci în propria-ți profesie, concept valabil mai ales pentru tinerii țărani, muncitori și tehnicieni. Cît privește pe intelectuali am putea vorbi de o exigență sporită față de unele ocupații și evaluarea cu cît mai multă obiectivitate a rolului unor profesii în viața socială. O anumită rigoare profesională este detectabilă în opiniile tinerilor intelectuali, orientați către obținerea unor înalte performanțe împreună cu oameni foarte bine pregătiți profesional.

Este de reținut că ocupațiile ce se bucură de prestigiu din partea celei mai mari părți a tinerilor din lot se află în aceeași situație la toate categoriile ocupaționale cărora le aparțin tinerii. Deci, indiferent de statutul socioocupațional profesiilor : miner, asistent medical, țăran, mecanizator, intelectual în agricultură, mecanic de locomotivă li se acordă un înalt prestigiu de către tineri. Trebuie reținut un aspect esențial în legătură cu analiza de pînă acum : încadrarea în muncă a tuturor celor investigați. Această particularitate își pune foarte serios amprenta asupra opiniilor în legătură cu prestigiul unor ocupații. Experiența profesională orientează clar opțiunile tinerilor, le dă un conținut nou. Așa se explică de ce în opinia tinerilor din lotul nostru se acordă în proporție ridicată un prestigiu înalt unor profesii legate

nemijlocit de producție. La tinerii integrați în școli[41] este firesc să apară o altă ierarhie date fiind, pe de o parte, aspirațiile lor specifice, pe de altă parte, lipsa unui contact sistematic cu producția și a unor raporturi nemijlocite cu unele ocupații. Am putea spune că în cazul tinerilor din lotul nostru acordarea prestigiului unor profesii este mai realistă, mai concretă în timp ce elevii oferă o imagine mai mult ideală asupra prestigiului profesional. S-ar putea obiecta existența unei contradicții în aserțiunea de mai sus în sensul că am pus ponderea mai ridicată a prestigiului acordat de tineri unor ocupații pe seama influenței mass-media. Această influență este coroborată cu experiența personală și socială a tinerilor.

PRESTIGIUL PROFESIEI DE ȚĂRAN
CORELAT CU OCUPAȚIA

[41] Din cei 889 elevi investigați în cadrul unei cercetări efectuate în cadrul CCPT s-a observat că ponderile cele mai mari ale aprecierilor maxime acordate prestigiului unor ocupații se referă la profesii intelectuale: medic, cercetător, judecător urmate de profesor, ofițer, inginer, actor. Procente mici ale notelor maxime ale prestigiului profesional se întîlnesc și la profesii care au apărut în aceeași ierarhie în cercetarea noastră: funcționar, frizer etc. Vezi, F. Mahler *Proiectele de studiu și muncă ale elevilor*, în „Tineret, cercetare, acțiune socială", nr. 1, 1986.

Vîrsta determină o serie de diferențe între tineri. Tinerii sub 20 de ani dovedesc o exigență mai mare în ceea ce privește aprecierea prestigiului social, cu deosebire la ocupațiile agricole. Cît privește ocupația de țăran reținem că tinerii sub 20 de ani și cei în vîrstă de peste 26 de ani o apreciază mai mult decît celelalte categorii de vîrstă. Să reținem însă că ocupațiile de miner, asistent medical, țăran, mecanizator, metalurgist și intelectual în agricultură ocupă același loc la toate vîrstele.

Aspirația către rural sau urban pare să aibă o influență în diferențierea tinerilor. Ocupațiile agricole sînt apreciate ca avînd un înalt prestigiu de un număr mai mare de tineri care doresc să rămînă în sat. Pe de altă parte, tinerii care vor să trăiască în oraș sînt ceva mai exigenți, adică dau note mai mici la aproape toate ocupațiile. Totuși la unele ocupații : frizer, ospătar, recepționer hotel, funcționar, această ultimă categorie de tineri în proporție mai mare decît ceilalți, dar nu la o diferență semnificativă, indică prestigiu înalt.

Concluzionînd, subliniem că problematica prestigiului social al unor ocupații este dependentă de particularitățile fiecărui grup social dintre care am desprinde în primul rînd experiența de viață și profesională, dar și de apartenența la o anumită ocupație. Prestigiul profesiei nu este decisiv în opțiunea profesională. El acționează asupra comportamentului tînărului corelat cu alți factori ce țin de motivații, aspirații și trebuințe. Prestigiul este mai mult o consecință în ceea ce-l privește pe individ ca urmare a modului cum acționează în profesia sa, la locul de muncă.

Am prezentat succint cîteva dintre elementele profesiei în calitatea ei de factor de schimbare socială și individuală în raport cu un segment al vîrstei umane, cea mai tumultuoasă și totodată cea mai sensibilă la tot ce are legătură cu profesia — tinerețea. Scopul nostru nu a fost să elaborăm un capitol de sociologia, antropologia și pedagogia profesiilor ci să evidențiem cîteva dintre dimensiunile relației dintre profesie și tineret pentru a reliefa mutațiile intervenite în evoluția vîrstei tinere.

Capitolul IV

TINERETUL ŞI SATUL ÎN SCHIMBARE

1. Direcții ale evoluției satului românesc contemporan

Un aspect interesant al abordării raportului dintre tradiție și inovație reflectat de către tineret îl constituie modernizarea satului și influența ei asupra tinerei generații. Fără să insistăm aici asupra delimitării rigide între sat și oraș, ca expresie a deosebirii dintre tradiție și nou dorim să ne oprim în demersul nostru la imaginea tinerilor asupra mediului rual, desprinzînd de aici unele concluzii referitoare la atitudinea tinerilor în legătură cu evoluția satului. Avem în vedere doar unii parametri ai dezvoltării satului așa cum apar în viziunea tinerilor.

Înainte de a surprinde unele trăsături ale atitudinilor tinerilor față de sat se impune să prezentăm pe scurt cîteva dimensiuni ale dezvoltării satului, accentuînd laturile social-spirituale.

Modernizarea satului este un proces deosebit de complex. Satul este un model de locuire și dezvoltare socială modernă ce îndeplinește funcții proprii rezultate din structura sa internă și răspunde unor nevoi sociale[1] largi dar și unor cerințe specifice populației din mediul rural. Satul nu este o anexă a orașului și, de aceea, nu poate îndeplini funcții ezoterice aparținînd mediului urban. Mutațiile cunoscute de satul românesc în perioada revoluției socialiste au condus la apariția unor particularități ale comunității rurale, în primul rînd, în ceea ce

---

[1] Al. Bărbat, *Satul românesc sub incidența revoluției industrial-agrare*, în *Noua revoluție agrară în România*, Editura Politică, 1982, p. 158.

privește structurile economice și sociale precum și nivelul de cultură și civilizație. S-a căutat ca toate aceste schimbări să pună în evidență capacitatea și potențialul de dezvoltare a satului fără ca el să fie o simplă reproducere a modelului urban. În același timp nu se poate nega impactul puternic al urbanului asupra satului mai ales prin crearea aspirației de schimbare, de adoptare a unui mod de viață diferit de cel tradițional.

Transformările cunoscute de societatea românească în perioada postbelică datorate, în principal, noului sistem social — societatea socialistă, au influențat profund evoluția satului. Unul din fenomenele ce au însoțit procesul de dezvoltare a țării în perioada menționată este dislocarea unei mari părți a forței de muncă din sectoarele primare ale producției (în principal din agricultură) spre sectoarele industriei și ale celorlalte ramuri ale economiei românești. Deplasarea unui mare număr de oameni din sat către oraș are efecte importante asupra dezvoltării mediului rural.

Modelul dezvoltării rurale în țara noastră se întemeiază pe transformarea satului dintr-o localitate unifuncțională — preponderent sau exclusiv agricolă — într-o comunitate multifuncțională în care, pe lîngă funcția economică de bază — producția agricolă — apar și se manifestă alte activități economice (industrie, transporturi, construcții) și extra-economice (educative, culturale, politice, administrative). Aceasta a permis ca satul să depășească stadiul de comunitate relativ închisă, el înscriindu-se într-o relație permanentă cu orașul, schimburile dintre oraș și sat fiind deci reciproce. S-a remarcat deja că nu numai satul împrumută elemente ale vieții urbane dar și orașul preia tot mai mult din particularitățile rurale. Satul românesc este capabil astăzi să satisfacă necesități diverse ale locuitorilor săi, de la locuri de muncă pînă la instrucție și acces la cultură.

Factorul hotărîtor care a dus la transformările radicale din satul românesc l-a constituit cooperativizarea agriculturii, proces nu scutit de contradicții. Consecințele colectivizării s-au concretizat în : a) concentrarea pămîntului în unități de mari dimensiuni care a permis, pe de-o parte, obținerea de producții mult mai mari decît în condițiile proprietății private, prin posibilitățile oferite de a aplica pe scară largă tehnicile și tehnologiile moderne și, pe de altă parte, creșterea puterii economice

a satului cu efecte asupra creșterii nivelului de viață și civilizație al locuitorilor satelor ; b) modificarea din temelii a relațiilor de producție, a relațiilor sociale, schimbarea raporturilor dintre oameni.

Agricultura a încetat să fie activitatea economică unică din sat. În multe localități rurale au fost implantate unități industriale, unele de grad republican, unități de construcții, de transporturi și întreprinderi comerciale. Rețeaua de drumuri modernizate cuprinde aproape toate localitățile țării, facilitînd schimburile multiple dintre sat și oraș, amplificarea participării satului la dezvoltarea generală a țării. Radioul și televiziunea, lumina electrică, rețeaua de apă sînt prezente în cvasitotalitatea satelor românești. S-a schimbat profund însuși modul de construire a locuințelor, renunțîndu-se la o serie de materiale de construcție tradiționale. De asemenea, interiorul locuinței este diferit de cel tradițional.

Satul capătă în procesul transformării socialiste a agriculturii noi funcții sociale. Astfel, are loc extinderea și diversificarea rețelei școlare. Rezultă că pregătirea cadrelor pentru economia națională nu mai aparține în exclusivitate orașului. Nivelul de cultură și de calificare profesională al sătenilor a crescut concomitent cu impactul puternic al intelectualității. Satul beneficiază de un mare număr de intelectuali în variate domenii.

Este știut că în vechea societate românească mijlocul esențial de cîștigare și menținere a prestigiului social în sat era pămîntul. Acesta era singura modalitate de asigurare a independenței și existenței materiale, deoarece era foarte greu, dacă nu imposibil, să se asigure locuri de muncă altele decît cele agricole datorită dezvoltării slabe a celorlalte sectoare și a șansei reduse pentru țărani de a parcurge cursurile școlilor pentru a se califica. Lupta de o viață a țăranului era pentru pămînt. Munca în agricultură în acea perioadă era efectuată în mod obligatoriu de către toți membrii familiei și ea nu cerea o instrucție deosebită, însușită în cadrul formal al instituțiilor școlare. Regulile activității în agricultură erau învățate empiric, spontan de la generațiile vîrstnice care transmiteau tinerilor din experiența lor. Pentru agricultura actuală din România nu mai este de acceptat un asemenea lucrător. O agricultură modernă, socialistă, însăși dezvoltarea satului cer cunoștințe temeinice, un larg

orizont de cultură, atitudini noi față de muncă, față de raporturile interumane.

În România modernizarea satului este un proces integrat dezvoltării social-economice planificate a întregii țări și a tuturor ramurilor economice, el fiind obiectul unor decizii de politică și strategie a evoluției economice și sociale în care rolul principal îl are dezvoltarea forțelor de producție.

Dezvoltarea agriculturii se încadrează în planul general de dezvoltare economică și socială a satului, acordîndu-i-se un rol hotărîtor în economie, cu aceeași importanță ca și industriei.

În Directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R. se prevede creșterea și dezvoltarea în anii următori în ritm înalt a producției industriale și agricole pentru a se realiza echilibrul necesar între cele două ramuri de bază ale economiei. La Conferința Națională a partidului din 1982 tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că există o anumită disproporție între dezvoltarea puternică a industriei și dezvoltarea mai înceată a agriculturii. Această contradicție este rezultatul nu al creșterii accelerate a industriei ci se datorează faptului că dezvoltarea agriculturii a fost prea lentă. „Aceasta necesită, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, o acțiune hotărîtă pentru dezvoltarea mai puternică a agriculturii, pentru realizarea unui echilibru, a unei concordanțe corespunzătoare între *industrie și agricultură, pornind de la principiul că* ambele sectoare de activitate sînt hotărîtoare pentru făurirea socialismului și comunismului, pentru ridicarea bunăstării generale a poporului".

Direcția principală pentru realizarea acestui echilibru o reprezintă înfăptuirea noii revoluții agrare care urmărește dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale a producției agricole, creșterea productivității muncii și a eficienței activității în agricultură, perfecționarea relațiilor de producție.

Îndeplinirea funcțiilor agriculturii de furnizoare a principalelor produse alimentare, de materii prime pentru industrie se va realiza prin sporirea producțiilor în toate ramurile și la toate produsele.

Așa cum am menționat, satul contemporan a cunoscut o dezvoltare accelerată, asemenea întregii societăți românești. A avut și are loc extinderea și lărgirea bazei tehnico-materiale a comunității rurale. Evoluția către un

stadiu avansat al satului s-a făcut prin sistematizarea localităților rurale, perfecționarea și modernizarea agriculturii, a muncii și conducerii vieții sociale, instaurarea unui climat social-politic întemeiat pe raporturi de cooperare în producție și în viața cotidiană, edificarea unui nou tip de personalitate umană. Standardul de viață al locuitorilor satului în comparație cu perioada antebelică a crescut.

Făurirea relațiilor de producție socialiste la sate, crearea unei puternice baze tehnico-materiale a agriculturii, dezvoltarea unităților industriale în mediul rural au determinat modificări importante în structura socială a locuitorilor satului. Mutații fundamentale au intervenit în profilul țărănimii, ea devenind împreună cu clasa muncitoare, clasă principală în societatea noastră. Raporturile economice și de proprietate socialiste au condus la un nou profil al țărănimii : a crescut forța ei socială, exprimată prin contribuția esențială la crearea venitului național, la satisfacerea cerințelor populației, la asigurarea industriei cu materii prime. În plan social-politic, țărănimea participă nemijlocit la elaborarea programelor de dezvoltare și modernizare a satului, la conducerea și organizarea vieții sociale.

Țărănimea are, la fel ca toate celelalte clase și grupuri sociale, o conștiință socialistă concretizată în relații interpersonale și interumane noi, întemeiate pe cooperare și întrajutorare, precum și în angajarea ei responsabilă în amplul și complexul proces de transformare a satului într-o comunitate umană modernă.

Dezvoltarea rapidă a societății românești, cu deosebire a industriei, ca și evoluția satului către structuri economice eficiente și de înalt randament, modernizarea agriculturii, au condus la scăderea populației ocupate în activitățile agricole de la 74,1% în anul 1950 la cca 30% în 1985. Această reducere a populației agricole pune în lumină și mai mult rolul important al lucrătorului agricol calificat în dezvoltarea comunității rurale.

În satul de astăzi s-au diversificat structurile profesionale. Au apărut în sat profesii și ocupații noi, concomitent cu dispariția altora. Pregătirea în ocupațiile agricole este deosebit de complexă și cere un efort in-

telectual continuu pentru stăpînirea competentă a acestor profesii. S-a subliniat că „în procesul de integrare în structurile societății (...) comunitatea rurală a trebuit să stimuleze cu prioritate procese economice, sociale și culturale, cu valoare esențială pentru propria sa dezvoltare. Cel puțin două decenii mase întregi de populație rurală (cu preponderență tineretul) s-au orientat și s-au integrat în activități industriale, în orașe. Satul răspundea, astfel, unei stringente necesități a societății, care își consolida astfel condițiile obiective ale unei dezvoltări multilaterale. Pentru comunitățile rurale deplasările populației tinere au dus la dereglarea echilibrului demografic al populației, exprimat în tendințe accentuate, în unele zone, de îmbătrînire și feminizare a forței de muncă din agricultură“ [2].

Rezultă că modernizarea ruralului implică o serie de decalaje, contradicții inerente și schimbări relativ independente unele în raport cu altele [3]. Structuri rurale tradiționale sînt folosite pentru a soluționa cerințe noi. Am putea spune că însăși înlăturarea unor valori tradiționale se realizează prin forme tradiționale aflate sub impactul modernizării.

Toate acestea au efect asupra psihologiei și profilului populației, cu deosebire asupra tineretului. Generația tînără joacă astăzi rolul de intermediar între societatea globală și comunitatea sătească [4]. Ea se constituie într-o autentică forță nouă care deține informații, orientări axiologice și experiențe moderne necunoscute de vîrstnici. Sistemele de conduită și modelele valorice se structurează sub impactul culturii tineretului, un exemplu tipic de influență a acestui tip de cultură asupra vieții sociale și spirituale din sat. Tinerii sînt extravertiți spre deosebire de generațiile vîrstnice care sînt mai mult introvertite [5] în sensul că tinerii sînt centrați pe valorile din afara comunității rurale, recte urbane iar vîrstnicii sînt atașați valorilor caracteristice satului.

---

2 *Agricultura socialistă a României*, Editura Politică, București, 1983, p. 514.

3 Dumitru Sandu, *Procese de modernizare a comunităților rurale românești*, în „Viitorul social“, mai-iunie 1983, p. 222.

4 Aurel Drăguț, *Stabilizarea tineretului la sate*, raport de cercetare, CCPT, 1981.

5 *Idem.*

Firesc, tineretul rural aparține generației tinere cu particularitățile sale, trăsăturile și idealurile sale. Tineretul sătesc se integrează în ansamblul tinerilor, manifestînd trebuințe și năzuințe comune cu ale generației sale.

Cîteva elemente sînt de reținut. Mai întîi independența economică a tineretului rural în raport cu familia. În comparație cu trecutul, el, ca toți locuitorii satului actual, nu mai depinde în afirmarea sa de dispunerea de pămînt, de proprietate. Această caracteristică îi permite să-și elaboreze o strategie de viață întemeiată, în mai mare măsură, pe interesele și aspirațiile proprii. Reușita în munca agricolă nu mai este suprema valoare, el putîndu-se orienta către sectoare nonagricole unde își poate arăta tot la fel de bine aptitudinile și deprinderile. Dată fiind interacțiunea dintre sat și oraș tinerii săteni dispun de multiple modalități de asimilare a valorilor urbane, de translare a unor elemente urbane în mediul rural.

Impactul puternic al industrializării și urbanizării, concomitent cu neglijarea problemelor legate de dezvoltarea agriculturii în unele sate, au determinat orientarea masivă a tinerilor către ocupații nonagricole bazate pe un anumit grad de calificare consacrată de o diplomă. La aceasta a contribuit și diminuarea rolului țăranului policalificat. Tradițional, țăranul întruchipa în aceeași persoană o multitudine de profesii (chiar pînă la 20) status ocupațional ce era impus de necesitatea soluționării multor probleme legate de întregul proces al producției agricole. Pentru un țăran ce dispunea de pămînt și putea să-l lucreze cu familia nu exista practic diviziunea socială determinată de ocupațiile cerute de cultivarea pămîntului. Orice țăran avea cunoștințe minime în toate sectoarele activității agricole ca și în cele referitoare la gospodăria sa. Astăzi întîlnim un nou locuitor al satului determinat de caracterul ambivalent al structurilor sociale tranzitorii și anume manifestarea statusului social industrial nu în suficientă măsură întemeiat pe modelul nonagrar de comportament. El lucrează după timpul de muncă din fabrică în agricultură fără a fi preocupat de ridicarea nivelului de calificare pentru munca agricolă. Ansamblul diferitelor activități productive ale agricultorilor este supus procesului progresiv de profesionalizare. Între altele sînt de amintit : specializa-

rea în producția agricolă, dispariția treptată a formelor tradiționale de producție pentru nevoile familiei (producerea pîinii, fabricarea unor ustensile casnice, producerea celor necesare pentru îmbrăcăminte etc.). Dar aspectul cel mai important al evoluției satului actual, cu consecințe fundamentale asupra tineretului nu numai rural, este activitatea agricolă desfășurată la nivelul întregii comunități sătești și nu la nivelul grupului familial sau al proprietății moșierești. Săteanul astăzi este implicat nemijlocit în activitatea desfășurată în unități agricole de mare productivitate și specializate în producție. Modernizarea satului se face pornind de la elementul economic esențial : producția agricolă corelată cu celelalte activități conexe sau industriale.

Iată de ce definitorie pentru tînărul sătean este diversificarea ocupațiilor și ridicarea nivelului de instruire generală și profesională. Dacă fenomenul de îmbătrînire și feminizare a forței de muncă din agricultură este real tot atît de adevărată este preponderența forței de muncă tinere în sectoarele moderne, cu caracter industrial ale agriculturii. Varietatea mediilor profesionale în care se află tineretul rural subliniază complexitatea socială, profesională și culturală a acestei categorii. Tineretul sătesc de astăzi nu a cunoscut satul patriarhal și, de aceea, nu este atras de valorile și modul de viață tipice unui asemenea tip de sat. Deschiderea către modernizare, accesul neîngrădit al satului la valorile științei și tehnicii, impactul cu urbanizarea, toate acestea acționează asupra comportamentului tînărului inclusiv în ceea ce privește munca, modul de raportare la o serie de activități din agricultură. Tînărul sătean trăiește sentimentul contradictoriu al vieții în sat acceptată după cum vom vedea mai departe pentru lipsa de poluare, mediul natural și simplitatea vieții. dar de neacceptat pentru unele din dificultățile ei. O anumită conștiință a periferialității cum o numea Blaga este detectabilă la unii tineri din mediul rural.

Mobilitatea socială pentru tinerii din mediul rural se poate realiza pe două căi : 1) cea legată de stabilitatea în cultivarea pămîntului, poziția socială fiind dată de dezvoltarea activității agricole. Este vorba de intensificarea producției agricole, specializarea în diferite domenii ale producției, mecanizarea muncii agricole ; 2) alegerea unei profesii nonagricole. Pentru studiul temei noastre

problema capătă sensul corelației dintre stabilitate și mobilitate profesională.

Analiza atitudinilor agricultorilor față de stabilitatea profesională cuprinde cel puțin trei aspecte : stabilitatea profesională și geografică, mobilitatea profesională potențială și stabilitatea geografică, mobilitatea profesională și geografică potențiale. De aici reies trei dimensiuni ale stabilizării în agricultură : rămînerea în agricultură, dorința de a schimba munca din agricultură dar să rămînă în sat, dorința de a schimba munca și de a pleca din sat.

Tendința de a părăsi satul nu este decît parțial un fenomen socio-economic, ea este determinată și de elemente psihosociologice. În studierea tineretului rural vom lua în considerare aspirațiile sale privind dezvoltarea satului. Această categorie de tineri în procesul de socializare, face adesea apel la modelele culturii și vieții urbane și mai puțin la cele tradiționale, acestea din urmă cu influență puternică asupra aspirațiilor adulților [6].

Opțiunea pentru ocupațiile agricole are loc sub incidența unor situații contradictorii pentru tînăr : caracterul dinamic al creșterii numărului de ocupații nonagricole concomitent cu augmentarea necesităților sociale față de agricultură, orientarea unui număr mare de persoane către profesiuni neagricole concomitent cu necesitatea creșterii producției agricole. Toate acestea acționează asupra configurației actuale a satului, mai ales în sensul modificării metodelor de muncă în agricultură. Iată de ce elaborarea unor prognoze referitoare la stabilizarea tinerilor în agricultură trebuie să tindă să definească procesele ce permit atenuarea trăsăturilor tradiționale ale muncii și vieții țăranului. Impactul comportamentului industrial și urban asupra modului de viață rural are un rol important în rămînerea tinerilor în sat. Cu atît mai mult, așa cum s-a menționat deja, cînd tînărul din mediul rural are posibilitatea de a opta pentru orice profesie. Munca agricolă nu este decît una din alternativele posibile pentru tînăr. Opțiunea pentru munca agricolă nu se face astăzi numai din necesitate ci din vocație și pe baza aspirațiilor proprii. Tînărul care alege ocupația agricolă este orientat de interese

---

[6] O parte din tezele acestui capitol le-am analizat succint în *Integrarea socioprofesională a tinerilor din mediul rural*, în *Cercetarea problematicii tineretului. Realități și perspective*, București, 1986.

profesionale definite cu mai multă claritate. Ataşamentul faţă de munca în agricultură este o condiţie necesară dar nu suficientă pentru stabilitatea profesională. O condiţie indispensabilă este şi certitudinea ocupaţiei, ceea ce dă sentimentul de securitate profesională şi socială. În acelaşi context se pune şi problema raportului dintre condiţiile materiale şi stabilitatea profesională. Acest raport poate fi analizat sub trei aspecte: 1) aprecierea poziţiei sociale actuale de către tînăr; 2) concepţia sa despre posibilităţile materiale pentru a satisface nevoile sale; 3) perspectivele profesiei sale.

O anumită contradicţie se constată în cazul tinerilor din mediul rural: nivelul de cultură şi profesional al acestor tineri şi nivelul încă redus de profesionalizare al unora dintre ocupaţiile agricole sau volumul încă mare de muncă necalificată cerut de unele activităţi agricole.

Dar problematica tînărului sătean nu se reduce la aspectele legate de munca în agricultură care nu mai este singura activitate desfăşurată în sat. Evoluţia comunităţii rurale astăzi vizează transformarea vechilor structuri şi adoptarea unor structuri profesionale, sociale şi culturale necunoscute altădată.

Tinerii datorită particularităţilor lor de pregătire şcolară şi profesională manifestă interes pentru modernizare, schimbare socială indiferent de mediul rezidenţial. Cum fiinţează ele concret vom vedea mai departe prezentînd concluzii dintr-o amplă cercetare [7].

---

[7] Cercetarea a fost realizată în cadrul C.C.P.T. în 1984 pe 2 225 subiecţi structuraţi astfel: tineri săteni — 1 710 (din care 462 fac parte din activul U.T.C. însă toţi sînt încadraţi într-o profesie) şi 515 tineri din mediul urban. Lotul este alcătuit din tineri care provin din 11 judeţe: Arad, Bacău, Călăraşi, Constanţa, Dîmboviţa, Dolj, Galaţi, Ialomiţa, Mureş, Prahova şi Teleorman. Tinerii din mediul urban provin din: Arad, Bacău, Bucureşti, Călăraşi, Tîrgovişte. În fiecare judeţ au fost investigate cîte patru comune, cu excepţia judeţului Prahova. În total au fost investigaţi tineri din 40 de comune după cum urmează: *Arad* — Păuliş, Pecica, Sîntana, Zăbreni; *Bacău* — Blăgeşti, Filipeni, Oituz, Helegiu; *Constanţa* — Băneasa, Cobadin, Mihai Viteazu, Ovidiu; *Călăraşi* — Dragalina, Lehliu sat, Modelu, Vlad Ţepeş; *Dolj* — Dăbuleni, Afumaţi, Poiana Mare, Simnic; *Dîmboviţa* — Moroieni, Nucet, Niculeşti, Răcari; *Galaţi* — Iveşti, Mastacăn, Munteni, Matca; *Ialomiţa* — Valea Ciorii, Amara, Sudiţi, Armăşeşti; *Mureş* — Vînători, Daneş, Lunca Bradului, Iernut; *Prahova* — Valea Călugărească, Valea Doftanei; *Teleorman* — Gălăteni, Drăgăneşti-Vlaşca, Piatra, Talpa. Au fost investigaţi 1 067 băieţi (48%) şi 1 136 fete (51%). Pe vîrste lotul

2. Satul și orașul în viziunea tineretului

Dezvoltarea economică și socială contemporană a condus, printre altele, la dezvoltarea fără precedent a comunității urbane. Datorită situației tipice țării noastre cu o arie urbană mică, mare parte din ea aflată în stadii simple de evoluție orășenească, urbanizarea a reprezentat unul din obiectivele fundamentale ale politicii P.C.R., ea constituind un element intrinsec procesului de edificare a societății socialiste. Într-un timp scurt am asistat la schimbarea radicală a orașelor, la apariția unor noi orașe. Comunitatea urbană devine centru iradiant de cultură și civilizație nouă [8]. Dacă înainte satul era factorul principal în dezvoltare, astăzi orașul se instituie în model de dezvoltare mai ales la nivelul aspirațiilor. Forța economică este dată de industrie cu ponderea cea mai mare în orașe sau în preajma orașelor. Demografic, populația agricolă scade concomitent cu creșterea populației orașelor.

Transformări cunoaște și satul așa cum am menționat deja, realizîndu-se un flux continuu între sat și oraș, schimbul dintre ele fiind un aspect esențial al progresului. Dar prin dezvoltarea explozivă a orașului s-a pro-

---

se structurează astfel: 18—20 de ani — 14% (298), 21—23 ani — 27% (599), 24—26 ani — 28% (623), peste 26 ani — 30% (648). Pe ocupație tinerii se structurează astfel: țărani cooperatori — 13% (295), muncitori — 47% (1 038), cadre didactice — 6% (136), ingineri — 3% (68), tehnicieni — 9% (206), alți intelectuali — 5% (103), țărani individuali — 2% (45), alte ocupații — 14% (308). Menționăm că structura lotului din mediul rural s-a elaborat pe baza structurii sociale din comunele investigate. Mare parte din lotul cercetat este alcătuit din tineri necăsătoriți. Proporția cea mai mare de tineri căsătoriți există în sublotul tinerilor săteni exclusiv activul U.T.C.

Culegerea datelor s-a realizat prin intermediul unui chestionar care a cuprins întrebări factuale, de opinie, scale. Diferența pînă la o sută în tabelele din lucrare sînt nonrăspunsurile.

La realizarea cercetării au participat un mare număr de cadre didactice din învățămîntul superior și liceal, cercetători, membri ai filialelor CCPT.

Pentru alte detalii referitor la lot vezi Constantin Schifirneț, *Integrarea socio-profesională a tinerilor din mediul rural și urban*, raport de cercetare, CCPT, 1985.

[8] Vezi și Gheorghiță Geană, *Modernizare și deschidere demografică în zona Vrancei*, „Viitorul social", martie-aprilie 1985, p. 156. Un fenomen tipic în Vrancea pus în evidență de autor este iradierea axiologică a urbanului care trece de obstacolele fizico-geografice.

dus o mutație importantă în atitudinile și mentalitățile oamenilor față de viața urbană. Prin comparație, viața rurală era pusă în ecuație cu cea urbană. Multiplicarea posibilităților de calificare, confort, relativa autonomie a orașului de sat, oportunitățile de educație și cultură oferite de oraș au contribuit la apariția unor noi structuri și forme de viață precum și aspirații și opțiuni noi. Impactul urbanului asupra satului s-a concretizat și în dorința de a trăi în mediul urban. Modul de viață rural se orientează către valorile și normele de viață urbană. Cei mai sensibili la aceste mutații sînt tinerii la care apare cerința asigurării condițiilor socioculturale pentru realizarea aspirațiilor de emancipare.

O consecință importantă a urbanizării și industrializării este migrarea populației sătești, cu deosebire a tineretului către industrie și oraș. Repartizarea judicioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării determină o deplasare mai puternică a forței de muncă în interiorul fiecărui județ, evitîndu-se astfel aglomerarea centrelor urbane tradiționale.

Pornind de la aceste cîteva elemente ale urbanizării să vedem cum reacționează tinerii la unele dintre condițiile de viață și de muncă în cele două comunități : rurală și urbană.

Nu putem aborda aici întreaga complexitate a problemei atitudinilor față de oraș sau sat. Există mentalități și chiar prejudecăți puternic înrădăcinate despre viața rurală și viața urbană. Întîlnim încă din zorii epocii moderne ideea opoziției dintre sat și oraș. Să-l citām doar pe filozoful francez J. J. Rousseau care spunea că „orașele sînt prăpastia genului uman. După cîteva generații, orașele pier sau degenerează și trebuie reînnoite și mereu satele sînt cele care asigură această înnoire". Este exprimată în cuvintele marelui gînditor francez teza incompatibilității dintre viața urbană ce distorsionează adevăratele valori ale omului și sat ce ar păstra nealterată natura. Contradicția dintre sat și oraș capătă astfel expresia contradicției dintre natură și civilizație, teză ce va constitui de atunci și pînă astăzi obiect a numeroase dispute și al unor scrieri remarcabile.

Să menționăm că și în cultura noastră problema relației sat-oraș este prezentă și nu o dată a fost contrapus sufletul „autentic" al țăranului celui „înstrăinat" al

orășanului. O bogată și valoroasă literatură a dat expresie acestei contradicții, punînd în lumină unele dintre efectele negative reale ale unui anumit tip de civilizație urbană anarhic constituită.

Există teza că schimbările sociale puternice, cum ar fi migrarea de la sat la oraș, trecerea din munca agricolă în munca industrială s-ar solda cu efecte negative profunde pentru individ, vătămătoare pentru sănătatea psihică și morală a individului. Datele unor cercetări comparative, de pildă cea a lui Inkeles și D. Smith[9] (Becoming modern), demonstrează că influențele modernizării nu acționează consecvent și semnificativ în sensul amintit. Cercetarea efectuată în 6 țări în curs de dezvoltare neagă teoria care susține că modernizarea și rapida dezvoltare socială duc la dezorganizare și la tensiunea psihică a individului.

Simpla migrare în sine, simpla mutare dintr-un cadru social în altul este considerată ca fiind generatoare de încordare. Deci orașul ca atare, industria ca atare, dezvoltarea rapidă ca atare sînt apreciate ca fiind surse ale neadaptării individuale.

Cercetările nu au dovedit că lucrătorii urbani arată în mai mare măsură a avea simptome de neadaptare, că migranții prezintă tulburări mai multe decît cei care nu au cunoscut o asemenea experiență. Se neagă în mod hotărît ideea că indivizii doar numai pentru faptul că trăiesc în orașe și lucrează în industrie sînt mai puțin acomodați decît cei care locuiesc la sate.

Dificultatea teoriei după care tranziția urbană este cauza tensiunii psihice nu apare atît în imaginea greșită despre viața satului cît într-o imagine eronată asupra vieții de la sate. Se consideră că în sat individul se bucură de mai multă securitate economică chiar dacă la un standard scăzut, de amabilitatea și cooperarea celorlalți, de siguranță în ce privește condiția și drepturile sale, de un tratament corespunzător, în funcție de poziția sa și de un mare sprijin emoțional cînd are nevoie sau cînd trece printr-o criză. Însă satul este un loc ca oricare altul care generează tensiuni umane obișnuite.

Cercetări românești au demonstrat existența la tinerii din sat stabiliți la oraș unele dificultăți de adaptare. Debutul în viața urbană al acestor tineri se caracterizează

---

[9] Alex. Inkeles, David H. Smith, *Becoming modern*, ed. cit.

prin o integrare mai lentă nu scutită de situații tensionate. Dar datorită impactului agenților de modernizare asupra comunității rurale precum și a coexistenței modelelor rurale și a celor urbane de viață, transferul la oraș în țara noastră nu generează decît în cazuri accidentale un șoc cultural sau greutăți adaptative deosebite[10].

Legătura tinerilor orășeni cu satul este deosebit de puternică, ceea ce conduce la întîrzierea identificării depline cu orașul iar influența rurală asupra orientărilor normative și áxiologice este destul de accentuată. Întîlnim două situații interesante sub aspectul lor social și cultural : tineri urbani născuți la sat și care trăiesc sub impulsul valorilor satului, tineri din mediul urban care trăiesc în sat, fiind sub impactul modelului urban de viață. La aceștia se adaugă cei cu un statut ambivalent : trăiesc în sat dar muncesc la oraș, transferînd cu ei modele și norme ale vieții urbane și cei care trăiesc la oraș dar muncesc în sat realizînd preluarea de valori și idei din sat către oraș. Toate aceste situații au fără îndoială consecințe în plan psihologic și social.

Viziunea tinerilor despre sat și oraș poartă amprenta acestor raporturi dintre sat și oraș. Satul astăzi nu mai este văzut doar numai prin ceea ce-i transmitea altădată „elita" satului (preotul, învățătorul, notarul) ci prin contact direct cu realitățile urbane. Pentru tineri în special, acest contact se face în cadrul școlarizării, al calificării realizate de obicei în oraș. Informarea asupra satului și orașului se realizează în relația directă, concretă, cotidiană. Fiecare dintre cele două comunități este integrată una alteia, existența uneia neputînd fi concepută astăzi fără existența celeilalte.

Din cercetarea noastră reiese că tinerii apreciază deosebirea între sat și oraș sub aspectul unor condiții de muncă și viață în raport cu situațiile lor specifice. Pe ansamblul lotului se observă ponderea mare a tinerilor care consideră că relațiile cu colegii, organizarea muncii, contactele cu oamenii și organizarea concediului sînt aceleași în sat și oraș. Relațiile între vecini sînt mai bune în sat decît în oraș. Se verifică astfel teza că în mediul

---

[10] Aurel Drăguț, *Orientări normative și axiologice la tinerii din mediul urban*, în „Tineretul — puternică forță socială", nr. 5, 1981.

rural raporturile între oameni sînt mai directe, mai deschise la contacte nemijlocite. Viața urbană se caracterizează printr-o anumită izolare a individului în raporturile de vecinătate. Satul deci în pofida normelor mai riguroase, a controlului social mai intens din partea comunității, oferă posibilități mai mari pentru raporturi de vecinătate acceptabile.

Un mare număr de tineri sînt de părere că elemente fundamentale ale vieții și muncii lor sînt considerate ca fiind realizabile numai în oraș. Unele dificultăți reale cu care se confruntă unii tineri din sat ca și impactul puternic al orașului contribuie la pozitivarea condițiilor de viață și muncă din mediul urban. O cercetare efectuată la sfîrșitul anilor '60 relevă că orașul este preferat de tineri deoarece el oferă condiții de locuit, de distracție, de alegere a relațiilor interpersonale pe măsura trebuințelor. „Deși antrenat într-un adînc proces de transformare în direcția urbanizării, satul nostru încă nu oferă posibilitățile de confort de gen urban care să-i permită să exercite o atracție eficientă asupra celor care nutresc asemenea aspirații sociale"[11] se concluzionează în cercetarea menționată. Se înțelege, astăzi altele sînt condițiile în care ființează satul românesc. Prin o serie de măsuri politice și sociale s-au creat structuri noi, apte să propulseze dezvoltarea satului. Nu se poate însă trece peste faptul că o dată cu neglijarea pentru o perioadă de timp a problemelor specifice agriculturii din unele zone, dotarea satelor cu o serie de instituții capabile să răspundă nevoilor specifice tinerei generații s-a făcut mai lent. De fapt, însăși dezvoltarea satului a dus la apariția unor aspirații și trebuințe noi a căror realizare tinerii o vor în contextul satului iar calitatea să fie la nivelul celei urbane.

Mediul de rezidență (urban sau rural) nu intervine ca un factor puternic de diferențiere a opiniilor tinerilor. Ei, indiferent de mediul în care trăiesc, nu sînt preocupați de asigurarea unor condiții elementare de viață și muncă, acestea fiind realizate, în primul rînd, de calitatea lor. Satul este radical schimbat față de satul de altădată, cu deosebire în ceea ce privește infrastructura.

---

[11] Ovidiu Bădina, Dumitru Dumitru, Octavian Neamțu (coord.), *Tineretul rural '68*, București, Editura Academiei, 1970, p. 95.

Astăzi toate comunele sînt dotate cu instituții sociale și culturale și deci fiecare sătean dispune de posibilități reale pentru formarea și dezvoltarea personalității sale. Însă aspirațiile sale, stimulate și de modelul de viață urban, îl determină pe tînăr să aibă cerințe multiple. Oprindu-ne doar la un exemplu, căminul cultural este o prezență cotidiană în satul de azi oferind modalități diverse de petrecere a timpului liber, de instruire și educație culturală. Lipsa de organizare, de preocupare pentru diversificarea acțiunilor, face ca tinerii să nu fie mulțumiți numai cu filmul proiectat sau serile culturale, de cele mai multe ori improvizate. Ei vor nu numai un număr mare de acțiuni ci și calitate, diversitate, dinamism. Acesta este un exemplu. Fără să omitem slaba implicare a unor tineri în organizarea propriilor acțiuni, în cazul timpului liber, sportului, perfecționării profesionale, să reținem că unele situații obiective (slaba dotare a bibliotecilor comunale, lipsa de interes a unor organe comunale pentru asigurarea condițiilor optime de desfășurare a vieții și muncii locuitorilor satelor) influențează comportamentul tinerilor față de sat în comparație cu orașul.

Menționăm totuși că între tineri în funcție de *mediul de rezidență* există unele deosebiri mai ales în acele domenii unde ei pot interveni să schimbe realitatea (recreere, timp liber, contacte cu oamenii, organizarea concediului). Astfel, tinerii din activul U.T.C. de la sate apreciază în proporție mai mare decît ceilalți tineri că în sat sînt condiții mai bune decît la oraș cu privire la posibilitățile de recreere, organizarea timpului liber, a concediului, relațiile cu oamenii.

Pentru a oferi o imagine mai clară a opiniilor tinerilor despre condițiile de muncă și viață în cele două tipuri de comunitate este de preferat să înfățișăm ierarhia în funcție de ponderea fiecăreia dintre cele 14 condiții cercetate. În acest fel, analiza pune mai mult în evidență locul ocupat în viziunea tinerilor de o anumită condiție evitîndu-se judecățile de valoare globale și deci abstracte, generatoare de simplificări în legătură cu o realitate atît de complexă cum este cea a raportului dintre sat și oraș în contextul unor transformări suferite atît de sat cît și de oraș, cu efecte importante asupra comportamentului și modului de a gîndi al oamenilor. În schema de mai jos este prezentată imaginea tinerilor față de fiecare condiție.

Ordinea ierarhică a condițiilor mai bune la sat	*Ordinea ierarhică a condițiilor mai bune la oraș*	*Ordinea ierarhică a condițiilor asemănătoare la sat și la oraș*
1. Relații cu vecinii	1. Posibilități de cumpărare	1. Relații cu colegii de muncă
2. Calitatea locuinței	2. Îngrijire medicală	2. Organizarea muncii
3. Posibilități de recreere	3. Transport	3. Contacte umane
4. Relații cu colegii	4. Perfecționarea profesională	4. Organizarea concediului
5. Posibilități de cîștig	5. Organizarea timpului liber	5. Relații între vecini
6. Organizarea concediului	6. Sport	6. Cîștig
7. Contacte umane	7. Posibilități de recreere	7. Sport
8. Organizarea muncii	8. Cîștig	8. Calitatea locuinței,
9. Sport	9. Calitatea locuinței	9. Organizarea timpului liber
10. Organizarea timpului liber	10. Organizarea concediului	10. Perfecționarea profesională
11. Transport	11. Contacte cu oamenii	11. Îngrijire medicală
12. Perfecționare profesională	12. Organizarea muncii	12. Posibilități de recreere
13. Posibilități de cumpărare	13. Relații cu colegii de muncă	13. Posibilități de cumpărare
14. Îngrijire medicală	14. Relații între vecini	14. Transport

Se poate ușor remarca deosebirea între ordinea ierarhică a fiecărei condiții de viață sau de muncă în funcție de contextul concret. Cu alte cuvinte, într-un fel se manifestă ierarhia opțiunilor tinerilor pentru modul cum ființează aceste condiții în sat, în alt fel în oraș sau în ambele comunități. Evident, trebuie avut în vedere că subiecții nu au formulat o judecată de valoare în legătură cu aceste condiții ci doar au afirmat că ele sînt mai bune la sat decît la oraș și invers, mai bune la oraș decît la sat. Opțiunile tinerilor nu pot fi examinate decît prin această raportare pe care ei o fac.

Vîrsta diferențiază lotul cercetat. De reținut că tinerii sub 20 de ani în proporție mai mare decît ceilalți tineri apreciază că sînt condiții mai bune la sat decît la oraș la toate itemurile investigate. La cei de vîrstă de 26—30 de ani există ponderile cele mai ridicate de opțiuni pentru condițiile de la oraș. Să avem de a face

cu un grad mai mare de cunoaştere a oraşului de către cei mai în vîrstă ? Probabil intervine la această categorie de tineri faptul că o parte dintre ei sînt cadre cu studii superioare, care după cum vom vedea, acordă oraşului rolul de factor esenţial în satisfacerea unor cerinţe ale modului de viaţă şi ale activităţii profesionale.

Ocupaţia subiecţilor determină o serie de deosebiri punînd în evidenţă cerinţe proprii fiecărei profesii sau grup de profesii. Evident, avem de a face cu opinii, însă ele exprimă exigenţe specifice activităţii profesionale, trebuinţelor de perfecţionare şi pregătire profesională precum şi nevoilor în plan cultural şi spiritual. Totodată, nu putem omite nivelul de aspiraţii caracteristic fiecărei ocupaţii însă el este legat şi de trăsăturile proprii vîrstei tinere. Este ştiut că nivelul de aspiraţie al tinerilor este influenţat şi de modelul urban. Atracţia exercitată de oraş nesusţinută de motive temeinice poate să se transforme într-un scop în sine.

Tinerii ţărani consideră la fel ca muncitorii că în oraş sînt posibilităţi mai mari de cîştig. Cadrele didactice, inginerii şi ţăranii cooperatori apreciază că se poate cîştiga la fel de bine în oraş şi sat. Calitatea locuinţei este considerată mai bună în sat mai ales de către muncitori şi ţăranii individuali. O parte însemnată dintre ţăranii cooperatori apreciază că locuinţa este mai bună la oraş. Cu excepţia ţăranilor, în special cei individuali, celelalte ocupaţii în proporţie ridicată consideră că relaţiile cu colegii sînt la fel în sat şi în oraş. La toate categoriile predomină opinia că la oraş sînt posibilităţi de recreere mai bune, excepţie făcînd ţăranii individuali. Inginerii şi grupul „alţi intelectuali" sînt de părere că relaţiile între vecini sînt la fel în sat şi în oraş. Ceilalţi tineri consideră în pondere ridicată că la sat relaţiile între vecini sînt mai bune decît la oraş. Tinerii ingineri şi ţărani individuali susţin că există în aceeaşi măsură la oraş şi la sat posibilităţi de a face sport. La tinerii ţărani opiniile referitoare la organizarea muncii se polarizează între „mai bună la oraş" şi „este la fel în sat şi în oraş". Ceilalţi tineri sînt de părere că munca se organizează la fel în ambele medii. Tinerii ţărani individuali în proporţia cea mai ridicată din lot consideră că în sat sînt condiţii mai bune decît în oraş pentru a stabili contacte umane.

Sexul nu reprezintă un factor de diferenţiere a tinerilor. Şi la fete şi la băieţi predomină aceleaşi op-

țiuni pentru fiecare din condițiile cercetate, cu mici variații dar nesemnificative. Această omogenitate în plan opțional dovedește existența acelorași aspirații, nevoi și trebuințe la ambele sexe. Cunoscînd tendința către emancipare a fetelor ne-am fi așteptat la o atitudine mai marcată a acestora către mediul urban decît băieții. Nivelul tot atît de ridicat de aspirații la băieți demonstrează existența unor elemente comune ale atitudinilor tinerilor indiferent de sex, față de calitatea unor condiții de muncă și viață în raport cu mediul de rezidență.

Aspirația către urban sau rural are o oarecare importanță în sensul că cei care vor să trăiască și să muncească în sat, în proporție mai mare decît cei care vor să trăiască și să muncească în oraș, afirmă că în sat sînt mai bune condițiile cu privire la posibilitățile de recreere, calitatea locuinței, relațiile cu vecinii sau alte condiții : posibilități de cumpărare, organizarea timpului liber, organizarea muncii, perfecționarea profesională, organizarea concediului, stabilirea de contacte cu oamenii, sînt la fel în sat și în oraș. Se verifică și de astă dată teza că pozitivarea unor condiții de muncă și viață urbane este expresia dorinței de a migra către oraș.

Rezultă că aspirația către urban sau rural are un rol esențial în aprecierea mediului urban sau a celui rural. Tinerii care vor să trăiască și să muncească în sat sînt de părere că, cel puțin pentru unele aspecte, mediul rural este mai favorabil decît orașul iar tinerii care aspiră către mediul urban, dimpotrivă, îl consideră ca fiind mai propice dezvoltării și afirmării lor.

Din corelarea aprecierii asupra condițiilor de muncă și viață pe *județe* reiese că în toate județele predomină opinia după care îngrijirea medicală, posibilitățile de cumpărare, organizarea timpului liber, posibilitățile de a face sport, perfecționarea profesională se pot realiza mai bine în oraș. Și acest indicator — județul, demonstrează că problemele menționate sînt aceleași la nivelul opiniei, în toate localitățile integrate în lotul cercetat.

Concomitent cu studierea modului cum apreciază tinerii diferite condiții de muncă și viață raportate la oraș sau sat am urmărit și *cunoașterea gradului de importanță acordat de tineri acestor condiții* [12], adică a măsurii în

[12] Din lista cu cele 14 condiții cercetate în raport cu satul și orașul subiectul avea posibilitatea să indice trei ca fiind de o deosebită importanță pentru el în ordine ierarhică.

care subiecții valorizează pentru ei elemente ale modului de viață și ale muncii.

Pe lotul global situația opțiunilor pentru condițiile de muncă și viață este următoarea :

— îngrijire medicală	41%
— calitatea locuinței	39%
— posibilități de cîștig	38%
— perfecționarea profesională	36%
— posibilități de recreere	29%
— organizarea timpului liber	20%
— posibilități de cumpărare	19%
— organizarea muncii	17%
— relații cu colegii	15%
— transport	10%
— stabilirea de contacte umane	10%
— relații cu vecinii	7%
— organizarea concediului	4%

Rezultă din datele cercetării că patru factori : îngrijire medicală, calitatea locuinței, posibilitățile de cîștig și perfecționarea profesională au importanță pentru mulți dintre tineri. Precizăm că nici unul din acești factori nu deține o pondere deosebită, adică nici măcar jumătate dintre subiecți nu-l indică pe unul ca fiind de o deosebită însemnătate. Reiese varietatea aspirațiilor și trebuințelor tinerilor investigați.

După cum se poate observa tinerii sînt preocupați de aspectele ce țin de formarea și de modul lor de viață. Faptul că întîietatea o deține îngrijirea medicală subliniază rolul acordat de tineri propriei lor sănătăți [13]. Cît privește calitatea locuinței este de presupus că tinerii aspiră la un spațiu locativ adecvat cerințelor lor de confort dat fiind că ei locuiesc în cămine, la părinți sau cu chirie la persoane particulare. În afară de aceste condiții mai există altele cărora tinerii le acordă importanță în pondere ceva mai mică : posibilitățile de recreere, organizarea timpului liber, posibilitățile de cumpărare, organizarea muncii și relațiile cu colegii. Un loc mic sau foarte mic îl ocupă opțiunile pentru transport, contacte umane, relații cu vecinii și organizarea concediului.

Se remarcă o serie de diferențe între opțiunile pentru unele condiții de viață și muncă și ponderea aceleiași

[13] Și alte cercetări au relevat rolul acordat de tineri sănătății ca valoare. Vezi, *Atitudini ale tinerilor față de valorile moral-politice ale societății socialiste*, raport de cercetare de G. Basiliade (coord.), D. Bazac, D. Buruiană, N. Croitoru, P. Datculescu, F. Mahler, C. Schifirneț, 1980.

opțiuni raportată la sat sau oraș. Astfel, dacă majoritatea tinerilor considerau că îngrijirea medicală, posibilitățile de cumpărare, transportul, perfecționarea profesională, organizarea timpului liber sînt mai bune la oraș decît la sat în ceea ce privește importanța acordată, ordinea primelor cinci este : îngrijirea medicală, calitatea locuinței, cîștig, perfecționare profesională, posibilități de recreere. Numai în cazul a două condiții : îngrijire medicală și perfecționare profesională există o identitate între ierarhiile ocupate de ele în ansamblul condițiilor apreciate mai bune la oraș și factorii considerați de deosebită importanță pentru individ.

Deosebiri apar în raport cu indicatorii psihosociali. Astfel, pentru tinerii din activul U.T.C. de la sate o importanță esențială are perfecționarea profesională, pentru restul tinerilor săteni — îngrijirea medicală, iar pentru tinerii din mediul urban posibilitățile de cîștig.

În raport cu *sexul* se observă că băieții indică în ponderea cea mai ridicată opțiunile pentru cîștig, iar fetele îngrijirea medicală. Cea mai mare diferență între băieți și fete (+10 în favoarea băieților) este la cîștig. În rest, nu se constată diferențe prea mari între sexe. Fetele acordă importanță mai mare decît băieții recreerii, îngrijirii medicale, timpului liber, perfecționării profesionale, contactelor umane, posibilităților de cumpărare.

Corelația cu *vîrsta* pune în evidență o serie de aspecte demne de a fi reținute. Astfel, la tinerii de vîrstă sub 20 de ani din activul U.T.C. de la sate ordinea condițiilor prioritare este următoarea : perfecționare profesională și îngrijire medicală, calitatea locuinței și recreere ; la tinerii de aceeași vîrstă din lotul de săteni ordinea este : îngrijire medicală, recreere, cîștig și perfecționare profesională, iar la tinerii orășeni de aceeași vîrstă ierarhia este : calitatea locuinței, recreere, cîștig, perfecționare profesională. Am insistat pe această categorie de vîrstă pentru a remarca, pe de o parte, existența acelorași opțiuni pentru unele condiții, pe de altă parte, rolul avut de apartenența la o categorie (rural, urban sau activ U.T.C. din sat) cu influență în ordinea ierarhică a opțiunilor.

Corelarea importanței acordată condițiilor de viață cu *aspirația către rural sau urban* pune în evidență rolul avut de dorința de a rămîne sau pleca din sat în diferențierea opiniilor tinerilor. Subiecții care vor să trăiască și

să muncească în sat acordă importanță mai mare îngrijirii medicale, calității locuinței, cîștigului, perfecționării profesionale și recreerii. Pentru tinerii care doresc să trăiască și/sau muncească în oraș mai importante sînt îngrijirea medicală, posibilitățile de cîștig.

Raportat la *ocupație* observăm la tinerii țărani cooperatori importanța acordată cîștigului și calității locuinței, la muncitori se detașează atenția dată îngrijirii medicale la distanță mare de perfecționarea profesională, cîștig și locuință, la cadrele didactice, în afară de îngrijirea medicală, un loc important îl ocupă posibilitățile de recreere și perfecționare profesională, la ingineri trei condiții se bucură de apreciere deosebită : perfecționarea profesională, relațiile cu colegii (cea mai mare din lot) și calitatea locuinței, la tehnicieni predomină opțiunile pentru calitatea locuinței urmate de cele pentru recreere, cîștig și îngrijire medicală, la grupul „alți intelectuali" două condiții au un rol esențial : îngrijirea medicală și perfecționarea profesională, la țăranii individuali se desprinde opțiunea pentru calitatea locuinței urmată de cea pentru cîștig, îngrijirea medicală și organizarea muncii, la grupul „alte ocupații" se acordă importanță îndeosebi îngrijirii medicale, posibilităților de recreere, perfecționării profesionale și cîștigului. În fine, remarcăm ponderea mică a importanței acordată de țărani, cu deosebire cei individuali, perfecționării profesionale și într-o oarecare măsură concluzia este sesisabilă și la tehnicieni, precum și atenția mai mare acordată de țărani organizării muncii.

Corelarea ocupației cu importanța acordată unor condiții de viață pune cu claritate în evidență rolul profesiei în orientarea tinerilor către un anumit gen de condiții. Cerințe proprii fiecărei ocupații determină opțiunea pentru acele condiții care satisfac exigențele unei profesii și ale individului care o practică.

Particularitățile fiecărui județ de care aparțin tinerii contribuie la diferențierea opțiunilor lor. Astfel, este de remarcat ponderea diferită a importanței acordată unor condiții în fiecare din județele cercetate.

Se pare că proveniența dintr-un anumit județ acționează mai puternic în diferențierea atitudinilor cu privire la importanța unor condiții de viață, cu precizarea că unele dintre ele cu pondere ridicată în cadrul lotului de tineri se regăsesc într-un număr dintre județele investigate.

3. Evoluția satului văzută de tineri

Am menționat de mai multe ori că satul contemporan din țara noastră se află într-un amplu proces de transformare ce impune acțiuni de durată. Numai prin valorificarea plenară a posibilităților materiale și umane din sat, prin realizarea deplină a personalității, satul poate deveni o comunitate puternică. Cum văd tinerii evoluția satului ? Nu se detașează o atitudine anume în legătură cu dezvoltarea satului. În proporții relativ egale lotul cercetat consideră că în sat se produc schimbări ce-l transformă în oraș — 31%; în sat au loc schimbări mari, dar este de dorit ca el să rămînă o așezare rurală — 28%; în sat nu sînt posibile schimbări deosebite — 15%. Un număr de tineri nu-și dau seama cum evoluează satul. Alte cercetări efectuate în România au evidențiat în ceea ce privește modelul economic al satului că majoritatea tinerilor preferă sate cu profil mixt economic agrar-industrial. Urmează grupul celor care optează pentru sate cu profil preponderent agrar și, în sfîrșit, sate cu funcție rezidențială și cu servicii sociale bine dezvoltate (proporția cea mai mică de opțiuni). Această ultimă categorie de preferințe, așa cum reiese din cercetarea sociologului Aurel Drăguț,[14] aparține tinerilor din satele situate în apropierea unor centre urbane, care concep satul ca parte integrantă a orașului învecinat, fie prin extinderea platformei industriale din oraș la nivelul teritorial al satelor, fie prin transformarea treptată a acestora în cartiere ale orașelor.

Procesul de dezvoltare a localităților rurale este corect înțeles de tineri, ei nedorind transformarea satului în oraș, ci modernizarea acestuia cu păstrarea specificului său, a tradițiilor locale. Dacă tinerii sînt atrași de gradul de confort al noilor locuințe realizate în sate și apreciază pozitiv proiectele de locuință, ei resping lipsa lor de specificitate. Uniformizarea stilurilor, ștergerea tradițiilor, pierderea unor valori etnografice nu sînt admise de tineri deoarece modernizarea satului nu ar trebui să ducă la știrbirea personalității lui.

Revenind la cercetarea noastră, remarcăm unele diferențieri în cadrul lotului cercetat în funcție de mediul

---

[14] Aurel Drăguț, *Stabilizarea tineretului la sate*, raport de cercetare, CCPT, 1981.

rezidențial. Tinerii din mediul urban în proporție foarte mică sînt de părere că în sat nu sînt posibile schimbări deosebite, opinie susținută doar de numai o treime dintre tinerii săteni. Este posibil ca tinerii din oraș să aprecieze transformările din sat prin ritmul cunoscut de mediul urban sau să exprime propria lor aspirație ca satul să devină un factor de schimbare asemănător orașului. La *tinerii din mediul urban* un loc important (mai mare decît la cei din sat) îl ocupă ideea conform căreia în sat se produc schimbări, dar este de preferat ca satul să rămînă așezare rurală.

Între *sexe* nu există diferențe notabile. Ar fi de consemnat că fetele în mai mică măsură decît băieții consideră că în sat nu se produc mari schimbări.

Nici *vîrsta* nu evidențiază deosebiri accentuate. Să reținem totuși că cei de vîrstă sub 20 de ani în proporție ceva mai mare decît restul declară că nu-și dau seama cum evoluează satul. Corelată cu categoria de tineri, vîrsta determină o serie de diferențe. Tinerii de vîrstă 21—23 ani din mediul urban declară în pondere mai mare că în sat se produc schimbări ce-l vor transforma în oraș, iar tinerii de peste 26 ani subliniază mai mult decît ceilalți tineri din oraș că în sat se produc mari schimbări, dar este de dorit ca el să continue a fi așezare rurală. Tinerii de vîrsta 24—26 ani din mediul rural în proporție mai mică decît restul tinerilor sînt de părere că în sat nu se produc schimbări deosebite, și în ponderea cea mai mare din lot declară că nu-și dau seama cum se dezvoltă comunitatea rurală. Cît privește pe tinerii din activul U.T.C., este de remarcat că cei de vîrstă sub 20 de ani și cei de peste 26 ani apreciază în măsură mai mare că în sat nu se produc schimbări deosebite, iar tinerii de vîrstă 24—26 ani în proporție mai mare decît ceilalți consideră că satul va deveni oraș.

Ocupația subiecților pare a fi factorul cel mai important de diferențiere a opiniilor tinerilor. Țăranii, cu deosebire cei individuali, sînt de părere în proporție foarte mare că în sat nu se produc mari schimbări și în ponderea cea mai mică din lot consideră că evoluția satului merge către oraș. Muncitorii și tehnicienii în mai mare măsură decît restul apreciază că satul se va transforma în oraș. În schimb inginerii și grupul „alți intelectuali“ în număr mai mare consideră că în sat asistăm la mari schimbări însă este de dorit să rămînă așezare

rurală. Cadrele didactice în proporții relativ egale indică itemurile „în sat se produc mari schimbări, dar este de preferat să rămînă așezare rurală" și „în sat se produc schimbări ce-l transformă în oraș". Rezultă și în cazul imaginii despre evoluția satului raportată la ocupație manifestarea unei aspirații specifice fiecărei profesii și chiar a unei atitudini față de sat. Țăranii, de pildă, văd evoluția satului lipsită de schimbări importante, deci exprimă, am putea spune, o anumită rezervă în capacitatea satului de a se schimba rapid, în timp ce muncitorii concep satul ca mergînd către modelul urban. Intelectualii sesizează schimbările produse în sat, însă sînt pentru păstrarea particularităților sale.

Apartenența la un *județ* polarizează opiniile tinerilor în sensul că un mare număr de subiecți care afirmă că în sat se produc schimbări deosebite ce-l transformă în oraș provin din comunele cuprinse în lot ce au perspectiva de a deveni orașe. Rezultă deci o anumită legătură între imaginea tinerilor despre evoluția satului și perspectivele de dezvoltare a satului.

Aspirația către urban sau rural nu aduce diferențe însemnate. Reținem totuși că tinerii care doresc să rămînă în sat în mai mare măsură decît tinerii care aspiră către oraș apreciază că în sat nu se produc schimbări deosebite. Dar tot la prima categorie se constată ponderea ridicată de opinii după care satul evoluează către oraș.

Tabelul nr. 4

%

Opinii despre evoluția satului	Locul de origine				
	comună suburbană	sat la 50 km de oraș	sat la 100 km de oraș	sat la peste 100 km de oraș	oraș
— în sat nu sînt posibile schimbări deosebite	18	29	37	21	14
— în sat se produc schimbări mari, dar doresc să rămînă așezare rurală	28	29	22	16	30
— în sat se produc schimbări ce-l vor transforma în oraș	36	27	24	32	30
— nu-mi dau seama	13	12	14	24	21

Locul de origine al tinerilor indică oarecare diferențe, așa cum se observă și în tabelul nr. 4.

Tinerii născuți în comune suburbane apreciază în proporție mai mare că satul se transformă în oraș, iar la tinerii din satele situate la peste 50 km de oraș predomină opinia că în sat nu se produc schimbări importante, spre deosebire de tinerii din satele plasate la distanță de peste 100 km de oraș la care ponderea o dețin cei care consideră că satul se transformă în oraș. Interesant de remarcat că tinerii născuți în oraș în proporție egală indică itemurile „în sat se produc schimbări mari, dar este de preferat să rămînă așezare rurală" și „în sat se produc schimbări ce-l transformă în oraș". Pe de altă parte, corelînd opiniile despre evoluția satului cu tipul de sat de care aparțin tinerii, se constată o legătură în sensul că tinerii din satele de cîmpie și deal în proporție relativ egală indică cele trei itemuri referitoare la dezvoltarea satului : evoluție către modelul urban, schimbări mari, dar să rămînă sat, în sat nu sînt posibile mari schimbări, în timp ce la tinerii din satele necooperativizate din zona de deal și la cei de la munte mai ales din satele cooperativizate apreciază că în sat nu sînt posibile schimbări deosebite.

Toate aceste asocieri relevă că imaginea tinerilor despre evoluția satului este dependentă de o serie de factori și particularități ale fiecărui grup de tineri. Lipsa unei dominante în opiniile tinerilor demonstrează diversitatea de atitudini, mentalități și comportamente față de evoluția satului care, probabil, sînt reflexul specificului satului sau a zonei de proveniență a tînărului.

4. **Opțiunea între urban și rural**

Am corelat unele dintre aspectele abordate pînă acum cu aspirația către urban sau rural, considerîndu-o ca indicator al atitudinilor față de sat. Mișcarea către urban se realizează în diferite forme, cu fluxuri și intensități diferite, în funcție de locul și perioada în care are loc. În continuare ne vom opri la analiza opțiunii între urban și rural pentru a urmări în ce măsură ea diferențiază lotul cercetat.

Investigația relevă că aproape jumătate dintre tinerii investigați doresc să trăiască și să muncească în sat, o

treime vor să trăiască și să muncească în oraș. Un număr mic de tineri doresc să trăiască în sat, dar să muncească în oraș, sau să trăiască în oraș și să muncească în sat.

Mediul de rezidență determină unele diferențieri. Cea mai mare parte din activul U.T.C. de la sate dorește să trăiască și să muncească la sate și aproape două treimi din rîndul celorlalți tineri din mediul rural preferă să rămînă în sat. Trei sferturi dintre orășeni doresc să trăiască și să muncească în oraș. 15% dintre ei vor să trăiască la sat și să muncească la oraș; aceștia probabil au dificultăți în integrarea urbană, neputînd să răspundă cerințelor normelor și valorilor vieții urbane sau poate preferă ca, rezidențial, să stea în sat pentru condițiile sale naturale sau pentru apropierea de părinți.

Dintre toate ocupațiile, țăranii în pondere foarte ridicată declară că doresc să rămînă în sat. Un procent important de tineri țărani cooperatori, muncitori și din grupul „alte ocupații" vor să trăiască și să muncească în sat. Intelectualii, cu deosebire cei din grupul „alți intelectuali", vor să trăiască și să muncească în oraș. Așadar, cel puțin la nivelul opiniei, există în rîndul tineretului rural o proporție mare de tineri care doresc să rămînă în sat și, implicit, nu vor să plece din sat. Tendința de plecare la oraș ca scop în sine se manifestă la un număr mic de tineri.

În raport cu *sexul* se constată că băieții și fetele din mediul urban doresc în pondere foarte mare să trăiască la oraș. Fetele din lotul de săteni și activul U.T.C. în proporție mai mare decît băieții din aceste grupuri ar dori să plece la oraș.

Tabelul nr. 5

%

Localitatea de origine	Aspirația către urban sau rural	
	să trăiască și să muncească în sat	să trăiască și să muncească în oraș
— comună suburbană	51	49
— sat la o distanță sub 50 km de oraș	57	43
— sat la o distanță sub 100 km de oraș	59	40
— sat la o distanță peste 100 km de oraș	32	68
— oraș	24	75

Corelarea *aspirației către urban sau rural* cu localitatea de origine evidențiază o serie de diferențieri (vezi tabelul nr. 5). Tinerii născuți în localități rurale situate la o distanță sub 100 km de oraș preferă mai mult decît ceilalți să trăiască și să muncească în sat. O foarte mare proporție de subiecți din satele plasate la o distanță de peste 100 km doresc să muncească și să trăiască în oraș. Probabil, în acest ultim caz, o influență în motivarea acestei aspirații o are distanța mare de la sat la oraș datorită căreia se produc dificultăți în viața sătenilor din aceste localități. Trei sferturi dintre tinerii născuți la oraș doresc să trăiască și să muncească la oraș. Trebuie să nuanțăm această concluzie prin luarea în considerare a categoriei tinerilor. Subiecții din mediul rural născuți la oraș în proporție mai mare decît tinerii urbani născuți la oraș doresc să rămînă în sat. La fel și cei din activul U.T.C. de la sate, în proporție de aproape jumătate vor să rămînă în sat. La tinerii din mediul urban localitatea de origine nu influențează aspirația tinerilor, adică în pondere foarte ridicată ei vor să trăiască și să muncească în oraș. În fine, mai este de semnalat că tinerii săteni și cei din mediul urban născuți în comune suburbane, într-o proporție mai mare ar vrea să trăiască în sat, dar să muncească în oraș. La această categorie de tineri se manifestă o oscilare între urban și rural fără ca ei să aparțină nici uneia dintre ele. În plan psihologic și social apar la acești tineri consecințe deosebit de complexe, nu ușor de descifrat cu tehnicile simple de investigație. Tinerii sînt atrași de sat prin tradiții, familie, însă ei vor ca satul să le permită valorificarea maximă a potențialului lor de muncă, a nivelului de cunoștințe și calificare profesională pentru activități din mediul rural, dar să le ofere în același timp posibilități culturale și spirituale similare celor din oraș.

Nu se constată diferențe mari între tineri în funcție de *tipul de localitate rurală în care trăiesc*. Este de reținut că un număr mai mare de tineri din satele cooperativizate din zonele de deal și din satele necooperativizate din zonele de munte susțin că vor să muncească și să trăiască în sat. De asemenea, semnalăm o pondere ceva mai ridicată a tinerilor din satele cooperativizate de cîmpie care vor să trăiască în sat, dar să lucreze în oraș. Se observă că localitatea de origine influențează mai puternic aspirația către urban sau rural decît tipul de locali-

tate în care locuiesc tinerii. Probabil, mai importante în dorința de a rămîne sau pleca din sat sînt modelele culturale specifice localității de origine.

Diferențe apar între *județe*. Tinerii din județele cu sate de munte și deal, în proporție foarte mare (peste trei sferturi) doresc să rămînă în sat. Ponderea tinerilor care vor să trăiască și să muncească în oraș din județele cu sate de cîmpie este mai mare decît a celor care vor să rămînă în sat. De menționat că mai mult de jumătate dintre tinerii ialomițeni doresc să rămînă în sat, dar să lucreze în oraș. Datele de mai sus reliefează importanța în aspirația către urban sau rural a condițiilor specifice fiecărui județ. De aici rezultă că problema stabilității tineretului la sate este în funcție de fiecare județ și chiar de fiecare localitate rurală.

Acestea sînt doar cîteva aspecte referitoare la opțiunea între urban și rural. Utilizarea ca indicator în studiul altor atitudini și opțiuni ale tinerilor aduce elemente în plus asupra ei.

5. Aspirația cu privire la locul de muncă al copiilor

În strînsă legătură cu aspirația către urban sau rural este problema viitorului mediului de rezidență al copilului, așa cum este dorit de tineri. Trecînd peste faptul că un număr de tineri nu și-au pus încă o asemenea problemă, reținem că o parte dintre subiecți doresc ca fiul (fiica) lor să locuiască și să lucreze în oraș, iar alții vor să rămînă în sat și să lucreze în agricultură. Acestea sînt cele două tendințe. Se mai remarcă dorința unor tineri de a rămîne copilul lor în sat, dar să lucreze în sectoare nonagricole, după cum o altă categorie optează pentru oraș ca rezidență, dar copilul să lucreze în sat.

Ocupația determină importante deosebiri cu privire la perspectivele mediului de rezidență și de muncă al copilului. Țăranii individuali doresc să rămînă copilul în sat în agricultură. Un loc important îl ocupă la lotul de țărani cooperatori subiecții care doresc pentru copilul lor să rămînă în sat, fie în agricultură, fie în alte ramuri. Intelectualii și tehnicienii în marea lor majoritate sînt orientați către oraș în ceea ce privește viitorul copilului lor. Să precizăm însă că un mare număr de in-

gineri doresc pentru copilul lor să rămînă în sat și să lucreze în agricultură. Rezultă din concluziile de mai sus că reproducerea forței de muncă pentru sat, în viziunea tinerilor, are loc din rîndul țăranilor, muncitorilor și parțial din rîndul unei părți a intelectualității din mediul rural.

Corelarea *aspirației către urban sau rural* cu perspectivele locului de rezidență și de muncă al copilului relevă că subiecții care concep viitorul copilului în sat aspiră în proporție foarte mare să rămînă în sat spre deosebire de cei care vor pentru copilul lor locuință și loc de muncă la oraș, orientați, se înțelege, și ei către modelul urban de viață.

Sexul determină unele deosebiri. Fetele, cu deosebire cele din mediul rural, doresc mai mult decît băieții, pentru copiii lor să locuiască și să muncească la oraș. La băieți predomină cei care vor ca fiii sau fiicele lor să rămînă în sat și să lucreze în agricultură. Ca și cu prilejul discutării altor aspecte, fetele dovedesc o tendință mai puternică de emancipare socială, inclusiv în ceea ce privește perspectivele copiilor.

O corelație semnificativă există între *locul de origine* și perspectivele pentru copii. Cei născuți la oraș numai un sfert dintre ei vor pentru copiii lor stabilirea în mediul rural, în aceeași situație fiind și tinerii născuți în localități plasate la o distanță mai mare de 100 km de oraș.

Mare parte din activul U.T.C. de la sate aspiră pentru copii la un loc de muncă și de rezidență în sat. La ceilalți săteni se constată un oarecare echilibru între opțiunea pentru sat și cea pentru oraș. Tinerii din mediul urban se orientează preponderent către oraș cu privire la viitorul copiilor. Totuși, există un procent relativ ridicat de opțiuni ale tinerilor orășeni pentru sat ca mediu de rezidență și de muncă pentru copiii lor.

Așadar, se observă la nivelul opiniei dorința unei mari părți a tineretului sătesc de a rămîne în sat și de a-și îndruma copiii lor către sat, nefiind de neglijat nici proporția subiecților din mediul urban care aspiră pentru copiii lor să rămînă în sat. Aceasta este o dovadă peremptorie a faptului că o parte importantă dintre tinerii investigați nu refuză stabilirea copiilor în sat. Dimpotrivă, o acceptă. Deci problema fundamentală nu este atît aspirația tinerilor de a pleca din sat, care nu este un ele-

ment dominant la subiecții cercetați, cît condițiile care generează și stimulează această aspirație. De aceea, este necesară cunoașterea situațiilor concrete din fiecare localitate, a fiecărui grup de tineri și, mai ales, a modului cum sînt înfăptuite unele dintre cerințele reale ale tinerilor din mediul rural. Nu viața din sat este respinsă de tineri, după cum vom vedea mai departe, cît modul de organizare, caracterul raporturilor interumane, capacitatea fiecărei localități de a fi deschisă la inovație, la nou, la introducerea mijloacelor moderne de muncă și de producție. Asupra acestei chestiuni vom reveni.

În contextul analizei opțiunii pentru sat un aspect interesant îl reprezintă opinia tinerilor despre mediul *unde familiile trăiesc mai bine*. Din datele cercetării nu se detașează nici un tip de răspuns ca avînd o pondere deosebită[15]. Remarcăm că aproape o treime dintre tineri consideră că atît familiile din sat, cît și cele din oraș trăiesc bine. O cincime dintre subiecți afirmă că familiile din sat cu angajați la oraș trăiesc bine, iar o altă cincime apreciază că familiile care lucrează în sat trăiesc mai bine. Există și un număr de tineri pentru care familiile stabilite definitiv la oraș au un nivel de viață mai bun.

O imagine mai nuanțată este dată de corelația cu categoria de tineri. Astfel, tinerii din activul U.T.C. de la sate, în proporția cea mai mare din lot, consideră că familiile care lucrează în sat trăiesc mai bine, iar ponderea cea mai ridicată din lot sînt de părere că toate familiile, fie că trăiesc în sat, sau că sînt stabilite la oraș trăiesc la fel de bine. La ceilalți tineri săteni și mai ales la tinerii orășeni un loc important îl ocupă ideea că familiile din oraș trăiesc mai bine.

Ocupația determină unele diferențieri în cadrul lotului cercetat. Se constată că un mare număr de tineri țărani individuali, cooperatori și ingineri consideră că familiile care lucrează în sat trăiesc mai bine. De asemenea, merită a fi consemnat faptul ca grupul „alți in-

---

15 Opiniile tinerilor pe lotul global se structurează astfel :
— 29% susțin că atît familiile din sat, cît și cele din oraș trăiesc bine ; 20% afirmă că familiile din sat, dar cu angajați la oraș trăiesc mai bine ; 19% consideră că familiile care lucrează în sat trăiesc mai bine ; 14% declară că familiile stabilite definitiv la oraș trăiesc mai bine ; 5% susțin că familiile alcătuite numai din încadrați la oraș trăiesc mai bine ; 13% nu cunosc.

telectuali“ și ingineri în proporție mare sînt de părere că familiile din sat cu încadrați în oraș au un nivel de viață mai ridicat. Tehnicienii și grupul „alte ocupații“ indică în pondere mai mare decît ceilalți că toate familiile trăiesc la fel.

Deosebiri sînt între *sexe*. Fetele, în proporție mai mare decît băieții, apreciază că toate familiile trăiesc în același mod, iar băieții mai mult decît fetele cred că familiile care lucrează în sat au un nivel de trai superior celor din oraș.

Datele de mai sus relevă transformările profunde cunoscute de societatea noastră în apropierea condițiilor de viață ale satului de cele din mediul urban. Se degajă din opiniile exprimate de tinerii investigați exprimarea acestor mutații intervenite în viața social-economică a satului. Un studiu recent aparținînd sociologului Dumitru Sandu relevă schimbări esențiale în structura gospodăriilor rurale[16]. Astfel, în 1966 ponderea o dețineau gospodăriile al căror cap de familie era țăran cooperator sau personal neocupat în sectorul de stat, fiind urmată de cele conduse de muncitori și cele mixte. În 1977, conform recensămîntului, dominante sînt gospodăriile conduse de muncitori secundate de cele al căror cap de familie era cooperator. Este interesant că ponderea familiilor conduse de țărani cooperatori fără activi în sectorul de stat a scăzut de la 46,32% în 1966 la 22,64% în 1977. Același studiu subliniază că în perspectivă satul va cunoaște expansiunea gospodăriilor conduse de muncitori sau de către personal aparținînd intelectualilor sau funcționarilor. În concluzie, se apreciază că „gospodăriile conduse de persoane ocupate în sectorul de stat au avut o creștere a dimensiunii medii mult mai importantă decît cele conduse de activi din sectorul cooperatist sau individual“[17].

---

[16] Dumitru Sandu. *Migrația și schimbarea structurii sociale în mediul rural*, în Satul românesc, ed. cit., p. 118.

[17] *Ibidem*, p. 128. Această concluzie confirmă datele altor cercetări. „Familiile care-și au sursele de venit numai din sectorul agricol reprezintă circa 10%, cele din care-și asigură venitul numai din industrie sau numai din servicii reprezintă cca 10%, iar cele angajate bi și trisectorial reprezintă 80% din totalul familiilor din mediul rural“, scrie Al. Bărbat în *Satul românesc sub incidența revoluției industrial-agrare*, în Noua revoluție agrară în România, Editura Politică, București, 1982, p. 154—155.

Toate aceste schimbări cunoscute de evoluția gospodăriilor reflectă transformările în nivelul de viață, in gradul de civilizație. Astfel, se explică unele dintre concluziile cercetării noastre, în special cea referitoare la diversitatea opiniilor subiecților cu privire la calitatea vieții în funcție de mediul de rezidență, din care este totuși de reținut ponderea mai ridicată a celor care sînt de părere că toate familiile fie că sînt la sat, fie că sînt la oraș trăiesc bine.

Rezultă că abordarea unor probleme ale vieții satului este în strînsă legătură cu ascendentul pe care-l au în mediul rural categorii sociale legate de organizarea și conducerea modernă a satului, a întregii activități sociale, economice și spirituale din această comunitate umană. Ruralul nu mai este preponderent țărănesc, ci muncitoresc și intelectual. De aici, aspirații specifice în ceea ce privește dezvoltarea satului, raporturile sale cu orașul etc.

Aspirația tinerilor către urban sau rural influențează atitudinile tinerilor, așa încît majoritatea subiecților, care susțin că familiile care lucrează în sat trăiesc mai bine, vor să rămînă și să muncească în sat. De asemenea, mai mult de jumătate dintre cei care declară că optează pentru sat consideră că toate familiile trăiesc la fel. Tinerii care susțin că familiile stabilite definitiv la oraș trăiesc mai bine, majoritatea dintre ei doresc să devină orășeni.

Locul de origine și *localitatea în care locuiesc* subiecții nu determină deosebiri importante, un argument în favoarea ideii că în structurarea imaginii despre nivelul de trai al familiilor în funcție de mediul de rezidență intervin alte elemente.

Diferențe apar între *județele* din care provin loturile investigate. În lipsa unor analize aprofundate a acestei probleme este dificil de a găsi o explicație la aceste diferențe între județe. Probabil, situația concretă din familia tinerilor investigați a contribuit la exprimarea unei anumite atitudini. Așa, de pildă, tinerii în a căror familie există angajați la oraș au tendința de a considera familiile cu angajați sau stabilite definitiv la oraș ca avînd un nivel de trai mai ridicat. Aceasta este o ipoteză. Rămîne ca cercetări viitoare să aducă noi clarificări în această problemă a modului și calității vieții.

6. Opțiunea pentru o altă localitate

Elemente importante în legătură cu atitudinea tinerilor față de sat aduce și cunoașterea gradului în care ei doresc să se mute în altă localitate.

Trei sferturi dintre tinerii investigați nu doresc să plece din satul (orașul) în care s-au stabilit[18]. Un număr foarte mic de subiecți vor să plece la oraș (în cazul tinerilor din mediul rural) sau la sat (în cazul tinerilor din mediul urban). Se adeverește și de această dată teza că o mare parte a tineretului, cu deosebire cel din sat, nu este orientată către tendința de a pleca din localitatea de rezidență. Este de observat că tinerii din sat dovedesc o stabilitate mai mare decît tinerii din mediul urban, care în proporție mai mare ar dori să se stabilească în alt oraș. Așadar, majoritatea tinerilor din mediul rural nu doresc să plece din sat. Odată stabiliți, integrați în profesie, ei nu-și propun să migreze în alte localități rurale sau urbane.

Raportînd această opțiune la *sex* să reținem că fetele, cu deosebire cele din mediul rural, în mai mare măsură decît băieții, ar dori să plece din satul lor în alt sat sau la oraș.

Corelarea dorinței de a pleca din sat (oraș) cu *aspirația către urban sau rural* relevă că tinerii care ar vrea să plece din localitatea unde locuiesc aspiră în foarte mare măsură către urban, precum și faptul că opțiunea pentru sat sau oraș nu se identifică cu dorința de a pleca din sat (vezi tabelul nr. 6). Așa se explică de ce în rîndul celor care nu vor să plece din sat există un număr de tineri care ar dori să trăiască și să muncească în oraș. Este exprimată deci numai o aspirație și nicidecum decizia de a se muta la oraș.

---

18 La întrebarea *„Cunoașteți un alt sat (oraș) unde v-ar place să trăiți ?“* tinerii din lotul global au optat după cum urmează:
- 34% afirmă că cunosc un asemenea sat (oraș), dar nu vor să plece din satul (orașul) lor ;
- 26% declară că nu s-au gîndit la așa ceva ;
- 15% declară că nu cunosc și nu vor să plece din satul (orașul lor) ;
- 9% cunosc un asemenea sat (oraș) și ar dori să se stabilească acolo ;
- 6% cunosc și vor să plece la oraș (sat) ;
- 5% declară că nu există un asemenea sat (oraș) ;
- 3% declară că nu cunosc, dar ei vor să plece la oraș (sat) ;
- 2% declară că nu cunosc, dar ei vor să se stabilească într-un asemenea sat (oraș).

Tabelul nr. 6

%

Dacă ar dori că trăiască în alt sat	Aspirația către rural sau urban: să trăiască și să muncească în sat	Aspirația către rural sau urban: să trăiască și să muncească în oraș
— da, cunosc și vreau să mă stabilesc acolo	37	63
— da, cunosc, dar nu vreau să plec din satul (orașul) meu	59	41
— da, cunosc, dar aș vrea să trăiesc la oraș (sat)	22	77
— nu cunosc, dar vreau să trăiesc într-un asemenea sat (oraș)	39	60
— nu cunosc și nu vreau să plec din satul meu	71	28
— nu cunosc, dar eu vreau să plec la oraș (sat)	7	93
— nu există un asemenea sat	47	53
— nu m-am gîndit la așa ceva	39	61

Tabelul nr. 7

%

Tipul de răspuns	Ocupația: Țăran	Muncitor	Cadru didactic	Inginer	Tehnician	Alți intelectuali	Țăran individual	Alte ocupații
— da, aș vrea să mă stabilesc în alt sat	14	6	8	—	3	4	2	2
— da, cunosc, dar aș vrea să mă stabilesc la oraș	6	6	11	11	8	18	—	10
— nu cunosc, dar aș vrea să trăiesc într-un asemenea sat	1	3	2	—	2	—	2	5
— nu cunosc, dar vreau să plec la oraș	1	4	6	6	3	15	2	8
— cunosc, dar nu vreau să plec din satul meu	39	28	22	40	33	7	62	22
— nu cunosc, dar nu vreau să plec din satul meu	14	17	12	11	20	11	5	24
— nu există un asemenea sat	4	5	3	—	5	11	5	6
— nu m-am gîndit la așa ceva	20	31	35	31	25	30	21	23

Ocupația subiecților aduce o serie de nuanțe în analiză cum se poate observa din tabelul nr. 7. Tinerii țărani individuali în proporție foarte mică ar dori să se mute la oraș sau să se mute în alt sat. Ponderea cea mai mare de opțiuni pentru altă localitate, în special orașul, o întîlnim la grupul „alți intelectuali" și cadre didactice. Deși mai mic, nu este de neglijat procentul de 22% dintre țăranii cooperatori care și-au manifestat dorința de a migra în alt sat sau în oraș. Rezultă că două categorii de ocupații : țăranii cooperatori și intelectualii, exclusiv inginerii, au tendința mai puternică de a pleca din sat. Cauze, în special acelea care țin de exercitarea profesiei în condiții optime, posibilitățile de perfecționare și promovare profesională, precum și posibilitățile reduse de cîștig, cu deosebire la unii țărani cooperatori, determină pe unii tineri să se orienteze către alte localități rurale sau urbane, unde, cred ei, ar putea realiza mai bine unele dintre aspirațiile lor și unde le-ar plăcea să trăiască.

S-a subliniat [19] existența unui complex de factori care determină pe unii tineri să plece din sat : *economici* — atracția economică exercitată de zona urbană (existența unei retribuții superioare la oraș sau în zonele industriale, un program de muncă regulat, existența unui program de asigurări sociale superior celui din mediul rural) deficiențe și insatisfacții economice prezente în sat (situația economică necorespunzătoare a unor C.A.P., aplicarea uneori neadecvată a sistemului stimulativ de plată a muncii agricole) ; *socioculturali* — posibilități de promovare limitată în mediul rural, decalaj între standardul de viață în zona rurală și cea urbană, condiții și dotări insuficiente în sat, posibilități restrînse de petrecere a timpului liber ; *psihologici* — orientarea aspirațiilor tinerilor către condiția urbană, existența unui curent de opinie favorabil orașului, conștientizarea elementelor de prestigiu social oferite de exercitarea unei meserii neagricole într-un centru urban, tendința tinerilor de a se elibera de normele riguroase ale controlului social din sat.

În condițiile existenței unui curent de opinie favorabil orașului, decizia de a pleca din sat este de multe ori consecința apartenenței la anumite grupuri de gene-

---

19 Aurel Drăguț, *Migrația tineretului spre oraș*, în „Viitorul social" nr. 2, 1979, p. 316.

rații mai predispuse la mobilitate. Dorința de a avea în continuare contacte sociale cu indivizi de aceeași vîrstă care vor să plece din sat reflectă nevoia de realizare în planul comunicării umane. Dar cum satisfacerea acestei nevoi nu se mai poate înfăptui în sat datorită numărului mic de tineri, plecarea la oraș este inevitabilă.

S-a afirmat deja că plecarea tinerilor la oraș se datorează aspirației lor spre succes social. Cei care pleacă din sat nu pleacă pentru a căuta pur și simplu un loc de muncă, ci din dorința de împlinire socială, greu sau imposibil de realizat în sat.

Într-o altă cercetare se subliniază că plecările din sat și în genere sosirile în oraș nu sînt determinate, în principal, de creșterea locurilor de muncă în întreprinderile industriale. „Rolul esențial în declanșarea curentelor migratorii din rural a revenit unor factori de respingere localizați în comunitățile de origine a migranților“ [20]. Atracția industrială și atracția extraprofesională sînt alți factori ce contribuie la decizia de a pleca din sat. Dar concluzia cea mai importantă care se degajă din cercetarea amintită se referă la faptul că nivelul și ritmul de creștere a veniturilor obținute de cooperatori nu sînt singurul element ce influențează decisiv rămînerea sau plecarea din sat.

Concluziile cercetărilor expuse mai sus sînt confirmate în mare parte și de datele cercetării noastre, evidențiindu-se însă unele deosebiri care nuanțează atitudinea tinerilor față de migrarea către oraș. Reamintim că cei mai mulți dintre tinerii investigați nu vor să plece din sat, dar anumite *situații particulare* contribuie la decizia de a pleca în altă parte, idee întărită și de opiniile tinerilor cu privire la ceea ce-i determină pe unii tineri să meargă la oraș [21].

---

[20] Dumitru Sandu, *Comunitatea locală — unitate de diferențiere a migrației*, în *„Viitorul social“* nr. 4/1978, p. 705.

[21] Motivele pentru care unii tineri pleacă din sat vizează caracterul muncii în agricultură, concordanța dintre locurile de muncă și nivelul de pregătire școlară, modul de petrecere a timpului liber, ritmul de muncă, dorința de emancipare, convingerea că perfecționarea și afirmarea profesională se pot realiza pe deplin numai în oraș etc.

Plecarea tinerilor din sat este pusă și pe seama lipsei de educație, precum și în legătură cu tendința lor de a trăi mai ușor, fiind convinși că la oraș se muncește mai ușor și se poate trăi mai bine ca în sat.

Mulţi dintre tineri apreciază satul ca aşezare umană plasată într-un cadru natural, nepoluat şi tradiţional. Raporturile interumane, modul de organizare a gospodăriilor, obiceiurile, cinstea, atmosfera din familiile ţărăneşti sînt trăsături pozitive ale satului remarcate de tineri. Apoi dispunerea de lot personal, casa cu curte, convieţuirea cu părinţii, locuinţa sînt alte motive ce-i fac pe tineri să valorizeze satul.

Stabilitatea tineretului din mediul rural, ipotetic este diferită de la judeţ la judeţ. Pentru că situaţii specifice unui judeţ ar determina rămînerea sau plecarea din sat a tinerilor. Însă corelarea dorinţei de a pleca din localitatea de rezidenţă cu *judeţul* subliniază că în nici un judeţ nu există o pondere ridicată de subiecţi dornici să schimbe satul. Se impune a releva în acelaşi timp că în toate judeţele predomină în rîndul tinerilor care vor să plece din satul lor, cei interesaţi să se stabilească în alt sat. Şi această corelaţie dovedeşte că cel puţin pentru tinerii investigaţi problema plecării din sat nu se pune. Iar în cazul tinerilor (în pondere mică după cum s-a remarcat) ce vor să se stabilească în altă localitate, majoritatea dintre ei vor să se mute în alt sat.

Rezultă că nu atracţia oraşului îi determină pe tinerii din mediul rural să migreze, ci motivaţii ce ţin de gradul mai înalt de civilizaţie şi de satisfacerea unor trebuinţe proprii. După cum a reieşit din cercetare, tinerii refuză, pe bună dreptate, unele dintre neîmplinirile vieţii rurale, care nu ţin însă de dificultăţile condiţiilor naturale sau de muncă, cît mai ales de decalajul valoric între nivelul profesional tot mai înalt al tinerilor şi realitatea muncii în sat. În acelaşi timp este de consemnat şi atitudinea unor tineri care cred că adevărata lor realizare profesională s-ar produce numai în mediul urban, chiar şi în profesii care nu se pot exercita decît în agricultură. Sînt în acest caz deficienţe de educaţie *, un mod precar de a înţelege sensurile profesionalizării în societatea romă-

---

* Interesante sînt opiniile tinerilor conform cărora tinerii pleacă la oraş datorită *influenţei exercitate de părinţi.* Aceştia ar avea un rol decisiv în decizia unor tineri de a se stabili în mediul urban. Atît în imaginea unor tineri, dar, mai ales, în viziunea unor părinţi plecarea la oraş este modalitatea fundamentală de depăşire a propriei condiţii sociale şi profesionale. „Optica greşită după care la oraş s-ar putea realiza mai bine şi că este «cineva» dacă merge la oraş" scria în acest sens un tînăr.

nească de astăzi. Pregătirea profesională, așa cum am menționat, nu se face în sine, ruptă de mediul real de desfășurare a ocupației respective.

Cercetarea a pus în lumină o anumită dependență a aspirațiilor și opțiunilor tinerilor de sistemul de valori caracteristic satului contemporan. Structurile vechi ale satului dispar treptat sau suferă influențe puternice din partea modelului urban. Are loc un proces complex de transformare a valorilor. Astăzi valorile tradiționale fundamentale nu mai constituie nucleul sistemului de valori din sat. Predominante sînt valorile de tranziență. Mai mult, am putea vorbi de o instabilitate valorică, de un dezechilibru axiologic. Valorile tradiționale legate de producție, consum și proprietate dispar treptat. La tineri unele din aceste valori au dispărut definitiv. Noile valori se consolidează treptat, ele avînd în centrul lor nu țăranul în general cum este conceput tradițional, ci un lucrător al pămîntului mai bine instruit, dar mai puțin educat pentru rigorile vieții rurale, un lucrător care aspiră la un status ocupațional și social cu nimic mai prejos de cel al lucrătorului industrial. Afirmarea noilor valori este în strînsă legătură cu creșterea nivelului tehnic, de productivitate și eficiență socială a muncii în agricultură în special și a activității din sat în general.

Altădată țăranul acorda puțină importanță consumului, mai ales în viața cotidiană. Mobilarea interiorului casei sale era simplă. Hrana era frugală. Consumul în perioada sărbătorilor familiale și religioase juca un rol esențial, contribuind la consolidarea sau creșterea prestigiului social al familiei în cadrul comunității rurale.

Țăranul trăia în lumea sa proprie, în propriul său sistem de valori care, în general, nu comunica cu valorile din afara satului. Evident, un asemenea tip de țăran a dispărut. Astăzi, figura centrală a satului este producătorul caracterizat printr-un grad înalt de pregătire profesională, capacitate de a introduce noi tehnici de lucru, de a produce schimbări esențiale. Importantă pentru el nu este mărimea suprafeței terenului agricol personal, așa cum era la țăranul tradițional, ci asigurarea unui standard de viață cît mai ridicat, ca și aspirația către o pregătire profesională cît mai complexă. Dacă în sistemul tradițional sătenii, mai ales țăranii, erau centrați pe valori particulare, astăzi sătenii asimilează valorile universal recunoscute.

Ritmul rapid de transformare conduce la apariția contradicțiilor interioare în cadrul noului sistem de valori. Aceste contradicții sînt între valorile recunoscute sau postulate pe care tinerii din lotul cercetat le afirmă ca opțiuni personale și acelea realizate concret în comportamentul lor. De pildă, tinerii care fac o apreciere pozitivă asupra muncii intelectuale și a modului de viață urban consideră negative munca și viața în mediul rural. Sau cînd tinerii din sat ar dori să realizeze valorile recunoscute de ei (de pildă cele legate de munca în industrie), dar condiții obiective și subiective nu le permit s-o facă. Există două situații : 1) structura socio-economică a satului se schimbă mai rapid decît atitudinile și aspirațiile tinerilor ; 2) sistemul de valori se schimbă mai rapid decît condițiile reale. În acest context, este de menționat că poate avea loc o urbanizare a modului de viață al tinerilor săteni în lipsa unor condiții economice și sociale concrete, reale, în sate depărtate mult de oraș. Această urbanizare se face și prin mass media și prin contacte cu orașul. În acest tip de localitate, cum este cea îndepărtată de oraș, aspirația către modul de viață urban este mai puternică, mai clară și mai tranșantă.

Ce rezultă din aceste particularități ale sistemului de valori al tinerilor săteni ?

Structura rurală actuală nu este una stabilă în sensul celor expuse anterior. Ea nu se realizează în întregime autonom și nici nu mai este posibil așa ceva în situația raporturilor strînse dintre sat și oraș. Dar atît timp cît satul este nevoit să-și procure cele necesare unui mod de viață tipic omului actual (alimentație, cultură, profesie, organizarea timpului liber), instituirea unor valori în sat este un proces complex și dificil. În perioada postbelică, perioada edificării socialismului la noi în țară, colectivitățile rurale s-au modernizat și modificat ca urmare a transformărilor din activitatea agrară, în contextul puternicelor prefaceri din întreaga economie și în primul rînd din industrie. Se cuvine însă ca această restructurare de fond a comunităților rurale [22] să fie însoțită și de schimbări profunde în sistemul de valori care înseamnă de fapt crearea unor valori noi în consonanță

---

[22] Cf. Ioan Mihăilescu, Ioan Matei, *Prefață la Satul românesc*, Editura Academiei, București, 1985, p. 8.

cu asemenea mutații. Dacă nu mai este posibilă revenirea la statutul de așezare independentă exprimat, de regulă, printr-o izolare de oraș, situație fără îndoială de nedorit, atunci se impune propulsarea satului peste tot în raportul său firesc cu orașul, adică o comunitate cu structuri proprii, valori și norme specifice, apte să permită o integrare eficientă a sătenilor în viața profesională. Se impune deci crearea și consolidarea unor structuri valorice în sat care să reprezinte temeiul opțiunii de a rămîne în sat și a participa nemijlocit la dezvoltarea acestuia. Creșterea productivității muncii agricole, a producției agricole, modernizarea agriculturii și a satului nu sînt posibile fără o forță de muncă bine calificată pentru agricultură. Dacă munca în agricultură este asemănătoare cu oricare muncă din ramurile de vîrf ale industriei, dacă agricultura este o ramură prioritară a economiei la fel ca industria, atunci ele cer personalități puternic profesionalizate, cerință la care poate răspunde mai ales tineretul centrat însă pe noi valori și norme ce se impun a fi generalizate și în sat.

Satul nu poate să facă abstracție de influența benefică a urbanului. Modernizarea producției, în general a vieții economice din sat, mult mai diversă decît în satul tradițional, reprezintă una din mutațiile esențiale din comunitatea rurală. Constituirea noului sistem de valori al satului trebuie să exprime aceste prefaceri concomitent cu păstrarea specificului său, conservarea identității culturale a satului, se înțelege nu în sensul unei viziuni folclorizante, ci în strînsă legătură cu viața culturală contemporană.

7. Rolul categoriilor sociale în dezvoltarea satului

Dezvoltarea istorică a satului românesc este opera clasei țărănești. Țărănimea a reprezentat de-a lungul întregii noastre istorii forța socială principală a țării care a contribuit decisiv la afirmarea spiritului național, la crearea și transmiterea limbii române, făurirea valorilor perene ale civilizației și culturii noastre. Epoca modernă, cu deosebire etapa făuririi societății socialiste, a determinat schimbări radicale în structura de clasă a societății în ansamblu, a satului în special. Au apărut noi clase, și menționăm în primul rînd muncitorimea care devine clasă

conducătoare în sistemul nostru social. Țărănimea se transformă profund căpătînd noi trăsături și noi roluri sociale și economice. Este de reținut ca o particularitate a evoluției claselor în societatea românească modernă faptul că principalul rezervor de generare a unor clase și grupuri sociale (proletariatul și intelectualitatea) o reprezintă țărănimea. În perioada edificării societății socialiste, din rîndul țărănimii s-a recrutat cea mai mare parte a muncitorilor industriali. În etapa actuală de evoluție a satului, țărănimea participă împreună cu toate celelate categorii sociale la dezvoltarea comunității rurale, a societății noastre, fiind integrată în amplul proces de omogenizare socială, cu profunde semnificații.

„Trebuie să avem permanent în vedere, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, că înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate va duce la dispariția treptată a deosebirilor esențiale și la apropierea tot mai mult a condițiilor de muncă și de viață de la orașe și sate, la omogenizarea societății și crearea unui popor muncitor, unit, stăpîn deplin pe destinele sale“ [23].

Luînd în seamă aceste premise să urmărim în continuare cum văd tinerii *rolul diferitelor categorii sociale în dezvoltarea satului?* Mai mult de jumătate dintre tinerii investigați (51%) consideră că toate categoriile sociale din sat au un rol important în evoluția satului. O pondere mai mare de tineri (28%) sînt de părere că țăranul are un rol decisiv în producerea schimbărilor din sat. De remarcat proporția mică de tineri (5%) care indică intelectualul ca factor esențial în dezvoltarea satului.

Cît privește *prestigiul fiecăreia dintre categoriile sociale în sat,* notăm ponderea ridicată a subiecților — 63% — care susțin că toate categoriile sociale trebuie să se bucure în aceeași măsură de prețuire din partea societății, reținînd că această atitudine este exprimată de un număr mai mare de tineri decît în cazul opiniei despre rolul categoriilor sociale în transformarea satului.

Există o corelație puternică între imaginea tinerilor despre categoria socială care ar trebui să se bucure de

---

[23] Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român,* Editura Politică, București, 1986, p. 24—25.

prețuire deosebită în societate și imaginea despre prestigiul unor ocupații[24].

Majoritatea tinerilor care apreciază că muncitorul trebuie să primească o înaltă stimă socială consideră ocupațiile muncitorești cu un înalt prestigiu. Subiecții care declară că țăranul ar trebui să se bucure de prețuire deosebită în proporție mai mare decît restul sînt de părere că ocupațiile agricole au un înalt prestigiu. În același timp, este de remarcat că dintre tinerii care indică intelectualul drept categoria cu un înalt prestigiu social se detașează ponderea cea mai mare din lot care notează mai exigent prestigiul profesiilor agricole.

Rezultă că imaginea majorității tinerilor este orientată către luarea în considerare a tuturor categoriilor sociale existente în sat și nu doar a uneia singure. Predomină în convingerea lor că satul astăzi se dezvoltă prin contribuția tuturor categoriilor sociale.

Analiza în funcție de indicatorii psihosociali nuanțează mai mult imaginea tinerilor. Astfel, diferențele între cele trei categorii de tineri (activul U.T.C. de la sate, tineri săteni și tineri orășeni) vizează doar ponderea diferită a fiecărei categorii sociale, fără a se schimba ierarhia din cadrul lotului general. Este de reținut că dacă la activul U.T.C. se remarcă ponderea celor care consideră de aceeași importanță toate categorile sociale în evoluția satului, la ceilalți tineri proporția acestei opțiuni este sub jumătate din subiecții investigați ; la aceștia un loc mai mare îl ocupă opiniile după care muncitorul sau țăranul au un rol important în dezvoltarea satului.

Localitatea de origine a tinerilor determină anumite diferențe între subiecți. Cei născuți la oraș în proporția cea mai mare indică toate categoriile, în timp ce tinerii născuți în comune suburbane sau în sate plasate la o distanță de peste 100 km de oraș consideră în măsură mai mică toate categoriile sociale cu aceeași semnificație în dezvoltarea satului, accentuînd, în proporție mai mare decît ceilalți tineri, rolul țărănimii.

Ocupația subiecților influențează opinia tinerilor în sensul că țăranii cooperatori, muncitorii și tehnicienii în pondere mai mică apreciază că toate categoriile sociale

---

[24] Pentru analiza prestigiului unor ocupații așa cum apare în viziunea tinerilor vezi pct. 4 din capitolul III.

au un rol esențial în evoluția satului, considerînd, în proporție mai mare, că țăranul sau muncitorul au un rol important în evoluția satului.

Dar cele mai importante deosebiri apar între *județe*. În județele unde coexistă sate de cîmpie cu sate de munte peste jumătate din cei investigați apreciază că toate categoriile sociale sînt implicate în dezvoltarea satului. În județele cu sate de cîmpie un mare număr de tineri sînt de părere că țăranul are un rol decisiv în afirmarea satului contemporan. Așadar, în județele cu pondere agricolă mare și deci cu populație rurală mai numeroasă imaginea unei mari părți a tineretului relevă locul esențial al țăranului în transformarea satului.

Tabelul nr. 8

%

Cine ar trebui să se bucure de prețuire în societate	Cine are rol deosebit în sat			
	muncitorul	țăranul	intelectualul	toți
muncitorul	30	29	11	24
țăranul	7	56	3	27
intelectualul	7	32	21	28
toți în aceeași măsură	6	19	4	63
muncitorul și țăranul	11	45	4	32
muncitorul și intelectualul	7	32	12	35
țăranul și intelectualul	7	43	21	21

O corelație interesantă se constată a fi între *rolul acordat categoriilor sociale în evoluția satului și prețuirea de care ar trebui să se bucure fiecare categorie socială* (vezi tabelul nr. 8). Se observă o anumită legătură între opțiunea pentru prestigiul unei categorii sociale și opțiunea pentru rolul jucat de aceeași categorie în dezvoltarea satului. Astfel, tinerii care indică muncitorul drept categoria cu prestigiul cel mai înalt consideră, în proporția cea mai mare din lot, că muncitorul are rolul decisiv în sat, dar la diferență mică de cei care indică țăranul. În schimb, la tinerii care sînt de părere că țăranul ar trebui să se bucure de cea mai înaltă prețuire mai mult de jumătate acordă țăranului rolul de factor decisiv în sat. Subiecții care indică în aceeași măsură prestigiul tuturor categoriilor sociale în pro-

porție foarte mare sînt de părere că toate categoriile sociale au un rol esențial în evoluția satului. În fine, menționăm că tinerii care consideră două din categoriile sociale (muncitorul și țăranul, intelectualul și țăranul) în proporție mare apreciază că țăranul are un rol decisiv în evoluția satului.

Această corelație demonstrează existența unui raport la nivelul opiniei între prestigiul unei categorii sociale și rolul acordat acesteia în dezvoltarea satului. Am putea vorbi de un model călăuzitor cu influență importantă în constituirea imaginii tinerilor despre prestigiul și rolul fiecărei categorii sociale în evoluția satului. Dar dincolo de aceste diferențe firești este sesizabilă concepția democratică la tineri în legătură cu schimbările din satul contemporan, efect al efortului unitar al tuturor celor ce trăiesc în comunitatea rurală. Acesta este încă un argument că tinerii conștientizează înscrierea satului în traiectoria dezvoltării sociale și economice moderne.

8. Aspirații și cerințe față de muncă

Schimbările produse în structura socială a satului, în modul de organizare a vieții sociale din comunitatea rurală au influențat și atitudinile tinerilor față de muncă. Activitatea în producție sau în alte domenii reprezintă astăzi sursa principală de cîștig pentru toți locuitorii satului. Au dispărut din peisajul rural rentierii, cei ce trăiau din exploatarea marii mase a locuitorilor satului, ca și instrumentele lor (vechili, vătafi, arendași etc).

Cum se manifestă atitudinea față de muncă la tînăra generație? Ce aspirații are față de activitatea proprie?

Tinerii așteaptă de la muncă valorificarea cunoștințelor (35%) și oferirea posibilității de a avea o responsabilitate socială (32%). Un număr de tineri așteaptă de la munca lor realizarea unor lucruri noi față de ceea ce fac părinții (14%), mai ales de către tinerii săteni, sau obținerea unui venit financiar satisfăcător (12%), cu deosebire de către tinerii orășeni.

Diferențele între *ocupații* vizează în principal responsabilitatea socială și valorificarea cunoștințelor. Intelectualii, cu deosebire inginerii, în proporția cea mai mare din lot, doresc ca prin munca lor să-și valorifice cunoștințele profesionale, iar țăranii, în special necooperatorii,

vor ca prin munca lor să aibă o responsabilitate socială. Însă la toate ocupațiile, cu excepția țăranilor individuali, itemul „valorificarea cunoștințelor" deține întîietatea.

Țăranii cooperatori în pondere mai mare decît restul ar vrea să facă altceva decît părinții. La muncitori există proporția cea mai mare din lot care declară că vor ca munca să le ofere posibilitatea cîștigării unui venit mai mare, opinie întîlnită într-o măsură și la tehnicieni și țărani individuali. Este de remarcat totodată locul important ocupat de valorificarea inițiativei la tinerii tehnicieni și atenția foarte mică acordată acesteia de către intelectuali în exercitarea atribuțiilor profesionale.

Așteptările față de muncă în funcție de ocupație pun în evidență cerințe proprii fiecărei profesii, precum și condiții specifice de realizare a aspirațiilor lor profesionale. Este însă de reținut că un număr mare de tineri doresc ca prin activitate să-și valorifice cunoștințele profesionale și deprinderile în muncă. Se confirmă ideea subliniată de mai multe ori pe parcursul analizei că tinerii manifestă un interes real pentru înfăptuirea sarcinilor profesionale la nivelul exigențelor gradului de pregătire pe care-l au. Nu atît obținerea unor avantaje materiale (bănești în primul rînd), ci realizarea lor ca personalitate în profesie, în muncă este prioritară.

Locul de rezidență al tinerilor are un oarecare rol în diferențierea tinerilor. Astfel, cei care locuiesc în sate cooperativizate din zona de deal și în sate necooperativizate din zona de munte în număr mai mare consideră că munca le oferă o responsabilitate socială.

Locul de origine evidențiază o pondere mai mare a tinerilor născuți în sate situate la sub 100 km de oraș care așteaptă ca prin munca lor să aibă o responsabilitate socială.

Fetele în mai mare măsură decît băieții sînt preocupate de responsabilitatea socială dată de muncă sau de a face altceva decît părinții lor.

Există diferențe între *județe*. Ponderea cea mai mare de opțiuni pentru itemul „responsabilitate socială" o întîlnim la tinerii din județul Bacău, iar cea mai mică la tinerii din județul Ialomița. Ponderi mai mari ale tinerilor care consideră că munca le oferă șansa valorificării cunoștințelor profesionale sînt în județele Mureș, Dolj, Călărași, iar cea mai mică în județul Dîmbovița. Tinerii din județele Dolj, Prahova și Dîmbovița în proporție mai

mare decît restul așteaptă ca în activitatea lor să facă lucruri noi față de ceea ce au făcut părinții lor. Aproape două treimi dintre tinerii ialomițeni doresc de la munca lor realizarea unui venit financiar satisfăcător, ponderea cea mai mică a acestui tip de așteptare fiind în județele Bacău și Galați.

În legătură cu integrarea profesională a tinerilor o problemă ridicată deseori este cea a *genului de activitate preferată* de generația tînără. Se consideră că tinerii ar refuza muncile dificile, în special fizice, dorind activități mai ușoare.

Ce arată datele cercetării ? Nici un gen de activitate fie ea fizică, fie intelectuală sau organizatorică nu deține o pondere deosebită în lotul cercetat. Se remarcă totuși locul ceva mai important al preferințelor pentru activitățile fizice și intelectuale realizate împreună. De asemenea, ies în evidență opțiunile unei părți dintre tineri pentru toate cele trei tipuri de activități : fizice, intelectuale și organizatorico-administrative. Dar dacă luăm în considerare totalitatea opțiunilor pe fiecare gen de activitate vom observa că activitatea intelectuală este preferată de majoritatea tinerilor (aproape trei sferturi dintre ei) urmată de preferințele pentru activitatea fizică. Rezultă că tinerii nu se orientează numai către un tip de activitate, ci, în general, ei vor să îmbine activitatea fizică cu cea intelectuală. Ceva mai mult de o treime dintre tineri doresc să facă activități organizatorico-administrative. Este elocvent, cel puțin la nivelul opiniei, interesul tinerilor pentru acel gen de activități în care își pot pune în valoare capacitatea intelectuală și forța fizică manifestînd interes mic pentru organizare și administrare, concluzie ce infirmă acele păreri preconcepute că tinerii ar dori să lucreze în munci administrative. Important pentru majoritatea dintre ei este să poată munci în concordanță cu aspirațiile lor și gradul de calificare.

Mediul de rezidență nu determină deosebiri în ierarhia opțiunilor. *Sexul* influențează opiniile subiecților, adică fetele mai mult decît băieții optează pentru activitățile intelectuale. Privind *ocupația* subiecților, este de remarcat o relație strînsă între preferințele pentru un tip de activitate și profesie. La țărani și muncitori opțiunea pentru activitățile fizice apare mai pregnantă decît la celelalte ocupații, după cum la cadrele didactice și

grupul alți intelectuali decît inginerii un loc proeminent îl ocupă preferințele pentru munca intelectuală. Inginerii și țăranii individuali în mai mare măsură decît ceilalți tineri indică în aceeași măsură toate cele trei tipuri de activitate.

Aspirația către urban sau rural pare să influențeze preferințele tinerilor. Astfel, cei care vor să trăiască și să muncească în oraș preferă în proporție mai mare activitățile intelectuale decît cei care vor să rămînă în sat, la care un loc mai important îl ocupă preferințele pentru activitățile fizice. Pe de altă parte, *tinerii născuți* în oraș optează în mai mare măsură pentru activitățile intelectuale față de cei născuți în sat.

Vîrsta nu determină deosebiri esențiale între tineri. Este de reținut că un procent mai mare de tineri de vîrstă sub 20 de ani nu-și pot exprima o opțiune clară, încă o dovadă că lipsa experienței profesionale, a contactului direct cu producția are efect asupra opiniei tinerilor.

Pentru aprofundarea cunoașterii atitudinilor tinerilor față de muncă să vedem *cum apreciază munca în agricultură*. Pentru aproape jumătate dintre subiecți munca în agricultură este grea, dar dătătoare de satisfacții — 48%, iar pentru alți tineri această muncă este parțial grea, dar le oferă satisfacții — 22%. Un număr mic de tineri consideră că activitatea în agricultură nu oferă nici o satisfacție — 16%. De asemenea, observăm ponderea scăzută a celor care afirmă că acest tip de muncă este ușoară [25].

Privită din perspectiva muncii în C.A.P. o parte însemnată de tineri consideră că în această unitate economică munca este mai grea decît în sectoarele economice de stat, tinerii făcînd deosebirea dintre modul de desfășurare a muncii în raport cu condițiile concrete în care ea se desfășoară. Ei conștientizează dificultățile activității în agricultură determinate de factorii specifici ai agriculturii. Acestea nu reprezintă însă elemente de insatisfacții. Deci nu munca în sine este apreciată ca hotărîtoare în afirmarea unui comportament, ci cadrul

[25] Cercetarea „Tineretul rural '68" a evidențiat că aproape o treime dintre tinerii investigați atunci declarau că munca în agricultură nu oferă nici o satisfacție, cf. *Tineretul rural '68*, ed. cit., p. 65.

real în care ea are loc, raporturile dintre oameni, modul de organizare și desfășurare a activităților în agricultură, stimularea morală și materială, punerea în valoare a potențialului de creativitate al tînărului, realizarea unora dintre aspirațiile sale.

Pe măsură ce munca în agricultură capătă trăsăturile de activitate mecanizată complexă devenind o variantă a muncii industriale este clar că tinerii percep semnificația ei în raport cu asemenea schimbări.

Pentru majoritatea tinerilor, indiferent de categoria căreia îi aparțin, munca în agricultură este grea, dar oferă satisfacții profesionale. Implicit, reiese că mare parte din tineri nu depreciază munca în agricultură, premisă importantă în susținerea ideii că tinerii nu pleacă din sat datorită dificultății muncii în agricultură.

Între *sexe* nu se manifestă deosebiri în ceea ce privește aprecierea muncii în agricultură. Cu alte cuvinte, băieții și fetele în aceeași măsură fac aprecieri asupra acestui gen de muncă.

Vîrsta constituie un factor de diferențiere. Astfel, tinerii de vîrstă peste 24 de ani afirmă, în proporție mai mare decît ceilalți, că munca în agricultură este grea și lipsită de satisfacții. Însă tot la același grup de vîrstă există o pondere mare de tineri care afirmă că munca în agricultură este grea, dar generatoare de satisfacții. Proporția cea mai mare de subiecți care declară acest tip de muncă ca fiind grea și dătătoare de satisfacții este la grupul de vîrstă 21—23 ani. Mai remarcăm numărul mare de tineri (18%) în vîrstă sub 20 de ani care nu pot face o apreciere în legătură cu munca în agricultură.

Aspirația către urban sau rural determină diferențieri între tineri. Subiecții care doresc să rămînă în sat în proporție de 81% afirmă că munca în agricultură, fie că este grea sau ușoară, este generatoare de satisfacții, în timp ce 65% dintre tinerii care vor să trăiască și/sau să muncească la oraș indică aceeași apreciere.

Pe *ocupații* situația este următoarea: țăranii, grupul alte ocupații și inginerii apreciază în proporție mare că munca în agricultură este foarte grea. Un număr mai mare de ingineri și de țărani cooperatori consideră că munca în agricultură nu oferă satisfacții. Numai 7% dintre țăranii individuali indică același răspuns. Este de subliniat, însă la toate ocupațiile, ponderea celor care de-

clară că munca în agricultură este foarte grea, este mai mare decît a celor care susțin că munca în agricultură este lipsită de satisfacții. Mai mult, proporția subiecților satisfăcuți de acest gen de muncă este cu mult mai mare decît numărul celor nesatisfăcuți. La nici una din ocupațiile tinerilor ponderea celor nesatisfăcuți nu este mai mare de circa o treime (aceasta este la ingineri). Ce rezultă de aici ? Majoritatea tinerilor din mediul rural recunosc că munca în agricultură este grea sau foarte grea, aceasta fiind după părerea noastră în imaginea tinerilor o valorizare pozitivă, dar ei o consideră ca fiind generatoare de satisfacții. După cum se poate observa, la nivelul opiniei există un înalt grad de apreciere pozitivă a acestui tip de muncă și infirmă acele aserțiuni după care tinerii din mediul rural ar deprecia munca în agricultură, considerată a fi unul din factorii esențiali în decizia de a pleca din sat.

Localitatea de rezidență nu are o influență semnificativă în structura opiniilor tinerilor despre munca în agricultură. Tinerii din satele de cîmpie și satele cooperativizate din zona de deal și de munte susțin că munca în agricultură este lipsită de satisfacții, în proporție mai mare, dar nu relevantă față de tinerii din satele necooperativizate.

Localitatea de origine subliniază ponderea mai mare a tinerilor din comunele suburbane și din satele aflate la o distanță mai mare de 100 km, care afirmă că munca în agricultură este lipsită de satisfacții ; tot la acești tineri se observă un număr mai mare de subiecți care apreciază că munca în agricultură este foarte grea.

Județul din care provin tinerii investigați din lotul de săteni determină unele diferențe. Mai întîi este de remarcat că aproape două treimi dintre tinerii ialomițeni apreciază că munca în agricultură este lipsită de satisfacții. Apoi, este de reținut că un număr mai mare de tineri din județele Constanța, Teleorman și Prahova au aceeași opinie cu cei din Ialomița. În județele Dolj, Ialomița și Teleorman există un număr mai mare de tineri care consideră că munca în agricultură este foarte grea.

Deosebirile dintre județe sînt expresia condițiilor specifice ale fiecărei zone. Se adeverește astfel teza că munca nu este ceva abstract, ci ea este dependentă de condițiile concrete în care se desfășoară.

9. Modernizarea ruralului

Cercetarea pe baza căreia am prezentat cîteva dintre datele referitoare la atitudinea tineretului față de sat reliefează caracterul complex, contradictoriu și dinamic al procesului de dezvoltare a comunității rurale actuale în țara noastră. Imaginea tinerilor despre sat este un reflex a ceea ce este mediul rural, care a cunoscut o evoluție într-un ritm neîntîlnit pînă acum în istoria noastră și într-un cadru ce a cuprins mai multe procese sociale de largă anvergură. Dacă dezvoltarea satului în alte zone ale lumii a cunoscut un anumit traseu etapizat, la noi în perioada postbelică s-a manifestat prin și concomitent cu revoluția socială și politică, industrializarea, urbanizarea, revoluția culturală, revoluția agrară. Evenimente de proporții mari s-au produs concomitent și au acționat înainte de toate asupra satului pentru că satul reprezenta comunitatea umană care concentra cea mai mare parte a populației țării. Fără a insista aici asupra acestui fenomen de convergență și sincronizare a tuturor tipurilor de revoluție petrecute într-un răstimp scurt, subliniem numai impactul pe care l-a avut asupra satului trecerea la un mod de organizare politică și economică radical diferit de cel tradițional : sistemul cooperatist.

Schimbarea socială în contextul specific al transformărilor satului românesc socialist acționează în sensul propulsării satului la nivelul cerințelor vieții moderne. Tineretul, datorită particularităților sale asupra cărora am accentuat de mai multe ori în lucrare, se adaptează la acest curs luat de dezvoltarea satului, iar aspirațiile, trebuințele și atitudinile sale sînt generate tocmai de procesul de modernizare a mediului rural. Se desprinde din cercetarea menționată tendința clară a tinerilor către un sat modernizat, ancorat în toate procesele de dezvoltare și racordat la tot ceea ce este în consens cu spiritul timpului. A dispărut din comportamentul și imaginea tinerilor de azi accentul patriarhal, paseist, ca și ideea despre așezarea rurală exclusiv agricolă. Noua viziune despre sat exprimă mutațiile profunde din mediul rural și tocmai din această perspectivă tinerii gîndesc evoluția satului aflat în plin proces de modernizare.

Așa cum am subliniat mai sus, satul se dezvoltă în strînsă legătură cu orașul. Interdependența rural-urban

este una dintre caracteristicile esențiale ale proceselor de dezvoltare din societatea noastră. În mediul rural se dezvoltă forme de muncă apropiate de cele din mediul urban cum sînt mecanizarea agriculturii, retribuția în unitățile agricole de stat, fără a mai adăuga activitatea desfășurată în unitățile nonagricole din sat. Dacă reținem și implantarea unor obiective industriale în mediul rural, vom observa în ce grad se manifestă interferența diferitelor tipuri de muncă în satul contemporan.

Tînăra generație este, fără îndoială, influențată în opțiunile și aspirațiile ei de noua structură a activităților în mediul rural. Posibilitatea de a alege și alt gen de activitate decît cea agricolă este mai mare și are efect asupra comportamentului tinerilor față de sat. În acest sens putem reține interesul tinerilor pentru dezvoltarea modernă a satului. A reieșit din cercetare dorința celei mai mari părți din lotul investigat de a trăi și munci în sat fără a se pune deci problema plecării din mediul rural la oraș. Cu toate că au evidențiat existența unor condiții de viață mai bune în mediul urban, tinerii săteni nu manifestă aspirația de a se stabili în oraș. Rezultă că nu există un interes în sine de a pleca din sat. Dimpotrivă, în pofida concluziilor unor investigații și a unei opinii generale încetățenite, tinerii din cele 11 județe din toate zonele țării cuprinse în cercetare optează pentru sat atît ca mediu de rezidență, cît și ca mediu de muncă. În anumite situații particulare tinerii sînt determinați și stimulați să se stabilească la oraș din diverse motive. Decizia de a pleca din sat nu ține atît de dorința personală, cît de „presiunea“ mediului de muncă și de viață. Însă dincolo de asemenea situații concrete se degajă concluzia unei stabilități reale a tinerilor la sate, a prezenței lor în toate sectoarele activității desfășurate în mediul rural. Creșterea nivelului tehnic al agriculturii, diversificarea activităților impun implicarea nemijlocită, participarea directă a tinerilor la dezvoltarea modernă a agriculturii.

Tinerii înțeleg dezvoltarea satului ca un proces ce tinde spre crearea unei noi civilizații rurale, superioară celei tradiționale. Acest proces nu trebuie să fie numai efectul presiunii urbanizării, ci să fie realizat din interiorul satului capabil să-și edifice un mod de viață și de civilizație proprii. Reînnoirea materială și spirituală

a satului românesc contemporan este un act de autodezvoltare a ruralului în contextul profundelor prefaceri din sistemul social-economic al societății socialiste din țara noastră.

S-a remarcat din cercetare aspirația unui număr important de tineri pentru o dezvoltare specifică a satului, adică evoluția sa să nu conducă la transformarea în oraș. Recunoscînd înscrierea satului pe linia modernizării, tinerii doresc o dezvoltare a satului ca sat. Această atitudine se intersectează cu o serie de teze din sociologia rurală și sociologia dezvoltării care promovează ideea păstrării specificității evoluției ruralului. Să precizăm că este în discuție un model al dezvoltării moderne a așezării rurale și nu tipul de sat arhaic care să fie ferit de efectele schimbării. Ruralul poate și trebuie să-și mențină proprietățile sale funcționale prin punerea în lumină a propriilor sale capacități de afirmare. Satul nu se dezvoltă numai prin impactul urbanului. El are suficiente resurse pentru o autodezvoltare în contextul evoluției generale a societății și în consens cu obiectivele generale de dezvoltare a țării.

Mediul urban și cel rural nu sînt antagoniste. Ele coexistă în mod firesc și se completează ca elemente ale aceluiași sistem. Existența unui decalaj temporar între mediul urban și cel rural nu constituie un factor decisiv care să determine concepția despre dependența satului de oraș într-o asemenea măsură încît să conducă la dispariția mediului rural. Interinfluențele celor două medii sînt clare, dar ele sînt o dovadă elocventă a autonomiei fiecăruia dintre ele. Realități concrete argumentează nu dispariția ruralului, ci transformarea lui în alt tip de rural, un rural modernizat socialist. Ce rezultă de aici ? Ruralul evoluează spre un tip de comunitate umană antrenată într-o varietate de activități economico-sociale. Dacă vechiul rural se identifica cu agricultura, astăzi el nu mai poate fi redus la această ramură economică, după cum urbanul nu este egal cu industria[26]. Deosebirea dintre cele două medii stă în prioritatea pe care o are una din cele două activități. În sat agricultura continuă să predomine. Mai mult, se constată tendința de a se ocupa su-

---

[26] Al. Bărbat, *Cu privire la conceptul de „urbanizare"*, în „Viitorul social", nr. 2, 1978, p. 346.

prafețe cultivabile cît mai mari și deci realizarea ei pe arii foarte întinse. Ruralul este caracterizat prin lipsa de aglomerare, adică este un mediu de mică densitate umană, spre deosebire de urban definit printr-o mare densitate pe unitatea de suprafață [27]. De aici diferențele dintre sat și oraș și în condițiile accelerării dezvoltării celor două medii în consens cu direcțiile principale ale politicii partidului nostru de ridicare la un înalt nivel de civilizație a tuturor localităților țării. Agricultura este o economie desfășurată pe mare suprafață, iar industria o economie de concentrare, argument important în susținerea ideii că ruralul nu poate fi înlocuit de modelul urban caracterizat prin concentrarea forței de muncă în jurul unor unități de producție.

Această teză poate fi argumentată și prin evoluția de pînă acum a satului socialist care a cunoscut schimbări radicale, iar în prezent se înscrie în cursul prefacerilor actuale din societatea noastră. Satul este un element intrinsec sistemului organizațional global. Investit cu un model de organizație complexă, cea cooperatistă, mediul rural a fost integrat în sistemul global de organizare din temelii a întregii vieți social-economice și spirituale. Deplasarea de la modelul familial de organizare a activității agricole la cel cooperatist socialist a determinat crearea unor noi structuri în satul românesc cu efecte directe asupra comportamentelor și mentalităților oamenilor. Tinerii sînt implicați direct în aceste transformări organizaționale. Cum satul este o unitate a tradițiilor și modernității, a tradiției și inovației, este firesc ca tinerii să recepteze nevoia schimbării.

Satul nu a dus încă pînă la ultimele consecințe valorificarea potențialului de dezvoltare și schimbare pe care-l reprezintă modul de organizare cooperatistă a producției agricole și efectele sale asupra vieții rurale. Unele rămîneri în urmă ale unor C.A.P. se datorează și implementării tehnicilor și inovațiilor cu metode tradiționale și pe baza unui mod de gîndire tradițional. Dacă o caracteristică a revoluției științifico-tehnice este aceea că descoperirile și inovațiile tehnice se aplică mai rapid acolo unde nivelul de înzestrare tehnică a aparatului de producție este mai înalt atunci rezultă că o dotare tehnică a agriculturii, a satului cere în mod obligatoriu oa-

---

[27] *Idem.*

meni receptivi la inovație, la susținerea și promovarea ei permanentă. Dezvoltarea agriculturii impune reducerea forței de muncă necalificate și realizarea unor producții mari cu un număr mic de oameni pregătiți să mînuiască mijloacele tehnice necesare modernizării. Așa se explică de ce în sectoarele din agricultură cu o dotare tehnică înaltă predomină forța de muncă tînără.

Deosebirile dintre tineri și adulți în mediul rural reprezintă diminuarea la tineri a sentimentului proprietății personale și accentuarea nevoii de transformare a satului. Tinerii se confruntă cu mentalități, obiceiuri comportamentale și atitudini ale unor adulți care sînt legați de proprietate. De aici și modul diferit de a concepe munca, sensul acordat de către tineri activității lor profesionale. Tinerii își reprezintă munca drept modalitate de asumare a unei responsabilități sociale sau un mijloc de valorificare a cunoștințelor asimilate sau să le ofere prilejul să facă altceva decît părinții lor. Datorită particularităților vîrstei, dar și ca o consecință a noilor condiții din satul contemporan și ca efect al educației, tinerii manifestă o adeziune mai mare la comportamentul organizațional colectiv și exprimă sentimentul participării directe la dezvoltarea comunității rurale. Această concluzie relevă potențialul de schimbare reprezentat de tinerii săteni, iar valorificarea lui reprezintă una din căile de modernizare a satului. Educarea tinerilor în spiritul atașamentului față de valorile satului, al corelării intereselor proprii cu cele ale comunității rurale vizează tocmai implicarea lor în dezvoltarea satului contemporan. Se înțelege, participarea tineretului din mediul rural la viața satului impune, pe lîngă conștiința participativă, preocupare din partea factorilor de conducere din sat pentru stimularea tinerilor în a se implica în toate activitățile desfășurate.

Tinerii sînt influențați nemijlocit de mobilitatea profesională. Populația din mediul rural a manifestat cea mai puternică și diversificată mobilitate socială. S-a subliniat că nu mediul urban este cel mai dinamic sub aspectul schimbării sociale, ci mediul rural [28]. Adevăratele mutații în structura socială se produc în sat. Aceste transformări au condus la prefaceri esențiale în statutul

---

[28] Dumitru Sandu, *Migrația și schimbarea structurii sociale în mediul rural*, ed. cit., p. 111.

economic, social și educațional al ruralilor. Forța de muncă a fost învestită cu un statut social superior[29]. Migrația pendulatorie, navetismul au generat schimbări în structura rurală și au determinat modificări în compoziția socio-economică a familiei și a gospodăriilor rurale. Așa cum am mai subliniat, diversificarea activităților economice în mediul rural ca urmare a dezvoltării generale a societății a influențat structurarea familiilor în mediul rural astfel încît predominante sînt cele cu caracter mixt. Coexistența familiilor agricole, mixte și nonagrare caracterizează satul românesc contemporan ca o consecință a interferenței agrarului cu industrialul, a muncitorului cu țăranul, a ruralului cu urbanul. Creșterea, educarea și formarea tinerilor s-au realizat, pe de o parte, în contextul acestor interconexiuni, pe de altă parte, în medii familiale centrate pe sisteme de valori mixte (muncitorești-țărănești, rural-urbane, agrare-industriale). Manifestarea tineretului sătesc ca factor de schimbare, ca și efectele produse de schimbare asupra sa poartă amprenta acestor situații concrete în care el trăiește. De aici și posibilitatea opțiunii. Pentru că astăzi tinerilor le sînt deschise toate mediile, ei le cunosc nu numai indirect, dar și direct în cadrul familiei. Atitudini, aspirații, preferințe exprimate de tinerii investigați își găsesc explicația și în raporturile lor cu familia de origine, care este radical diferită de familia țărănească tradițională. În fața tînărului nu există, axiologic, doar un unic model, cel al țăranului, așa cum se întîmpla în satul exclusiv agrar. El cunoaște direct toate modelele ocupaționale și poate, prin comparație, să decidă asupra a ceea ce crede că ar corespunde aspirațiilor sale. Nu mai puțin importantă este influența exercitată de familie care transferă tînărului aspirații și trebuințe nerealizate de părinți. Aceasta cu atît mai mult cu cît modificările intervenite în structura demografică și profesională a familiilor sătești au condus la reducerea diferențelor esențiale față de familia urbană. Există în acest fel posibilitatea ca familiile din mediul rural să utilizeze mijloace educative și de influență asemănătoare cu cele din orașe.

---

[29] Maria Fulea, Georgeta Tamaș, *Modernizare și structură socială în comunitatea rurală*, Editura Academiei, București, 1982, p. 148 ; vezi și Vasile Miftode, *Elemente de sociologie rurală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.

Așadar, mediul rural are o structură socială mai complexă. Ea nu se reduce la țăran. Țărănimea a fost puternic afectată de profundele schimbări economice, sociale, culturale, demografice din perioada de transformare socialistă a țării. Locul predominant al țăranului este luat de muncitor care se instituie într-o forță iradiantă în satul contemporan. Mobilitatea profesională și socială realizate în primul rînd pe baza prefacerilor din structurile sociale ale satului au contribuit la scăderea ponderii țăranului. De aici ideea „desțărănizării“[30]. Fie că acceptăm sau nu un asemenea concept care ar părea să exprime o realitate prea brutală, trebuie să reținem că tinerii percep acut fenomenul diminuării rolului țăranului în sensul lui originar și tradițional. Noțiunea de țăran are pentru tineri conotații ce vizează o realitate dramatică, o situație socială precară și un mod de viață anacronic. Se cuvine a preciza că această imagine despre țăranul tradițional nu înseamnă repudierea activității desfășurate de țărani. Nu este pusă în discuție munca agricolă, ci imagologia țărănească, mentalitățile despre țăran. Că este așa o dovedește stăruința tinerilor în păstrarea specificului zonei rurale. Ștergerea deosebirilor dintre sat și oraș nu înseamnă în viziunea tinerilor identificarea celor două comunități, ci realizarea acelor restructurări care să facă funcționale toate cadrele organizaționale la nivelul cerințelor moderne. Dar însuși țăranul suferă transformări radicale ce-l diferențiază net de cel tradițional. Apoi, în condițiile în care crește ponderea specialiștilor în agricultură și, în general, în sat are loc mărirea numărului de muncitori, țăranii în accepția tradițională nu mai acoperă conținutul real al tipului de lucrător din agricultura de astăzi. Dar nu numai atît. Înșiși țăranii adulți orientează tinerii către ocupații așa zis nonagricole în ideea de a depăși condiția de „țăran“. Există o contradicție pe care am semnalat-o deja : țăranul este categoria socială care se înscrie în rîndul celor investite cu un înalt prestigiu social de către tinerii investigați însă el nu mai este considerat ca avînd rolul esențial în opțiunile lor profesionale. Agricultura cere astăzi un bagaj de informații științifice, o exersare a

---

30 Vezi Florin Ciotea, Ion Sfăriac, *Impactul dezvoltării și modernizării asupra structurii sociale rurale*, în „Viitorul social“, 1, 1982, p. 48 ; conceptul este elaborat de Florin Ciotea.

profesiei, cunoștințe din domenii variate, conexe. Ea cere calități ce nu pot fi educate decît prin sistemul de învățămînt. Cu alte cuvinte, ea impune un nivel de calificare tot mai înalt pe măsura modernizării producției agricole. Or, țăranul este identificat de tineri cu omul necalificat și deci „inapt de ascensiune socială“ [31]. Sînt, fără îndoială, poziții subiective întemeiate însă pe realități unele cunoscute parțial sau doar transmise de generația adultă. Existența unei contradicții între nivelul înalt de cunoștințe și pregătire teoretică al tinerilor și gradul mai scăzut de instrucție profesională al unora dintre adulții care lucrează în agricultură poate contribui la generarea unei atitudini de respingere a statutului de țăran. Dar credem că dincolo de aceste deosebiri ce țin mai mult de latura formală a ocupațiilor agricole trebuie să reținem că tinerii din mediul rural conștientizează rolul lor în dezvoltarea satului, în producția agricolă, ca lucrători cu pregătire profesională temeinică valorificabilă în activitatea concretă, de ridicare a civilizației satului românesc, la nivelul cerințelor evoluției moderne a societății, ca expresie a stadiului superior al civilizației țărănești. Aceasta din urmă s-a caracterizat printr-o evoluție specifică, originală ce reflecta problematica clasei țărănești, tipul de producție agrară, relații sociale centrate pe relații de vecinătate, relații de rudenie, organizarea pe vîrste a populației rurale.

Realizarea concomitentă a tuturor revoluțiilor (agrară, culturală, urbană) în contextul celei mai profunde revoluții sociale și politice a determinat, așa cum am menționat, transformarea societății românești în perioada postbelică în toate subsistemele ei din perspectiva clasei conducătoare a acestui proces revoluționar : clasa muncitoare. Dezvoltarea satului s-a făcut și se face pe baza unor programe, a unei concepții unitare de edificare a civilizației socialiste. Rezultă că evoluția satului socialist nu este paralelă celei a orașului, dimpotrivă este integrată dezvoltării generale a societății. Ea este deci subordonată obiectivelor principale ale procesului de construire a civilizației socialiste, a unei civilizații bazate pe valorile mun-

[31] Virgil Constantinescu, *Opțiunile profesionale ca sistem de referință reflexivă la generațiile de absolvenți ai școlii din mediul rural*, în Învățămînt, cercetare, producție, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 179.

citorești în sensul larg al acestui concept. Avem în vedere mutațiile intervenite în producția agricolă orientată tot mai mult spre utilizarea tehnicii de vîrf, spre valorificarea rezultatelor cercetării științifice.

Afirmarea valorilor muncitorești în mediul rural nu înseamnă nicidecum transformarea satului în oraș, ci expresia racordării vieții rurale, în ansamblul ei, la exigențele progresului social. Are loc o transformare profundă a modului tradițional de a concepe agricultura și satul. Cum tehnica este predominantă, așa cum am mai subliniat, țăranul ca reprezentant al unui mod de producție dispare făcînd loc lucrătorului agricol integrat procesului de tehnicizare a agriculturii. Metodele de muncă și de conducere, de organizare a producției, procesele tehnologice din agricultura socialistă sînt reflexul transformărilor cunoscute de dezvoltarea satului și a agriculturii, cu efecte esențiale în schimbarea profilului claselor și categoriilor sociale din mediul rural.

Așadar, satul românesc contemporan evoluează spre o civilizație nouă întemeiată pe valori specifice socialismului. Astăzi, țăranul nemaifiind dominant în viața satului, transformîndu-se în lucrător calificat pentru producția agricolă se înscrie în acțiunea de creare a civilizației rurale, o civilizație diferită de cea urbană în pofida unor valori comune, datorită centrării ei pe agricultură. Această civilizație rurală nu este opusă civilizației țărănești și nu se clădește prin înlăturarea acesteia. Ea este o sinteză superioară, o dezvoltare în condiții noi a civilizației țărănești. Trecerea de la civilizația țărănească la civilizația rurală este procesul de continuare și dezvoltare în alte condiții economice, sociale și culturale a valorilor perene ale civilizației țărănești. Pentru că existența de milenii a acestei civilizații a imprimat spiritualității românești trăsături specifice. Diminuarea ponderii țăranului și înlocuirea lui în tot mai mare măsură cu muncitorul agricol nu înseamnă și dispariția valorilor create de țărănime de-a lungul întregii noastre istorii. Ea a instituit o tradiție culturală, temei, în continuare, al culturii socialiste, al civilizației rurale noi. Valorile culturii și civilizației țărănești sînt elemente ale progresului social [32] de neconceput fără ele, deoarece progresul are o

[32] Vezi și Nicolae Radu, *Întoarcerea spre om*, Editura Albatros, București, 1984, p. 170.

bază și aceasta în cazul țării noastre este alcătuită și din tradiția țărănească. Civilizația țărănească este prezentă în noul tip de civilizație rurală prin valorile perene pe care le-a creat timp de secole, ele reprezentînd semnul distinctiv al continuității noastre istorice. După cum, în plan moral, aceste valori constituie puncte de reper în formarea personalității.

Tinerii aspiră la un asemenea tip de civilizație rurală. Ei nu mai vor să treacă din mediul rural în mediul urban, ci vor să rămînă în sat ca oameni cu un status *profesional adecvat mutațiilor* intervenite în nivelul lor de pregătire școlară și în concordanță cu necesitățile unei agriculturi moderne de înaltă productivitate. Ei conștientizează rolul lor în edificarea noii civilizații la sate : civilizația rurală.

Ca o concluzie generală desprinsă din investigarea problematicii tinerilor din mediul rural este aceea că satul românesc contemporan traversează momente fundamentale în evoluția sa de la civilizația țărănească la civilizația rurală, acea sinteză superioară a tradiției țărănești cu valorile producției agricole socialiste și ale spiritualității moderne.

Încheiere

TINEREȚEA CA STARE PREZENTĂ ȘI ORIENTARE CĂTRE VIITOR

Am încercat în paginile anterioare o abordare a raportului dintre tineret și schimbare, întreprindere evident dificilă. Schimbarea este un proces complex și am investigat-o în raport cu un atribut esențial al omului : vîrsta, o condiție predeterminată, nu imuabilă, dar al cărei curs nu poate fi în nici un fel deviat decît cu riscul distorsionării grave a naturii umane. Prin evoluția vîrstei, biologic vorbind, omul cunoaște transformări indiferent de impactul societății. Însă sensul luat de evoluția individului în procesele de dezvoltare biologică este influențat și, uneori, determinat de societate. Numai în cadrul social omul se formează ca om. Ca ființă socială individul se manifestă creator, nu numai ca reproducător. El consumă, dar și produce, consumul fiind o consecință a producției. Aceste trăsături scot și mai mult în evidență dependența vîrstei la om de evoluția sa socială. Orice vîrstă umană ființează ca atare fiindcă există și evoluează într-un mediu social. Se înțelege, omul cunoaște o sumedenie de evoluții, de tipuri de schimbare : biologică, fiziologică, psihică, socială, iar în cadrul fiecăreia există, de asemenea, o multitudine de transformări. Există deci o dinamicitate a ființei umane de-a lungul vieții. Ea se înscrie pe un traseu comun tuturor ca sens general și final, dar fiecărui individ îi este propriu un mod de a evolua.

Tinerețea este un proces, dar și o stare. Ea se instituie într-o unitate dialectică dintre a fi și a deveni, între existență și devenire. Tinerețea este o fază distinctă din evoluția omului și nu doar o etapă de tranziție, este

existență în sine și în același timp o devenire permanentă. Individul cunoaște la această vîrstă schimbări radicale în plan biologic, fiziologic, social, relațional. Însă aceste schimbări ființează nu datorită caracterului tranzitoriu al tinereții pe care noi o considerăm, așa cum s-a observat mai sus, ca pe o fază distinctă, ca pe oricare alta din ciclul de viață, ci sînt intrinseci tinereții. Deosebirea dintre tinerețe ca existență și tinerețe ca devenire ne ajută să decelăm ceea ce este propriu acestui moment din evoluția individului, precum și direcția luată de dezvoltarea personalității. Accentuăm pe delimitarea de mai sus în scopul evitării simplificărilor și confuziilor generate de considerarea tinereții numai ca fază de tranziție. Este interesant de subliniat că pornindu-se de la o asemenea viziune asupra tinereții se formulează judecăți asupra tineretului văzut doar ca grup ce va înlocui adulții sau care se pregătește pentru roluri viitoare. Or, tineretul are o existență a lui cu probleme și moduri specifice de a le soluționa.

Nu concepem tinerețea izolat. Dimpotrivă, o plasăm ca etapă firească în ciclul de viață al omului. Ea este parte a fluxului vieții și nu poate fi despărțită de evoluția generală a individului. Această fază este neîndoielnic influențată de starea trecută a copilăriei și de aspirațiile tînărului în legătură cu starea de adult. Ea se prezintă ca o rupere, uneori puternică, de copilărie, negînd-o însă pe baza a ceea ce a fost acumulat și asimilat.

Societatea fixează cadrul general al conduitelor de vîrstă [1], unde tînărul preia obligații și drepturi. În viața socială el cunoaște statusuri și roluri, optează pentru acelea adecvate aspirațiilor și trebuințelor lor sau i se impun statusuri și roluri. Tinerețea poate fi definită și ca perioada jocului de roluri. Dacă în copilărie individul adoptă roluri concrete din realitatea imediată, fără îndoială în manieră ludică, în tinerețe el acceptă rolurile mai abstracte, sociale, de largă anvergură. Există roluri și statusuri ce ființează numai pe perioada tinereții, argument al caracterului ei existențial. Dezvoltarea personalității are în vedere nu numai viitorul, ci și prezentul, adică trebuințele specifice. Tînărul este nevoit să soluționeze probleme presante ale vîrstei sale. Accentuarea di-

[1] Ursula Șchiopu, Emil Verza, *Psihologia vîrstelor*, ed. cit., p. 7.

mensiunii viitorului, atunci cînd este analizat tineretul pierde din vedere tocmai elementul existențial al tinereții. Orientările către viitor nu pot fi benefice decît în măsura în care se întemeiază pe situația reală prezentă. Nu negăm discrepanța ce există uneori între normele și valorile tinereții și aspirațiile, orientările și idealurile de viitor ale tinerilor. Un asemenea decalaj pune în lumină și mai mult necesitatea instituirii unui raport adecvat între tinerețea ca realitate prezentă și devenirea ei.

S-a observat pe parcursul analizei întreprinse în carte existența unor relații continue sau discontinue, simultane sau de succesiune, polare sau unitare între diferitele elemente ale tinereții raportate la realitatea socială sau psihologică a tînărului. S-au desprins aspecte specifice tinereții, expresie a unor necesități proprii acestei etape, precum și probleme comune cu adulții, dar și oportunități ce se cer a fi realizate în perioada adultă.

Insistăm pe această dialectică a tinereții între existență și devenire pornind de la realități educative. În practica educativă se accentuează și se acționează pentru formarea tinerilor către valorile viitorului în lipsa unei susțineri temeinice a acesteia de către tinerețe. Se neglijează că ruptura provocată de tinerețe în evoluția omului și a societății nu înseamnă altceva decît apariția unui dezechilibru, premisă a echilibrului ce se instituie atît în personalitatea tînărului, cît și în relația sa cu societatea. Instaurarea acestui echilibru depinde mult de modul cum se înfăptuiește raportul dintre tinerețea ca existență și tinerețea ca devenire. Titu Maiorescu spunea că „Omul tînăr nu este, ci devine; numai despre omul bătrîn se poate întrucîtva zice că este, fiindcă a fost și s-a dovedit“ [2]. Este exprimată frumos și limpede opoziția dintre tînăr și bătrîn prin lipsa sau prezența devenirii la o vîrstă sau alta. Tinerețea nu este decît o devenire perpetuă, o transformare continuă, iar bătrînețea o existență verificată de experiență, de istoria trăită și creată de evoluția unui om. Este adevărat, tinerețea nu se remarcă printr-o bogată istorie, ea mai mult percepe istoria altora, este deosebit de sensibilă la istoria societății. Dar tinerețea, oricît ar părea de paradoxal, își caută legitimitatea în

---

[2] Titu Maiorescu, *Cugetări și aforisme,* Editura Albatros, București, 1986, p. 59.

istorie. Existența ei este mai puțin istorică. Însă tocmai această caracteristică o face mai dinamică, de unde și sentimentul devenirii, al schimbării continue, neîntrerupte.

Delimitarea particularităților tinereții ca existență de cele ale tinereții ca devenire poate fi reprezentată astfel :

Tinerețea ca realitate prezentă	*Tinerețea ca devenire*
— acumulare, asimilare	— creativitate
— relații sociale spontane, de regulă în grupuri de aceeași vîrstă	— relații sociale largi
— prestigiu de grup	— prestigiu social
— probleme specifice	— probleme general-umane și sociale
— cultură proprie, expresie mai ales a generației	— interese culturale generale
— consum	— producție (pe baza ei are loc consumul)
— flux biologic și fiziologic	— stabilitate biologică
— neconcordanță între real și deziderativ	— imitație
— difcultăți cu sănătatea	— vigoare fizică și spirituală
— dorința de a cunoaște mult, tendința către multilateralitate	— tendința către specializare
— diferențierea netă de copii și adulți	— raporturi cu adulții, cu toate genrațiile
— pregătirea teoretică, abstractă	— pregătire profesională
— implicarea în prezent	— proiecții către viitor, optica prospectivă
— atribuire de roluri	— dobîndirea de roluri
— viață de grup, autonomie de familie, respingerea valorilor familiei	— orientarea către viața de familie, dorința de a avea familie proprie
— o anumită imaturitate	— maturizare socială
—	— prestarea serviciului militar
	— integrarea profesională
	— asigurarea unui statut social și profesional
	— condiția parentală

S-ar putea înșira și alte trăsături. Nu stă în intenția lucrării să abordeze toate elementele specifice tinereții ca stare de existență și tinerețea ca devenire. Am urmărit numai evidențierea unora dintre ele tocmai pentru a releva diferența dintre cele două stări. Tinerețea este realitatea trăită intens de individ și se manifestă ca atare în toate împrejurările prin însușirea, difuzarea și

crearea unor valori proprii. Devenirea ei înseamnă transformarea individului, adică trecerea la starea de adult, orientarea către viitor. Ambele se caracterizează prin schimbare. Tinerețea ca stare de fapt este integrată prezentului, pe cînd ca devenire este subsumată viitorului.

Nu instituim artificial granițe rigide între cele două stări care sînt părți ale unui proces unic. Ele au loc simultan, dar și succesiv, spontan și provocat. Este greu de stabilit cu rigoare preeminența uneia dintre cele două stări. Desigur, la nivel individual ele cunosc o tensiune, o contradicție resimțită de tînăr. Pendularea între tinerețea ca stare de fapt și tinerețea ca devenire este observabilă în comportamentul, aspirațiile și opțiunile tinerilor. Asupra lor acționează mediul de viață și de muncă (învățătură), orientîndu-le spre scopuri sociale sau individuale. Rezultă că vîrsta este un factor secundar în plan social. Tinerețea se remarcă prin probleme specifice, prin moduri de gîndire proprii, dar toate acestea sînt în funcție de structurile sociale. Societatea prefigurează într-un fel evoluția unei categorii de vîrstă, cu deosebire în perioada pregătirii școlare. Pentru tînăr viitorul, cel imediat mai ales, este foarte clar. Trecerea de la un an școlar la altul, încadrarea în normele școlare, asimilarea cunoștințelor, programul școlar în ansamblu indică tînărului direcția sa cel puțin pentru un număr de ani. Problematica tînărului în acest caz nu este atît cea legată de viitorul său, cît realitatea în care el este integrat — socială, culturală, școlară. Dacă rămînem la exemplul referitor la școală, vom observa că frecventarea de către o mare parte dintre tineri a școlii determină deci manifestarea unei problematici specifice tinereții ca stare de fapt centrată cu precădere pe soluționarea chestiunilor legate de activitatea școlară. De aici rezultă o implicare nemijlocită a tînărului în realitatea prezentă.

Nu putem omite un aspect esențial : opțiunea școlară și profesională, pregătirea specială pentru o activitate viitoare (concursul de admitere la o facultate, de pildă). Aceasta este însă dependentă de activitatea școlară. Dialectica tinereții ca existență și devenire este prezentă fără nici o îndoială și în perioada școlarizării, poate mai acut decît în alte situații. Societatea este interesată în orientarea tînărului către viitor pregătindu-l pentru preluarea de la generațiile adulte a rolurilor și statusurilor. Tînărul, așa cum am mai spus, are un prezent al său, o reali-

tate evidentă pentru el și pentru societate. Trăirea tinereții și pregătirea pentru viața de *adult îl preocupă pe* tînăr, important fiind ce raport se stabilește între ele. Intervine, fără îndoială, influența mediului familial, a grupurilor de aceeași vîrstă sau a altor instanțe de socializare.

Este posibil ca deosebirea dintre epoca actuală și alte epoci istorice în ceea ce privește atitudinea față de tinerețe să nu constea atît în gradul de complexitate al trecerii de la tinerețe la adult, cît accentul pus de societate pe trăirea tinereții, pe perceperea ei ca stare de fapt. Prelungirea tinereții, iuventizarea societății sînt elemente definitorii ale societății actuale și ele sînt expresia delimitării între tinerețe ca stare existențială și tinerețea ca devenire. În alte etape istorice accentul era pus pe devenire, pe transformarea copilului în adult.

Funcția esențială a tinereții nu este, așa cum susțin unii exegeți de sorginte funcționalistă, de a face mai ușoară trecerea la vîrsta de adultă. În această viziune dificultățile care ar apare în această perioadă de tranziție ar rezulta din divergențele fundamentale între rolul copilului în cadrul familiei și cel al adultului în societate. De unde și concluzia : pe cînd la popoarele primitive tinerii dobîndesc mult mai repede și mai simplu statutul de adult, în societățile moderne nu putem găsi o organizare unitară a grupelor de vîrstă.

Tinerețea determină schimbări la nivel individual și social. Ea, în calitate de element nou în evoluția unei societăți, conduce la transformări datorită trebuințelor și aspirațiilor inedite, necunoscute de societate. Manifestarea și modul lor de realizare constituie o trăsătură a tinereții ca fapt în sine. Aspirația tineretului de a înlătura formele vechi, rutiniere și de a crea noi forme ca și dorința de inovare contribuie la specificitatea tinereții.

Tinerețea nu este aceeași în toate societățile și în toate timpurile. O nouă tinerețe și o mutație axiologică fundamentală apar o dată cu ființarea unei noi generații. Delimitarea tinereții ca stare de fapt și tinerețea ca devenire ne ajută să înțelegem mai bine caracterul istoric și concret al tinereții. În fiecare etapă din evoluția unei societăți un anumit tip de norme și valori este caracteristic tinereții. Cu alte cuvinte, într-un fel recepteaza un grup de tineri de astăzi sistemul de valori față de cei de acum două decenii, expresie și a modului particular de

a trăi tinerețea și de a evolua către statutul de adult. Valorile specifice tinereții se întemeiază mai ales pe autonomie, individualitate, conștiința de sine, personalitate accentuată, conștiința de generație, toate acestea transformîndu-se, „rodîndu-se“ în procesul devenirii tinereții. Are loc emanciparea tineretului, tinerețea constituind perioada de realizare a individului în toată deplinătatea. Emanciparea nu este doar faza finală cînd adolescentul accede la condiția adultului [3], ci o caracteristică a tinereții. Ea indică semnul desprinderii de copilărie exprimată în autonomie și independență, capacitate de a decide singur, abilități de producere a valorilor și impunere a acestora în viața socială, autoadministrarea propriilor resurse, planificarea activității personale.

Tinerețea este un efort de căutare și dobîndire a stării adulte, de realizare a omului ca personalitate, însă și aspirația de a trăi, acționa, gîndi altfel decît în celelalte intervale de vîrstă. Crearea și afirmarea unei culturi specifice vîrstei are tocmai acest înțeles : punerea în valoare a propriei condiții psihologice și sociale. Cercetările prezentate în lucrare au relevat aspirații, nevoi și opțiuni specifice tineretului fără a putea consemna însă diferențe radicale de cele ale adulților. De fapt, cultura tineretului nu este în mod obligatoriu contrapusă sau în opoziție cu cultura globală a societății, dimpotrivă ea este stimulată și susținută de aceasta. Diferența între vîrste nu stă atît în valorile diferite de care se atașează fiecare, cît în modul de percepere, trăire și acordarea semnificației aceleiași valori. Prospețimea generației noi, experiența generației adulte influențează neîndoielnic, modul de raportare la sistemul de valori, ca și felul în care acționează indivizii. De aici și contradicțiile detectabile la tineri și adulți : dintre elan și experiența socială ; dintre potențialul și statutul psihosocial ; între ponderea uneia dintre vîrste și rolul său socio-cultural. În cazul fiecărui interval de vîrstă este clar că unul dintre elementele contradicțiilor este mai puternic : elanul la tinerețe, experiența socială la adult, potențialul biopsihologic la tinerețe, statut psihosocial realizat la adult etc.

Tinerețea ca stare de fapt am caracteriza-o prin elementele de forță și potențial, iar devenirea tinereții ca înfăptuirea armoniei dintre această stare și cea de adult.

---

[3] Jose Luis de Zarrága, *op. cit.*

Societatea modernă, alături de fenomenul cunoscut „nici copil nici adult", a creat statutul de „tînăr adult". Tinerețea ca devenire exprimă impactul vîrstelor, interferența lor ca sinteză superioară a trăsăturilor tinereții și maturității depășindu-se astfel starea de izolare sau frustrare ce exprimă o anumită atitudine față de lumea adulților considerată ca opresivă, sau discriminatorie în raport cu tineretul, Propulsarea tinereții ca devenire, ca sinteză a vîrstelor este dependentă de structurile sociale, de fiecare societate în ansamblu.

În țara noastră tineretul parcurge, așa cum am mai menționat, diverse etape de dobîndire sau atribuire a statusurilor și rolurilor. Un tînăr integrat într-un sistem școlar posedă un anumit status, are anumite obligații și drepturi, joacă un rol prin care pune în mișcare statusul respectiv. Parcurgerea mai multor trepte de învățămînt conduce la dobîndirea în mod succesiv a unor statusuri și roluri diferite.

Prin integrarea în problemele sociale tînărul, elev sau student fiind, dobîndește și statusuri legate direct de producție, inclusiv statusuri ocupaționale particulare, dat fiind caracterul specific al muncii tinerilor în cadrul practicii în producție în calitatea lor de „ucenici". Nu mai puțin importantă este participarea nemijlocită a tineretului, printr-o varietate de forme, la activitatea economică unde are un statut clar de producător, evident cu un caracter temporar. Tineretul, din nevoia firească de participare, cît și din necesități sociale este solicitat să exercite tot mai mult roluri sociale. În acest sens, tineretul este un factor de schimbare socială, un agent activ de transformare și dezvoltare a societății.

Raportul dintre tineret și schimbare este așadar un raport multilinear în care se întretaie socialul, biologicul, fiziologicul, culturalul și psihologicul. Vîrsta tînără este sinteza tuturor celorlalte vîrste, cum de altfel este la rîndul său fiecare vîrstă. Tinerețea accentuează dinamismul, vitalitatea, creativitatea, spontaneitatea, imaginația, toate regăsite și la alte vîrste, dar cu o altă intensitate. Ea continuă într-un fel istoria umană însă reînnoind-o la toate nivelurile fie evoluționist, fie revoluționar, prin inserarea sa în structurile sociale. Prin tineret are loc o „renaștere" a societății, iar tinerețea este starea de „mișcare" a unei societăți, starea manifestă în raporturile cu toate celelalte generații.

Cuprins

Tehnoredactor: MARIANA RĂDULESCU
Format 16/54 × 84. Coli editură 11,83. Coli tipar 12,50.
Bun de tipar 2 iunie 1987. Apărut — iunie 1987.

Comanda nr. 621/104
Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București,
Republica Socialistă România